STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 08797

AZOY HOT GEREDT ZARATUSTRA

Friedrich Wilhelm Nietzsche

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights
in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain
or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.
If you hold an active copyright to this work – or if you know who does –
please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

פ ר י ע ד ר י ך נ י ט ש ע: אַזוי האָט גערעדט
זאראטוסטרא, איבערזעצט פון דייטש דורך
דר. ח. זשיטלאָווסקי

פריעדריך ניטשע

אזוי האט גערעדט זאראטוסטרא

א בוך פאר אלעמען און קיינעם ניט

ארויסגעגעבן פון פערלאג „אידיש"

1919 ניו־יאָרק תרע"ט

Copyright, 1920
by
JEWISH BOOK AGENCY, Inc.

אַזוי האָט גערעדט זאַראַטוסטראַ

דריטער טייל

„איהר קוקט אַרויף אין דער הויך, ווען איהר שטרעבט צו דערהויבונג. און איך קוק אַראָפּ, ווייל איך בין אין דער הויך.

„ווער פון אייך קאָן אין איין צייט אי לאַכען, אי זיין דערהויבען?

„ווער עס שטייגט אויף די העכסטע בערג, יענער לאַכט פון אַלע טרויער־שפּיעלען און טרויער־ערנסטען."

(זאַראַטוסטראַ, ערשטער טייל.
„לעזען און שרייבען", ז. 52)

דער וואנדערער.

עס איז געווען ארום האלבע נאכט, ווען זאראטוסטרא האט זיך געלאזט אין וועג אריין אריבער דעם רוקען פון דעם אינזעל, כדי אויף מארגען גאנץ פריה צו דערגרייכען דעם אנדער ברעג: ווייל דארטען האט ער געוואלט ארויף אויף א שיף. מחמת דארטען איז געווען א גוטער פלאץ, צו פאראנקערען, אין וועלכען אויך פרעמדע שיפען פלעגען גרייליך ארפלאזען זייער אנקער. זיי האבען שוין גענומען מיט זיך עטליכע מענשען פון די גליקזעליגע אינזלען, וואס האבען געוואלט אריבער'ן ים. איז — ווען זאראטוסטרא איז זיך אזוי געגאנגען ארויף'ן בארג, האט ער זיך דערמאנט בשעת'ן געהן אן דעם פיעלען איינזאמען וואנדערן זיינעם פון אבענד אן, און ווי פיעל בערג און רוקענס און שפיצען ער איז שוין ארויפגעקלעטערט.

איך בין א וואנדערער און א בארג־קלעטערער, האט ער צו זיך אין הארצען געזאגט, איך ליעב ניט די פלעינען און, משמעות, קאן איך לאנג ניט זיצען שטיל.

און וואס פאר א גורל און א דערלעבונג עס זאל ניט אויספאלען אויף מיר, — אין איהם וועט זיין א וואנדערען און א בארג־קלעטערען: מען דערלעבט לסוף נאר זיך אליין.

די צייט איז שוין פארפלאסען, ווען איך האב געקאנט באגעגענען א צופאל; און וואס קאן איצטער נאך צופאלען צו מיר, וואס זאל שוין ניט זיין מיין אייגענס.

מיין אייגענער זעלבסט און דאס, וואס עס איז פון איהם א לאנגע צייט געווען אין דער פרעמד און צושפרייט צווישען אלע זאכען און צופעלען, — אט דאס נאר קערט זיך אום צוריק, און קומט לסוף צו מיר אהיים.

און נאך א זאך ווייס איך: איך שטעה איצטער פאר מיין לעצטען בארג־שפיץ און פאר דעם, וואס איז פאר מיר שוין פון

לאנג־אָן געוועז אָנגעגרייט. אַך, מיין הארטעסטען וועג מוז איך ארויפגעהן! אַך, מיין איינזאמסטע וואנדערונג האָב איך אָנגע־הויבען!

דער אָבער, וואָס איז פון מיין מין, דער קאָן ניט ניצול ווע־רען פון אזא שעה: פון דער שעה, וואָס זאָגט צו איהם: ערשט אַצינדער געהסט דו דיין וועג פון דיין גרוים! בארג־שפּיץ און אָפּגרונד, — דאָס איז איצטער אין איינם צונויפגענומען!

דו געהסט דיין וועג פון דיין גרוים: איצט איז דיין לעצטער מקלט געוואָרען דאָס, וואָס ביזאהער האָט ביי דיר געהייסען דיין לעצטע געפאהר.

דו געהסט דיין וועג פון דיין גרוים: דאָס מוז איצטער דיר צוגעבען דעם בעסטען מוט, וואָס הינטער דיר איז שוין מעהר קיין וועג ניטאָ!

דו געהסט דיין וועג פון דיין גרוים: דאָ זאָל זיך קיינער ניט נאָכשארען נאָך דיר. דיין פוס גופא מעקט אָפּ הינטער דיר דעם וועג, און אויף איהם שטעהט אויפגעשריבען: אונמעגליכקייט.

און ווען פון איצטער אָן פעהלען דיר אַלע לייטערס, איז מוזטו זיך אויסלערנען, צו קלעטערען אויף דעם אייגענעם קאָפּ: ווי דען אנדערס ווילסטו קלעטערען ארויף?

אויף דיין אייגענעם קאָפּ און איבער דעם אייגענעם האר־צען! איצטער מוז דאָס מילדעסטע אין דיר ווערען דאָס האר־טעסטע.

ווער עס האָט תמיד זיך פיעל דערבארעמט אויף זיך, יענער ווערט לסוף קראנק פון זיין פיעל דערבארעמונג. געלויבט זאָל זיין דאָס, וואָס מאַכט הארט! איך ליב ניט דאָס לאנד, וואו פּוטער און האָניג — פליעסען!

ס'איז נויטיג אויסצולערנען זיך, ניט צו קוקען אויף זיך, כדי צו זעהן אַ ס ך: — אין הארטקייט נויטיגט זיך יעדער בארג־קלעטערער.

ווער עס איז אָבער מיט די אויגען צודרינגליך ווי אַן ערקע־

נענדער, ווי קאָן ער פון אַלע זאַכען זעהן מעהר, איידער זייערע פאָרענט־גרונטען!

דו אָבער, אָ זאַראַטוסטראַ, האָסט געוואָלט פון יעדער זאַך זעהן דעם גרונט און דעם הינטער־גרונט: מוזטו דריבער איבער זיך אַליין קלעטערען, — אַהין, אַרויף, ביז אויף דיינע שטערען וועסטו האָבען אונטער זיך!

יע! אַראָפּצוקוקען אויף מיך גופא און אויף מיינע שטערען: אַט דאָס ערשט וואָלט פאַר מיר געהייסען מיין באַרג־שפּיץ, דאָס איז נאָך פאַר מיר געבליבען ווי מיין לעצטער באַרג־שפּיץ! —

אזוי האָט זאַראַטוסטראַ גערעדט צו זיך, בעת׳ן שטייגען, טרייסטענדיג זיין הארץ מיט הארטע ווערטלעך: ווייל זיין הארץ איז איהם געווען פאַרוואונדט, ווי פריהער נאָך קיינמאָל ניט. און אז ער איז געקומען אויף דער הויך פון דעם באַרג־רוקען, ערשט, זעה, דער אַנדער ים איז געלעגען אויסגעברייט פאַר איהם: איז ער געשטאַנען שטיל און האָט אַ לאַנגע צייט געשוויגען. די נאַכט אָבער איז געווען קאַלט אין יענער הויך און קלאָר און העל אויסגעשטערענט.

איך דערקען מיין גורל, האָט ער לסוף געזאָגט צו זיך מיט טרויער. זאָל זיין! איך בין אָנגעגרייט. ערשט איצט האָט זיך אָנגעהויבען מיין לעצטע איינזאַמקייט.

אַך, אַט דער שוואַרצער טרויעריגער ים אונטער מיר! אַך, אַט די שוואַנגערע נאַכטליכע פאַרדראָסענקייט! אַך, שיקזאַל און ים! צו אייך מוז איך איצט אַראָפּ שטייגען!

איך שטעה פאַר מיין העכסטען באַרג און פאַר מיין לענגסטער וואַנדערונג: דריבער מוז איך נאָך טיעפער אַראָפּ, איידער ווען עס איז פריהער:

— טיעפער אַראָפּ אין דעם שמאַרץ, איידער ווען עס איז, ביז אין זיין שוואַרצעסטען געוויסער אריין! אזוי וויל דאָס מיין

שיקזאַל: זאָל זיין אַזוי! איך בין פאַרטיג. אַט ערשט האָט זיך אָנגעהויבען מיין לעצטע איינזאַמקייט.

פון וואַנען קומען די העכסטע בערג? אַזוי האָב איך אַמאָל געפרעגט. האָב איך מיך דערוואוסט, אַז זיי קומען פון דעם ים.

אַט די עדות איז פאַרשריבען אין זייער שטיין און אין די ווענד פון זייערע שפּיצען. אויס דער טיעפסטער טיעף מוז די העכסטע הויך צו איהר הויך קומען.

אַזוי האָט געזאָגט זאַראַטוסטראַ אויף דעם שפּיץ פון דעם באַרג, וואו עס איז געווען קאַלט. אַז ער איז אָבער געקומען נאָהענט צום ים און איז לסוף געשטאַנען אַליין צווישען די הויכע פעלזען, איז ער געוואָרען איינגעמאַטערט פון וועג און נאָך פאַרבענקטער, איידער פריהער.

עס שלאָפט נאָך אַל'דאָסדינג, האָט ער געזאָגט. אויך דער ים שלאָפט. פאַרשלאָפען און פרעמד בליקט זיין אויג אויף מיר.

אָבער ער עטעמט וואַרעם, דאָס פיהל איך. און איך פיהל אויך, אַז ער חלום'ט. ער וואַרפט זיך אַרום אין חלום אויף האַרטע קישענס.

הער זיך איין! הער זיך איין! ווי ער קרעכצט פון בייזע עראינערונגען! אָדער פון בייזע דערוואַרטונגען?

אַך, איך בין טרויעריג מיט דיר, דו טונקעלע בריאה־משונה, און בין אויף זיך אַליין ברוגז צוליעב דיר.

אַך, פאַר וואָס האָט ניט מיין האַנד גענוג גבורה! באמת, גרייליך וואָלט איך דיך אויסגעלייזט פון דיינע בייזע חלומות! —

און בעת זאַראַטוסטראַ האָט אַזוי גערעדט, האָט ער מיט אַ שווערגעמיט און ביטערקייט געלאַכט פון זיך אַליין. ווי! זאַראַ־טוסטראַ! האָט ער געזאָגט, דו ווילסט נאָך דעם ים זינגען אַ טרויסט?

אַך, דו ליעבע־דייכער נאַר, זאַראַטוסטראַ, דו איבערגליקליכער

אין פארטרויען! אָבער אזא ביזטו אַלעמאָל געווען: תמיד פלעגסטו קומען מיט צוטרוי צו אַלץ, וואָס איז שרעקליך.

יעדע בריאה משונה האָסטו געוואָלט נאָך א גלעט טאָן. א הויך פון ווארעמען אָטעם, א ביסעל ווייכע האָר אויף דער לאַפּע: — און שוין ביסטו געווען אָנגעגרייט צו ליעבען זי און צו רופען זי.

די ליעבע איז די געפאהר פון דעם איינזאמסטען, די ליעבע צו אַלץ, וואָס עס לעבט נאָר! באמת, לאַכען דאַרף מען פון מיין נארישקייט און מיין עניוות אין דער ליעבע! —

אזוי האָט גערעדט זאראטוסטרא און האָט דערביי געלאַכט צום צווייטען מאָל: דאָ האָט ער זיך אָבער דערמאָנט אויף זיינע פריינד, וואָס ער האָט פארלאָזען, — און אקוראט ווי ער וואָלט אין זיינע געדאנקען בעגאנגען א חטא אנטקעגען זיי, איז ער געווען אין כעס אויף זיך פאר זיינע געדאנקען. און באלד האָט פּאסירט אז דער לאַכענדער האָט זיך פאנאנדערגעוויינט: — פאר כעס און בענקשאפט האָט ביטער געוויינט זאראטוסטרא.

* *

*

די זעהונג און די רעטעניש.

1.

ווען צווישען די שיפס־לייט האט מען זיך דערוואוסט, אז זאראטוסטרא איז אויפ'ן שיף — ווייל א מאן, וואס איז געקומען פון די גליקליכע אינזלען, איז אין איינעם מיט איהם אויפ'ן שיף ארויף, — האט זיך אויפגעהויבען א גרויסע נייגיער און דערוואַרטונג. אָבער זאראטוסטרא האט געשוויגען צוויי טעג און איז געווען קאַלט און טויב מחמת טרויעריגקייט, אזוי, אז ער האט ניט געענטפערט ניט אויף בליקען און ניט אויף פראגען. אין אָוועגט אָבער פון דעם צווייטען טאָג האט ער ווידער אויפגעמאכט זיינע אויערען, הגם ער האט נאָך געשוויגען: ווייל אויף דעם שיף זיינען געווען צו הערען א סך משונה'דיגע און געפעהרליכע זאכען, וואָס זיינען געקומען פון דער ווייט און האבען געוואָלט גרייכען נאָך ווייטער. זאראטוסטרא איז אָבער געווען א פריינד פון אַלע אַזעלכע, וואָס מאכען ווייטע רייזען און וואָלטען ניט געוואָלט לעבען אָהן געפאהר. און זעה! לסוף איז איהם אין צוהערען די צונג פאנאנדערגעבונדען געוואָרען, און דאס אייז פון זיין הארצען האט זיך געבראָכען: — האט ער אָנגעהויבען צו ריידען, אזוי צו זאָגען:

פאר אייך, די אומדערשראָקענע זוכער, מזל־פּרואווער, און פאר אַלע וואָס האבען זיך ווען עס איז מיט שלאַנגען־קלוגע ליי־וועגטען אויף דעם שרעקליכען ים געלאָזט, —

פאר אייך פון רעטעניש אָנגע'שכור'טע, פון בין־השמשות פריידיגע, וועמעס נשמה עס ווערט מיט פלויטען צו יעדען פאר־רעטערישען תהום געצויגען:

— ווייל איהר ווילט ניט מיט פחדנ'ישער האנד נאָכטאפּען

דעם פאָדים; און דאָרטען, וואו איהר קאָנט ט ר ע פ ע ן, האָט איהר פיינט א ו י ס צ ו ׳ ח ש ב ו נ ׳ ע ן —

פאר אייך אליין דערצעהל איך די רעטעניש, וואָס איך האָב ג ע ז ע ה ע ן — די זעהונג פון דעם איינזאַמסטען. —

פאר׳חושך׳ט בין איך אַנומעלט געגאַנגען דורך א מתים-פאַר־בינען פאַרנאַכט, — פאר׳חושך׳ט און הארט מיט צונויפגעפרעסטע ליפען. ניט נאָר איין זון איז מיר פאַרגאַנגען.

א פוסוועג, וואָס האָט זיך להכעיס געצויגען אַרויף איבער קליינע שטיינדלעך, א בייזהאַפטער, איינזאַמער, וועמען ניט גראָז און ניט בוימדעל זיינען שוין מעהר ניט געוועזען צום הארצען: א בארג-שטעג האָט געזוויאַקעט אונטער דער עזות פון מיין פוס.

שטום שרייטענדיג איבער דער שפּאָטענדער קראַקעריי פון די קיזעל-שטיינדלעך, בעטרעטענדיג דעם שטיין, וואָס האָט גע־מאַכט איהם זיך אויסגליטשען, אַזוי-אַ האָט מיין פוס זיך דער־צוואונגען דעם וועג אַרויף-צו.

אַרויף-צו: — להכעיס דעם גייסט, וואָס האָט איהם געצוי־גען אַראָפּ-צו, צום אָפּגרונט-צו, דעם גייסט פון שווערקייט, מיין טייוועל און ערץ-פיינד.

אַרויף-צו: — ווען אפילו ער איז געזעסען אויף מיר, האלב קאַרליק, האלב מויל-וואורף; א לאָהמער; א לאָהם-מאַכענדער; בליי דורך מיין אויער, בליי-טראָפּען-געדאַנקען אין מיין מאַרך אַריינטריפענדיג.

„אָ, זאַראַטוסטרא, האָט ער מיט חוזק גע׳סוד׳עט, א זילב נאָך א זילב. דו שטיין פון קלוגשאַפט; דו האָסט דיך הויך גע־וואָרפען, אָבער יעדער געוואָרפענער שטיין מוז — אַראָפּפאַלען!

אָ, זאַראַטוסטרא, דו שטיין פון קלוגשאַפענקייט, דו שליידער־שטיין, דו שטערען-צושמעטערער! דיך גופא האָסטו א וואָרף גע־מאַן אַזוי הויך, אָבער יעדער געוואָרפענער שטיין מוז — אַראָפּ־פאַלען!

פאַרמשפּט צו דיר גופא און צו דעם אייגענעם פאַרשטייניגט

ווערען: אָ, זאראטוסטרא, ווייט האסטו דיין שטיין געוואָרפען, — אָבער אויף דיר וועט ער צוריק פאלען!"

דערנאָך האָט דער קאַרליק געשוויגען, און דאָס האָט געוועהרט לאַנג. זיין שווייגען אָבער האָט מיך געדריקט. און ביי אַזא מין זאלבאנאנד איז מען באמת איינזאמער איידער אליין!

איך בין געשטיגען, געשטיגען, געטרוימט, געטראכט, — אָבער אלץ האָט מיך געדריקט. צו אַ חולה בין איך געווען געגליכען, וועמען זיינע בייזע יסורים מאַכען מאַט, און וועמען אַ בייזערער חלום וועקט אויף פונ'ם איינשלאָפען.

אָבער עס איז פאראן אין מיר עפּעס, וואָס איך רוף מוט: דאָס האָט מיר ביז אהער יעדען אוממוט טויט געשלאָגען. אָט דער מוט האָט לסוף מיר געהייסען זיך אוועקשטעלען און זאָגען: „קאַרליק! דו! אָדער איך!" —

מחמת מוט איז דער בעסטער טויטשלאָגער, — מוט, וואָס פ אַ ל ט אָ ן: ווייל אין יעדען אָנפאלען איז אַ קלינגענדער שפּיעל.

דער מענש אָבער איז די מוטינסטע חיה: דורך דעם האָט ער יעדע חיה ביינעקומען. מיט קלינגענדען שפּיעל האָט ער ביי־נעקומען איטליכע פיין; די מענשען־פיין איז אָבער די טיעפסטע פיין.

דער מוט שלאָגט טויט אויך דאָס שווינדלען ביים אָפּגרונט: און וואו שטעהט ניט דער מענש ביי אַן אָפּגרונט! איז ניט דאָס זעהען גופא — זעהען אָפּגרונטען?

מוט איז דער בעסטער טויט־שלאָגער: דער מוט שלאָגט טויט אויך די רחמנות. רחמנות האָבען איז אָבער דער טיעפסטער אָפּ־גרונט: ווי טיעף דער מענש בליקט אריין אין דאָס לעבען, אזוי טיעף בליקט ער אויך אריין אין דעם צער.

מוט אָבער איז דער בעסטער טויט־שלאָגער, מוט, וואָס פאלט אָן: אפילו דעם טויט שלאָגט ער טויט, ווייל ער זאָגט: „איז ד אָ ס געווען דאָס לעבען? איז רעכט! נאָך אַ מאָל!"

אין אזא ווערטעל איז אָבער דאָ אַ סך קלינגענדער שפּיעל.
ווער ס'האָט אויערען, זאָל הערען. —

* *
*

2.

„האַלט, קאַרליק! האָב איך געזאָגט. איך! אָדער דו! איך בין אָבער דער שטאַרקערער פון אונזביידען — : דו קענסט ניט מיין אָפּגרונטיגען געראַנקען! א י ה ם — וואָלסטו ניט געקאָנט טראָגען!"

דאָ איז געשעהען אַזוינס, וואָס האָט מיר גרינגער געמאַכט: וויי̇ל דער קאַרליק איז אַראָפּגעשפּרונגען פון מיין אַקסעל, דער נייגיעריגער! און ער האָט זיך צונויפגעדרעהט אויף אַ שטיין אַנטקעגען מיר. דאָ גראַד, וואו מיר האָבען זיך אָפּגעשטעלט, איז אָבער געוועזען אַ טויער־וועג.

„קוק אָן אָט דעם טויער־וועג, קאַרליק! האָב איך ווייטער גערעדט. ער האָט צוויי פּנים'ער. צוויי וועגען קומען זיך דאָ צונויף: קיינער איז נאָך ניט געגאַנגען אין זיי ביז צום סוף.

אָט די לאַנגע גאַס צוריק: זי געוועהרט אַן אייביגקייט. און יענע לאַנגע גאַס פאָראויס — דאָס איז אַן אַנדער אייביגקייט.

זיי זיינען אין אַ ווידער־אַנאַנד, אָט די וועגען; זיי שטויסען זיך מיט די קעפּ: און דאָ, אָט ביי דעם טויער־וועג, קומען זיי זיך צונויף. דער נאָמען פון דעם טויער־וועג שטעהט אויבען אויפגע־שריבען: „אויגענבליק".

אָבער אויב אימיצער וואָלט אין איינעם פון זיי געגאַנגען ווייטער — און רק פאָראויס און תמיד ווייטער: גלויבסטו, קאַרליק, אַז אָט די וועגען זיינען אין אַן אייביגען ווידער־אַנאַנד?" —

„אַלץ, וואָס איז גלייך־געשטרעקט, ליאיגט, האָט געמורמעלט מיט פאַראַכטונג דער קאַרליק. יעדער אמת איז קרום, די צייט גופא איז אַ קרייז."

„דו גייסט פון שווערקייט! האָב איך אַרויסגערעדט אין צאָרן, מאַך דיר דאָס ניט צו גרינג! אָדער איך לאָז דיך דאָ זיצען צונויפגעדרעהטערהייד, וואו דו זיצסט, דו לאָהם־פוס, — און איך האָב דיך אַרויפגעטראָגען הויך!

„קוק אָן, האָב איך ווייטער גערעדט, אָט דעם אויגענבליק! פון דעם טויער־וועג „אויגענבליק" לויפט אַ לאַנגע אייביגע גאַס אויף־צוריק: הינטער אונז ליעגט אַן אייביגקייט.

מוז ניט דאָס פון אַלע זאַכען, וואָס קאָן לויפען, שוין איינמאָל האָבען געלאָפען דורך אָט דער גאַס? מוז ניט דאָס, וואָס קאָן געשעהן פון אַלע זאַכען, שוין איינמאָל האָבען געשעהען, געטאָן, זיך פאַרלאָפען?

און אויב אַלץ איז שוין דאָ אַמאָל געווען: וואָס האַלטסטו, קאַרליק, פון אָט דעם אויגענבליק? מוז ניט אויך אָט דער טויער־וועג שוין אַמאָל — האָבען געוועזן?

און זיינען ניט אַלע זאַכען אַזוי פעסט פאַרקנויטעלט, אַז אָט דער אויגענבליק מוז ציהען נאָך זיך אַלע קומענדע זאַכען? ממילא — — זיך גופא אויך נאָך?

ווייל דאָס, וואָס קאָן לויפען פון אַלע זאַכען: אויך אין אָט דער לאַנגער גאַס פאַרויס — מוז דאָך נאָך אַמאָל לויפען!—

און אָט די לאַנגזאַמע שפין, וואָס קריכט אין דעם לבנה־שיין, און די לבנה־שיין גופא, און איך, און דו, וואָס סוד'ען זיך דאָ ביי דעם טויער־וועג, וואָס סוד'ען זיך דאָ וועגען אייביגקייטס־זאַכען, מוזען מיר ניט אַלע שוין דאָ האָבען געווען?

— און ווידער צוריק קומען און לויפען אין יענער אַנדער גאַס, אַרויס, פאַראויס, אין אָט דער לאַנגער שוידערליכער גאַס, — מוזען מיר ניט אייביג ווידערקומען? —"

אַזוי האָב איך גערעדט, און אַלץ שטילער: ווייל איך האָב מורא געהאַט פאַר מיינע אייגענע געדאַנקען און הינטער־געדאַנקען. ערשט פלוצים האָב איך דערהערט ווי אַ הונט וואויעט אין דער נאָהענט.

האָב איך ווען עס איז געהערט, אַ הונט זאָל אַזוי וואויען? מיין געדאנק איז געלאָפען צוריק. יע! בעת איך בין געווען אַ קינד, אין דער וויטעסטער קינדהייט:

יעמאָלט האָב איך געהערט אַ הונט זאָל אַזוי וואויען. איך האָב איהם אויך געזעהען, מיט צושויבערט־אָנגעשטעלטע האָר, דעם קאָפּ אויפגעהויבען ארויף, ציטערענדיג, אין דער שטילסטער האַלבער נאכט, ווען אויך הינט גלויבען אין געשפענסטער:

— אַזוי, אַז איך האָב באַקומען רחמנות. מחמת די פולע לבנה איז נאָר וואָס, טויט־פארשוויגען, געגאַנגען איבער דאָס הויז, נאָר וואָס איז זי געשטאַנען שטיל, אַ קיילעכדיגע גלוט, — שטיל אויף דעם פלאַכען דאַך, ווי אויף אַ פרעמדען אייגענטום: —

דערפון איז יעמאָלט דער הונט געוואָרען אַ פארציטערטער: ווייל הינט גלויבען אין גנבים און געשפענסטער, און ווען איך האָב ווידער דערהערט אַזאַ וואויען, האָט מיך ווידער אָנגענומען אַ רחמנות.

וואוהין איז איצטער אהינגעקומען דער קאַרליק? און דער טויער־וועג? און די שפין? און דאָס גאַנצע סוד'ען זיך? האָט דאָס מיר דען גע'חלומ'ט? האָב איך מיך אויפגעכאַפּט? צווישען ווילדע פעלזען בין איך מיט אַמאָל געשטאַנען, אַליין, וויסט, אין דעם וויסטעסטען שיין פון דער לבנה.

אָ ב ע ר ד אָ א י ז אַ מ ע נ ש ג ע ל ע ג ע ן! זעה נאָר! דער הונט שפּרינגט אום, די האָר צושויבערט־אָנגעשטעלט, ווינזעלט, —איצטער האָט ער דערזעהען, אַז איך קום, האָט ער ווידער געוואויעט, האָט ער ג ע ש ר י ע ן: האָב איך ווען געהערט, אַ הונט זאָל אַזוי שרייען צו הילף?

און באמת, דאָס, וואָס איך האָב דערזעהן, אַזוינס האָב איך נאָך קיינמאָל ניט געזעהן. אַ יונגען פּאַסטוך האָב איך געזעהן, וואָס האָט זיך געדרעהט ווי אַ וואָרעם, זיך געוואָרגען, געצוקט, מיט אַ פארקרימטען פּנים, און אַ שווארצע שווערע שלאַנג איז [illegible] פון זיין מויל.

האָב איך ווען געזעהען אזוי פיעל עקעל און בלייכע אימה אויף א פנים? ער האָט משמעות געשלאָפען? איז איהם א שלאַנג אריינגעקראָכען אין בית־הבליעה — און דאָרטען האָט זי זיך פעסט אריינגעביסען.

מיין האַנט האָט געריסען די שלאַנג און געריסען: — אומ־זיסט! זי האָט ניט ארויסגעריסען די שלאַנג פון דעם האַלז. דאָ האָט עס אויסגעשריען פון מיר: „ביים אָפּ! ביים אָפּ!

דעם קאָפּ ביים אָפּ! ביים אָפּ!" — אזוי האָט עס געשריען פון מיר; מיין אימה, מיין האַס, מיין עקעל, מיין רחמנות, אַל׳ דאָס גוטס און בייז אין מיר האָט געשריען פון מיר מיט איין גע־שריי. —

איהר אומדערשראָקענע ארום מיר! איהר זוכער, מזל־פרו־ווער! ווער פון אייך עס האָט מיט שלאַנגען־קלוגע לייוועגטס זיך אין אומדערפאָרשטע ים׳ען איינגעשיפט! איהר פריינד פון רע־טענישען!

טרעפט דאָך די רעטעניש, וואָס איך האָב יעמאָלט געזעהן, זייט מיר פותר די זעהונג פון דעם איינזאַמסטען!

ווייל דאָס איז געווען א זעהונג און פאָראויסזעהונג: — וואָס האָב איך יעמאָלט געזעהן אין א משל? און ווער איז דאָס וואָס מוז נאָך א מאָל קומען?

ווער איז דער הירט, צו וועמען די שלאַנג איז אזוי אריינ־געקראָכען אין האַלז? ווער איז דער מענש, אין וועמעס האַלז אַל׳ דאָס שווערסטע און דאָס שווארצעסטע וועט אזוי אריינקריכען?

— דער הירט אָבער האָט א ביס געטאָן, ווי מיין געשריי האָט איהם געראָטן; ער האָ טאַ ביס געטאָן מיט א גוטען ביים. ווייט אַוועק האָט ער ארויסגעשפּיגען דעם קאָפּ פון שלאַנג —: און איז אויפגעשפרונגען. —

ניט מעהר קיין הירט, ניט מעהר קיין מענש, — א פאַרוואַנ־דעלטער, א באַלויכטענער, וואָס האָט געלאַכט! קיינמאָל

אויף דער ערד האָט נאָך אַ מענש אַזוי ניט געלאַכט, ווי ער האָט געלאַכט!

אָ, מיינע ברידער, איך האָב געהערט אַ לאַכען, וואָס איז ניט געווען קיין לאַכען פון אַ מענשען, — און איצטער פרעסט מיך אַ דאָרשט, אַ בענקשאַפט, וואָס ווערט קיינמאָל ניט איינגע־שטילט.

מיין בענקשאַפט און יענער לאַכען פרעסען מיך: אָ, ווי קאָן איך דאָס נאָך אַריבערטראָגען און לעבען! און ווי וואָלט איך דאָס געקאָנט אַריבערטראָגען, איך זאָל איצטער שטאַרבען! —

אַזוי האָט גערעדט זאַראַטוסטראַ.

*　　*

*

די גליקשאַפט להיפּך דעם אייגענעם ווילען.

מיט אַזעלכע רעטעניסען און ביטערנישען אין הארצען איז זאַראַטוסטראַ געפאָהרען איבער דעם ים. ווען ער איז אָבער געווען פיער טעג־רייזען וויט פון די גליקזעליגע אינזלען און פון זיינע פריינד, האָט ער גובר געווען זיין גאַנצען צער — : זיעגרייך און מיט פעסטע פיס איז ער ווידער געשטאַנען אויף זיין שיקזאַל. און יעמאָלט האָט זאַראַטוסטראַ אַזוי גערעדט צו זיין איבער־פריי־דיגען געוויסען:

אַליין בין איך ווידער און וויל זיין אַליין, אַליין מיט דעם ריינעם הימעל און דעם פרייען ים; און ווידער איז נאָכמיטאָג אַרום מיר.

אין אַ נאָכמיטאָג האָב איך אַמאָל צום ערשטען מאָל געפונען מיינע פריינד, אין אַ נאָכמיטאָג אויך צום אנדער מאָל: אין דער שעה, ווען יעדער ליכט־שיין ווערט שטילער.

ווייל יעדעס גליק, וואָס איז נאָך אין וועג צווישען הימעל און ערד, זוכט זיך אַן אכסניה אין אַ ליכטיגער נשמה: פון דעם גליק איז איצטער יעדער ליכט־שיין שטילער געוואָרען.

אָ, נאָכמיטאָג פון מיין לעבען! אמאָל איז אויך מיין גליק אראָפּגעשטיגען אין טאָל, זיך אַן אכסניה צו זוכען: האָט ער גע־פונען די אָפענע גאסט־פריינדליכע נשמות.

אָ, נאָכמיטאָג פון מיין לעבען! וואָס וואָלט איך ניט אוועק־געגעבען, כדי איך זאָל האָבען נאָר איינס: אָט די לעבעדיגע פלאַנ־צונג פון מיינע געדאנקען און אָט דעם מאָרגענליכט פון מיין העכסטער האָפענונג!

מיטפאָהרער האָט אמאָל דער שאַפענדער געזוכט און קינדער פון זיין האָפענונג: און זעה, עס האָט זיך ארויסגעפונען, אז ער קאָן זיי ניט געפינען, סיידען ער זאָל זיי פריהער אליין באשאַפען.

אזוי ארום בין איך אין מיטען פון מיין ווערק, איך געה צו מיינע קינדער און איך געה פון זיי אוועק: צוליעב זיינע קינדער מוז זאראטוסטרא זיך גופא מאכען פאָלקאָם.

ווייל פון גרונט אוים ליעבט מען נאָר זיין קינד און זיין ווערק; און וואו עס איז דאָ א גרויסע ליעבע צו זיך אליין איז דאָס א סמן פון שוואַנגערשאַפט: אזוי האָב איך דאָס געפונען.

מיינע קינדער גרינען נאָך אין זייער ערשטען פריהלינג, שטעהן נאָהענט איינער דעם אנדערען און ווערען אין איינעם געטריי־סעלט פון ווינט, אָט די בוימער פון מיין גאָרטען און פון מיין בעסטער פלאַנץ־ערד.

און אין דער אמת'ן! וואו אזעלכע בוימער שטעהן אין איינעם, דאָרט זיינען די גליקליכע אינזלען!

אָבער שפּעטער אמאָל וועט איהר זיי אַרויסהויבען און יעדען איינעם אוועקשטעלען פאַר זיך: כדי ער זאָל לערנען איינזאמקייט און עקשנות און פאָרזיכטיגקייט.

אין קאָרטשעס און געקרימט און מיט בויגיגער הארטקייט זאָל ער מיר ביים ים שטעהן, א לעבדיגער לייכט־טורעם פון א ניט־בייצוקומענעם לעבען.

דאָרטען, וואו די שטורעמס ווארפען זיך אין ים אראָפּ, און וואסער טרינקט דער שנוק פון די בערג, דאָרטען זאָל א־יעדער

אמאָל האָבען זיין טאָג־וואך און נאכט־וואך, צוליעב ז י י ן נסיון און דערקענט ווערען.

דערקענט און געפּרואווט זאָל ער ווערען, צי ער איז פון מיין טבע און אָפּשטאַם, — צי איז ער אַ האר אויף אַ לאַנגען ווילען, פאַרשוויגען אפילו ווען ער רעדט, און נאָכגעבענד אויף אַזאַ'ן אופן, אַז בעת'ן געבען נ ע ה מ ט ער: —

— כדי ער זאָל אמאָל ווערען מיין מיטפאָהרער און זאַראַ־טוסטראַ'ס אַ מיטשאַפענדער און מיטרוהענדער —: אַזאַ, וואָס שרייבט מיר מיין ווילען אויף מיינע טאָוולען: צוליעב דער פולס־טער השלמה פון אַלע זאַכען.

און פון זיינטוועגען און פון וועגען זיין גלייכען מוז איך אַליין דערגרייכען די העכסטע השלמה: דעריבער ווייך איך איצ־טער אויס מיין גליק און גיב מיך איבער צו יעדען אומגליק — צוליעב מיין לעצטען נסיון און דערקענטנים.

און אין דער אמת'ן, עס איז שוין צייט געווען, איך זאָל געהן; דעם וואַנדערערס שאָטען און דער לענגסטער אומעט און די שטיל־סטע שעה — זיי אַלע האָבען גערעדט צו מיר: „עס איז די העכס־טע צייט!"

דער ווינט האָט מיר אין שליסעל־לאָך אריינגעבלאָזען און האָט געזאָגט: „קום!" די טיר איז מיר שלאַנגען־קלוג אויפגעשפּרונגען און האָט געזאָגט: „געה!"

אָבער איך בין געלעגען אין קייטען, אָנגעשמידט אָן דער ליעבע צו מיינע קינדער: דער באַגעהר האָט אויף מיר אַרויפגע־לייגט אָט די פאַנג־שטריק, דער באַגעהר נאָך ליעבע, כדי איך זאָל ווערן רויב פאַר מיינע קינדער און מיך פאַרלירען אין זיי.

באַגעהרען — דאָס הייסט שוין פאַר מיר: איך זאָל מיך האָבען פאַרלאָרען. א י ך ה אָ ב א י י ך, מ י י נ ע ק י נ־ ד ע ר! אין אָט דעם האָבען זאָל אַלץ זיכערקייט זיין און גאָרנישט באַגעהר.

אָבער בריהענדיג איז די זון פון מיין ליעבע געלעגען אויף מיר, זאראטוסטרא האָט זיך געקאָכט אין זיין אייגענעם זאפט, — זיינען שאָטענס און ספיקות געפלויגען איבער מיר.

פראָסט און ווינטער האָט זיך מיר שוין געלוסט: „אָ, ווען וועט שוין פראָסט און ווינטער מיך ווידער מאכען קנאקען און סקריפען!“ האָב איך געזיפצט: — יעמאָלט האָבען אייזיגע נעפּ־לען גענומען ארויפשטייגען פון מיר.

מיין עבר האָט זיינע קברים אויפגעבראָכען, ניט איין לעבע־דיג באגראָבענער צער האָט ווידער אויפגעוואכט —: ער האָט זיך נאָר אויסגעשלאָפען, איינגעהילט אין די תכריכים.

אזוי־אָ האָט אַל׳ דאָסדינג גערופען אין צייכענס צו מיר: „עס איז צייט!“ אָבער איך — האָב ניט געהערט: ביז מיין אָפּ־גרונט האָט לסוף זיך אַ ריהר געטאָן און מיין געדאנק האָט מיך געביסען.

אַך, דו אָפּגרונטליכער געדאנק, וואָס דו ביסט מ י י ן גע־דאנק! ווען געפין איך די גבורה, צו הערען ווי דו גראָבסט און ניט מעהר צו ציטערען?

ביז צום האלז ארויף קלאָפּט מיר דאָס הארץ, ווען איך הער ווי דו גראָבסט! דיין שווייגען אפילו וויל מיך דערווערגען, דו אָפּגרונטליך שווייגענדער!

איך האָב מיך נאָך קיינמאָל ניט דערוועגט, דיך א ר ו י ף צו רופען: גענוג געווען, וואָס איך האָב דיך ארומגעטראָגען מיט מיר. נאָך ניט שטארק גענוג בין איך געווען פאר דעם לעצטען לייבען־איבער־מוט און לייבען־שפּיעל־לוסט.

גענוג אָפּשרעקענדיג איז שוין תמיד פאר מיר געווען דיין שווערקייט: אָבער שפּעטער אמאָל וועל איך נאָך די גבורה גע־פינען און די לייבען־שטים, וואָס זאָל דיך ארויפרופען!

ווען איך וועל מיך אין דעם האָבען גובר געווען, יעמאָלט וועל איך מיך גובר זיין נאָך אין א גרעסערער זאַך; און א זיעג זאָל זיין די חתימה פון מיין העכסטער מדרגה! —

דערווײַלע פֿאָהר איך נאָך אום אויף אומגעוויסע ים׳ען; דער צופֿאַל חנפֿה׳ט מיר, דער גלאַט־צונגיגער; איך קוק פֿאָראויס און צוריק, — איך זעה נאָך ניט קײן ענד.

עס איז נאָך ניט געקומען אויף מיר די שעה פֿון מײַן לעצטען קאַמף, — אָדער קומט זי אפשר אויף מיר גראָד איצטער? באמת, מיט באַטרינגערישער שעהנקייט קוקען אויף מיר פֿון אַלע זייטען ים און לעבען!

אָ, דו נאָכמיטאָג פֿון מײַן לעבען! אָ, גליק איידער אָוונט־צייט! אָ, האַפֿען אויף דעם הויך־כוואַליענדען ים! אָ, פֿרידען אין דעם אומגעוויסען! ווי װעניג גלויב איך אײַך אַלעמען!

באמת, וועניג גלויב איך אין אײַער באַטריגערישער שעהנ־קייט! איך בין צו דעם ליעבענדען געגליכען, וואָס איז חושד דעם צו פֿיעל סאַמעטענעם שמייכעל.

ווי ער פֿאַרשטויסט פֿון זיך זײַן פֿיעל־געליעבטע, צערטליך נאָך אפֿילו אין זײַן האַרטקייט, — אַזוי פֿאַרשטויס איך פֿון מיר אָט די גליק־געבענשטע שעה.

אוועק פֿון מיר, דו גליק־געבענשטע! מיט דיר איז צו מיר אַ גליקשאַפֿט געקומען להיפּך צו מײַן ווילען! אָנגעגרייט צו מײַן טיעפֿסטען צער, שטעה איך דאָ: ביסט מיר צו פֿריה געקו־מען!

אוועק פֿון מיר, דו שעה פֿון גליקשאַפֿט! ליעבערשט זוך דײַן אכסניה דאָרטען — בײַ מײַנע קינדער! אײַל דיך! און בענש זיי, נאָך איידער אָוונט קומט, מיט **מ י י ן** גליק!

דער אָוונט איז שוין נאָהענט: די זון פֿאַרזינקט. אוועק איז מײַן גליק!

אַזוי האָט גערעדט זאַראַטוסטראַ. ער האָט געוואַרט אויף זײַן אומגליק די גאַנצע נאַכט: אָבער ער האָט אומזיסט געוואַרט. די נאַכט איז געבליבען העל און שטיל און דאָס גליק גופֿא איז געקומען צו איהם אַלץ נעהענטער און נעהענטער. ארום אין דער פֿריה אָבער האָט זאַראַטוסטראַ געלאַכט אין זײַן האַרצען און

האָט געזאָגט מיט געשפּאָט: „דאָס גליק לויפט נאָך מיר נאָך.
דאָס נעהמט זיך דערפון, וואָס איך לויף ניט־נאָך נאָך ווייבער.
דאָס גליק אָבער איז א ווייבס־פּארשוין."

* *
*

פּאר זון־אויפגאַנג.

אָ, הימעל איבער מיר, דו ריינער! טיעפער! דו אָפּגרונט פון ליכט־שיין! זעה איך דיך, שוידער איך פון געטליכע באַגעהרען.

מיך אריינצואוואַרפען אין דיין הויך — אָט דאָס איז מ י י ן טיעף! מיך אין דיין ריינהייט צו בעהאַלטען — אָט דאָס איז מ י י ן אומשולד!

גאָט ווערט פאַרדעקט פון זיין שעהנקייט: אזוי בעהאַלטסטו דיינע שטערען. דו רעדסט ניט: אזוי פאַרקינדיגסטו מיר דיין קלוגשאַפט.

שטום איבער דעם ברויזענדען ים ביסטו מיר היינט אויפגעגאַנגען, דיין ליעבע און דיין בושה רעדט אנטפּלעקונג צו מיין ברויזענדער נשמה.

וואָס דו ביסט שעהן צו מיר געקומען, איינגעוויקעלט אין דיין שעהנקייט, וואָס דו האָסט שטום צו מיר גערעדט, אנטפּלעקט אין דיין קלוגשאַפט:

אָ, ווי זאָל איך ניט האָבען דערשפּירט אַל' דאָס שעמעוודיגע פון דיין נשמה! פריהער פ א ר דער זון ביסטו געקומען צו מיר, דעם איינזאַמסטען.

מיר זיינען פריינד פון אָנהויב אָן: מיר האָבעןביידע איין צער, און איין אימה, און איין גרונט; אויך איין זון האָבען מיר ביידע אין איינעם.

מיר ריידען ניט צווישען זיך, ווייל מיר ווייסען צו פיעל —:

מיר שווייגען איינער צו דעם אנדערען, מיר שמייכלען ארויס אונ־זער וויסען איינער צו דעם אנדערען.

ביסטו ניט דער ליכט־שיין צו מיין פייער? האסטו ניט די שוועסטער־נשמה צו מיין איינזעהן?

אין איינעם האבען מיר אלצדינג געלערנט; אין איינעם האָ־בען מיר געלערנט, ווי מיר זאָלען ארויפשטייגען צו זיך גופא און ניט־באוואָלקענט שמייכלען: —

ניט־באוואָלקענט ארונטער־שמייכלען פון ליכטיגע אויגען און פון מיילענווייטער ווייט, בעת צוואנג און צוועק און שולד דאמפען אונטער אונז ווי א רעגען.

און ווען איך האב אליין געוואנדערט: נאָך וואָס האָט געהונגערט מיין נשמה אין די נעכט און אויף די אירר־שטעגען? און בעת איך בין אויף די בערג געשטיגען, ועמען האָב איך דען געזוכט אויף די בערג, אויב ניט דיך?

און מיין גאנצער וואנדערען און בארג־שטייגען: אויס נויט איז דאָס נאָר געווען און א באהעלף פאר דעם אומבאהאָלפענעם: — פ ל י ה ע ן נאָר וויל מיין גאנצער ווילען, אין ד י ר אריינ־פליהען!

און וואָס האָב איך מעהר געהאסט, איידער די פארביי־ציה־ענדע וואָלקענס און אַלץ, וואָס באפלעקט דיך? און מיין אייגע־נעם האס האָב איך נאָך געהאסט, ווייל ער האָט דיך באפלעקט!

איך בין אין כעס אויף די ציהענדע וואָלקען, וואָס שאַ־רען זיך גניב'יש ווי רויב־קאצען: זיי נעהמען אוועק ביי דיר און ביי מיר, וואָס מיר האָבען בשותפות, — דאָס אומגעהויערע אומ־באגרענעצטע יאָ־און־אמן־זאָגען.

מיר זיינען אין כעס אויף יענע מיטלער און מישער, אויף די ציהענדע וואָלקענס: יענע אויף־העלפטיגע, וואָס האָבען זיך ניט אויסגעלערנט, ניט ווי צו בענשען, ניט ווי פון גרונט־אויס צו שיל־טען.

ליעבערשט וואָלט איך זיצען אין אַ טון אונטער אַ פארשלאָ־סענעם הימעל, ליעבערשט זיצען אין אַן אָפּגרונט אָהן אַ הימעל, איידער זעהן, ווי דו, ליכט־הימעל, ביסט באַפלעקט מיט ציה־וואָלקענס.

און אָפט האָט מיך אַ חשק אָנגענומען, צו צוהעפטען זיי מיט די געציייהנדעלטע גאָלד־דראָטען פון דעם בליץ, כדי איך זאָל קאָנען, ווי דער דונער, פויקען אויף זייער קעסעל־פויק: —

אַ צאָרענדיגער פייקלער, ווייל זיי רויבען ביי מיר אַוועק דיין יע! און אמן! דו הימעל איבער מיר, דו ריינער! ליכטיגער! דו אָפּגרונט פון ליכט־שיין! — ווייל זיי רויבען ביי דיר אַוועק מיין יע! און אמן!

ווייל ליעבערשט וויל איך האָבען געפּילדער און דונער און וועטער־קללות, איידער יענע פאָרזיכטיגע צווייפלענדע קאַצען־רוה; און אויך ביי מענשען האַס איך מעהר פאַר אַלץ אַלע די שטיל־טרעטער און די האַלב־אויף־האַלבע און די צווייפלענדע, זיך מיט דער דעה שלאָגענדע ציה־וואָלקענס.

און „ווער עס קאָן ניט בענשען, זאָל זיך אויסלערנען צו שילטען!" — אָט די קלאָרע לערנונג איז מיר אַראָבגעפאַלען פון דעם קלאָרען הימעל, אָט דער שטערן שטעהט אפילו אין די שווארצע נעכט אויף מיין הימעל.

איך בין אָבער אַ בענשענדער און אַ יאָ־זאָגער, ווען דו ביסט נאָר ארום מיר, דו ריינער, דו ליכטיגער! דו אָפּגרונט פון ליכט־שיין! — אין אַלע אָפּגרונטען טראָג איך יעמאָלט אריין מיין בענשענד יאָ־זאָגען.

אַ בענשענדער בין איך געוואָרען, אַ יאָ־זאָגער: און צוליעב דעם האָב איך מיך לאַנג געראַנגעלט און בין אַ ראַנגלער געווען, כדי איך זאָל שפּעטער אַמאָל פריי באַקומען די הענט צו בענשען.

דאָס איז אָבער מיין ברכה: איבער יעדער זאַך צו שטעהן ווי איהר אייגענער הימעל, ווי איהר קיילעכדיגער דאַך, איהר

אזורענע גלאַק און אייביגע זיכערקייט: און פול פון גליק איז דער, וואָס גיט אזא ברכה!

ווייל אלע זאכען זיינען גע'טובל'ט אין דעם קוואל פון אייביג־קייט און פון יענער זייט גוט און בייז; גוט און בייז גופא זיינען אָבער נאָר צווישען־שאָטענס און פייכטע באטריבטקייטען און ציה־וואָלקענס.

באמת, דאָס איז א ברכה און ניט קיין לעסטערונג, ווען איך לערען: „איבער אלע זאכען שטעהט דער הימעל צופאַל, דער הימעל אומשולד, דער הימעל סתם־אַזוי, דער הימעל שטיפעריש־קייט“.

„פון סתם־אַזוי“ — דאָס איז דער עלטעסטער יחוס־אָפּשטאַם פון דער וועלט, איהם האָב איך צוריקגעגעבען צו אלע זאכען, איך האָב זיי אויסגעלייזט פון זייער קנעכטשאַפט צו דעם צוועק.

אָט די פרייקייט און הימעל־לויטערקייט האָב איך אוועק־געשטעלט ווי אַן אזורענע גלאָק איבער אלע זאכען, בעת איך האָב געלערנט, אז איבער זיי און דורך זיי וויל ניט קיין — „אייביגער ווילען“.

אָט די שטיפערישקייט און אָט די נארישקייט האָב איך אוועק־געשטעלט אנשטאַט יענעם ווילען, בעת איך האָב געלערנט: „ביי אלע זאכען איז נאָר איין זאך אונמעגליך: „שכל'דיגקייט“!

א ביסעל שכל, א זוימען קלוגשאַפענקייט צושטרויט פון שטערן צו שטערן, — אָט דער זויער־טייג איז צוגעמישט אין אלע זאכען: צוליעב דער נארישקייט איז קלוגשאַפענקייט אין אלע זאכען צוגעמישט!

א ביסעל שכל, דאָס איז שוין יע מעגליך; אָבער אין אלע זאכען האָב איך געפונען אָט די גליק־געבענשטע זיכערקייט: וואָס זיי ווילען בעסער טאַנצען — אויף די פיס פון צופאַל.

אָ הימעל איבער מיר, דו ריינער! הויכער! דאָס איז פאַר מיר דיין ריינקייט, וואָס עס איז ניטאָ קיין אייבינע שכל־שפין און קיין שכל־שפין־נעצען: —

— וואָס דו ביסט אַ טאַנץ־פּלאַץ פאַר געטליכע צופעלען, וואָס דו ביסט אַ געטער־טיש פאַר געטליכעביינדלעך און ביינדלעך־שפּיעלער! —

נאַר — דו ביסט רויט געוואָרען? האָב איך געזאָגט אַזוינס, וואָס זאָל ניט אַרויסגעזאָגט ווערען? האָב איך געלעסטערט, בעת איך האָב געוואָלט דיך בענשען?

אָדער האָט די בושה פון זאַלבאַנאַנד־זיין דיך געמאַכט רויט־ווערען? — הייסט דו מיר געהן און שווייגען, ווייל איצט קומט — דער טאָג?

די וועלט איז טיעף: — און טיעפער, איידער דער טאָג האָט ווען געדאַכט. ניט אַלץ דאַרף האָבען ווערטער פאַר דעם טאָג. אָבער דער טאָג קומט: איז — לאָמיר זיך צושיידען!

„אָ הימעל איבער מיר, דו שעמעוודיגער! גליהענדער! אָ דו מיין גליק איידער זון־אויפגאַנג! דער טאָג קומט: איז — לאָמיר זיך צושיידען! —

אַזוי האָט גערעדט זאַראַטוסטראַ.

* *

*

די טוגענד וואָס מאַכט קלענער.

1.

ווען זאַראַטוסטראַ איז ווידער אַראָפּ אויף דער יבשה, איז ער ניט געגאַנגען גלייכוועגס צו זיינע בערג און זיין הייהל, נייערט ער איז געגאַנגען אין אַ סך וועגען און האָט געשטעלט אַ סך פראַגען און האָט אויסגעפאָרשט דאָס און יענס, אַזוי אַז ער האָט וועגען זיך גופא געזאָגט אין שפאַס: „טו אַ קוק אויף אַ שטראָם, וואָס פליעסט אין אַ סך וועגען צוריק צו זיין קוואַל!" ווייל ער האָט געוואָלט אויסגעפינען, וואָס איז דערווייל פאָרגעקומען *מיט דעם מענשען*: צי איז ער געוואָרען גרעסער אָדער קלענער. און איין מאָל האָט ער דערזעהן אַ צייל נייע הייזער! האָט ער זיך געוואונדערט און געזאָגט:

„וואָס באַדייטען אָט די הייזער? באמת, קיין גרויסע נשמה האָט זיי ניט אוועקגעשטעלט, ווי אַ משל אויף זיך!

האָט אַ שוטה אַ קינד זיי אַרויסגענומען פון זיין קעסטעל מיט שפּיעל-געצייג? זאָל דאָך אַן אַנדער קינד זיי ווידער אַריינלייגען אין קעסטעל!

און די חדרים מיט די קאַמערען: קאָנען *מאַנס-פּאַרשוינען* דאָ אַריין- און אַרויסגעהן? עס דוכט זיך מיר, זיי זיינען געמאַכט פאַר זיידענע ליאַלקעס; אָדער פאַר נאַשערינס-קעץ, וואָס לאָזען זיך אויך, מען זאָל זיי נאַשען".

און זאַראַטוסטראַ איז געבליבען שטעהן און האָט נאָכגעטראַכט. לסוף האָט ער געזאָגט באַטריבטערהייד: „אַלץ איז קלענער געוואָרען! אומעטום זעה איך נידעריגע טויערען: ווער עס

איז פון מיין וואוקס קאָן דאָ נאָך אויך דורכנעהן — אָבער ער מוז זיך — בוקען!

אָ, ווען קום איך ווידער אין מיין היים־געבירגט, וואו איך דארף מיך מעהר ניט בוקען — דארף מיך מעהר ניט בוקען פ א ר ד י ק ל י י נ ע!" — און זאראטוסטרא האָט געזיפצט און גע־קוקט אין דער וויים. —

אין דעמזעלבינען טאָג אָבער האָט ער גערעדט זיינע רייד ווע־גען דער טוגענד וואָס מאַכט קלענער.

2.

איך געה דורך דאָס פאָלק און האַלט אָפען די אויגען: זיי קאָנען ניט מוחל זיין מיר, וואָס איך בין זיי ניט מקנא זייערע טוגענדען.

זיי ווילען מיך בייסען, ווייל איך זאָג זיי: פאַר קליינע לייט דארף מען האָבען קליינע טוגענדען — און ווייל עס איז מיר שווער צו פארשטעהן, אויף וואָס ד א ר ף מ ע ן ה א ב ע ן קליינע לייט!

איך בין נאָך נעגליכען דאָ צו דעם האָהן אויף אַ פרעמדען הויף, וואָס אפילו די היהנער בייסען איהם; פון דעסטוועגען נעהם איך דאָס די היהנער ניט פאַר אומגוט.

איך בין העפליך צו זיי, ווי צו יעדער קליינער ערגערניס; שטעכיג צו זיין מיט קליינע, דאָס, דאַכט מיר, איז די קלוגשאַפט פון אַ יאָזשיק.

זיי ריידען אַלע וועגען מיר, ווען זיי זיצען אין אָוועגט ארום פייער, אָבער קיינער — טראַכט ניט וועגען מיר!

דאָס איז די נייע שטילקייט, וואָס איך האָב געלערנט: זייער ליאַרעם ארום מיר שפרייט אוים אַ מאַנטעל איבער מיינע געדאַנ־קען.

זיי ליארעמען צווישען זיך: „וואָס וויל אונז טאָן אָט דער

פינסטערער וואָלקען? לאָמיר אכטונג געבען, ער זאָל קיין מגפה ניט ברענגען אויף אונז!"

און אַנומעלט האָט אַ פרוי אוועקגעריסען צו זיך איהר קינד, וואָס האָט געוואָלט צו מיר: „נעהמט אוועק די קינדער! האָט זי געשריען; אַזוינע אויגען פאַר'שרפה'ן קינדערשע נשמות".

זיי הוסטען, ווען איך רייד: זיי מיינען, הוסטען איז אַן אָפּ־פרענג אנטקעגען שטאַרקע ווינטען, — זיי זיינען גאָרנישט ניט משיג אין דעם ברויזען פון מיין גליק.

„מיר האָבען נאָך קיין צייט ניט פאַר זאַראַטוסטראַ'ן" — אַזוי טוען זיי טענה'ן; אָבער וועמען געהט אָן אַ צייט, וואָס האָט פאַר זאַראַטוסטראַ'ן „קיין צייט ניט"?

און ווען זיי הויבען מיך גאָר אָן צו לויבען: ווי וואָלט איך געקאָנט איינשלאָפען אויף זייערע שבחים? אַ שטעכער־גאַרטעל איז פאַר מיר זייער לויב: עס קראַצט מיך נאָך, ווען איך טו איהם אוים.

און אויך דאָס האָב איך געלערנט פון זיי: דער וואָס לויבט, מאַכט דאָס אַזוי, ווי ער וואָלט באַצאָהלט צוריק, אין אמת'ן אָבער וויל ער נאָך מעהר באַשענקט זיין!

פרעגט ביי מיין פוס, צי געפעלט איהם דער אופן, ווי זיי לויבען און פּרואווען פאַרפיהרען! באמת, נאָך אַזא טאַקט און טיק־טאַק ווילט זיך איהם ניט: ניט טאַנצען, ניט שטיל־שטעהן.

זיי ווילען מיך לויבען און אריינגאַרען צו דער קליינער טו־גענד. זיי וואָלטען געוואָלט איבעררעדען מיין פוס צו דעם טיק־טאַק פון דעם קליינעם גליק.

איך געה דורך דאָס פאָלק און האַלט אָפען די אויגען: זיי זיינען ק ל ע נ ע ר געוואָרען און כסדר ווערען זיי קלענער: ד אָ ס ק ו מ ט פ ו ן ז י י ע ר ל ע ר נ ו נ ג ו ע ג ע ן ג ל י ק א ו ן ט ו ג ע נ ד.

מחמת זיי זיינען עניוות'דיג אויך אין דער טוגענד, — ווייל זיי ווילען באקוועמליכקייט. מיט באקוועמליכקייט אָבער קאָן נאָר די עניוות'דיגע טוגענד זיך פאַרטראָגען.

געוויס לערנען אויך זיי זיך אויס, אויף זייער אופן צו שרייטען און פאָראויס צו שרייטען: איך רוף דאָס זייער געפּענטעט־שפּרינגען — דורך דעם ווערען זיי אַן אַנשטויס פאַר יעדען, וואָס איילט זיך.

און אַן אנדערער פון זיי געהט פאָראויס און קוקט דערביי אויף צוריק, מיט אַ פאַרשטייפטען נאַקען: אַזוינעם טו איך מיט חשק אריינלויפען אין לייב אריין.

פוס און לייב זאָלען ניט לאַיגען, אויך ניט אויפוואַרפען איינס דעם אנדערען אין לאַיגען. אָבער אַ סך ליגנעריי איז ביי די קליינע לייט.

אייניגע פון זיי טוען ווען, אָבער די מייסטע ווערען נאָר באַווילט. אייניגע פון זיי זיינען עכט, אָבער די מייסטע זיינען שלעכטע אַקטיאָרען.

עס זיינען פאַראַן צווישען זיי אַקטיאָרען להיפּך צו זייער וויסען און אַקטיאָרען להיפּך צו זייער ווילען, — די עכטע זיינען שטענדיג זעלטען, דער עיקר, די עכטע שוישפּיעלער.

דאָ איז ווייניג מאַנסביל: דעריבער פאַרמאַנסבילען זיי זייערע ווייבער. ווייל נאָר דער, וואָס איז מאַנסביל גענוג, וועט אין דער ווייבס־פאַרשייין די ו ו י י ב ס־פ אַ ר ש ו י ן א ו י ס ל ע י ז ע ן.

און אָט די צבוע'ישקייט האָב איך געפונען ביי זיי ערגער פאַר אַלץ: וואָס אויך די, וועלכע באַפעהלען, מאַכען צבוע'יש נאָך די טוגענדען פון יענע, וואָס דיענען.

„איך דיען, דו דיענסט, מיר דיענען" — אַזוי איז דאָ מתפּלל אויך די צבוע'ישקייט פון די הערשענדע, — און וועה צו איהם, אויב דער ערשטער האר איז נ אָ ר דער ערשטער דיענער!

אַך, אויך אין זייערע צבוע'ישקייטען איז זיך פאַרפלויגען די

נייגיער פון מיין אויג; און גוט האָב איך געטראָפען זייער גאַנצען פליענען־גליק, מיט זייער זשומען אַרום די באַזונטע פענ־סטער־שויבען.

וויפיעל גוטסקייט, אַזוי פיעל שוואַכקייט האָב איך געזעהען. וויפיעל יושר און רחמנות, אַזוי פיעל שוואַכקייט.

קיילעכדיג, אָרענטליך און גיטיג זיינען זיי איינער מיט דעם אַנדערען, ווי זעמדעלעך זיינען קיילעכדיג און גיטיג צו זעמדעלעך.

עניוות׳דיג אַרומנעהמען אַ קליין גליק — דאָס רופען זיי „הכנעה“! און דערביי קוקען זיי שוין עניוות׳דיג פון דער זייט נאָך אַ נייעם קליינעם גליק.

אין גרונט פון זייער הארצען ווילען זיי פשוט איין זאַך מעהר פאַר אַלץ: אַז קיינער זאָל זיי ניט וועה טאָן. דערפילען זיי אין פאַראויס יעדען איינעמס וואונש און טוען איהם גוטס.

דאָס איז אָבער פ ח ד נ ו ת, ווען אפילו עס רופט זיך „טוגענד“. —

און ווען זיי ריידען אַ מאָל גראָב, אָט די קליינע לייט: הער איך אין דערינען נאָר זייער הייזעריגקייט, — מחמת פון איטליכען ווינד־צוג ווערען זיי הייזעריג.

קלוג זיינען זיי, זייערע טוגענדען האָבען קלוגע פינגער. אָבער זיי פעהלט די פויסטען, זייערע פינגער ווייסען ניט, ווי צו פאַר־קריכען הינטער די פויסטען.

טוגענד איז ביי זיי דאָס, וואָס מאַכט עניוות׳דיג און שטוביג. דורכדעם האָבען זיי פון אַ וואָלף אַ הונט געמאַכט און פון דעם מענשען גופא — דעם מענשענס בעסטע שטוב־חיה.

„מיר שטעלען אוועק אונזער שטול אין מ י ט ע ן“ — דאָס זאָגט מיר זייער צופרידענער שמייכעל — „און אַקוראַט אַזוי ווייט פון די שטאַרבענדע פעכטער, ווי פון די פאַרגעניגטע חזירים.“

דאָס איז אָבער מ י ט ע ל ־ מ אָ ס י ג ק י י ט: ווען אפילו עס רופט זיך, זיך האַלטען אין מאָס.

3.

איך געה דורך דאָס פאָלק און לאָז פאַלען א וואָסער וואָרט: אָבער זיי ווייסען ניט ווי צו נעמען, און ניט ווי צו האַל־טען עס.

זיי וואונדערען זיך, וואָס איך בין ניט געקומען צו לעסטערען אויף לוסטען און לאַסטערם; און אין דער אמת׳ן, איך בין דאָך ניט געקומען צו וואָרענען פאַר גנבים!

זיי וואונדערען זיך, וואָס איך בין ניט אָנגעגרייט, זייער קלוג־קייט צו מאַכען נאָך וויטציגער און שפּיציגער: אקוראַט ווי זיי האָבען ניט גענוג חכמים׳לעך, וועמעס שטים עס גרילצט מיר ווי א שיעפער־שטיפט אין די אויערען!

און ווען איך רוף אוים: „א קללה אויף אַלע פחדנ׳ישע טייוואָלים אין אייך, וואָס וואָלטען וועלען רק ווינזלען און די הענד צונויפלייגען און „תפילה טאָן“, איז — רופען זיי אוים: „זאראַטוסטרא איז א כופר בעיקר“.

און בפרט רופען דאָס אוים זייערע לעהרער פון „הכנעה“ —; אָבער גראָד זיי האָב איך האָלט אין אויער אריין צו שרייען: יע! איך בין זאראַטוסטרא, דער כופר בעיקר!

אָט די לעהרער פון הכנעה! אומעטום, וואו עס איז קליין און קראַנק און קרעציג, קריכען זיי אריין ווי די לייז; און נאָר מיין עקעל דערלאָזט מיך ניט, אויסצוקנאַקען זיי.

איז — גוט! אָט דאָס איז מיין פּריידיגט פאַר זייערע אויערען: איך בין זאראַטוסטרא, דער כופר בעיקר, וואָס זאָגט: „ווער לייקענט נאָך מעהר אין גאָט איידער איך, איך זאָל מיך דער־פרעהען מיט זיין למוד?“

איך בין זאראַטוסטרא, דער כופר בעיקר: וואו געפין איך מיינס א גלייכען? און מיינס א גלייכען זיינען אַלע, וואָס גיבען זיך גופא זייער ווילען און טוען אָפּ פון זיך יעדע הכנעה.

איך בין זאראַטוסטרא, דער כופר בעיקר: איך קאָך מיר איט־

ליבער צופאַל אין מיין טאָפּ. און ערשט ווען ער איז אין גאַנצען אויסגעקאָכט, נעם איך איהם פריינדליך אויף, ווי מ י י ן שפּייז.

און באמת, ניט איין צופאַל איז געקומען ווי א האר צו מיר: אָבער נאָך הארישער האָט גערעדט צו איהם מיין וו י ל ע ן, — איז ער שוין געלעגען אויף די קניע און זיך געבעטען —

— זיך געבעטען, אז ער זאָל געפינען א היים און א הארץ ביי מיר, און האָט מיט חניפה איינגערעדט: „זעה דאָך, אָ זאַראַ־טוסטרא, ווי נאָר אַ פריינד קומט צו אַ פריינד!"

נאָר — וואָס רייד איך דאָ, אז קיינער האָט ניט מיינע אויערען! און דעריבער וויל איך דאָס אין אַלע ווינטען ארויס־רופען:

איהר ווערט כסדר קלענער, איהר קליינע לייט! איהר ברע־קעלט זיך אָפּ, איהר באַקוועמינקע! איהר וועט מיר נאָך געהן צו גרונט — איבער אייערע פיעלע קליינע טוגענדען, איבער אייערע פיעלע קליינע חטאים'לעך, איבער אייער פולער קליינער הכנעה!

צו פיעל געשאָנעוועט, צו פיעל נאָכגעגעבען: אזוי איז אייער פלאַנץ־ערד. אָבער כדי אַ בוים זאָל ג ר ו י ס ווערען, דערצו וויל ער שלאָגען הארטע וואָרצלען ארום אַ הארטען פעלז!

אויך דאָס, וואָס איהר לאָזט דורך, וועבט אויף דעם געוועב פון דער גאַנצער מענשען־צוקונפט; אויך אייער נישטיגקייט איז אַ שפּין־נעץ און אַ שפּין, וואָס לעבט פון דעם בלוט פון דער צוקונפט.

און ווען איהר נעמט, איז דאָס ווי גע'גנבה'ט, איהר רעכט־שאַפענע; אָבער אפילו צווישען שעלמען זאָגט די ע ה ר ע: „מען זאָל נאָר גנבה'נען, וואו מען קאָן ניט גזלנ'ען".

„עס גיט זיך" — דאָס איז אויך אַ לערנונג פון דער הכנעה. אָבער איך זאָג אייך, איהר באַקוועמליכע: עס נ ע מ ט זיך און וועט נאָך מעהר פון אייך גענומען!

אַך, ווען איהר וואָלט אָפּגעטאָן פון אייך יעדען האַלבען וועלען און וואָלט צו גאָרנישט־טאָן זיך באַשליסען, ווי צו דער טהאַט!

אַך, ווען איהר וואָלט פאַרשטאַנען מיין וואָרט: „טוט אייך אַלץ, וואָס איהר ווילט, — אָבער פריהער זייט ערשט אַזעלכע וואָס קאָנען וועלען!“

— ליעבט וויפיעל איהר ווילט אייער חבר ווי זיך אַליין, — אָבער פריהער דאַרפט איהר ערשט זיין אַזעלכע, וואָס ליעבען זיך אַליין —

— ליעבען מיט דער גרויסער ליעבע, ליעבען מיט דער גרויסער פאַראַכטונג! אַזוי רעדט זאַראַטוסטראַ, דער כופר בעיקר.—

נאָר וואָס רייד איך, אַז קיינער האָט ניט מיינע אויערן! דאָ איז נאָך אַ שעה צו פריה פאַר מיר.

איך בין מיין אייגענער פאָרלויפער צווישען אָט דעם פאָלק, מיין אייגענער האָהן־געקרעה דורך טונקעלע גאַסען.

אָבער זייער שעה קומט! און אויך מיין שעה קומט! מיט יעדער שעה ווערען זיי קלענער, ערעמער, אומפּרוכפּערער, — אָרעמע קרייטעכער! אָרעמע פלאַנץ־ערד!

און באַלד וועלען זיי שטעהן פאַר מיר, ווי איינגעדאַרטע גראָז אין אַ סטעפּ און באמת פאַר'נמאס'ט צו זיך אַליין — און געלעכצט נאָך פייער, מעהר איידער נאָך וואַסער!

אָ, געבענשטע שעה פון בליץ! אָ, דער סוד פון פאַר האַלבען־טאָג! איך וועל אַמאָל נאָך מאַכען פון זיי לויפענדע פייערס און העראָלדען מיט פלאַמען־צינגער:

זיי זאָלען נאָך אויסרופען מיט פלאַמען־צינגער: ער קומט, ער איז נאָהענט, דער גרויסער האַלבער־טאָג!

אַזוי האָט גערעדט זאַראַטוסטראַ.

* *

*

אויף דעם אוילבערט־בארג.

דער ווינטער, א שלעכטער גאסט, זיצט ביי מיר אין שטוב; בלאה זיינען מיינע הענט פון זיין פריינדשאפטליכען האנט־דרוק.

איך האלט איהם עהרליך, דעם שלעכטען גאסט, אבער לאז איהם גערן זיצען אליין. גערן לויף איך אוועק פון איהם; און לויפט מען ג ו ט, אנטלויפט מען פון איהם.

מיט ווארעמע פיס און ווארעמע געדאנקען לויף איך אהין, וואו דער ווינט שטעהט שטיל, צו דעם זון־ווינקעל פון מיין אויל־בערט־בארג.

דארטען לאך איך אויס מיין שטרענגען גאסט און בין איהם נאך מכיר־טובה, וואס ער כאפט מיר אויס די פליגען אין דער היים און שטילט איין א סך קליינעם ליארעם.

מחמת ער קאן ניט אריבערטראגען, ווען א מוק וויל זינגען, אדער גאר צוויי; די גאנצע גאס מאכט ער איינזאם. כדי די לבנה זאל דארטען מורא האבען ביי דער נאכט.

א הארטער גאסט איז ער, — אבער עהרליך האלט איך איהם און איך בעט ניט אן דעם דיק־בויכיגען פייער־אפגאט, ווי די פאר־צערטעלטע.

בעסער נאך א ביסעל קלאפען מיט די צייהן, איידער אנבעטען אן אפגאט! — אזוי וויל דאס מיין נאטור. און דער עיקר בין איך ברוגז אויף אלע איבערגעהיצטע, דאמפיגע, דומפיגע פייער־אפגעטער.

ווען איך האב ליעב, יענעם ליעב איך בעסער אין ווינטער איידער אין זומער; בעסער און הארציגער שפאט איך איצטער פון מיינע פיינד, זינט דער ווינטער זיצט ביי מיר אין שטוב.

באמת הארציגער, אפילו יעמאלט ווען איך ק ר י ך אין מיין בעט — : יעמאלט לאכט און שטיפט נאך מיין פארקראכענער גליק; עס לאכט נאך מיין ליגען־טרוים.

איך א — קריכער? קיינמאל אין לעבען בין איך ניט

געקראַכען פאַר די מעכטיגע; און אויב איך האָב ווען געלאַיגט, האָב איך געלאַיגט אויס ליעבע. דעריבער בין איך פרעהליך אויך אין א ווינטער־בעט.

א פשוט'ע בעט וואַרעמט מיך מעהר איידער א רייכע, ווייל איך בין אייפערזיכטיג אויף מיין אָרעמקייט, און אין ווינטער איז זי מיר טרייער איידער אַלע מאָל.

מיט א רשעות באַגעגין איך יעדען טאָג; איך לאַך אויס דעם ווינטער מיט א קאַלטער באָד: דערויף ברומט מיין שטרענגער הויז־פריינד.

אויך קיטצעל איך איהם גערן מיט א וועקסען ליכטעל: ער זאָל מיר לסוף דעם הימעל ארויסלאָזען פון דעם אש־גראָהען בין־השמשות.

נאָר דערהויפט בין איך בייז־געשטימט אין דער פריה: אין דער פריהער שעה, ווען דער עמער סקריפּעט ביים ברונען און די פערד הירזשען ווארעם דורך די גראָהע גאַסען: —

אומגעדולדיג ווארט איך יעמאָלט, ווען וועט מיר שוין אויפ־געהן דער ליכטיגער הימעל, דער שנעע־באָרדיגער ווינטער־הימעל, דער זקן מיט דעם ווייסען קאָפּ. —

— דער ווינטער־הימעל, דער פאַרשוויגענער, וואָס פאַרשווייגט אָפטמאָל אויך זיין זון!

האָב איך מיך דאָס פון איהם אויסגעלערנט לאַנג און ליכ־טיג צו שווייגען? אָדער האָט ער זיך דאָס אויסגעלערנט פון מיר? אָדער האָט יעדער איינער פון אונז דאָס אַליין אויסגעפונען?

דער מקור פון אַלע גוטע זאַכען איז טויזענטפאַלטיג, — אַלע גוטע שטיפערישע זאַכען שפּרינגען פאַר פרייד אריין אין די עק־זיסטענץ: ווי וואָלטען זיי דאָס אַלע מאָל געקאָנט טאָן — נאָר צוליעב איין מאָל!

א גוטע שטיפערישע זאַך איז אויך דאָס לאַנגע שווייגען און קוקען, ווי דער ווינטער־הימעל אויס א ליכטיגען פנים מיט רונדע אויגען:

— אזוי ווי ער, פּאַרשווייגען זיין זון און זיין ניט־צו־בויגענדען זון־ווילען: באמת, אָט די קונסט און אָט די ווינטער־שטיפעריי האָב איך גוט אויסגעלערנט!

מיין בעסטע רשעות און קונסט איז — וואָס מיין שווייגען האָט זיך אויסגעלערנט ניט ארויסצוגעבען זיך דורך שווייגען.

מיט ווערטער און ביינדלעך קלאַפּענדיג, איבערשפּיצעל איך די שטייף־ערנסטע וואַרטער: פון אַלע יענע שטרענגע אויפּפּאַסער זאָל מיין ווילען און צוועק זיך ארויסדרעהען.

כדי קיינער זאָל מיר ניט קאָנען אריינקוקען אין מיין גרונט און מיין לעצטען ווילען, — צוליעב דעם האָב איך מיר אויסגעטראַכט דאָס לאַנגע, ליכטיגע שווייגען.

איך האָב געפונען ניט איין חכם וואָס האָט פּאַרשלייערט זיין פּנים און האָט ברודיג געמאַכט זיין וואַסער, כדי קיינער זאָל ניט קאָנען ארונטערקוקען און דורכבליקען.

אָבער גראָד צו איהם זיינען געקומען די קליגערע ניט־גלויבער און נוס־קנאַקער: גראָד ביי איהם האָט מען ארויסגעפישט דעם פּאַרבאָרגענסטען פיש זיינעם!

נייערט די קלאָרע, די עהרליכע, די דורכזיכטיגע, — אָט דאָס זיינען מיר די קליגסטע שוויי גער: ווייל זייער גרונט איז אזוי טיעף, אז אויך דאָס קלאָרסטע וואַסער גיט איהם ניט ארויס.

דו שנעע־באָרדיגער, שווייגיגער ווינטער־הימעל, דו רונד־אויגי־גער ווייס־קאָפּ איבער מיר! אָה, דו הימעלשער משל אויף מיין נשמה און איהר שטיפערישען ווילען!

און מוז איך דען ניט בעהאַלטען זיך, פּונקט ווי איינער וואָס האָט גאָלד פאַרשלונגען, — כדי מען זאָל מיר ניט אויפשניידען מיין נשמה?

מוז איך דען ניט אומגעהן אויף שטאָלצעס, כדי זיי זאָלען פּ אַ ר ז ע ה ן מיינע לאַנגע פיס, — אָט די אַלע ניט־פאַרגינער און זלידניעס, וואָס זיינען אַרום מיר?

יענע רויכיגע, שטוב־ווארעמע, אפגעניצטע, פארגרינטע, פאר־ברוגז'טע נשמות, — ווי וואלט זייער קנאה געקאנט אריבער טראַ־גען מיין גליק!

איז — בעוויין איך זיי נאר דאס אייז און דעם ווינטער אויף מיינע בארג־שפיצען — און ניט, אז מיין בארג איז אויך ארומגעגארטעלט מיט אלע זון־גארטלען!

זיי הערען נאר ווי מיין ווינטער־שטורעם פייפט — און ניט, אז איך פאהר אויך ארום איבער ווארעמע ים'ען, ווי די פאר־בענקטע, שווערע, הייסע דרום־ווינטען.

זיי לייגען רחמנות אויף מיינע סבות און צופעלען: אבער מיין ווארט זאגט: „זאל דער צופאל קומען צו מיר: אומשולדיג איז ער, ווי אן עופה'לע!"

ווי יואלריען זיי געקאנט אריבערטראגען מיין גליק, ווען איך וואלט ניט ארומגעלייגט סבות און ווינטער־נויטען און אייז־בער־היטלען און שנעע־הימעל־מאנטלען ארום מיין גליק!

ווען איך אליין וואלט מיך ניט דערבארימט אויף זייער רחמנות: אויף דעם רחמנות פון יענע ניט פארגינער און זליעדניעס!

ווען איך אליין וואלט ניט געזיפצט פאר זיי און ניט געצי־טערט פאר קעלט און וואלט ניט געלאזט געדולדיג מיך איינוויקלען אין זייער רחמנות!

אט דאס איז דער קלוגשאפען־שטיפערישער און גוטער ווילען פון מיין נשמה, וואס זי בעהאלט ניט איהר ווינטער און איהרע פראסט־שטורעמס; זי בעהאלט אויך ניט איהרע פראסט־געשווירען.

איינעמס איינזאמקייט איז א קראנקענס פליטה. דעם אנ־דערענס איינזאמקייט איז די פליטה פון די קראנקע.

זאלען זיי מיך הערען, ווי איך זיפץ און מיך קלאפערט פאר קעלט, אלע יענע ארעמע, קרום־אויגיגע שעלמען ארום מיר! מיט אזא געזיפץ און געקלאפער אנטלויף איך פון זייערע געהייצטע שטיבער.

זאָלען זיי האָבען מיטלייד און מיט־זיפצענים מיט מיר פאַר מיינע פראָסט־געשווירען: „ער וועט נאָך ביי אונז פארפראָרען ווערען אויף דעם אייז פון דער דערקענטנים" — אזוי טוען זיי קלאָגען.

דערווייל לויף איך ארום מיט ווארעמע פים אהין און אהער אויף מיין אייל־בערט־בארג: אין דעם זון־ווינקעל פון מיין אויל־בערט־בארג זינג איך און שפּאָט פון יעדען מיטלייד. —

אזוי האָט געזונגען זאראטוסטרא.

*   *
*

דאָס פארבייגעהן.

אזוי ארום איז זאראטוסטרא געגאַנגען אין ארומיגע וועגען, לאנגזאם דורכשרייטענדיג דורך א סך פאָלק און פיעלערליי שטעדט, צוריק צו זיינע בערג און זיין הייל. און זעה — אומגעריכטער־הייד איז ער דערביי געקומען צו דער שטאָדט־טויער פון דער גרויסער שטאָדט: דאָ איז אָבער ארויסגעשפּרונגען אויף איהם א שוימענדער נאר מיט פאנאנדערגעשפּרייטע הענט און האָט זיך איהם געשטעלט אין וועג. דאָס איז אָבער געווען דערזועלביגער נאר, וועמען דאָס פאָלק האָט גערופען „זאראטוסטרא'ס אף": ווייל ער האָט זיך אָבגעמערקט עפּעס פון זיין סגנון הלשון און האָט אויך מיט חשק געבאָרגט פון דעם אוצר פון זיין קלוגשאפענקייט. דער נאר אָבער האָט אזוי גערעדט צו זאראטוסטרא:

„אָ, זאראטוסטרא, דאָ איז די גרויסע שטאָדט. דאָ האָסטו גאָרנישט וואָס צו זוכען און אַלץ צו פארלירען.

צו וואָס ווילסטו בראָדזיען דורך אָט דער בלאָטע? האָב דאָך רחמנות אויף דיין פוס. טו בעסער א שפּיי אויף דער טויער פון שטאָדט און — קער זיך אום!

דאָ איז א גיהנום פאר די געדאנקען פון א מתבודד: דאָ

ווערען די גרויסע געדאנקען לעבעדיגערהייד געזאָדען און קליין געַ־קאָכט. דאָ צופוילען אַלע גרויסע געפיהלען: דאָ מעגען נאַר קלאפּער־טרוקענע געפיהלכעלעך קלאַפּערען!

הערסטו שוין ניט דעם ריח פון די שלאַכט־הייזער און די גאַר־קירכען פון דעם גייסט? דאמפּט ניט אַט די שטאָדט מיט דעם דונסט פון דעם געשלאַכטעטען גייסט?

זעהסטו ניט ווי די נשמות הענגען, ווי ווייכע שמוציגע לומ־פּען? — און זיי מאַכען נאָך צייטונגען פון יענע לומפּען.

הערסטו ניט, ווי דער גייסט איז דאָ געוואָרען א וואָרט־שפּיעל? חלשות'דיגע וואָרט־שווענקעכץ מייקענט ער ארויס! און זיי מאַכען נאָך צייטונגען פון יענער וואָרט־שווענקעכץ.

זיי טרייבען אַנגערייצט איינער דעם אַנדערען און ווייסען ניט, וואוהין? זיי דערציהען איינער דעם אַנדערען און ווייסען ניט, צו וואָס? זיי קלימפּערען מיט זייער בלעך, זיי קלינגלען מיט זייער גאָלד.

זיי זיינען קאַלט און זיי זוכען זיך ווארעמקייט ביי דעם גע־ברענטען וואסער; זיי זיינען דערהיצט און זוכען זיך קיהלקייט ביי געפראָרענע גייסטער; זיי זיינען אַלע קראַנק און צוּאָוועהטיגט פון עפענטליכע מיינונגען.

אַלע לוסטען און לאַסטערס זיינען דאָ אין דער הוים. אָבער עס איז דאָ פאַראַן אויך טוגענדהאַפטע, עס איז דאָ פאַראַן א סך אַנגעשטעלטע טוגענד, וואָס מאַכט דעם קלוגען אַנשטעל: —

פיעל פלינקע טוגענד מיט שרייבפינגער און הארטען זיץ־פלייש און וואַרט־פלייש, געבענשט מיט קליינע שטערענדלעך אויף זייער ברוסט און מיט אויסגעשטאָפּטע טעכטער אָהן א הינטער־חלק.

עס איז דאָ אויך פאראַן א סך פרומקייט און א סך גלויביגע שפּייעכץ־לעקעריי און חניפה־בעקעריי פאר דעם גאָט, דעם האר צבאות.

„פון אויבען" אַראָפּ טריפט דאָך דער שטערן און די געגאָ־דיגע שפּייעכץ; צו אויבען אַרויף בענקט איטליכער בוזים־שטערן.

די לבנה האָט איהר הויף און דער הויף האָט זיינע לבנה־קעלבער: צו אַלץ אָבער, וואָס עס קומט פון דעם הויף, בעט דאָס בעטלער־פאָלק און איטליכע פלינקע בעטלער־טוגענד.

„איך דיען, דו דיענסט, מיר דיענען" — אַזוי איז מתפלל יעדע פלינקע טוגענד ארויף צו דעם פירסט: אז דער פארדיענטער שטערן זאָל זיך לסוף אָנהעפטען אָן דעם שמאָלען בוזים!

אָבער די לבנה דרעהט זיך נאָך ארום אַלץ, וואָס איז ערדיש, אַזוי דרעהט זיך אויך דער פירסט נאָך ארום דאָס ערדישסטע פון אַלץ: — דאָס אָבער איז דאָס גאָלד פון די קרעמער.

דער גאָט צבאות איז אָבער ניט דער גאָט פון די מעות; דער פירסט טראַכט, אָבער דער קרעמער — לאַכט!

ביי אַלץ, וואָס איז אין דיר ליכטיג און שטארק און גוט, אָ זאראַטוסטרא! טו אַ שפּיי אויף דער שטאָדט פון די קרעמער און קער זיך אום!

אַל' דאָס בלוט פליעסט דאָ פויל'לעך און לעבלעך און שוימיג־לעך דורך אַלע אָדערען: טו אַ שפּיי אויף דער גרויסער שטאָדט, וואָס איז אַ גרויסער אָפּרוים, וואו יעדער אָפּשוים שוימט צונויף!

טו אַ שפּיי אויף דער שטאָדט פון די צונויפגעדריקטע נשמות און שמאָלע בריסט, פון די שפּיציגע אויגען און קלעפּיגע פינגער —

— אויף דער שטאָדט פון זיך־ארויפצווינגער, פון אומפאַר־שעמטע פון שרייב־ און שריי־גאָרגלען, פון איבערהיצטע כבוד־זיכטיגע —

—וואו אַלץ, וואָס איז אָנגעפוילט, שלעכט באַ'שם'ט, תאווה־לוסטיג, פאַר'חושך'ט, איבער־צייטיג, געשווירישׁ און פארשווערע־ריש איז צונויפגעשוואָלען אין איין געשווילעכץ:

— טו אַ שפּיי אויף דער גרוסער שטאָדט און קער זיך אום!" —

דאָ אָבער איז זאראַטוסטרא דעם שוימענדען נאַר ארייננע־פאַלען אין די רייד און האָט איהם פארשטאָפּט דעם מויל.

„הער דאָך אַ מאָל אויף! האָט זאראַטוסטרא אויסגערופען. עס עקעלט מיך שוין לאַנג פון דיינע רייד און דיין מאַניער!

פארוואָס האָסטו אַזוי לאַנג געוואוינט אין זומפּ, ביז דו האָסט געמוזט אַליין ווערען אַ פראָש און אַ זשאַבע.

פליעסט ניט ביי דיר גופא אַ פויל'לעך, שוימיגלעך דומפּ־בלוט דורך די אָדערען, וואָס דו האָסט זיך אויך אויסגעלערנט צו קוואַקען און צו לעסטערען?

פארוואָס ביסטו ניט אַוועק אין וואַלד? אָדער אַקערסט ניט די ערד? איז ניט דער ים פול פון גרינע אינזלען?

איך פאראַכט דיין פאראַכטונג און אַז דו האָסט מיך מתרה געווען, פאַר וואָס האָסטו ניט מתרה געווען זיך גופא?

נאָר פון דער ליעבע זאָל אַרויספליהען מיין פאראַכטען און מיין וואָרענענדער פויגעל: אָבער ניט פון דעם זומפּ! —

מען רופט דיך מיין אַף, דו שוימענדער נאַר: אָבער איך רופ דיך מיין גרונץ־חזיר, — דורך גרונצען פאַרדאַרבסטו מיר נאָך מיין לויב אויף דער נאַרישקייט.

וואָס אַזוינס איז דאָס געווען, וואָס האָט דיך צוערשט געמאַכט גרונצען? דאָס וואָס קיינער האָט דיך ניט גענוג ג ע ' ־ ח נ פ ה ' ט: —

דעריבער האָסטו דיך אַוועקגעזעצט ביי יענעם טינוף, כדי דו זאָלסט האָבען אַ גרונט אַ סך צו גרונצען, —

כדי דו זאָלסט האָבען אַ גרונט פאַר פיעל נקמה! מחמת די נקמה, דו אייטעלער נאַר, — אָט דאָס איז גאָר דיין שוימען, איך זעה דיך דורך און דורך.

אָבער דיינע ווערטער פון אַ נאַר טוען מ י ר אָן שאָדען, אפילו יעמאָלט, ווען דו האָסט רעכט! און ווען אפילו זאַראַטוס־טראַ'ס וואָרט זאָל הונדערט מאָל ה אָ ב ע ן ר ע כ ט: וואָלסטו מיט מיין וואָרט תמיד אומרעכט ג ע ט אָ ן!

אַזוי האָט גערעדט זאַראַטוסטראַ; און ער האָט אַ בליק גע־טאָן אויף דער גרויסער שטאָדט, האָט אַ זיפץ געטאָן און האָט געשוויגען אַ לאַנגע צייט. לסוף האָט ער אַזוי געזאָגט:

עס עקעלט מיך אויך פון אַט דער גרויסער שטאָדט, ניט נאָר פון אַט דעם נאַר. דאָ און דאָרטען קאָן גאָר נישט־ניט געבעסערט ווערען, גאָר נישט־ניט פארערגערט ווערען.

וועה צו דער גרויסער שטאָדט! — און איך וואָלט געוואָלט שוין זעהן די פייער־זיילען, אין וועלכע זי וועט פארברענט ווערען!

ווייל אַזעלכע פייער־זיילען מוזען פאָראויסגעהן דעם גרויסען האלבען־טאָג. נאָר — אַט דאָס האָט זיין צייט און זיין אייגענעם שיקזאַל. —

אָבער אַט די לערנונג גיעב איך דיר, דו נאַר, פאַר'ן צושיידען זיך: וואו מען קאָן מעהר ניט ליעבען, זאָל מען פ א ר ב י י־ג ע ה ן! —

אזוי האָט גערעדט זאראטוסטרא און איז פארבייגעגאנגען די גרויסע שטאָדט און דעם נאַר.

* *

*

די אַבטריניגע.

.1

אַך, ווי אַלץ ליגט שוין פאַרוויאַליעט און גראָה, וואָס איז נאָך גאָר ניט לאַנג געשטאַנען גרין און פיעל־פאַרביג אַט אויף דעם גראָז־פעלד. און ווי פיעל האָניג פון האָפנונג האָב איך פון דאַנען געקראָגען אין מיינע ביענען־קערב!

אַט די יונגע הערצער זיינען אַלע שוין אַלט געוואָרען — און אפילו ניט אַלט! נאָר מיעד, געמיין, באַקוועם: זיי רופען דאָס „מיר זיינען ווידער פרום געוואָרען.“

נאָך ניט לאַנג צוריק האָב איך געזעהן, ווי זיי זיינען אין דער פריה אויף קוראַזשירטע פיס ארויסגעלאָפען: אָבער זייערע דער־קענטניס־פיס זיינען מאַט געוואָרען, און איצטער ריידען זיי נאָך לשון־הרע אויף זייער פריה־מאָרגענדיגען קוראַזש!

באמת, ניט איינער פון זיי האָט אַ מאָל זיינע פיס געהויבען ווי אַ טענצער, עס האָט איהם געווינקט דאָס לאַכען פון מיין קלוג־שאַפט: — האָט ער זיך איבערגעקלערט. אַט ערשט האָב איך איהם געזעהן אַ צונויפגעקרימטען, ווי ער קריכט צום צלם.

ארום ליכט־שיין און פרייהייט האָבען זיי אַמאָל ארומגעפלאַ־טערט ווי די מוקען אָדער ווי די יונגע דיכטער. אַ ביסעל עלטער, אַ ביסעל קעלטער: און אַט זיינען זיי שוין טונקעל־מאַכער און רכילות־טרייבער און הינטער'ן אויווען־זיצער.

האָט אפשר זייער הארץ דערפאַר דעם מוט פאַרלאָרען, וואָס מיך האָט די איינזאַמקייט איינגעשלונגען ווי אַ וואַל־פיש? האָט זייער אויער, משמעות, בענקשאַפטליך־לאַנג און אומזיסט זיך איינגעהערט אין מיר און אין דעם רוף פון מיין טרומייטער און מיין העראָלד?

— אַך! עס זיינען תמיד דאָ נאָר ווייניגע, וועמעס הארץ עס

האָט א ־לאנגען און איבער־פריידיגען מוט; ביי אזעלכע בלייבט אויך דער גייסט גערולדיג. דער רעשט אָבער איז פּחדנ׳יש! —

דער רעשט: דאָס זיינען אלע מאָל דער גרעסטער רבים, די וואָכעדיגע, די איבעריגע, די צופיעל־פיעלע — זיי אלע זיינען פּחדנ׳יש! —

ווער עס איז פון מיין נאטור, יענעם וועלען אויך די דערלעב־ניסען פון מיין מין איבער דעם וועג לויפען: אזוי אז זיינע ערשטע חברים זאָלען מוזען זיין בר־מינן׳ס און קלאָונס.

זיינע צווייטע חברים אָבער — זיי וועלען זיך רופען זיינע גלויביגע: א לעבעדיגער געשווירבעל, א סך ליעבע, א סך נאריש־קייט, א סך אָהן־באָרדיגע פארעהרונג.

אָן אָט די גלויביגע זאָל דער, וואָס איז פון מיין מין צווישען די מענשען, ניט בינדען זיין הארץ; אין אָט די פריהלינג־צייטען און פיעל־פארביגע גראָז־פעלדער זאָל ניט גלויבען דער, ווער עס קען דעם אנטלויפעריש־פּחדנ׳ישען מענשליכען מין.

וואָלטען זיי אנדערש ג ע ק א נ ט, וואָלטען זיי אנדערש ג ע וו א ל ט. האלב־אויף־האלבע פארדארבען אלץ, וואָס איז גאנץ. אז בלעטער ווערען פארוויאליעט, וואָס איז דאָ צו קלאָגען!

זאָלען זיי זיך געהן און פאלען, אָ זאראטוסטרא, און טו ניט קלאָגען! ליעבערשט בלאָז אריין צווישען זיי מיט רוישענדע ווינ־טען, —

בלאָז אריין צווישען אָט די בלעטער, אָ זאראטוסטרא: כדי אלץ, וואָס איז פ א ר וו ע ל ק ט זאָל נאָך שנעלער פון דיר אנטלויפען.

*

* *

.2

מיר זיינען ווידער פרום געוואָרען — אזוי זיינען זיך יענע אָפּטריניגע מודה. און ניט איינער פון זיי איז נאָך צו קליין־מו־טיג, זיך מודה צו זיין אין דעם.

זיי אין די אויגען זאָג איך, — זיי זאָג איך אין פּנים אַריין און אין דער רויט פון זייערע באַקען: איהר זייט אַזעלכע, וואָס טוען ווידער תפילה טאָן!

תפילה טאָן איז אָבער אַ שמאַך! ניט פאַר אַלעמען, אָבער פאַר דיר און מיר און יעדען, וואָס האָט אין קאָפּ זיין געוויסען. פאַר דיר איז אַ שמאַך, תפילה צו טאָן!

דו ווייסט עס גוט: דיין האָזענער טייוועל אין דיר, וואָס איהם וואָלט זיך גרייליך וועלען די הענט צונויפלייגען, די הענט־אין־שויס אַריינשטעקען און עס זאָל באַקוועמער זיין: — אָט דער האָזענער טייוועל רעדט צו דיר „עס איז דאָ אַ גאָט!“

דורכדעם אָבער געהערסטו צו דעם מין, וואָס שרעקט זיך פאַר ליכט־שיין, ווענען דער ליכט־שיין לאָזט ניט צורוה; איז — מוזטו טאָג־טעגליך דיין קאָפּ טיעפער אַריינשטעקען אין נאַכט און נעפּעל!

און באמת, דו האָסט גוט אויסגעקליבען די שעה. ווייל גראָד איצטער פליהען אַרום די נאַכט־פויגלען. פאַר דעם גאַנצען פאָלק, וואָס ציטערט פאַר׳ן ליכט־שיין, איז געקומען די אָוונט־שעה, און די שעת־מנוחה, אין וועלכער עס—„רוהט“ ניט.

איך הער און שמעק דאָס: עס איז געקומען זייער שעה פאַר געיעג און פאַראַדען, און דערצו ניט פאַר אַ ווילד געיעג, נייערט פאַר אַ שטוביג, לאַהם, אויסנישטערענד שטיל־טרעטער און שטיל־בעטער־געיעג, —

פאַר אַ געיעג אויף נשמה־פולע צבוע׳קעס. אַלע מייז־כאַפּערס פאַר הערצער זיינען איצטער ווידער אָנגעשטעלט. און וואו איך הויב נאָר אויף אַ פּאָרהאַנג, שפּרינגט אַרויס אַ קליינע נאַכט־מיאַטליע.

האָט זי משמעות געהויערט אין איינעם מיט אַן אַנדער קליינער נאַכט־מיאַטליע? ווייל אומעטום דערשמעק איך קליינע פאַרקראָכענע קהילות; און וואו נאָר עס זיינען דאָ קאַמערלעך, זיינען דאָ נייע מתפּללים און דער אויר פון מתפּללים.

לאַנגע אָוונטען זיצען זיי אין איינעם און זאָגען: „לאָמיר

וויעדער ווערען ווי די קינדערלעך און לאָמיר „גאַטעניו" זאָ־
נען!" — פאַרדאַרבען דעם מויל און דעם מאָגען פון די פּרוסטע צוקער־בעקער.

אָדער זיי קוקען לאַנגע אַוועקטען אויף א שלאַנגען־קלוגער, לויערענדער צלם־שפּין, וואָס פּרעדיגט קלוגקייט צו די שפּינען גופא און לערענט זיי די לערנונג: „אונטער צלמים איז גוט צו שפּינען!"

אָדער זיי זיצען דעם גאַנצען טאָג מיט פאַנג־ריטער ביי די זומ־
פען און דעריבער גלויבען זיי, זיי זיינען טיעף; אָבער ווער עס פישט דאָרטען, וואו עס איז קיין פיש ניטאָ, יענעם רוף איך אפילו ניט אויבער־פלאַכיג!

אָדער זיי לערנען זיך פרום־פרעהליך צו שפּיעלען הארף ביי א ליעדער־דיכטער, וואָס וואָלט גריילִיך געוואָלט, זיך אין דאָס הארץ פון די יונגע וויבלעך אריינהאַרפענען: ווייל איהם זיינען נמאס געוואָרען די אַלטע וויבלעך און זייערע שבחים.

אָדער זיי לערנען זיך שוידערען ביי א געלערנטען האַלב־משוגע־
נעם, וואָס וואַרט אין טונקעלע חדרים, אז צו איהם זאָלען קומען די גייסטער — און דער גייסט לויפט אין גאַנצען אוועק!

אָדער זיי הערען זיך־צו צו אַן אַלטען אַרומגעטריבענעם וועה־
און־ווינד־פייפלער, וואָס האָט פון די אומעטיגע ווינטען זיך געלערנט דעם אומעט פון די טענער; איצטער פייפט ער נאָך׳ן ווינט און פּרע־
דיגט אומעט אין אומעטיגע טענער.

און אייניגע פון זיי זיינען נאַכט־שומרים געוואָרען: זיי פאַר־
שטעהען איצטער, ווי צו בלאָזען אין דעם האָרן און ביי נאַכט אַרום־
צו־געהן און אויפוועקען אַלע זאכען, וואָס זיינען שוין לאַנג איינגע־
שלאָפען.

פינף געשמועסען ווענען אַלטע זאכען האָב איך געכטען ביי נאַכט געהערט אויף דער גאָרטען־וואַנט: זיי זיינען געקומען פון אַזעלכע באַטריבטע, טרוקענע נאַכט־שומרים.

„פאַר א פאָטער—זאָרגט ער ניט גענוג ווענען זיינע קינדער: מענשליכע פאָטערס מאַכען דאָס בעסער!" —

„ער איז צו אַלט! ער זאָרגט שוין מעהר גאָר ניט פאַר זיינע קינדער“ — אַזוי האָט געענטפערט דער אַנדער נאַכט־שומר.

„ה אָ ט ער דען קינדער? קיינער קאָן דאָס ניט בעווייזען, אויב ער אַליין בעווייזט דאָס ניט! איך האָב שוין לאַנג געוואָלט ער זאָל דאָס אַמאָל בעווייזען גרונטליך.“

„בעווייזען? אַקוראַט ווי ד ע ר ־אָ האָט ווען עס איז עפּעס באַוויזען! בעווייזען איז איהם שווער; ער מאַכט אַ גרויס וועזען דערפון, וואָס מען ג ל ו י ב ט איהם.“

„יע! יע! דער גלויבען מאַכט איהם גליק־פול, דער גלויבען אין איהם. דאָס איז שוין אַלע מאָל אַזוי מיט אַלטע לייט! עס איז מיט אונז אויך אַזוי!“ —

אַזוי האָבען גערעדט צווישען זיך די צוויי אַלטע נאַכט־שומרים און ליכט־פאַרטרייבער, און האָבען באַטריבט געטוטעט נאָכדעם אין זייערע הערנער: אַזוי האָט דאָס פּאַסירט נעכטען ביי נאַכט אויף דער גאָרטען־וואַנט.

ביי מיר אָבער האָט זיך דאָס האַרץ געקייקעלט פון געלעכטער און האָט געוואָלט זיך אָוועקרייסען און האָט ניט געוואוסט, וואָר־הין? איז עס אַראָפּגעזונקען אין די בויך־פעל.

באמת, מיין טויט וועט נאָך אויף מיר קומען פון דעם, וואָס איך וועל דערשטיקט פון געלעכטער, ווען איך זעה שכור'ע אייזלען און הער, ווי נאַכט־שומרים צווייפלען אַזוי־אַ אין גאָט.

איז שוין ניט ל אַ נ ג צוריק אַריבער די צייט פאַר אַזעלכע ספּיקות? ווער מעג נאָך אויפוועקען אַזעלכע אַלטע איינגעשלאָ־פענע ליכט־ציטעריגע זאַכען!

מיט די אַלטע געטער איז מען דאָך שוין לאַנג געקומען צו אַ סוף: — און באמת זיי האָבען געהאַט אַ גוטען פרעהליכען געטער־סוף!

זיי האָבען זיך ניט געטונקעלט ביז צום טויט, — דאָס איז אַ ליגען די מעשה! אדרבא: זיי האָבען זיך אַליין אַמאָל ביז צום טויט — דערלאַכט!

דאָס האָט פּאַסירט, ווען דאָס אומגעטליכסטע וואָרט איז פון
אַ גאָט גופא אַרויסגעזאָגט געוואָרען, — דאָס וואָרט: „עס איז
דאָ נאָר אַ י י ן גאָט! דו זאָלסט קיין אַנדער גאָט ניט האָבען
לעבען מיר!“ —

און אַלטער זקן, אַ כעסן, און „אל קנא“ האָט זיך דאָס אַזוי
פאַרגעסען:

און אַלע געטער האָבען יעמאָלט געלאַכט, און זיך געטריי־
סעלט אויף זייערע שטוהלען און האָבען אַרויסגערופען: „איז ניט
די געטליכקייט גראָד דאָס, וואָס עס זיינען דאָ געטער, אָבער ניטאָ
קיין גאָט?“

ווער עס האָט אויערען, זאָל הערען. —

אַזוי האָט זאַראַטוסטראַ גערעדט אין דער שטאָדט, וואָס ער
האָט געליעבט און וועלכע האָט באַקומען די צונעמענים: „די ראַבע
קוה“. מחמת פון דאַנען האָט ער געהאַט נאָך צוויי טעג גאַנג, ביז
צו זיין הייהל און זיינע בעלי־חיים; זיין נשמה אָבער האָט זיך
כסדר געפרעהט צוליעב דער נאָהענטקייט פון זיין קומען אַהיים.

* *
*

דאָס קומען אַהיים.

אָ, איינזאַמקייט! דו מיין ה י י ם - ג ע ב י ר ט איינ־
זאַמקייט! צו לאַנג האָב איך געלעבט ווילד אין ווילדער פרעמד,
איך זאָל מיך ניט מיט טרערען צוריק־קערען צו דיר אַהיים!

נו, בייזער זיך אויף מיר מיט'ן פינגער, ווי מוטערס בייזערען
זיך, נו, שמייכעל צו מיר, ווי מוטערס שמייכלען, נו רייד נאָר צו
מיר: „און ווער האָט דאָס אַמאָל פון מיר ווי אַ שטורעמווינט אַוועק־
געשטורעמט? —

„— ווער האָט ביים געזעגענען־זיך געזאָגט: צו לאַנג בין איך
ביי דיר געזעסען, איינזאַמקייט, איך האָב דאָ פאַרגעסען ווי צו
שווייגען! דאָס, משמעות, האָסטו זיך אויסגעלערנט?

„אַ זאַראַטוסטראַ, איך ווייס אַלץ: אויך דאָס, וואָס דו ביסט צווישען די פֿיעלע, דו איינער, פאַרלאָזענער געווען, איידער ווען עס איז ביי מיר!

„פאַרלאָזענקייט איז איין זאַך און איינזאַמקייט אַן אַנדערע: דאָס — האָסטו זיך שוין דערוואוסט! און אַז דו וועסט צווישען מענשען תמיד זיין ווילד און פרעמד:

„ — ווילד און פרעמד אויך יעמאָלט, ווען זיי ליעבען דיך: ווייל קודם כל ווילען זיי, מען זאָל זיי שאַנעווען.

„דאַ אָבער ביסטו ביי זיך אין דער היים, אין דיין הויז; דאַ קאָנסטו אַלץ ארויסריידען און אַלע טעמים אויסשיטען, קיין זאַך שעהמט זיך דאַ ניט פאַר פאַרשפאַרטע איינגעשפאַרטע געפיהלען.

„דאַ קומען אַלע זאַכען צו דיין גערייד און גלעטען דיך און חנ־דלען זיך: ווייל זיי ווילען רייטען אויף דיין רוקען. אויף יעדען משל רייטסטו דאַ צו יעדען אמת.

„אָפען און עהרליך קאָנסטו דאַ ריידען צו אַלע זאַכען: און באמת, ווי אַ לויב קלינגט עס אין זייערע אויערען, ווען איינער רעקט מיט אַלע זאַכען — וואָס אויף דער לונג!

„אַן אַנדער זאַך אָבער איז פאַרלאָזען זיין. ווייל, געדענקסטו נאָך, אַ זאַראַטוסטראַ? ווי יעמאָלט האָט דיין פויגעל איבער דיר געשריען, ווען דו ביסט אין וואַלד געשטאַנען, אומבאַשלאָסען, וואָרהין? אומקענעוודיג, כמעט ווי אַ בר־מינן: —

„ — ווען דו האָסט ארויסגעזאָגט: זאָלען מיך מיינע בעלי־חיים פיהרען! געפעהרליכער איז עס, האָב איך געפונען, צווישען מענשען איידער צווישען חיות: — אַט דאָס איז געווען פאַרלאָזענקייט!

„און געדענקסטו נאָך, אַ זאַראַטוסטראַ? אַז דו ביסט אויף דיין אינזעל געזעסען, צווישען ליידיגע עמערס אַ ווייך־ברונען, געגעבען און אויסגעגעבען, צווישען דאָרשטיגע געשענקט און פאַנאַנדערגעגאָסען:

„ — ביז דו ביסט לסוף אַליין אַ דאָרשטיגער צווישען באַ־

טרונקענע געזעסען און אין די נעכט געקלאָגט: „איז נעמען ניט גליק־געבענשטער איידער געבען? און גנבה'נען נאָך גליק־פולער איידער נעמען? — אָט ד אָ ס איז געווען פארלאָזענקייט!

„און געדענקסטו נאָך, אָ זאראטוסטרא? אז דיין שטילע שעה איז געקומען און האָט דיך פון דיך גופא אוועקגעטריבען, ווען זי האָט צו דיר מיט אַ בייזען מורמעל געזאָגט: „רייד און ווער צו־בראָכען!" —

„ — ווען זי האָט דיך געמאכט פארדריסען אויף דיין גאַנ־צען ווארטען און שווייגען און האָט דיין עניוות'דיגען מוט ענט־מוטיגט: אָט ד אָ ס איז געווען פארלאָזענקייט!" —

אָ איינזאמקייט! דו, מיין היים־געבירט־איינזאמקייט! ווי גליק־געבענשט און צארטליך עס רעדט צו מיר דיין שטים!

מיר פרעגען ניט איינער ביי דעם אנדערען, מיר באקלאָגען זיך ניט איינער פאר'ן אנדערען, נאָר אָפען געהען מיר אין איינעם דורך אָפענע טירען.

ווייל עס איז אָפען ביי דיר און העל; און אויך די שעה'ן לויפען דאָ אויף גרינגערע פיס. מחמת אין טונקעל טראָגט מען שווערער אריבער די צייט, איידער אין ליכט־שיין.

דאָ פראלען אויף פאר מיר אַלע ווערטער פון דעם זיין און אַלע אוצרות פון די ווערטער: יעדער זיין וויל דאָ ווערען וואָרט, יעדער ווערן וויל זיך דאָ לערנען ריידען פון מיר.

דאָרטען אונטען אָבער — דאָרט איז איטליך ריידען אומ־זיסט! דאָרטען איז די בעסטע קלוגשאפט — פארגעסען און פאר־ביינעהן: ד אָ ס האָב איך איצטער געלערנט!

ווער עס וואָלט געוואָלט אַלץ ביי דעם מענשען בעגרייפען, דער וואָלט געמוזט אַלץ אָנגרייפען. אָבער דערצו האָב איך צו ריינליכע הענט.

מיר ווילט זיך אפילו זייער אָטהעם ניט איינעטהעמען; וועה צו מיר, וואָס איך האָב אזוי לאַנג געלעבט צווישען זייער ליארעם און שלעכטען אָטהעם!

אָ, גליק־געבענשטע שטילקייט אַרום מיר! אָ, איהר ריינע ריחות אַרום מיר! אָ, ווי אַט די שטילקייט אָטהעמט איין פון טיעפער ברוסט די ריינע לופט! אָ, ווי זי הערט זיך איין, אַט די גליק־געבענשטע שטילקייט!

אָבער דאָרטען אונטען — דאָרט רעדט אַלץ, דאָרטען ווערט אַלץ פאַרהערט. מעג איינער זיין קלוגשאַפט מיט גלאָקען אויס־קלינגען: די קרעמער אויפ׳ן מארק ווענלען זי מיט גראָשענס אריבער־קלינגען!

אַלץ רעדט ביי זיי, קיינער ווייס שוין ניט ווי צו פאַרשטעהן. אַלץ פאַלט ווי אין וואַסער, קיין זאַך פאַלט ניט מעהר אין טיעפע ברונענס.

אַלץ רעדט ביי זיי, קיין זאַך גיט זיך זיי מעהר ניט איין און ווערט ניט פאַרענדיגט. אַלץ קוואַקעט, אָבער ווער וויל נאָך שטיל אין דעם נעסט זיצען און אייער בריהען?

אַלץ רעדט ביי זיי, אַלץ ווערט צורעדט. און וואָס נאָך נעכ־טען איז געוועזען צו הארט פאַר דער צייט אַליין און איהרע צייהנער: היינט הענגט עס שוין צושאָבען און צוקייט פון די מיילער ביי די היינטיגע.

אַלץ ביי זיי רעדט, אַלץ ווערט אַרויסגעגעבען. און וואָס עס האָט זיך אַמאָל גערופען דער סוד און די פאַרבאָרגענקייט פון טיעפע נשמות, היינט געהערט דאָס צו די גאַס־טרומייטערער און אַנדערע זומער־פויגעלעך.

אָ, מהות־מענש, דו וואונדערליכער! דו ליארעם אין טונקעלע גאַסען! איצטער ליעגסטו ווידער אהינטער מיר: — מיין גרעס־טע געפאַהר ליעגט אַהינטער מיר!

אין שאַנעווען און רחמנות־האָבען איז אַלע מאָל געלעגען מיין גרעסטע געפאַהר; און דער גאַנצער מהות פון דעם מענשען וויל, מען זאָל איהם שאַנעווען און דערליידען.

מיט פאַרהאַלטענע אמת׳ען, מיט אַ נארישער האַנט און אַ פאַר־

פאַרטען הארצען און רייך אין קליינע ליגענס פון רחמנות: — אזוי האָב איך תמיד געלעבט צווישען מענשען.

פאַרקליידט בין איך צווישען זיי געזעסען, אָנגעגרייט ניט צו דערקענען ז י ך אליין, כדי איך זאָל זיי קאָנען אויסשטעהן, און מיט חשק מיך איינגערעדט: „דו נאַר, דו קענסט ניט די מענשען!“

מען פארגעסט וואָס די מענשען זיינען, ווען מען לעבט צווישען מענשען: צו פיעל פאָדער־גרונט איז אין אלע מענשען — וואָס טויגען ד אָ ווייטזעהיגע, ווייט־בענקענדע אויגען!

און ווען זיי האָבען מיך ניט דערקענט: האָב איך, נאַר איי־נער, זיי געשאָנעוועט דערפאַר מעהר איידער מיך: געוועהנט צו הארטקייט אנטקעגען זיך און אָפט נאָך נקמה גענומען פון מיר גופא פאַר יענעס שאָנעווען.

צושטאָכען פון גיפטיגע פליגען און אויסגעלעכערט ווי א שטיין פון פיעלע טראָפּענס רשעות, אזוי בין איך געזעסען צווישען זיי און האָב מיך נאָך איינגערעדט: אומשולדיג איז אל' דאָס קליינע אין זיין קליינקייט!“

בפרט די, וואָס רופען זיך „די גוטע“; זיי, האָב איך געפונען, זיינען די גיפטיגסטע פליגען: זיי שטעכען אין פולער אומשולד, זיי לאָיגען אין פולער אומשולד; ווי וואָלטען זיי גאָר ג ע ק אָ נ ט בנוגע צו מיר — גערעכט זיין!

ווער עס לעבט צווישען די גוטע, יענעם לערנט לאָיגען דער רחמנות. דער רחמנות בעשאַפט א דומפע לופט פאַר אלע פרייע נשמות. מחמת צו דער טפשות פון די גוטע איז קיין גרונט ניטאָ.

מיך גופא פארבאַרגען און מיין רייכטום — דאָס האָב איך געלערנט דאָרטען אונטען: ווייל איך האָב געפונען, אז יעדער איז נאָך אָרעם אין גייסט. דאָס איז געווען דער שקר פון מיין רחמנות, וואָס איך האָב געוואוסט וועגען זיי,

— וואָס איך האָב דאָס אין יעדען געזעהען און דערשראָקען, וויפיעל גייסט עס איז איהם ג ע נ ו ג און וויפיעל גייסט עס איז שוין איהם צופיעל!

זייערע פארגליווערטע חכמים: איך האָב זיי גערופען חכמים און ניט פארגליווערט, אזוי האָב איך זיך אויסגעלערנט ווערטער צו פארשלינגען. זייערע קברנים: איך האָב זיי גערופען פאַרשער און זוכער, — אזוי האָב איך זיך אויסגעלערנט ווערטער צו פאַר־בייטען.

די טויטען־גרעבער, זיי גראָבען זיך קראנקהייטען אָן. אונטער יעדען אַלטען אָבשים רוהען שלעכטע ריחות. מען זאָל דעם זומף ניט אויפריהרען. מען זאָל לעבען אויף די בערג.

מיט גליק־געבענשטע נאָז־לעכער אָטהעם איך ווידער איין די פרייהייט פון די בערג! אויסגעלעזט איז ענדליך מיין נאָז פון דעם גערוך פון יעדען מענשליכען מהות!

געקיצעלט פון שארפע ווינטען, ווי פון שוימענדע וויינען, ניעסט מיין נשמה, ניעסט און ווינשט זיך יום־טוב'דיג צו: צו גע־זונט!

אזוי האָט גערעדט זאראטוסטרא.

* *

*

די דריי שלעכטע זאכען...

1.

אין חלום, אין דעם לעצטען פריהמאָרגען־חלום בין איך היינט געשטאַנען אויף אַ באַרג ביים ברעג ים, — פון יענער זייט וועלט, האָב געהאַלטען אַ וואָג און האָב געוואויגען די וועלט.

אַ, פּאַר וואָס איז צו פריה געקומען די מאָרגען־רויט צו מיר: זי האָט מיך אויפגעוועקט מיט איהר גליהען, די אייפערזיכטיגע! תמיד איז זי מיר מקנא די גלוטען פון מיינע פריהמאָרגען־חלומות.

אויסצומעסטען פּאַר דעם, וואָס האָט צייט, אָפּצואוועגען פאַר אַ גוטען וועגער, דערפלויגען צו ווערען פּאַר שטאַרקע פליגלען, געטראָפען צו ווערען פון געטליכע נוס־קנאַקער: אזוי האָט מיין חלום געפונען די וועלט: —

מיין חלום, אַ דערוועגענער שיפער, האַלב שיף, האַלב שטורעם־ווינט, ווי אַ שמעטערלינג שוויגזאַם, אומגעדולדיג ווי אַן איידעל־פאַלק: ווי האָט ער גראָד היינט געהאַט די צייט און געדולד צו וועגען די וועלט!

האָט איהם משמעות מיין קלוגשאַפענקייט אַ סוד איינגערוימט, מיין לאַכענדע, וואַכע טאָג־קלוגשאַפענקייט, וואָס שפּאָט פון אַלע „אומענדליכע וועלטען“? ווייל זי זאָגט: „וואו עס איז דאָ קראַפט, דאָרטען מוז די צ אָ ה ל זיין דער מייסטער: זי האָט מעהר קראַפט“.

ווי זיכער אין זיך האָט מיין חלום געקוקט אויף אָט די ענדליכע וועלט; ניט נייגיעריג, ניט אַלטגיעריג, ניט דערשראָקען און ניט בעטענדיג:

— ווי אַ פולער עפּעל וואָלט זיך אָנגעבאָטען מיין האַנט, אַ צייטיגער גאָלד־עפּעל, מיט אַ קיהל־ווייכער סאַמעטענער הויט:

— אזוי האָט זיך מיר אָנגעבאָטען די וועלט: —

— ווי א בוים וואָלט צו מיר געוואונקען, א ברייט־צווייגיגער, א שטאַרקוויליגער, אויסגעקרימט ווי אַן אָנלעהן און א פוס־בענקעל פאַר איינגעמאַטערטע וועג־געהער: אזוי איז געשטאַנען די וועלט אויף מיין פּאַרענט־באַרג: —

— ווי גראַציעזע הענט וואָלטען מיר א ציערונג־קאַסטען אַנט־קעגען געטראָגען, — א ציערונג־קאַסטען, אָן אָפענעם פאַר דער התפעלות פון שעמעוודיגע פאַרעהרענדע אויגען: אזוי האָט זיך מיר היינט אָנגעבאָטען די וועלט: —

—ניט גענוג רעטעניש, וואָס זאָל אָפּשרעקען פון זיך די מענש־ליכע ליעבע, ניט גענוג באַשייד, וואָס זאָל איינשלעפערען די מענש־ליכע קלוגשאַפענקייט. א מענשליכע גוטע זאַך איז מיר היינט געווען די וועלט, אויף וועלכער מען רעדט אזוי פיעל שלעכטס!

ווי דאַנק איך מיין פריהמאָרגען־חלום, וואָס איך האָב היינט אין דער פריה אזוי געוואויגען די וועלט! ווי א מענשליך גוטע זאַך, איז ער געקומען צו מיר, אָט דער חלום און האַרץ־טרויסטער.

און כדי איך זאָל ביי טאָג טאָן אזוי ווי ער און זיך אָפּלערנען פון איהם און איהם נאָכמאַכען זיין בעסט: וויל איך איצטער ארויפ־לייגען אויף דער וואָג די דריי שלעכטסטע זאַכען און זיי מענשליך גוט אָפּוועגען. —

ווער עס האָט געלערנט בענשען, יענער האָט אויך געלערנט שילטען: וואָס זיינען אין דער וועלט די דריי פאַרשאָלטענסטע זאַ־כען? איך וויל זיי אַרויפטאָן אויף דער וואָג.

תאוה־לוסט, הערשער־זוכט און זעלבסט־זוכט: אָט די דריי זיינען ביז איצט ערגער פאַר אַלץ פאַרשאָלטען געוואָרען, בארעדט און בע׳כזבן׳ט געוואָרען, — די דריי וויל איך מענשליך גוט אָפּוועגען.

איז — גענומען זיך! דאָ איז מיין ברעג־ים־באַרג און דאָר־טען דער ים: ער קייקעלט זיך־צו צו מיר, פאַרקאָלטענט, חניפות׳־דיג, די געטרייע אַלטע הונדערט־קעפּיגע בריאה־משונה פון א הונט, וועלכע איך ליעב.

איז — גענומען זיך! דאָ וויל איך האַלטען די וואָג איבער דעם זיך כוואַליענדען ים: און אויך אַן עדות קלייב איך אויס, ער זאָל צוקוקען, — דיך, דו מתבודד־בוים, דיך, דעם שטאַרק־דופטיגען, דעם ברייט־געוועלבטען, וועמען איך האָב ליעב! —

אויף וועלכען בריק געהט דער איצטער צו דעם שפּעטער? מיט וועלכען צוואַנג צווינגט זיך דאָס הויכע צו דעם נידעריגען? און וואָס טוט הייסען אויך דעם העכסטען — ער זאָל נאָך ארויפ־וואקסען? —

איצט שטעהט די וואָג גלייך און שטיל: דריי שווערע שאלות וואַרף איך אריין, דריי שווערע תשובות טראָגט די אַנדער שאָל פון דער וואָג.

* *

*

2.

תאוה־לוסט: אַ שטעכער און אַ דאָרן אין לייב פאַר אַלע לייב־פאַראַכטער אין האָרענע העמדער, און ווי „די וועלט“ פאַרשאָלטען פון אַלע הינטער־וועלטלער: ווייל זי חוזק'ט און נאַרט־אָפּ אַלע פאַלשע און צומישטע לעהרער.

תאוה־לוסט: דעם ערב־רב אַ לאַנגזאַמער פייער, אויף וועלכען ער ווערט פאַרברענט; פאַר יעדען ווערעמדיגען האָלץ, יעדער שטינקענדער שמאַטע — דער אָנגעברייטער ברען־און זיד־אויווען.

תאוה־לוסט: פאַר די פרייע הערצער אומשולדיג און פריי, דאָס גאָרטען־גליק פון דער ערד, דער דאַנק־אריבערגאָס פון דער צוקונפט צו דעם איצטער.

תאוה־לוסט: אַ זיסליכער סם נאָר פאַר דעם, וואָס וויאַלעט, אָבער פאַר דעם, וואָס מיט אַ ווילען פון אַ לייב, — אַ גרויסע האַרץ־שטאַרקונג און דער וויין פון וויינען, וואָס ווערט געשאָנעוועט מיט יראת־הכבוד.

תאוה־לוסט: דאָס גרויסע גליק, ווי אַ סימבאָל פאַר אַ העכע־

רען גליק און די העכסטע האָפענונג. מחמת אַ סך מענשען איז באַשערט אַ זיווג־לעבען און נאָך מעהר, איידער אַ זיווג־לעבען, —

— אַ סך מענשען, וואָס זיינען פרעמדער איינער דעם אַנדערן, איידער מאַן־און־ווייב: — און ווער האָט דאָס אין גאַנצען משיג געווען, ווי פרעמד עס זיינען זיך מאַן און ווייב!

תאוה־לוסט: נאָר איך וויל האָבען אַ צוים אַרום מיינע געדאַנקען און אפילו אויף אַרום מיינע ווערטער, כדי חזירים און פלאַטערהאָפטע ליעבהאָבער זאָלען זיך ניט אַריינרייסען אין מיינע גערטענער!

הערשער־זוכט: די גליה־בייטש פון די האַרטעסטע האַרץ־האַרטע; די אכזריות'דיגע פייניגונג, וואָס איז אַנגעגרייט פאַר דעם אכזר גופא; די פאַר'חושך'טע פלאַם פון לעבעדיגע שייטער־הויפענס.

הערשער־זוכט: די בייזהאַפטע שטעך־פליעג, וואָס איז אַרויפגעזעצט אויף די אייטעלע פעלקער; די חוזק־מאַכערין פון יעדער אומגעוויסער טוגענד; וואָס רייט אויף יעדען פערד און יעדען שטאָלץ.

הערשער־זוכט: די ערד־ציטערניס, וואָס צובּרעכט און בּרעכט־אויף אַלץ וואָס איז פויל און געלעכערט; די זיך־קייקלענדע, בייזע־רענדע שטראָפענדע צוברעכערין פון בעפּאַרבטע קברים; דער בּליי־צענדער פראַגע־צייכען לעבען די איידער־צייטיגע ענטפערס.

הערשער־זוכט: וואָס פאַר איהר בּליק קריכט דער מענש און בויגט דעם קאָפּ, שקלאַפט און ווערט נידעריגער איידער שלאַנג און חזיר: — ביז די גרויסע פאַראַכטונג שרייט פון איהם אַרויס לסוף,—

הערשער־זוכט: די מאוים'דיגע לעהרערין פון דער גרויסער פאַראַכטונג, וואָס פרעדיגט שטעדט און ממשלות אין פּנים אַריין: „אַוועק פון דאַנען!" — ביז עס שרייט פון זיי גופא אַרויס! „לאָמיר אַוועק פון דאַנען!"

הערשער־זוכט: די וואָס שטייגט אָבער אויך ארויף פארפיה־רעריש צו די ריינע און איינזאַמע און ארויף צו די הויכען, וואָס זיינען צופרידען מיט זיך אליין, אַנגעגליהט ווי א ליעבע, וואָס מאָלט פארפיהרעריש פורפּעלנע גליקליכקייטען אויף דעם ערדען־הימעל.

הערשער־זוכט: נאָר ווער וועט דאָס אָנרופען ז ו כ ט, ווען ס'הויכע געלוסט אראָפּצונידערען נאָך מאכט! באמת, גאָר נישט קראַנק'ס אָדער וועהיג'ס איז אין אזא געלוסטען און אראָפּנידערען!

אז די איינזאַמע הויך זאָל ניט אייביג בלייבען פאראיינזאַמט און צופרידען מיט זיך אליין; אז דער בארג זאָל אראָפּקוקען צום טאָל און די ווינטען פון דער הויך צו די נידערונגען:

אָ, ווער קאָן געפינען דעם ריכטיגען ריינעם און עהרליכען נאָמען פאר אזא בענקשאַפט! „די שענקענדע טוגענד“ — אזוי האָט זאראַטוסטרא אמאָל א נאָמען געגעבען דאָס, פאר וואָס מען קאָן ניט געפינען קיין נאָמען.

און יעמאָלט איז עס אויך געשעהען — און באמת, עס איז געשעהען צום ערשטען מאָל — אז זיין וואָרט האָט געשעצט און געבענשט די ז ע ל ב ס ט ז ו כ ט, די פולע געזונטע זעלבסט־זוכט, וואָס קוואַלט ארויס פון א מעכטיגער נשמה:

— פון א מעכטיגער נשמה, צו וועלכער עס געהערט דער הויכער לייב, דער שעהנער, טריאומפירענדער, דערקוויקענדער, ארום וועלכען יעדע זאך ווערט א שפּיגעל:

— דער בויגינער, איבעררייידענדער, דער טענצער, וועמעס סימבאָל און תמצית איז די נשמה, וואָס האָט הנאה פון זיך גופא. אזא הנאה פון אזעלכע לייבער און נשמות רופט זיך אליין: „טו־גענד“.

מיט איהרע ווערטער פון גוט און שלעכט באשירעמט זיך אזא זעלבסט־הנאה ווי מיט הייליגע בוימער; מיט די נעמען פון איהר גליק פארטרייבט זי פון זיך אלץ, וואָס איז פאראַכטליך.

זי טרייבט פון זיך אוועק אל' דאָס פחדנ'ישע; זי זאָגט:

שלעכט — דאס חיימט פחדנ׳יש. נבזה׳דיג קוקט איהר אוים דער וואס זארגט שטענדיג, זיפצט, באקלאגט זיך און ווער עס קלייבט אויף די קלענסטע פארטייל׳ען.

זי פאראכט אויך יעדע אין־וועה־נ׳ליקליכע קלוגשאפענקייט: ווייל באמת עס איז דא אויך א קלוגשאפענקייט וואס בליהט אין דער טונקעל, א נאכט־שאטען־קלוגשאפענקייט: אט די וואס זיפצט כסדר „אלץ איז נישטיג“.

דאס ציטעריגע ניט־צוטרויען איז פאר איהר שפל, און איטליכער, וואס וויל א שבועה אנשטאט א בליק און א האנט: אויך יעדע ניט־צוטרויענדע קלוגשאפט, ווייל דאס איז דער שטייגער פון פחדנ׳ישע נשמות.

נאך שפל׳ער איז פאר איהר דער גיך־צוגעלאזטער, דער הינטישער, וואס שוין ליעגט ער אויפ׳ן רוקען, דער הכנעה׳דיגער; און עס איז אויך פאראן א קלוגשאפט, וואס איז הכנעה׳דיג און הינטיש און פרום און גיך־צוגעלאזט.

גאר פארהאסט און א חלשות איז איהר אלץ, וואס וויל זיך קיין מאל ניט איינשטעלען פאר זיך, וואס שלינגט ארונטער די גיפטיגע שפייעכץ אין דעם בייזען בליק, דער שוין־צו־פיעל געדולדיגער, דער אלץ־אויסשטעהענדער, דער מיט אלץ צופרידענער: מחמת דאס איז דער שטייגער פון קנעכט.

צי איינער איז קנעכטיש פאר געטער און געטליכע פוס־טריט אדער פאר מענשען און נארישע מענשליכע מיינונגען: א ל ע קנעכטישע שטייגערס בעשפייט זי, אט די גליק־געבענשטע זעלבסט־זוכט!

שלעכט: אזוי רופט זי אן אלץ, וואס איז געבראכען און צו־ברעקעלט־קנעכטיש, אלע אומפרייע־דערשראקענע אויגען, געדריקטע הערצער און יענער פאלשער מין נאכגעבען, וואס קושט מיט ברייטע פחדנ׳ישע ליפען.

און בלומרשט־קלוגשאפט: אזוי רופט זי אן אלץ, וואס קנעכט

און זקנים קליגלען אוים; און בפרט די גאנצע שלעכטע איבער־געקליגעלטע און אויבער־געקליגעלטע פריעסטער־טפשות!

די כלומרשט־חכמים אָבער, אַלע אָט די פריעסטער, וועלט־מיעדע, און וועמעס נשמה איז פון א ווייבערשען און קנעכטישען מין, אָ ווי האָט איהר שפיעל פון תמיד־אָן שאדען געבראכט דער זעלבסטזוכט!

און דאָס גראָד האָט געזאָלט זיין טוגענד און זיך רופען טוגענד, מען זאָל שאדען טאָן דער זעלבסטזוכט. און „בטול היש" — דאָס האָבען זיי זיך גופא געוואונשען מיט אגוטען גרונט אָט די אַלע וועלט־מיעדע פחדנים און צלם־שפינען!

אָבער אויף זיי, אויף אַלעמען קומט איצטער דער טאָג, דער איבערבייט, דער שווערד פון משפט, דער גרויסער האַל־בער טאָג: א סך זאכען זאָלען דאָ אנטפּלעקט ווערען!

און ווער עס דערקלערט דעם „איך" פאר געזונט און הייליג און די זעלבסטזוכט פאר גליק־געבענשט, באמת, יענער רעדט ארוים ווי א נביא, וואָס ער וויים: „זעה, ער קומט, ער איז נאָהענט דער גרויסער האַלבער־טאָג!"

אזוי האָט גערעדט זאראטוסטרא.

* *

*

דער גייסט פון שווערקייט.

1.

מיין התוך הדבור איז דעם פאלק'ס: פאר די זיידענע האזען רייד איך צו גראב און הארציג, און נאך פרעמדער קלינגט מיין ווארט פאר אלע נישט־פיש און פעדער־פיקס.

מיין האנט איז א נארען־האנט: וועה צו אלע טישען און ווענט און אלץ, וואס האט נאך פלאץ פאר'ן נארען־ציערעכץ, נארען־שמיערעכץ.

מיין פוס — איז ווי א פוס פון א פערד. מיט דעם שפרינג איך און טראג מיך איבער העלצער און שטיינער, איבער'ן פעלד אהין־און־צוריק, אין דער ברייט און אין דער לענג, און בין לוסטיג ווי א טייוועל ביי יעדען שנעלען לויפען.

מיין מאגען — משמעות אן אדלער'ס מאגען? ווייל מעהר פאר אלץ האט ער האלד שעפסען־פלייש. בלי ספק איז ער אבער א פויגעלשער מאגען.

גענעהרט פון אומשולדיגע זאכען און פון ווענינגס, אנגעגרייט און אומגעדולדיג צו פליהען, אוועקצופליהען, — אט דאס איז מיין נאטור: ווי זאל אין דעם ניט זיין עפעס פון דער פויגעל־נאטור!

און דער עיקר איז, וואס איך האב פיינט דעם גייסט פון שווערקייט, דאס איז פויגעל־נאטור: און אין דער אמת'ן, טויט־פיינט, ערץ־פיינט, אור־פיינט. א, וואוהין איז שוין ניט געפלויגען און האט זיך ניט פארפלויגען מיין פיינדשאפט!

וועגען דעם וואלט איך שוין געקאנט א ליעד זינגען — — און וועל דאס זינגען, הגם איך בין איינער אליין אין א ליידיגער הויז און מוז דאס זינגען פאר מיינע אייגענע אויערן.

עס זיינען דא, אמת, אנדערע זינגער. ביי יענע מאכט ערשט

א פולע הויז ווייך זייער האלז, בערעדעוודיג זייער האנט, אויס־דרוקספול זייער אויג, אויפגעוואכט זייער הארץ: איך בין ניט, ווי יענע. —

2.

ווער עס האט די מענשען אמאל פליעהען געלערנט, דער האט איבערגערוקט אלע גרענעץ־שטיינער; אלע גרענעץ־שטיינער גופא וועלען איהם אין דער לופטען פליהען, דער ערד וועט ער א נייעם נאמען געבען — די „גרינגע".

דער שטרוים־פויגעל לויפט שנעלער, איידער דאס שנעלסטע פערד, אבער אויך ער פארשטעקט נאך שווער דעם קאפ אין שווע־רער ערד: אזוי טוט אויך דער מענש, וואס קאן נאך ניט פליהען.

שווער זיינען פאר איהם ערד און לעבען; און אזוי וויל דאס דער גייסט פון שווערקייט! ווער עס וויל אבער ווערען גרינג און א פויגעל, יענער מוז זיך אליין ליעבען: — אזוי־א לערען א י ך.

געוויס ניט מיט דער ליעבע פון די בענקליכע און ליידענדע: וויל ביי זיי שטינקט אויך די ליעבע צו זיך!

מען מוז זיך אויסלערנען ליעבען זיך אליין — אזוי לערען איך — מיט א גאנצער און געזונטער ליעבע: מען זאל קאנען אויס־האלטען צו זיין ביי זיך גופא און ניט ארומשמייען.

אזא ארומשמייען גיט זיך א נאמען „ברודער־ליעבע": מיט אט דעם ווארט האט מען ביז אהער בעסער פאר אלע געלאיגט און זיך געמאסקירט, און בפרט מצד יענע, וואס זיינען געפאלען ווי א שווערע לאסט אויף אלעמען.

און באמת, דאס איז ניט קיין געבאט פאר היינט און פאר מארגען, זיך א ו י ס ל ע ר נ ע ן צו ליעבען זיך אליין. גיכער איז דאס די פיינסטע, שלאנגען־קליגסטע, לעצטע און געדולדזאמס־טע פון אלע קונסטען.

מחמת פאר דעם באזיצער איז זיין גאנצער באזיץ גוט פאר־שטעקט און פון אלע אוצרות ווערט דער אייגענער שפעטער פאר

אלץ אויסגעגראָבען, — אזוי בעשאַפט דאָס דער גייסט פון שווער־קייט.

כמעט שוין אין דער וויעג גיט מען אונז אין נדן שווערע ווער־טער און ווערטען: „גוט“ און „שלעכט“ — אזוי רופט זיך יענער נדן. צוליעב זייערט־ווילען פארגיט מען אונז, וואָס מיר לעבען.

און צוליעב דעם לאָזט מען צו זיך די קינדערלעך קומען, כדי מען זאָל זיי בעצייטענס פאַרווערען ליעבען זיך אליין: אזוי בע־שאַפט דאָס דער גייסט פון שווערקייט.

און מיר — מיר שלעפען געטריי, וואָס מען גיט אונז, אויף הארטע אַקסלען און איבער שטיינערנע בערג! און ווען מיר שוו־צען זאָגט מען אונז: „יע, עס איז שווער צו טראָגען דאָס לעבען!“

אָבער דעם מענשען איז שווער צו טראָגען נאָר זיך אליין. די מעשה דערפון איז — ער שלעפט צו פיעל פרעמדע זאכען אויף זיינע אַקסלען. ווי א קעמעל, לאָזט ער זיך אַראָפּ אויף די קניע, און לאָזט זיך גוט אָנלאָדען.

דערהויפט דער שטאַרקער, דער לאַסט־טראָגערישער מענש, וואָס האָט יראת הכבוד אין זיך: צו פיעל פ ר ע מ ד ע שווערע ווערטער און ווערטען לאָדט ער אויף זיך אָן, איז — דוכט איהם דאָס לעבען ווי א מדבר!

און אין דער אמת'ן! ניט וועניג אייגענע זאכען זיינען אויך שווער צו טראָגען. און א סך זאכען אינוועניג אין דעם מענשען זיינען ווי אַן אויסטער, כלאמר, עקעלדיג און גליטשיג און שווער צו באַ־נעמען, —

— אזוי אז איידעלע שאָלכלעך מיט איידעלער באַציערונג מוזען דאָ זיין דער מליץ־יושר. אָבער אויך אָט די קונסט מוז מען לערנען: ה אָ ב ע ן שאָלעכץ און א שעהנעם אָנבליק און קלוגע בלינדקייט!

און ווידער ווערט מען גענאַרט אין ניט וועניג זאכען ביים מענשען, ווייל ניט איין שאָלעכץ איז שפּל און טרויעריג און שוין צו פיעל שאָלעכץ. פיעל פארבאָרגענע גוטסקייט און קראַפט ווערט

קיינמאָל ניט דערשפּירט. די טייערסטע נאַשערייען געפינען ניט, ווער עס זאָל זיי אין מויל נעמען!

די פרויען ווייסען דאָס, די ליעבליכסטע: אַ ביסעל פּעטער, אַ ביסעל מאָגערער, אַ וויפיעל שיקזאַל ליעגט אין אַזאַ ביסעל!

עס איז שווער צו ענטדעקען דעם מענשען, און שווערער פאַר אַלץ — זיך אַליין; אָפט ליאיגט דער גייסט וועגען דער נשמה. אַזוי בעשאַפט דאָס דער גייסט פון שווערקייט.

יענער אָבער האָט זיך אַליין ענטדעקט, וואָס זאָגט: דאָס איז מ י י ן גוט און שלעכט: דערמיט האָט ער דעם מויל־וואורף און דעם קאַרליק געמאַכט שטומען, וואָס זאָגט „גוט פאַר אַלעמען, שלעכט פאַר אַלעמען".

באמת, איך האָב אויך יענע ניט האָלט, וועמען יעטוועדע זאַך איז גוט און אַט די וועלט ווערט אָנגערופען די בעסטע. אַזוינע רוף איך אָן די מיט־אַלץ־צופרידענע.

די מיט־אַלץ־צופרידענקייט, וואָס קאָן אַלץ אין מויל נעמען: דאָס איז ניט דער בעסטער געשמאַק! איך האָלט עהרליך די ווידער־שפּענסטיגע, אויסקלויבערישע צינגער און מאָגענס, וואָס האָבען זיך אויסגעלערנט צו זאָגען: „איך" און „יע" און „ניין".

אָבער אַלץ קייען און איבערקאָכען, דאָס איז פּונקט מעשׂה חזיר!

כסדר זאָגען י־אָ, דאָס האָט זיך נאָר דער אייזעל אויס־געלערנט און די וואָכ האָבען זיין שכל! —

טיעפע געל און הייסע רויט: אַזוי וויל דאָס מ י י ן גע־שמאַק, — ער מישט אריין בלוט אין אַלע פאַרבען. ווער עס פאַרבט אָבער אָפּ זיין הויז אין ווייסען, דער פאַר'מסר'ט מיר אַ ווייס געפאַרבטע נשמה.

די איינע זיינען פאַרליעבט אין מומיעס, די אַנדערע אין גע־שפּענסטער און ביידע זיינען זיי גלייך פיינדליך צו אַל' דאָס פלייש און בלוט. אָ, ווי ביידע זיינען צואווידער מיין געשמאַק! ווייל איך ליעב בלוט.

און דאַרטען וויל איך ניט וואוינען און זיך אויפהאַלטען, וואו יעדערער מייקענט און שפּייט: דאָס איז שוין מ י י ן נעש־שמאַק, — ליעבערשט וואָלט איך נאָך געלעבט צווישען גנבים און פאַלש־שווערער. קיינער טראָגט ניט קיין גאָלד אין מויל.

נאָך מעהר צואווידער זיינען מיר אָבער אַלע טעלער־לעקער, און די צואווידערינגסטע בריאה פון א מענשען, וואָס איך האָב גע־פונען, האָב איך א נאָמען געגעבען פּאַראַזיט: ליעבע האָט זי ניט געוואָלט, און פאָרט לעבען פון ליעבע.

גליק־פּאַרשאָלטען רוף איך אָן יעדען, וואָס האָט נאָר איין ברירה: צו ווערען אָדער א בייזע חיה, אָדער א חיה־באַצווינגער. צווישען אזעלכע וועל איך מיר ניט בויען קיין ביידלעך.

גליק־פאַרשאָלטען רוף איך אָן אויך די, וואָס מוזען תמיד ס אַ ר וו ע ר ע ן, — זיי זיינען צואווידער מיין געשמאַק: אַלע אָט די מוכסים און קרעמער און מלכים און אנדערע לענדער־ און קראָמען־היטער.

באמת, איך האָב מיך אויסגעלערנט אויך, ווי צו סאַרווערען און פון גרונט־אויס, — אָבער נאָר צו סאַרווערען ביי ז י ך. ועל כולם האָב איך מיך אויסגעלערנט שטעהן און געהן און לויפען אין שפּרינגען און קלעטערען און טאַנצען.

דאָס איז אָבער מיין לערנונג: ווער עס וויל א מאָל זיך אויס־לערנען פליהען, דער מוז זיך פריהער אויסלערנען שטעהן און געהן און לויפען און קלעטערען און טאַנצען: מען פליהט ניט אַרויף מיט א מאָל צו דעם פליהען.

איך האָב מיך אויסגעלערנט מיט שטריק־לייטערס אַרויפצו־קלעטערען אויף ניט איין פענסטער, מיט פלינקע פיס האָב איך מיך אויף הויכע מאַסט־בוימער אַרויפגעדראַפּעט: זיצען אויף די הויכע מאַסט־בוימער פון דער דערקענטניס איז פאַר מיר געווען ניט קיין קליינע גליק־בענשונג, —

— גלימצערען ווי קליינע פלאַמען אויף הויכע מאַסט־בוימער: א קליין ליכט, בלי־ספק, אָבער פאָרט א גרויסע טרויסט פאַר די

שיפער און די שיף־געבראָכענע, וואָס זיינען פאַרשלאָגען געוואָרען פון זייער וועג!

אויף פיעלערליי וועגען און אופנים בין איך צו מיין אמת גע־קומען, ניט אויף איין לייטער בין איך אַרויף צו דער הויך, וואו כיין אויג וואָגעלט אום אין מיין ווייט.

און גאָר אָהן חשק האָב איך אַלע מאָל געפרעגט דעם וועג, — דאָס איז מיר תמיד געווען ווידער מיין געשמאַק! איך האָב ליע־בערשט געפרעגט ביי די וועגען גופא און האָב זיי געפּרואווט.

א פּרואווען און פרעגען איז געווען מיין גאַנצער געהן: — און באמת, מען מוז זיך אויסלערנען, ווי צו ענטפערען אויף אזא פרעגען! דאָס אָבער — איז מיין געשמאַק:

— ניט קיין גוטער, ניט קיין שלעכטער, אָבער מ י י ן גע־שמאַק, מיט וועלכען איך שעם זיך ניט און וועלכען איך בעהאַלט ניט.

„אָט דאָס־אַ איז מ י י ן וועג, — וואו איז אייערער?“ אזוי דאָב איך געענטפערט יענע, וואָס האָבען ביי מיר „דעם וועג“ גע־פרעגט. מחמת „ד ע ם ו ו ע ג“, — דאָס איז ניטאָ אין א מציאות.

אזוי האָט גערעדט זאַראַטוסטרא.

* *

*

אַלטע און נייע לוחות.

1.

אַט דאָ זיץ איך און וואַרט, אַרום מיר — אַלטע צובראָכענע לוחות און אויך נייע לוחות, האַלב באַשריבענע. ווען קומט מיין שעה?

—די שעה פון מיין אַראָפּגאַנג, פון מיין אונטערגעהן: ווייל איך וויל נאָך אַ מאָל געהן צו די מענשען.

איצט וואַרט איך דערויף: ווייל פריהער מוזען צו מיר קומען די סימנים, אַז דאָס איז מ י י ן שעה, — איך מיין דעם לאַכענדען לייב מיט דער מחנה טויבען.

בינו לבינו רייד איך צו זיך גופא, ווי איינער, וואָס האַט צייט. קיינער דערצעהלט מיר ניט קיין נייעס. איז — דערצעהל איך מיר מיך גופא.

* *
*

2.

אז איך בין געקומען צו די מענשען, האָב איך זיי געפונען זי־צענדיג אויף אַן אַלטען איינגלויב אין זיך אַליין. זיי אַלע האָבען זיך איינגעגלויבט, זיי ווייסען שוין פון לאַנג אָן, וואָס עס איז פאַר דעם מענשען גוט און שלעכט.

אַן אַלטער, איינגעמאַטערטער ענין, האַט זיך איהם געדוכט, איז יעדער ריידען וועגען רעכטשאַפענקייט; און דער וואָס האַט געוואָלט גוט שלאָפען, יענער האַט גערעדט וועגען „גוט" און „שלעכט" פאַר'ן שלאָפען־געהן.

אַט די שלעפעריי האָב איך צושטערט, בשעת איך האָב גע־לערנט: וואָס גוט און שלעכט איז, דאָס ווייס נאָך קיינער ניט: — סיידען דער בעשאַפער!

— און דאָס איז יענער, וואָס בעשאַפט דעם מענשענס ציעל און גיט דער ערד איהר זין און איהר צוקונפט: אַט דער ערשט ב ע־ש אַ פ ט, אַז עפּעס זאָל זיין גוט אָדער שלעכט.

און איך האָב זיי געהייסען, זיי זאָלען איבערקערען אַלע זייערע קאַטעדרעס און אַלץ, וואו נאָר דער אַלטער איינגלויב איז געזעסען; איך האָב זיי געהייסען לאַכען פון זייערע גרויסע מאָראַל־לעהרער און הייליגע און פּאָעטען און וועלט־אויסלייזער.

פון זייערע פינסטערע חכמים האָב איך זיי געהייסען לאַכען און פון יעדוועדען איינעם, וואָס איז ווען עס איז ווי אַ פויגעל־שרעק געזעסען אויף דעם בוים פון דעם לעבען און האָט געוואָרענט.

אויף זייער גרויסער קברים־גאַס האָב איך מיך אַנידערגעזעצט, גראָד לעבען דעם פּגר און די קאַרשונעס — און איך האָב געלאַכט פון זייער גאַנצען אַמאָל און זיין צואווייכטע פאַרפאַלענע פּרעכ־טיגקייט.

באמת, פּונקט ווי אַ פּרומער מגיד און אַ שוטה האָב איך וועה־געשריען אין צער און צאָרן אויף גאָר זייער גרויס און קליין; אַז זייער בעסט איז גאָר אַזוי קליין! אַז זייער ערגסט איז גאָר אַזוי קליין! — אַזוי־אָ האָב איך געלאַכט פון זיי.

מיין קלוגשאַפענע בענקשאַפט, פון די בערג אַ געבירטיגע. האָט אַזוי־אָ געשריען און געלאַכט פון מיר ארויס, — אַ ווילדע קלוגשאַפענקייט — באמת! — מיין גרויסע, מיט־די־פליגלען־ברויזענדע בענקשאַפט.

און אָפט פלעגט זיך מיך אין מיטען לאַכען אַ ריס טאָן ארויס און ארויף און אוועק: פלעג איך פליהען אין שוידער, ווי אַ פייל, דורך זון־באַ׳שיכור׳טען תענוג:

— ארויס אין די וויטע צוקונפטען, וואָס קיין חלום האָט נאָך ניט געזעהען, אין אַ הייסערען דרום, איידער די קינסטלער האָבען ווען געטרוימט: אהין, וואו די געטער אין זייער טאַנץ שעמען זיך פאַר זייער זיין־אָנגעטאָן: —

— איך מיין, וואס איך רייד נאך אין משלים און חינכ און שטאמעל, ווי א דיכטער: און באמת איך שעם זיך, וואס איך מוז נאך זיין א דיכטער! —

וואו יעדער ווערן האט מיר אויסגעדוכט א געטער־טאנץ און א געטער־שטיפעריי, און די וועלט — פריינגעלאזען און צולאזען און געפלויגען צוריק צו זיך אליין:

— ווי אן אייביגער פון־זיך־פליהען און זיך־ווידער־זוכען פון א סך געטער, ווי דאס גליק־געבענשטע זיך־ווידעראנאנדזיין, זיך ווידער־הערען און זיך ווידער־געהערען פון א סך געטער: —

וואו יעדע צייט האט מיר אויסגעדוכט ווי א גליק־געבענשטער חוזק אויף די הרף־עין׳ס, וואו די נויטווענדיגקייט איז געווען די פרייהייט גופא, וואס האט זיך גליק־געבענשט געשפיעלט מיט דער פרייהייט׳ס שטעכיגען אנטרייב:

וואו איך האב אויך מיין אלטען טייוועל און דעם אויבער־פיינט ווידער־געפונען, דעם גייסט פון שווערקייט, און אלץ, וואס ער האט בעשאפען: צוואנג, דינים, נויט און פועל־יוצא און צוועק און ווילען און גוט און שלעכט: —

ווייל מוז דען ניט זיין דא אזוינס, וואס זאל אריבער גע־טאנצט, אוועק־געטאנצט ווערען? מוזען ניט צוליעב די גרינגע, די גרינגסטע זיין דא די מויל־וואורפען און די שווערע קארלי־קעס? —

* *
*

3.

דארטען איז דאס אויך געווען, וואו איך האב דאס ווארט „אויבער־מענש“ פון דעם וועג אויפגעהויבען, און אז דער מענש איז עפעס אזוינס, וואס מוז אריבערגעשטיגען ווערען,

— אז דער מענש איז א בריק און ניט קיין צוועק: אין גליק־געבענשטען לויב־געזאנג אויף זיין מיטען העלען טאג און זיין אווענט, ווי א וועג צו נייע פריה־מארגען־רויטען:

— דאָס זואַרטוסטראַ־וואָרט פון דער גרויסער מיטטאָג־צייט און אַלע אַנדערע זאַכען, וואָס איך האָב אויפגעהאַנגען איבער דעם מענשען, ווי אַ פּורפּעלנע צווייטע אָוונט־רויט.

בנאמנות, אויך נייע שטערען מיט נייע נעכט האָב איך זיי געלאָזט זעהן; און דאָס לאַכען האָב איך אויסגעשפּרייט ווי אַ פיעל־פאַרביג געצעלט איבער וואָלקען און טאָג און נאַכט.

איך האָב זיי אויסגעלערנט מ י י ן גאַנצען דיכטען און טראַכטען: אין איינס צו דיכטען און צונויפצוטראָגען אַלץ וואָס עס איז אין דעם מענשען אַ שערבעל און אַ רעטעניש און אַ גרויליגע סבה. —

ווי אַ דיכטער, אַ רעטעניש־טרעפער און אויסלייזער פון דעם צופאַל, האָב איך זיי געלערנט, זיי זאָלען בעשאַפען דעם צופאַל, און אַלץ וואָס עס איז דאָ, — בעשאַפענד אויסצולייזען.

דעם עבר דעם מענשענס אויסצולייזען און יעדען „עס איז געוועזען" איבערצושאַפען, ביז דער ווילען וועט זאָגען: „אָבער אַזוי האָב איך דאָס געוואָלט! אַזוי וועל איך דאָס ווילען — "

— אָט דאָס האָב איך זיי אָנגערופען אויסלייזונג, דאָס אַליין, האָב איך זיי געלערנט, זאָלען זיי רופען אויסלייזונג. — —

איצטער וואַרט איך אויף מ י י ן אויסלייזונג, — איך זאָל געהן צו זיי צום לעצטען מאָל.

ווייל איך וויל נאָך אַ מאָל צו די מענשען: צווישען זיי וויל איך פאַרגעהן, שטאַרבענדיג וועל איך זיי געבען מיין רייכסטע מתנה.

פון דער זון האָב איך דאָס אָפּגעלערנט, ווען זי פאַרגעהט, די איבער־רייכע: גאָלד שיט זי יעמאָלט אין ים פון אַ ניט אויס־צו־שעפּענדען רייכטום, —

— אַזוי, אַז אפילו דער אָרעמסטער פישער־מאַן רודערט מיט אַ גילדערנעם רודער! מחמת דאָס האָב איך אַמאָל געזעהען און האָב מיך ניט געקאָנט זאַט אָנוויינען ביים צוקוקען. — —

זאראטוסטרא וויל אויך פארגעהן, ווי די זון: איז — זיצט ער דא אוןווארט, אלטע צובראכענע לוחות ארום איהם און אויך נייע טאוולען, — האלב באשריבענע.

* *

*

4.

זעה, אט איז א נייע טאוועל: אבער וואו זיינען מיינע ברי־דער, וואס זאלען זי מיט מיר טראגען צום טאל און אין די פלייי־שערנע הערצער אריין? —

אזוי פאדערט דאס מיין גרויסע ליעבע צו די ווייטסטע: שאנעווע ניט דיין נאהענטסטען. דער מענש איז עפעס אזוינס, וואס מוז אריבערגעשטיגען ווערען.

עס זיינען דא פיעלערליי וועגען און אופנים, ווי איהם גובר צו זיין: דאס דארפסט דו שוין זעהען! אבער נאר א קלאון טראכט: „דער מענש קאן אויך אריבערגעשפרונגען ווערען“.

זיי גובר דיך אליין אפילו אין דיין נאהענטסטען: און א רעכט, וואס דו קאנסט רויבען פאר זיך, זאלסטו זיך ניט לאזען געבען.

וואס דו טהוסט, דאס קאן דיר קיינער ניט ווידער טאן. זעה, עס איז ניטא קיין שכר ועונש.

ווער עס קאן זיך ניט באפעהלען, דער זאל טאן פאלגען. און איינער קאן זיך באפעהלען, אבער דא פעהלט נאך א סך, אז ער זאל זיך אליין טאן פאלגען.

* *

*

5.

אזוי וויל דאס די טבע פון איידעלע נשמות: זיי ווילען קיין זאך ניט האבען אומזיסט, ווענינער פאר אלץ דאס לעבען.

דער וואָס איז פון דעם המון, יענער וויל לעבען אומזיסט;
אָבער מיר אנדערע, וועמען דאָס לעבען האָט זיך געגעבען, —
מיר קלערען תמיד וועגען דעם, וואָס מיר זאָלען דאָס בעסטע צוריקגעבען ד ע ר פ א ר.

און באמת, עס זיינען נאָבעלע רייד, וועלכע זאָגען: „וואָס דאָס לעבען האָט א ו נ ז צוגעזאָגט, דאָס ווילען מ י ר דעם לעבען מקיים זיין.“

מען זאָל ניט ווען הנאה האָבען, וואו מען גיט ניט קיין הנאה. און — מען זאָל הנאה האָבען ניט ו ו ע ל ע ן!

מחמת הנאה און אומשולד זיינען די שעמעוודיגסטע זאכען: ביידע ווילען ניט, מען זאָל זיי זוכען. מען זאָל זיי ה אָ ב ע ן, — אָבער ז ו כ ע ן זאָל מען שוין גלייכער שולדיגקייט און צער! —

* *
*

6.

אָ, מיינע ברידער, ווער עס איז א בכור, יענער ווערט תמיד געבראכט פאר א קרבן. מיר אָבער זיינען דאָך בכורים.

מיר אלע בלוטיגען אויף פארבאָרגענע מזבחות; מיר אלע ברענען און בראָטען זיך צוליעב דעם כבוד פון אלטע עבודה־זרה׳ס.

אונזער בעסט איז נאָך יונג: דאָס רייצט די אלטע גומענס. אונזער פלייש איז צאַרט, אונזער פעל איז נאָר א לאַם־פעל: — ווי זאָלען מיר ניט אויפרייצען די אלע כהנים פון די אָפגעטער!

אין אונז גופא וואוינט ער נאָך, דער אלטער כהן פון דעם אָפגאָט, וואָס בראָט אונזער בעסט פאר זיין סעודה. אַך, מיינע ברידער, ווי קאָנען בכורים ניט זיין קיין קרבנות.

אָבער אַזוי וויל דאָס אונזער טבע; און איך ליעב יענע, וואָס ווילען ניט אָפּהיטען זיך. די וואָס געהען־אונטער ליעב איך מיט מיין גאנצער ליעבע: ווייל זיי געהען אריבער.

* *
*

7.

זיין אמת'דיג — דאָס קאָנען ווייניג מענשען! און ווער עס קאָן דאָס, יענער וויל דאָס נאָך ניט! ווייניגער פאַר אַלעמען קאָנען דאָס אָבער די גוטע.

אָ, אָט די גוטע! גוטע מענשען זאָגען קיינמאָל ניט דעם אמת; אויף אַזאַ'ן אופן איז גוט־זיין אַ קראַנקהייט פאַר דעם גייסט.

זיי גיבען־נאָך, יענע גוטע, זיי גיבען זיך איבער, זייער הארץ זאָגט נאָך, דער גרונט זייערער מוט פאָלגען: ווער עס פאָלגט אָבער, יענער הערט זיך אליין ניט!

אַלץ, וואָס די גוטע רופען שלעכט, מוז צונויפקומען אין איינעם, כדי אַן אמת זאָל געבאָרען ווערען: אָ, מיינע ברידער, זייט איהר גענוג שלעכט פאַר אָט דעם אמת?

אַ דערוועגענער זיך־דערוועגען, אַ לאַנגער חשד, אַן אכזריות'־שער ניין, אַ דערעסענקייט, אַ שניידען אין לעבעדיגען פלייש — ווי זעלטען קומט דאָס זיך צונויף! אָבער פון אַזאַ זריעה ווערט — אמת געפראָכפּערט!

נעבען דעם שלעכטען געוויסען איז ביז אַהער געוואַקסען יעדער וויסען! צוברעכט, צוברעכט מיר, איהר דערקענענדע, די אַלטע לוחות!

* *

*

8.

ווען איבער דעם וואַסער ליגען באַלקענס, ווען שטעג און פּאַרענץ שפּאַנען אריבער דעם שטראָם: בנאמנות, דאָ וועט קיינער ניט גלויבען, ווען מען זאָגט איהם: „אַלץ איז אין שטראָם".

נייערט אפילו די שוטים זיינען איהם סותר. „וואָס? זאָגען די שוטים, אַלץ איז אין שטראָם? באַלקענס און פּאַרענץ זיינען דאָך איבער דעם שטראָם!"

„א י ב ע ר דעם שטראָם איז אַל׳דאָס דינג פעסט, אַלע ווער־מען פון די זאַכען, די בריקען, די באַגריפען, דאָס גאַנצע „גוט" און „שלעכט": דאָס אַלץ איז פ ע ס ט!" —

און קומט גאָר דער האַרטער ווינטער, דער שטראָם־באַצווינ־גער: יעמאָלט הויבען־אָן אויך די שאַרפסטע קעפּ חושד צו זיין; און בנאמנות, ניט נאָר די שוטים זאָגען יעמאָלט: „ש ט ע ה ט ד ע ן נ י ט ש ט י ל אַל׳דאָס־דינג?"

„אין גרונט שטעהט אַל׳דאָס־דינג שטיל," — דאָס איז אַ רעכטע ווינטער־תורה, אַ גוטע זאַך פאַר אַן אומפּרוכפּערער צייט, אַ גוטע טרייסט פאַר ווינטער־שלאָפער און הינטערן־אויווען־זיצער.

„אין גרונט שטעהט אַל׳דאָס־דינג שטיל" —: אָבער דעם היפּך דערצו פּריידיגט דער טוי־ווינט.

דער טוי־ווינט, אַ יונגער אָקס, וואָס גערט ניט אין אַקער־שפּאַן, אַ צאָרענדיגער אָקס, אַ צושטערער, וואָס ברעכט דעם אייז מיט זיינע צאָרענדיגע הערנער! דער אייז אָבער — צ ו־ ב ר ע כ ט ד י ש ט ע ג ע ן.

אָ מיינע ברידער, איז אַ י צ ט ע ר ניט אַלץ אין שטראָם? זיינען ניט אַלע פאַרענצעס און שטעגען אין וואַסער אַריין? ווער וועט זיך נאָך אָנהאַלטען אָן „גוט" און „שלעכט"?

„וועה צו אונז! וואויל צו אונז! דער טוי־ווינט וועהט!" — אַזוי־אָ, מיינע ברידער, זאָלט איהר מיר פּריידיגען אין אַלע גאַסען!

* *

*

9.

עס איז דאָ אַן אַלטער שגעון, זיין נאָמען איז גוט און שלעכט. אַרום וואָהר־זאָגער און שטערן־זעהער האָט זיך ביז אַהער געדרעהט די ראָד פון יענעם שגעון.

אַמאָל האָט מען ג ע ג ל ו י ב ט אין וואָהר־זאָגער און שטערן־זעהער: און ד ע ר י ב ע ר האָט מען געגלויבט „אַלץ איז שיקזאַל: דו זאָלסט, ווייל דו מוזט!"

דערנאָך ווידער האָט מען אויפגעהערט גלויבען אין אלץ וואָהר־זאָגער און שטערן־זעהער: און דעריבער האָט מען געגלויבט „אלץ איז פרייהייט: דו קאָנסט, וויל דו ווילסט!“

אָ, מיינע ברידער, וועגען שטערן און צוקונפט האָט מען ביז אהער נאָר גע׳דמיון׳ט, אָבער ניט געוואוסט: און דעריבער איז וועגען גוט און שלעכט ביז אהער גע׳דמיון׳ט געוואָרען און ניט געוואוסט!

* *

*

10.

„דו זאָלסט ניט גזלנ׳ען! דו זאָלסט ניט רצחנ׳ען!“ — אזעלכע ווערטער האָט מען אמאָל א נאָמען געגעבען הייליג; פאַר זיי האָט מען געבויגען קניע און קעפּ און אויסגעטאָן די שיך.

אָבער איך פרעג ביי אייך: וואו זיינען ווען געווען ערגערע גזלנים און רוצחים אין דער וועלט, איידער אזעלכע הייליגע ווער־טער?

איז ניט אין יעדען לעבען גופא — גזילה און רציחה? און דורכדעם וואָס אזעלכע ווערטער האָט מען אָנגערופען הייליג איז ניט דער אמת גופא דערשלאָגען געוואָרען אויף טויט?

אָדער איז דאָס געווען א פּריידיגען דעם טויט, ווען מען האָט אָנגערופען הייליג אזוינס, וואָס איז סותר דעם לעבען און ראָט פון איהם אָפּ? — אָ, מיינע ברידער, צוברעכט, צוברעכט מיר די אלטע לוחות!

* *

*

11.

אָט דאָס איז מיין רחמנות מיט יעדען עבר, וואָס איך זעה: ער איז א פאַרקויפטער, —

— א פאַרקויפטער צו דער גענאָד, דעם גייסט, דער משוגעת

פון יעדען דור, וואָס קומט און אַליז, וואָס איז געווען, טייטש אויס ווי אַ בריק צו זיך!

אַ גרויסער געוואַלט־האַר האָט געקאָנט קומען, אַ שאַרפזיני־גער אכזר, וואָס וואָלט מיט זיין גענאַד און אומגענאַד יעדען עבר געקאָנט צווינגען און האָט געצוואונגען אַזוי לאַנג, ביז ער איז איהם געוואָרען אַ בריק און אַ פאָר־צייכען און אַן אויסרופער און אַ האָהן־געקרעה.

און אין דעם איז די אַנדער געפאַהר און מיין אַנדער רחמנות: ווער עס איז פון דעם המון, יענעמס געדענקען געהט צוריק נאָר ביז צום זיידען, — מיט דעם זיידען אָבער הערט שוין אויף די צייט.

אַזוי־אָ איז יעדער עבר אַ פאַרקויפטער: ווייל עס קאָן אַ מאָל קומען, אַז דער המון וועט ווערען דער האַר און וועט אין פלאַכע וואַסערען דערטרינקען יעדע צייט.

דעריבער, אָ מיינע ברידער, דאַרף מען האָבען אַ נ י י ע ם אַ ד ע ל, וואָס איז אַ שונא יעדען המון און יעדע געוואַלט־העריש־קייט און וואָס שרייבט אויף נייע טאָוולען אויף׳ם ניי דאָס וואָרט „איידעל“.

מחמת מען דאַרף האָבען אַ סך איידעלע און פיעלערליי איי־דעלע, כ ד י ע ס ז א ל ק א נ ע ן ז י י ן א ן א ד ע ל! אָדער, ווי איך האָב דאָס אַמאָל געזאָגט אין אַ משל: „גראָד אין דעם באַשטעהט די געטליכקייט, וואָס עס זיינען דאָ געטער, אָבער עס איז ניטאָ קיין גאָט!“

*　*

*

12.

אָ מיינע ברידער, איך הייליג אייך און ווייז אייך אָן צו אַ נייעם אדעל: איהר זאָלט מיר ווערען ארויסברענגער און אויפצי־הער און זריעה־וואַרפער פון דער צוקונפט. —

— באמת, ניט צו אַן אדעל, וועלכען איהר וואָלט געקאָנט

קויפען, ווי די קרעמער, און מיט קרעמער — גאַלד; ווייל וועניג ווערט האָט אַלץ, וואָס האָט זיין מקח.

פון איצט אָן זאָל אייער כבוד באַשטעהן ניט אין דעם, פון וואַנען איהר קומט, נאָר אין דעם, וואוהין איהר געהט! אייער ווילען און אייער פוס, וואָס וויל איבער אייך גופא אַרויסגעהן, — אין דערין זאָל באַשטעהן אייער נייער כבוד.

באמת ניט אין דעם, וואָס איהר האָט געדיענט אַ פירסט — ווער טראַכט נאָך וועגען פירסטען! — אָדער אין דעם, וואָס איהר זייט געוועזען אַ שוץ־וואַנט פאַר עפּעס, וואָס שטעהט, כדי עס זאָל נאָך פעסטער שטעהן!

ניט אין דעם, וואָס אייער משפחה איז געוואָרען הויפיש אין די הויפען און איהר האָט זיך אויסגעלערנט — פיעלפאַרביג ווי אַ פלאַמינגאָ צו שטעהן לאַנגע שעה'ן אין פלאַכע וואַסערען:

ווייל — ק אָ נ ע ן שטעהן איז ביי די הויף־לייט אַ פאַרדיענסט; און אַלע הויף־לייט גלויבען, אַז צו דער גליק־געבענשטקייט נאָך דעם טויט געהערט — דאָס מ ע ג ע ן זיצען! —

אויך ניט אין דעם, וואָס אַ גייסט, וועלכען זיי רופען אַ היילינען, האָט אייערע אבות געפיהרט אין צוגעזאָגטע און געלויבטע לענדער, וועלכע איך לויב ניט: ווייל דאָרטען, וואו עס איז אויסגעוואקסען דער ערגסטער פון אַלע בוימער, דער צלם, — אין יענעם לאַנד איז גאָרנישט פאַראַן וואָס צו לויבען! —

און באמת, וואוהין אָט דער הייליגער גייסט זאָל ניט האָבען געפיהרט זיינע ריטערס־לייט, תמיד זיינען ביי אַזעלכע צוגען פ אָ ר א ו י ס ג ע ל אָ פ ע ן — ציעגען און גענז און צלם־קעפּ און פאַרדרעהטע מוחות!

מיינע ברידער, ניט אויף צוריק זאָל קוקען אייער אדעל, נאָר אויף פאָראויס! פאַרטריבענע זאָלט איהר זיין פון אַלע פאָטערלענדער און אור־פאָטער־לענדער!

אייער ק י נ ד ע ר ־ ל א נ ד זאָלט איהר ליעבען: אָט די ליעבע זאָל אייער נייער יחוס זיין, — דאָס ניט־אַנטדעקטע, אין

דעם ווייטסטען ים! אַט דאָס צו זוכען און זוכען הײם איך אײערע שיף־לייוועגטען.

אויף אייערע קינדער זאָלט איהר פאַרריכטען דעם פעהלער, וואָס איהר זייט קינדער פון אײערע פאָטערס: דעם גאַנצען עבר זאָלט איהר אַזוי אויסלייזען! אַט די נייע טאָוועל שטעל איך אַוועק איבער אייך!

* *

*

13.

„צוליעב וואָס לעבען? אַלץ איז נישטיג! לעבען — דאָס איז דרעשען שטרוי; לעבען — דאָס איז זיך פאַרברענען און פאָרט ניט ווערען וואַרעם.“ —

אַזאַ אַלט־געבאַקענער געפּלאַפּל געהט נאָך אַלץ אַרום ווי „קלוגשאַפט“; וואָס ער איז אָבער אַלט און האָט אַ דומפּען ריח, דערפאַר ווערט ער נאָך העכער געעהרט. אויך פאַרשימעלטקייט אַדעלט. —

קינדער האָבען געמעגט אַזוי ריידען: זיי האָבען מורא פאַר פייער, ווייל עס האָט זיי געברענט! עס איז אַ סך קינדעריי אין די אַלטע ביכער פון קלוגשאַפט.

און ווער עס טוט כסדר „דרעשען שטרוי“, ווי אַזוי טאָר אַזאַ לעסטערען דאָס דרעשען! אַזאַ נאַר האָט מען געדאַרפט פאַר־בינדען דאָס מויל!

אַזעלכע זעצען זיך צום טיש און ברענגען גאָרנישט ניט מיט זיך, אפילו ניט דעם גוטען הונגער: און נו — לעסטערען זיי „אַלץ איז נישטיג!“

אָבער גוט עסען און טרינקען, אַ מיינע ברידער, איז בנאמנות גיט קיין נישטיגע קונסט! צוברעכט, צוברעכט מיר די לוחות פון די קיינמאָל־ניט־פריידיגע!

* *

*

14.

„פאר דעם ריינעם איז אלץ ריין“ — אזוי זאָגט דאָס פאָלק.
איך אָבער זאָג אייך: „פאר די שווייִנען איז אלץ שווייִן!“

דעריבער פריידיגען די פאר'חלום'טע און די קאָפּ-הייִנגער, ביי וועמען אויך דאָס הארץ הענגט אראָפּ: „די וועלט גופא איז א קויטיגע בריאה משונה“.

ווייל אָט די אלע זיינען פון אן אומציכטיגען גייסט; בפרט אָבער יענע, וועלכע קאָנען ניט איינרוהען, ביז זיי זעהען ניט די וועלט פון הינטען — די הינטערוועלטלער!

זיי אין פנים אריין זאָג איך, הגם עס קלינגט ניט ליעבליך: די וועלט איז אין דעם געגליכען צו א מענשען, וואָס זי האָט א הינטער-חלק, — אויף א ז ו י - פ י ע ל איז דאָס אמת!

עס איז דאָ אין דער וועלט א סך טנופת: א ו י ף א ז ו י - פ י ע ל איז דאָס אמת! אָבער דעריבער איז די וועלט גופא נאָך ווייט ניט קיין קויטיגע בריאה משונה!

עס ליעגט פיעל קלוגשאפט דערין, וואָס א סך זאכען אין דער וועלט האָבען א שלעכטען ריח: די חלשות גופא בעשאפט פליגלען און קוואלען-שפירענדע קרעפטען!

אין דעם בעסטען איז נאָך עפּעס דאָ חלשות'דיגס; און דער בעסטער איז נאָך עפּעס אזוינס, וואָס דארף אריבערגעשטיגען ווע-רען! —

אָ, מיינע ברידער, עס ליעגט פיעל קלוגשאפט דערין, וואָס ס'איז דאָ א סך קויט אין דער וועלט! —

* *
*

15.

איך האָב געהערט, ווי די פרומע הינטערוועלטלער האָבען גע-רעדט צו זייער געוויסען אזעלכע דבורים און, בנאמנות, אָהן

שלעכטיגקייט און פאַלשקייט, — הגם עס קאָן שוין ניט זיין אין דער וועלט א פאַלשערע זאַך, אָדער אַן ערגערע:

„לאָז דאָך די וועלט זיין ווי זי איז! הויב ניט אויף אַנט־קעגען איהר אפילו א פינגער!"

„זאָל, ווער עס וויל, ווערגען די מענשען־קינדער און שטע־כען און שינדען און שאָבען: אפילו א פינגער הויב ניט אויף אַנטקעגען דעם. דערפון וועלען זיי זיך אויסלערנען ווי זיך אָפּ־צוזאָגען פון דער וועלט".

„און דיין אייגענעם שכל — איהם זאָלסטו אליין כאַפּען פאַר'ן גאָרגעל און ווערגען; ווייל ער איז א שכל פון ד ע ר וועלט, — דערפון וועסטו זיך אליין אויסלערנען, ווי זיך אָפּצוזאָגען פון דער וועלט". —

— צוברעכט, צוברעכט מיר די דבורים פון די וועלט־פאַר־שווארצער.

*   *
*

16.

„ווער עס לערנט א סך, יענער פאַרגעסט אלע העפטיגע באַ־געהרען" — דאָס סוד'עט היינט איינער דעם אנדערן אין אלע טונ־קעלע גאַסען.

„קלונשאַפּט מאַטערט אויס; קיין זאַך לוינט זיך ניט; דו זאָלסט ניט באַגעהרען!" — אָט די נייע טאָוועל האָב איך געפונען העננענדיג אפילו אויף אָפענע מאַרק־פּלעצער.

צוברעכט מיר, אָ מיינע ברידער, צוברעכט מיר אויך אָט די נ י י ע טאָוועל! די וועלט־מיעדע האָבען זי אויפגעהאַנגען, און די פריידיגער פון טויט און אויך די תפיסה־שומרים: ווייל זעהט, דאָס איז אויך א פריידיגער פון קנעכטשאַפט:

ווייל זיי האָבען שלעכט געלערנט און ניט דאָס בעסטע, און אלץ צו פריה און אלץ צו געשווינד: ווייל זיי האָבען שלעכט געגעסען דעריבער האָבען זיי באַקומען יענעם פאַרדאָרבענעם מאָגען, —

מחמת א פאַרדאָרבענער מאָגען איז זייער גייסט: אַ ט ע ר עצה'ט דאָס דעם טויט! ווייל בנאמנות, מיינע ברידער, דער גייסט א י ז א מאָגען!

דאָס לעבען איז א ברונען פון לוסט: אָבער פון וועמען עס רעדט א פאַרדאָרבענער מאָגען, דער פאָטער פון מרה־שחורה, ביי יענעם זיינען אַלע קוואַלען פארגיפטעט.

דערקענען: דאָס איז א ל ו ס ט פאַר דעם מאַן מיט דעם ווילען פון א לייב! אָבער ווער עס איז איינגעמאַטערט געוואָרען, יענער ווערט אליין נאָר „געוואָלט", מיט יענעם שפּיעלען אַלע וואלען.

און אזוי איז תמיד די טבע פון שוואכע מענשען: זיי פאַר־לירען זיך אויף זייערע וועגען. און לסוף פרעגט נאָך זייער מאַט־קייט: „צוליעב וואָס זיינען מיר לכתחילה ארוים אין די וועגען! אַלץ איז אַלץ־איינס!"

אָט זיי קלינגט דאָס ליעבליך אין די אויערען, ווען עס ווערט געפּריידיגט: „קיין זאַך לוינט זיך ניט! איהר זאָלט ניט ווילען!" דאָס אָבער איז די פּריידינונג פון קנעכטשאַפט.

אָ, מיינע ברידער, ווי א פרישער ברויז־ווינט קומט זאראַ־טוסטרא פאַר אַלע וועג־אויסגעמאַטערטע; א סך נעז וועט ער נאָך מאַכען צו ניעסען!

אויך דורך מויער־ווענט בלאָזט מיין פרייער אָטעם, און אין תפיסות אריין און אין געפאַנגענע גייסטער!

ווילען—באפרייט: ווייל ווילען איז שאַפען: אזוי לערן איך. און נ אָ ר צוליעב שאַפען זאָלט איהר לערנען!

און אויך דעם ענין פון לערנען זאָלט איהר ערשט פון מיר ל ע ר נ ע ן, יעם ענין פון גוט־לערנען! — ווער עס האָט אויערען זאָל הערען!

* *
*

17.

דאָ שטעהט דאָס רודער־שיפעל, — דאָרטען, אויף יענער זייט, פיהרט דאָס אפשר אין דאָס גרויסע גאָרנישט. — אָבער ווער וויל אריינשטייגען אין אָט דעם „אפשר“?

קיינער פון אייך וויל ניט אריינשטייגען אין דער שיף פון טויט! היינט ווי ווילט איהר דען זיין וועלט־מיעד?

וועלט־מיעד! און אפילו ניט קיין ערד־אנטלאָפענע זייט איהר געוואָרען! תאוה־לוסטיג נאָך דער ערד האָב איך אייך תמיד געפונען, פארליעבט אין דער אייגענער ערד־מיעדקייט!

ניט אומזיסט הענגט אראָפּ ביי אייך די ליפּ: א קליינער ערד־וואונש זיצט נאָך אויף דעראויף! און אין׳ם אויג — שווימט דאָרטען ניט א וואָלקענדעל פון אומפארגעסענע ערדען־לוסט?

עס זיינען דאָ אויף דער וועלט א סך גוטע ערפינדונגען, איינע ניצליך, די אנדערע אנגענעם: צוליעב זיי דארף מען ליעבען די ערד.

און עס זיינען דאָ ניט ווייניג אזוי גוט ערפונענע זאכען, וואָס זיינען ווי דער בוזים פון א ווייבס־פארשוין: ניצליך און אנגענעם אין דער זעלביגער צייט.

אָבער איהר וועלט־מיעדע! איהר ערד־פוילע! אייך זאָל מען מיט ריטער שמייסען! מיט ריטער־שמיץ זאָל מען ווידער מונטער מאכען אייערע פיס.

וויל: אויב איהר זייט ניט קיין קראנקע און אָפּגעלעבטע בעל־עבירה׳ס וואָס די ערד איז פון אייך מיעד געוואָרען, יעמאָלט זייט איהר פוקסען־קלוגע פויל־חיות און נאשערישע פארקראָכענע לוסט־קעץ. און אויב ווילט ניט ווידער לוסטיג לויפען, איז זאָלט איהר זיך — אריבערפעקלען!

מען זאָל ניט וועלען זיין קיין רופא פאר די וואָס קאָנען ניט געהיילט ווערען: אזוי לערנט זאראטוסטרא: איז — זאָלט איהר זיך אריבערפעקלען!

אָבער עס פֿאָדערט זיך אַ סך מעהר מוט, צו מאַכען אַ סוף, איידער צו מאַכען אַ נייעם פּערז: דאָס וויסען אַלע רופאים און אַלע דיכטער.

* *
*

18.

אַ, מיינע ברידער, עס זיינען דאָ לוחות, וואָס די איינגעמאַ־טערטקייט האָט בעשאַפען, און לוחות וואָס קומען פון פוילקייט, דער צוגעפוילטער: הגם זיי ביידע ריידען גלייכע רייד, ווילען זיי דאָך באַזונדער געהערט זיין. —

זעהט דאָרטען יענעם פֿאַרשמאַכטען! נאָר אַ שפּאַן די ווייט איז ער פון זיין ציעל, אָבער פון מיעדקייט האָט ער זיך פֿאַר־עקשן'ט און זיך דאָ אין שטויב אַוועקגעלייגט: אָט דער מוט־שאַפענער!

פאר מיעדקייט געניצט ער אויף דעם וועג, דער ערד, דעם ציעל און אויף זיך אַליין: קיין איין טראָט וויל ער ווייטער ניט מאַכען, — אָט דער מוטשאַפענער!

איז — גליהט די זון אויף איהם און די הינט לעקען זיין שוויים: אָבער ער ליעגט דאָ אין זיין עקשנות און וויל בעסער פֿאַר־שמאַכטען: —

— אַ שפּאַן ווייט פון זיין ציעל פֿאַרשמאַכטען! בנאמנות, איהר וועט איהם נאָך דאַרפען פאַר די האָר ארויפציהען אין זיין הימעל, — אָט דעם העלד!

איז בעסער, לאָזט איהם ליעגען, וואו ער ליעגט, זאָל דער שלאָף אויף איהם קומען, דער טרויסטער, מיט אַ קיהלענדען רויש־רענגען:

לאָזט איהם ליעגען, ביז ער וועט זיך אַליין אויפכאַפּען, ביז ער וועט אַליין אָפּלייקענען זיין גאַנצע מיעדקייט און אַלע וואָס זיין מיעדקייט האָט דורך איהם געלערנט.

נאָר די הינט, מיינע ברידער, זאָלט איהר פון איהם אוועק־טרייבען, אָט דעם גאַנצען שוויבלענדען ווערים־קנויל: —

— דעם גאַנצען שוויבלענדען ווערים־קנויל פון די „געבילדע־טע“, וואָס זיינען זיך מתענג מיט דעם שוויים פון יעדען העלד! —

*　*

*

19.

איך שלים קרייזען ארום מיר און היילינע גרעניצען: אלע וועניגערע שטייגען מיט מיר אויף אלע העכערע בערג: איך בוי א געבירג פון אלע היילינערע בערג.

וואוהין איהר זאָלט אָבער מיט מיר ניט שטייגען, אָ, מיינע ברידער, זעהט, אז א פ א ר א ז י ט זאָל ניט שטייגען מיט אייך!

א פאַראַזיט: דאָס איז א וואָרים א קריעכיגס, א בויגיגס, וואָס וויל פעט ווערען פון אייערע קראַנקע, ווינדע ווינקלען.

און דאָס איז זיין קונץ, וואָס ער דערשפירט וואו די שטייגענדע נשמות ווערען מיעד: אין אייער צער און אומעט, אין אייער צאַרטער פאַרשעמטקייט בויט ער זיין עקעלהאַפטען נעסט.

וואו דער שטאַרקער איז שוואַך, וואו דער איידעלער איז צופיעל מילד, דאָרטען בויט ער זיין עקעלהאַפטען נעסט אריין: דער פאַראַזיט וואוינט, וואו דער גרויסער האָט קליינע ווינדע ווינקלען.

וואָס איז דער העכסטער מין פון אלע וואָס עקזיסטירט און וואָס איז דער שפּלסטער? דער פאַראַזיט איז דער שפּלסטער מין; דער אָבער, וואָס איז פון דעם העכסטען מין, יענער דער־נעהרט די מעהרסטע פאַראַזיטען.

גראָד אזא נשמה, וואָס האָט די לאַנגסטע לייטער און קאָן ארונטער ביז צו טיעפסטט: ווי זאָלען דאָ אויף איהר ניט זיצען די מעהרסטע פאַראַזיטען? —

— די ניט איינצופאַנגענע נשמה, וואָס קאָן אין זיך אריינ־

לויפען אין די ווייטסטע ווייט און ארומוואקלען און זיך ארומטראָ־
גען; די נויטוועגדיגסטע, וואָס ווארפט זיך אריין אין דעם צופאל
אויס לוסט: —

— די נשמה — א זיין, וואָס טונקט זיך אין א ווערן; א
האָבען, וואָס ווי ל אריבער אין א וועלען און א פארלאנגען: —

— וואָס אנטלויפט פון זיך אליין און יאָגט אָן זיך אליין
אין דעם ווייטעסטען קרייז; די קלוגשאפענסטע נשמה, וועמען די
נארישקייט רעדט אזוי זיס:

— די ליעבע־פולסטע צו זיך אליין, אין וועלכע אלע זאכען
האָבען זייער שטראָמען און אנטקעגען־שטראָמען און אָפפלוס און
צופלוס: — אָ, ווי זאָל די העכסטע נשמה ניט האָבען די ערגסטע
פאראזיטען?

* *
*

20.

אָ, מיינע ברידער, בין איך דען אן אכזר? אָבער איך זאָג:
וואָס עס פאלט, דאָס זאָל מען נאָך א שטויס טאָן!

דאָס אלץ פון היינט — דאָס פאלט, דאָס ווערט צופאלען:
ווער וואָלט נאָך געוואָלט דאָס אונטערהאלטען! אָבער איך —
איך ווי ל דאָס נאָך שטויסען!

איז אייך בעקאנט דער תענוג, וואָס שליידערט שטיינער אין
דער שארף־משופע'נער טיעף?—אָט די מענשען פון היינט, טוט נאָר
א קוק, ווי זיי קייקלען זיך אראָפּ אין מיינע טיפעניסען!

א פאָרשפּיעל בין איך פאר בעסערע שפּיעלער, אָ מיינע ברי־
דער! א ביישפּיעל! טוט לויט מיין ביישפּיעל!

און וועמען איהר קאָנט ניט אויסלערנען פליהען, יענעם
לערנט — שנעלער פאלען! —

* *
*

21.

איך ליעב די מוטשאפענדע: אָבער עס איז ניט גענוג צו זיין א שלאָג־שווערד, — מען מוז אויך געדענקען דעם כלל: „שלאָג— זעה — ווערען“.

און אָפט איז מעהר מוטשאפענקייט אין דעם, וואָס איינער האלט זיך איין און געהט פארביי: כ ד י ער זאָל זיין אָנגעגרייט פאר א חשוב׳ערען שונא!

איהר זאָלט האָבען שונאים, וואָס צום האסען, אָבער ניט שונאים צום פאראכטען: איהר דארפט זיין שטאָלץ אויף אייער פיינד: אזוי האָב איך דאָס שוין אמאָל געלערנט.

פאר דעם חשוב׳ערען פיינד זאָלט איהר, אָ מיינע פריינד, זיך האלטען אָנגעגרייט: דעריבער מוזט איהר פארביי א סך זאכען פארבייגעהן, —

בפרט פארביי א סך ערב־רב, וואָס ליאַרעמט אייך אין די אויערען וועגען פאָלק און פעלקער.

האלט ריין אייער אויג פון זייער פ א ר און געגען. עס איז דאָרטען פיעל רעכט, פיעל אומרעכט: ווער עס קוקט זיך צו, ווערט אין כעס.

אריינגעקוקט, אריינגעשלאָגען — דאָס איז דאָרטען איינס: דעריבער געהט אוועק אין די וועלדער און לייגט אנידער שלאָפען אייער שווערד!

געהט אין א י י ע ר ע וועגען! און זאָלען פאָלק און פעלקער געהן אין זייערע! — טונקעלע וועגען, אמת, אויף וועלכע קיין איין־איינציגע האָפענונג בליצט מעהר ניט אויף!

זאָל הערשען דער קרעמער דאָרטען, וואו אלץ, וואָס האָט נאָך א גלאַנץ, איז קרעמער־גאָלד! עס איז שוין ניט מעהר די צייט פון מלכים: וואָס היינטיגע צייטען א פאָלק איז, פארדיענט ניט קיין מלכים.

קוקט דאָך צו, ווי אַט די פעלקער טוען איצטער אליין פונקט

ווי די קרעמער: זיי הויבען אויף פאר זיך די קלענסטע פּאַרטיילען פון יערען מיסט!

זיי לויערען איינס אויף דעם אנדערען, זיי לויערען עפּעס אָפּ איינס פון דעם אנדערען, — דאָס רופען זיי „גוטע שכנות". אַ, די גליק־געבענשטע ווייטע צייט, ווען איין פּאָלק האָט צו זיך געזאָגט: „איך וויל זיין איבער פעלקער — ד ע ר ה א ר!"

ווייל, מיינע ברידער: דאָס בעסטע זאָל הערשען, דאָס בעסטע ו ו י ל אויך הערשען! און וואו די לעהרע קלינגט אנדערש, דאָרטען פ ע ה ל ט איהר — דאָס בעסטע.

* *

*

22.

ווען י ע נ ע זאָלען האָבען אומזיסט ברויט, וועה געשריען! וועגען וואָס וועלען י ע נ ע נאָך שרייען! זייער חיונה איז זייער גאַנצער חיות; און זאָל זיי דאָס שווער אָנקומען!

רויב־חיות זייענען דאָס: אין זייער „ארבייטען" ליעגט נאָך אַ רויבען, אין זייער „פאַרדיענען" ליעגט אַן איבער־פוקסען! דעריי־בער זאָל זיי דאָס אָנקומען שווער!

אזוי־אַ זאָלען זיי ווערען בעסערע רויב־חיות, פיינערע קליגערע, מ ע נ ש ע ן ־ ע ה נ ל י כ ע ר ע: מחמת דער מענש איז די בעסטע רויב־חיה.

ביי אלע חיות האָט שוין דער מענש זייערע טוגענדען אוועק־גערויבט: דאָס קומט דערפון, וואָס פון אלע חיות איז דעם מענ־שען געוועזן שווערער פאר אלעמען.

מעהר נישט די פויגלעך זיינען איבער איהם. און ווען דער מענש וועט זיך נאָך אויסלערנען פליהען, וועה איז מיר! ו ו א ו־ה י ן — וועט זיין רויב־לוסט ארויספליהען!

* *

*

23.

אזוי־אָ ווײל איך האָבען מאַן און ווײב: אַ בריה אין קריעג דעם אײנעם, אַ בריה אין געבוירען די אַנדערע. בײדע אָבער בריה'ס אין טאַנצען מיט קאָפּ און פיס.

און פאַרלאָרען זאָל פאַר אונז זײן דער טאָג, אין וועלכען מען האָט קײן אײן מאָל ניט געטאַנצט! און פאַלש זאָל אונז זײן יעדער אמת, בײ וועלכען עס איז ניט געווען קײן אײן געלעכטער!

* *
*

24.

אײער שליסען אַ חופּה־בונד: גיט אַכטונג, אַז דאָס זאָל ניט זײן אַ שלעכטער ש ל ו ס! איהר האָט געצויגען דעם שלוס צו שנעל: איז דער פועל־יוצא דערפון — טרײקײט־ברוך!

און שוין בעסער טרײקײט־ברעכען, אײדער טרײקײט־בויגען, טרײקײט־לאַיגען. — אַ פרוי האָט צו מיר אזוי געזאָגט: „ס'איז אמת, איך האָב געבראָכען דעם חופּה־בונד, אָבער פריהער האָט דער חופּה־בונד געבראָכען — מיך!"

די שלעכט־געפּאָרטע, האָב איך געפונען, זײנען תמיד פול מיט נקמה: זײ רעכענען זיך אָפּ מיט דער גאַנצער וועלט, פאַר וואָס זײ קאָנען ניט מעהר לויפען אײנציגווײז.

מהאי טעמא וויל איך, אַז די אָרענטליכע זאָלען זאָגען אײנס דעם אַנדערען: „מיר ליעבען זיך: לאָמיר זעהען, אַז אונזער ליעבע זאָל זיך האַלטען! אָדער — זאָל אונזער פאַרשפּרעך זײן אַ פאַר־זעה?"

— „לאָמיר אונז געבען אַ צײט און אַ קלײנעם חופּה־בונד, כדי צו זעהען, צי מיר טויגען פאַר דעם גרויסען חופּה־בונד! עס איז אַ האַרבער ענין, כסדר צו זײן זאַלבענאַנד!"

אזוי איז מײן עצה פאַר אַלע אָרענטליכע; און וואָס וואָלט דען

געוועו מיין גאנצע ליעבע צו דעם אויבער־מענשען און צו אלץ, וואס דארף קומען, ווען איך וואלט אנדערש געראט און גערעדט!

ניט נאר זיך פארפלאנצען ווייטער, נייערט א ר ו י ף — דערצו, א מיינע ברידער, זאל אייך העלפען דער פרוכט־גארטען פון דעם חופה־בונד!

* *
*

25.

ווער עס איז קלוג געווארען מכח די אלטע אורשפרונגען, זעה, יענער וועט לסוף זוכען די קוואלען פון דער צוקונפט און די נייע אורשפרונגען. —

א, מיינע ברידער, עס וועט ניט נעמען לאנג, און נייע פעל־קער וועלען ארויסשפרינגען און נייע קוואלען וועלען אראפ־רוישען אין נייע טיעפען.

מחמת די ערד־ציטערניש — זי פארשיט א סך ברונענס, זי בעשאפט א סך פאושמאכטע: זי ברענגט אבער אויך ארויף אויף דער ליכטיגער שיין אינוועניגסטע קרעפטען און פארבארגענקייטען.

די ערד־ציטערניש מאכט אנטפלעקען נייע קוואלען. אין דער ערד־ציטערניש פון אלטע פעלקער רייסען זיך ארויס נייע קוואלען.

און ווער עס רופט ארויס: „זעהט, אט איז א ברונען פאר א סך דארשטיגע, א הארץ פאר א סך פארבענקטע, א ווילען פאר א סך ווערק־געצייג“: — ארום יענעם קלייבט זיך צונויף א פ א ל ק, דאס הייסט א סך אויספרואווער.

ווער קאן דא באפעהלען, ווער מוז דא טאן פאלגען — אט דאס ווערט דא אויסגעפרואווט! אך, מיט וואס פאר א לאנגען זוכען און וועלען־טרעפען און ניט טרעפען און לערנען און איבער׳ס־ניי־פרואווען!

די מענשען־געזעלשאפט: דאס איז אן אויספרואוו, אזוי לערן איך דאס, — א לאנגער זוכען: זוכען — זוכט זי אבער דעם באַ־פעהלער! —

— אַן אויספּרואוו, אַ מיינע ברידער! און נ י ט ק י י ן „אַפּמאַך“! צוברעכט, צוברעכט מיר אזא וואָרט פון די ווייכהאַר־ציגע און האַלב־אויף־האַלבע!

*   *

*

26.

אַ, מיינע ברידער! ביי וועמען ליעגט דאָך די גרעסטע גע־פאהר פאַר דער גאַנצער מענשען־צוקונפט? אפשר ניט ביי די גוטע און גערעכטע? —

— אפשר ניט ביי יענע, וואָס ריידען און פיהלען אין זייער הארצען: „מיר ווייסען שוין, וואָס גוט איז און גערעכט, מיר האָבען דאָס אויך; וועה צו די, וואָס זוכען נאָך דאָ!“

און וואָס פאַר אַ שאָדען די רשעים זאָלען ניט אָנטאָן: דער שאָדען פון די גוטע איז דער שעדליכסטער שאָדען!

און וואָס פאַר אַ שאָדען די וועלט־פאַרשווארצער זאָלען ניט אָנטאָן: דער שאָדען פון די גוטע איז דער שעדליכסטער שאָדען.

אַ, מיינע ברידער, איינער האָט אַמאָל די גוטע און גערעכטע אַריינגעקוקט אין הארצען, — אָט דער, וואָס האָט געזאָגט: „זיי זיינען פאַריסעער“. אָבער מען האָט איהם ניט פאַרשטאַנען.

די גוטע און גערעכטע גופא האָבען איהם ניט געטאָרט פאַר־שטעהן: זייער גייסט איז אריינגעפאַנגען אין זייער גוטען געווי־סען. די נארישקייט פון די גוטע איז אומדערגרינטליך קלוג.

אָט דאָס איז אָבער דער אמת: די גוטע מוזען זיין פאַרי־סעער, — זיי האָבען ניט קיין אַנדער ברירה!

די גוטע מ ו ז ע ן צושלאָגען צו אַ צלם־האָלץ יענעם, וואָס געפינט אויס זיין אייגענע טוגענד! אָט דאָס איז דער אמת.

דער צווייטער אָבער, וואָס האָט זייער לאַנד ענטדעקט, לאַנד, הארץ און פלאַנץ־ערד פון די גוטע און גערעכטע: דאָס איז געווען דער, וואָס האָט געפרעגט: „וועמען האסען זיי מעהר פאַר אַלץ?“

דעם בעשאַפענדען האָבען זיי מעהר פאַר אַלץ פיינט: דעם, וואָס ברעכט די לוחות און אַלטע ווערטען, דעם ברעכער, — איהם רופען זיי פאַרברעכער.

מחמת די גוטע — זיי ק אָ נ ע ן ניט שאַפען: זיי זיינען תמיד דער אָנהויב פונ'ם סוף: —

— זיי שלאָגען־צו צום צלם יענעם, וואָס שרייבט נייע ווער־טען אויף נייע טאָוולען, זיי ברענגען ז י ך די צוקונפט פאַר אַ קרבן, — זיי שלאָגען־צו צום צלם די גאַנצע מענשען־צוקונפט!

די גוטע — זיי זיינען אַלע מאָל געווען דער אָנהויב פונ'ם סוף. —

* *
*

27.

אָ, מיינע ברידער, האָט איהר פאַרשטאַנען אויך אָט דאָס וואָרט? און וואָס איך האָב אַמאָל געזאָגט וועגען דעם „לעצטען מענשען?" — —

ביי וועמען ליעגט די גרעסטע געפאַהר פאַר דער גאַנצער מענשען־צוקונפט? אפשר ניט ביי די גוטע און גערעכטע?

צ ו ב ר ע כ ט, צ ו ב ר ע כ ט מ י ר ד י ג ו ט ע א ו ן ג ע ר ע כ ט ע! —

אָ, מיינע ברידער, האָט איהר אויך דאָס וואָרט פאַרשטאַנען?

* *
*

28.

איהר אַנטלויפט פון מיר? איהר האָט זיך דערשראָקען? איהר ציטערט פאַר יענעם וואָרט?

אָ, מיינע ברידער, אַז איך האָב אייך געהייסען צוברעכען

די גוטע און די לוחות פון די גוטע, — אַט יעמאָלט ערשט האָב איך דעם מענשען איינגעשיפּט אויף זיין אויפגעשטורעמטען ים.

און איצטער ערשט קומט אויף איהם די גרויסע אימה, דער גרויסער זיך־ארום־זעהן, די גרויסע חלאת, די גרויסע חלשות, די גרויסע ים־קראַנקהייט.

פאַלשע ברעגען און פאַלשע זיכערקייטען האָבען איך גע־לערנט די גוטע; אין דעם שקר פון די גוטע זייט איהר געבאָרען געוואָרען און געהיט געוואָרען. אַלץ איז ביז'ן גרונט פאַרלייגט און פאַרבויגט געוואָרען דורך די גוטע.

אָבער ווער עס האָט ענטדעקט דאָס לאַנד „מענש", האָט אויך ענטדעקט דאָס לאַנד „מענשען־צוקונפט". נו — זאָלט איהר מיר ים־פאָהרער זיין, בראַווע, געדולדיגע!

געהט מיר בייצייטענס האָפּערדיג, אָ מיינע ברידער. לערנט זיך צו געהן האָפּערדיג! דער ים שטורעמט: אַ סך ווילען דורך אייך ווידער אויפגעריכט ווערען.

דער ים שטורעמט. עס איז אַלץ אין'ם ים. מוטיג! מיט גליק! איהר אַלטע מאַטראָסען־הערצער!

וואָס — פאָטערלאַנד! אַ ה י ן ! וויל אונזער רודער, וואו עס איז אונזער ק י נ ד ע ר ־ ל אַ נ ד! אַהין ארוים שטורעמט אונזער גרויסע בענקשאַפט נאָך שטורעמדיגער איידער דער ים! —

* *

*

29.

„פאַרוואָס אַזוי הארט! האָט צום דימענט אַמאָל געזאָגט די אויווען־קויל; זיינען מיר דען ניט נאָהענטע קרובים?" —

פאַרוואָס אַזוי ווייך? אָ, מיינע ברידער, אַזוי טו אַ י ך אייך פרעגען: זייט איהר דען ניט — מיינע ברידער?

פאַר וואָס אַזוי ווייך, אַזוי אויסווייכענד און נאָכגיעביג? פאַרוואָס איז אַזוי פיעל לייקענונג, פאַרלייקענונג אין אייער האַר־צען? אַזוי וועניג שיקזאַל אין אייער בליק?

און אויב איהר ווילט ניט זיין קיין שיקזאל און קיין אומדער־בעטענע: ווי קאָנט איהר מיט מיר — מנצח זיין?

און אויב אייער הארטקייט וויל ניט בליצען און צושיידען און צושניידען, ווי קאָנט איהר ווען מיט מיר אינאיינעם — שאַפען?

מחמת די שאַפענדע זיינען הארט. און גליק־געבענשטקייט מוז אייך דוכטען, אייער האַנט אויף יאָהר־טויזענדער ארויפצודריקען, ווי אויף וואקס. —

— א גליק־געבענשטקייט, אויף דעם ווילען פון יאָהר־טויזענדער צו שרייבען ווי אויף בראָנז, — הארטער איידער בראָנז, איידעלער איידער בראָנז. גאַנץ הארט איז נאָר דאָס איידעלסטע.

אָט די נייע טאָוועל, אָ מיינע ברידער, שטעל איך אויף איבער אייך: ווערט הארט! —

* *

*

30.

אָ, דו מיין ווילען! דו קעהר־און־ווענד פון יעדער נויט, דו מיין נויטוועודיגקייט! היט מיך אָפּ פון אַלע קליינע נצחונות!

דו אָנשיקונג פון מיין נשמה, וואָס איך רוף שיקזאַל! דו אין־מיר! איבער־מיר! היט מיך אָפּ און האַלט מיך גרייט פאַר איין גרויסען שיקזאַל!

און דיין לעצטע גרויס, מיין ווילען, היט דיר אָפּ פאַר דיין לעצט, — אַז דו זאָלסט זיין אומדערבעטען אין דיין נצחון! אַך, ווער האָט ניט דורכגעלעבט קיין מפּלה אין זיין נצחון!

אַך, וועמעס אויג האָט ניט געטונקעלט אין יענעם שכור'ען בין־השמשות! אַך, וועמעס פוס איז ניט צוטומעלט געוואָרען און האָט אין נצחון פאַרגעסען — ווי צו שטעהן!

— כדי איך זאָל אַמאָל זיין אָנגעגרייט און צייטיג אין דעם

גרויסען העלען טאָג: אָנגעגרייט און צייטיג ווי אַן אָנגעגליהטער מע־טאַל, אַ בליץ־שוואַנגערער וואָלקען און אָנגעגאָסענע מילך־אייטער.

— אָנגעגרייט פאַר מיר גופא און פאַר מיין פאַרבאָרגענסטען ווילען: אַ בויגען, וואָס געהט אוים אין תשוקה נאָך זיין פייל, אַ פייל, וואָס געהט אוים אין תשוקה נאָך זיין שטערען: —

— אַ שטערען, אָנגעגרייט און צייטיג אין זיין מיטען העלען טאָג, אָנגעגליהט, דורכגעלעכערט גליק־אָנגעזאָפט פון צושטערענדע זון־פיילען: —

— אַ זון גופא און אַן אומדערבעטענער זון־ווילען, אָנגעגרייט צו צושטערען אין נצחון!

אָ, ווילען, קעהר־און־ווענד פון יעדער נויט, דו מ י י ן נויט־ווענדינקייט! האַלט מיך גרייט פאַר איין גרויסען זיעג! — —

אַזוי האָט גערעדט זאַראַטוסטראַ.

* *

*

דער געזונט־ווערענדער.

1.

איין מאָל אין דער פריה, ניט לאַנג נאָך דעם, ווי ער איז צו־ריקגעקומען אין זיין הייהל, איז זאַראַטוסטראַ אויפגעשפּרונגען פון זיין געלעגער, ווי אַ משוגע'נער האָט ער גענומען שרייען מיט אַ שרעקליכען קול און האָט זיך אויפגעפיהרט, אַקוראַט ווי נאָך איי־נער וואָלט געלעגען אויפ'ן געלעגער און וויל ניט אויפשטעהן; און זאַראַטוסטראַ'ס קול האָט געהילכט אַזוי, אַז זיינע חיות זיינען צוגעגאַנגען דערשראָקענע און אַז פון אַלע הייהלען און פאַרקריך־ווינקלען, וואָס זיינען געווען אין שכינות פון זאַראַטוסטראַ'ס הייהל, זיינען אַלע חיות אַנטלאָפען געוואָרען, — פליהענדיג, פלאַטערענ־דיג, קריכענדיג, שפּרינגענדיג, ווי איינעמ'ס טבע איז געווען אין פוס און פליגלען. זאַראַטוסטראַ אָבער האָט אָט די רייד גערעדט:

אַרויף, אָפּגרונטטיגער געדאַנק, פון מיין טיעף! איך בין דיין האָהן און גראָהער פריה־מאָרגען, דו פאַרשלאָפענער וואָרים: אויפ־שטעהן! אויפשטעהן! מיין קול וועט דיך שוין אויפקרעהען!

בינד פאַנאַנדער די קניפּלען פון דיינע אויערען: הער זיך איין! ווייל איך וויל דיך הערען! אויפשטעהן! אויפשטעהן! דאָ איז פאַראַן גענוג דונערס, אַז אויך די קברים זאָלען זיך אויסלערנען, ווי איינצוהערען זיך!

און וויש אָפּ דעם שלאָף און גאָר די טונקעלקייט און גאָר די בלינדקייט פון דיינע אויגען! הער מיך אויך מיט דיינע אויגען: מיין קול איז אַ רפואה אפילו פאַר בלינד־געבאָרענע.

און קוים ביסטו וואַך, זאָלסטו מיר אייביג פאַרבלייבען וואַך. עס איז ניט מ י י ן שטייגער, אויפצואוועקען אור־באָבעס פון דעם שלאָף און זיי הייסען — ווייטער שלאָפען!

דו ריהרסט זיך, ציהסט זיך, כאַרכעלסט? שטעה אויף! ניט כאַרכלען — ריידען זאָלסטו מיר! — זאַראַטוסטראַ רופט דיך, דער כופר בעיקר!

איך, זאַראַטוסטראַ, דער מליץ־יושר פון דעם לעבען, דער מליץ־יושר פון יסורים, דער מליץ־יושר פון דעם קרייז, — דיך רוף איך, מיין אָפּגרונטיגען געדאַנק!

וואויל צו מיר! דו קומסט, — איך הער דיך! מיין אָפּגרונט ר ע ד ט, מיין לעצטע טיעף האָב איך ארויפגעקערט אויף דעם ליכט־שיין!

וואויל צו מיר! קום אהער! גיב די האַנט — — הא! לאָז אָפּ! האהא — — חלשות, חלשות, חלשות — — וועה צו מיר!

* *

*

2.

קוים אָבער האָט זאַראַטוסטראַ ארויסגערעדט די דאָזיגע ווערטער, איז ער אַנידערגעפאַלען, ווי טויט, און איז לאַנג געבליבען ליגען ווי א מת. אז ער איז אָבער ווידער געקומען צו זיך, איז ער געווען בלייך און האָט געציטערט און איז געבליבען ליגען און האָט א לאַנגע צייט ניט געוואָלט עסען און טרינקען. אזא מעמד האָט ביי איהם געדויערט זיבען טעג; זיינע חיות אָבער האָבען איהם ניט פאַרלאָזען בייטאָג און ביינאַכט, סיידען ווען דער אָדלער איז ארויסגעפלויגען קריגען שפּייז. און וואָס ער האָט צונויפגעקליבען און צונויפגערויבט, דאָס פלעגט ער אַנידערלייגען אויף זאַראַטוסטראַ׳ס געלעגער: אזוי אז לסוף איז זאַראַטוסטראַ געלעגען אונטער געלע און רויטע ווייַנפּערלעך, וויינטרויבען, רויזען־עפּעל, וואויל־שמעקענדע קרייטעכער און טענען־צאַפּענס. צו זיין צופוסענס אָבער זיינען געווען אויסגעשפּרייט צוויי לעמער, וואָס דער אָדלער האָט מיט מיה אוועקגערויבט פון זייערע פּאַסטעכער.

נאָך זיבען טעג האָט זיך זאַראַטוסטראַ לסוף אויפגעהויבען

אויף זיין געלעגער, האָט גענומען אַ רויזען־עפּעל אין דער האַנט, האָט אריינגעצויגען זיין ריח און האָט דעם ריח געפונען ליעבליך. האָבען זיינע חיות געמיינט, עס איז געקומען די צייט, צו ריידען מיט איהם.

„אָ, זאַראַטוסטרא, האָבען זיי געזאָגט, איצט איז שוין זיעבען טעג ווי דו ליגסט אַזוי, מיט שווערע אויגען: ווילסטו ניט אַמאָל זיך ווידער שטעלען אויף דיינע פיס?

טרעט ארויס פון דיין הייהל: די וועלט וואַרט אויף דיר, ווי אַ גאָרטען. דער ווינט שפּיעלט מיט שווערע וואויל־גערוכען, וואָס ווילען צו דיר; און אַלע טייכלעך וואַלטען וועלען נאָכלויפען נאָך דיר.

אַל־דאָס־דינג בענקט נאָך דיר, אין דער צייט, וואָס דו ביזט זיעבען טעג געבליבען אליין, — טרעט ארויס פון דיין הייהל! אַל־דאָס־דינג וויל דיין רופא זיין!

איז משמעות אַ נייע דערקענטניס געקומען צו דיר, אַ זויערע, שווערע? ווי איינגעזייערטע טייג ביזטו געלעגען, דיין נשמה איז אויפגעגאַנגען און האָט זיך אָנגעגאָסען ביז איבער אַלע איהרע ראַנדער —“

— אָ, מיינע חיות, האָט זאַראַטוסטרא געענטפערט, פּלאַפּלט אַזוי ווייטער און לאָזט מיך צוהערען! עס דערקוויקט מיך אַזוי וואָס איהר פּלאַפּלט: וואו עס ווערט געפּלאַפּלט, דאָרטען ליגט שוין פאַר מיר די וועלט, ווי אַ גאָרטען.

ווי ליעב עס איז, וואָס עס זיינען דאָ טענער און ווערטער: זיינען ניט טענער און ווערטער רעגענבויגענס און דמיון־בריקען צווישען איביג־צושיידענעם?

צו יעדער נשמה געהערט אַן אַנדער וועלט; פאַר יעדער נשמה איז יעדע אַנדער נשמה אַ הינטערוועלט.

גראָד צווישען דעם עהנליכסטען לאָיגט דער דמיון שענער פאַר אַלץ; ווייל איבער דעם קלענסטען תהום איז שווערער פאַר אַלץ צו בויען אַ בריק.

ביי מיר — ווי קאָן דאָ זיין אַ דרויסען־פון־מיר? ניטאָ קיין דרויסען! אָבער דאָס פאַרגעסען מיר ביי אַלע טענער; ווי ליעבליך דאָס איז, וואָס מיר פאַרגעסען!

האָט מען ניט געשענקט נעמען און טענער די זאַכען, כדי דער מענש זאָל זיך דערקוויקען מיט די זאַכען? עס איז אַ שעהנער אָפּנאַר — דאָס ריידען: דערמיט טאַנצט דער מענש איבער אַלע זאַכען.

ווי ליעבליך איז אַל׳ דאָס ריידען און יעדער שקר פון די טענער! מיט טענער טאַנצט אונזער ליעבע אויף פיעל־פאַרביגע רעגענבויגענס. —

— „אָ, זאַראַטוסטראַ, האָבען דערויף געזאָגט די חיות, פאַר אַזוינע, וואָס דענקען ווי מיר, טאַנצען אַלע זאַכען גופא. דאָס קומט צוגעהן, און גיט זיך די הענט, און לאַכט און אַנטלויפט — און קומט צוריק.

אַלץ געהט אַוועק, אַלץ קומט צוריק; אייביג קייקעלט זיך די ראָד פון דעם זיין. אַלץ שטאַרבט, אַלץ בליהט ווידער אויף; אייביג לויפט דער יאָהר פונ׳ם זיין.

אַלץ צובריכט, אַלץ ווערט אויפ׳ס ניי באַהעפט; אייביג בויט זיך דאָס גלייכע הויז פונ׳ם זיין. אַלץ צושיידט זיך, אַלץ גריסט זיך ווידער; אייביג בלייבט זיך טריי דער רינג פון דעם זיין.

אין יעדער רגע הויבט זיך אָן דאָס זיין; אַרום יעדען „דאָ“ קייקעלט זיך דער כדור „דאָרטען“. דער מיטען איז אומעטום. קרום איז דער שטעג פון דער אייביגקייט.“ —

— אָ, איהר קאַטאָוועס־טרייבער און דרעה־אָרגלען! האָט זאַראַטוסטראַ געענטפערט און האָט ווידער געשמייכעלט, ווי גוט פאַרשטעהט איהר, וואָס עס האָט געמוזט מקוים ווערען אין זיעבען טעג: —

— און ווי יענע בריאה משונה איז מיר אין גאָרגעל אַריינגעקראָכען און האָט מיך געוואָרגען! אָבער איך האָב איהר דעם קאָפּ אָפּגעביסען און פון מיר אַוועקגעשפּיגען.

און איהר, — איהר מאכט שוין א גאסען־ליעדעל דערפון ? איצט אָבער ליג איך דאָ, נאָך א מיעדער פון יענעם בייסען און אוועקשפייען, נאָך א קראנקער פון דער אייגענער אויסלייזונג. —

און איהר האָט צו דעם אלץ צוגע־קוקט ? אָ, מיינע חיות, זייט איהר אויך אכזר'יש ? האָט איהר געוואָלט צוקוקען צו מיין גרויסען צער, ווי דאָס טוען די מענשען ? מחמת דער מענש איז די אכזר'ישעסטע חיה.

ביי טרויער־שפּיעלען, אָקסען־קעמפּען און תליות האָט ער זיך ביז אהער דער גליקליכסטער געפיהלט אויף דער ערד ; און אז ער האָט זיך אויסגעטראכט דעם גיהנום, ערשט זעה, דאָס איז געוועזן זיין הימעל אויף דער ערד.

ווען דער גרויסער מענש שרייט — : טוז ! — לויפט דער קליינער מענש צו. און די צונג הייגגט ביי איהם ארויס פונ'ם האלז אוים געלוסטיגקייט. ער אָבער רופט דאָס זיין „רחמנות".

דער קליינער מענש, בפרט דער פּאָעט — מיט וואָס פאר א התמדה ער קלאָגט אָן דאָס לעבען אין ווערטער ! הערט צו, אָבער פאַרפעהלט מיר ניט צו הערען די לוסט, וואָס ליגט אין אלע יענע קלאָגען !

אזוינע אָנקלאָגען פון דעם לעבען, זיי קומט ביי דאָס לעבען מיט איין פינטעל מיט'ן אויג. „דו ליעבסט מיך ? זאָגט די העזה'ניצע ; ווארט נאָך א ביסעל, איך האָב נאָך קיין צייט ניט פאר דיר".

דער מענש איז צו זיך גופא די אכזר'ישעסטע חיה ; און ביי אלע מענער, וואָס רופען זיך „זינדיגע", „צלם־טרעגער" און „בעל־תשובה'ס", פאַרפעהלט מיר ניט צו הערען די תאוה־לוסט, וואָס ליגט אין אָט די קלאגען און אָנקלאגען.

און איך אליין — וויל איך דען דערמיט זיין דער אָנקלעגער פון דעם מענשען ? אך, מיינע חיות, נאָר דאָס האָב איך ביז אהער געלערענט, אז דעם מענשען איז זיין בייזעסט נויטיג צוליעב זיין בעסט, —

— אז אַל׳ דאָס בייזעסטע איז זיין בעסטע ק ר אַ פ ט און דער הארטסטער שטיין פאר דעם העכסטען שאפער; און אז דער מענש דארף ווערען בעסער און בייזער:

ניט צו אַט ד ע ם מאטער־האָלץ בין איך צוגעבונדען געווארען, וואָס איך ווייס: דער מענש איז בייז, — נייערט איך האָב געשריען, וואָס קיינער האָט נאָך ניט געשריען:

אַך, פאַרוואָס איז זיין בייזעסט גאָר אַזוי קליין! אַך, פאַרוואָס איז זיין בעסט גאָר אַזוי קליין!"

— די גרויסע איבערדריסיגקייט מיט דעם מענשען — אַט ד אָ ס האָט מיך געוואָרגען און איז מיר אין גאָרגעל אריינגעקראָכען: און וואָס דער וואָהרזאָגער האָט געוואָהרזאָגט: „אַלץ איז אַלץ איינס, עס לוינט זיך גאָרנישט ניט, וויסען ווערגט".

א לאַנגער בין־השמשות האָט פאָראויס געהינקט פאַר מיר, אַ טויט־מאַטע, טויט־אַנגעטרונקענע טרויעריגקייט, וואָס האָט גערעדט מיט אַ גענעצענדען מויל.

„אייביג קומט ער ווידער צוריק, דער מענש, וואָס דו קאָנסט איהם ניט אויסשטעהן, דער קליינער מענש" — אַזוי האָט גענעצט מיין טרויעריגקייט און האָט געשלעפּט איהרע פיס און האָט ניט געקאָנט איינשלאָפען.

די מענשען־ערד האָט זיך פאַרוואַנדעלט פאַר מיר אין אַ הייהל, איהר ברוסט איז איינגעפאַלען, אַלץ, וואָס האָט געלעבט, איז פאַר מיר געוואָרען מענשען־שטויב און ביינער און צופוילטע פאַרגאַנגענהייט.

מיין זיפצען איז געזעסען אויף אַלע מענשען־קברים און האָט מעהר ניט געקאָנט אויפשטעהן; מיין זיפצען און פרעגען האָט געקוואַקעט און געוואָרגען און גענאָגט און געקלאָגט בייטאָג און ביינאַכט:

— „אַך, דער מענש קומט אייביג ווידער צוריק! דאָס קליין מענשעלע קומט אייביג ווידער צוריק!" —

א מאָל האָב איך זיי ביידען געזעהן נאַקעטע, דעם גרעסטען

מענשען און דעם קלענסטען מענשען: צו פיעל ענליך איינער דעם אנדערען, — צו פיעל מענשליך אויך נאך דער גרעסטער!

צו פיעל קליין דער גרעסטער! דאס איז געווען מיין איבערדרוסיגקייט מיט דעם מענשען! און דער אייביגער ווידערקום אויך פון דעם קלענסטען! — דאס איז געווען מיין דרעסענקייט מיט יעדען זיין!

אך, חלשות! חלשות! חלשות! — — אזוי האט גערעדט זאראטוסטרא און האט געזיפצט און געשוידערט; ווייל ער האט זיך דערמאנט אן זיין קראנקהייט. דא אבער האבען איהם זיינע חיות ניט געלאזט ווייטער ריידען.

„רייד ניט ווייטער, דו געזונט־ווערענדער! אזוי האבען איהם געענטפערט זיינע שטוב־חיות, נייערט געה ארויס אהין, וואו די וועלט ווארט אויף דיך, ווי א גארטען.

געה ארויס צו די רויזען און ביענען און מחנות טויבען! דער עיקר אבער צו די זינג־פויגלען: כדי דו זאלסט זיך פון זיי אויסלערנען זינגען!

מחמת זינגען איז גוט פאר געזונט־ווערענדע; דער געזונטער קאן ריידען. און ווען אויך דער געזונטער וויל הערען לידער, וויל ער דאך אנדערע לידער, איידער דער געזונט־ווערענדער.“

א, איהר חוזק־מאכער און דרעה־ארגלען, איז — שווייגט דאך! האט זאראטוסטרא געענטפערט און געשמייכעלט צו זיינע חיות, ווי גוט איהר ווייסט, וועלכע טרויסט איך האב מיר אליין אויסגעפונען אין די זיבען טעג!

אז איך מוז ווידער זינגען, — א ט ד ע ם טרויסט האב איך מיר אויסגעפונען און א ט ד י געזונט־ווערונג: ווילט איהר תיכף אויך דערפון ווידער מאכען א גאסען־ליעדעל?“

— „רייד ניט מעהר, האבען איהם נאכאמאל געענטפערט

זיינע חיות; קודם מאַך דיר בעסער; אַ, געזונט־ווערענדער, אַ לירע, אַ נייע לירע!

ווייל זעהסטו דאָך, אָ, זאַראַטוסטראַ, צו דיינע נייע ליעדער דאַרף מען אַ נייע לירע.

זינג און ברויז אַריבער, אָ, זאַראַטוסטראַ, הייל מיט נייע ליעדער דיין נשמה: כדי דו זאָלסט קאָנען טראָגען דיין גרויסען שיקזאַל, וואָס איז נאָך קיין איין מענשענ׳ס שיקזאַל ניט געווען!

ווייל דיינע חיות ווייסען גאַנץ גוט, אָ, זאַראַטוסטראַ, ווער דו ביזט און ווער דו מוזט ווערען: זעה, דו ביזט דער נביא פון דעם אייביגען וויעדערקום—, דאָס איז שוין דיין שיקזאַל!

וואָס דו האָסט דער ערשטער געמוזט לערנען אָט די לעהרע, — ווי זאָל אָט דער גרויסער שיקזאַל ניט זיין אויך דיין גרעסטע סכנה און קראַנקהייט!

זעה, מיר ווייסען וואָס דו לערנסט: אַז אַל־דאָס־דינג קעהרט זיך אייביג אום צוריק און מיר גופא מיט זיי, און אַז מיר זיינען שוין אייביגע מאָל דאָ געווען, און אַל־דאָס־דינג מיט אונז.

דו לערנסט, אַז עס איז דאָ אַ גרויסער יאָהר פון ווערען, אַן אומגעהויער פון אַ גרויסען יאָהר: ער מוז זיך, ווי אַ זאַמד־זייגער תמיד אויף דאָס ניי וויעדער אומדרעהען, כדי ער זאָל אויפ׳ס ניי אָפּלויפען און אויסגעהן: —

— אַזוי אַז אַלע יענע יאָהרען זיינען גלייך צו זיך אַליין אין גרעסט ווי אין קלענסט, — אַזוי, אַז אויך מיר גופא זיינען אין יעדען גרויסען יאָהר גלייך צו זיך גופא אין גרעסט ווי אויך אין קלענסט.

און אויב דו וואָלסט איצטער געוואָלט שטאַרבען, אָ, זאַראַטוסטראַ: זעה, מיר ווייסען אויך, ווי דו וואָלסט יעמאָלט גערעדט צו זיך: — אָבער דיינע חיות בעטען דיך, דו זאָלסט נאָך ניט שטאַרבען.

דו וואָלסט גערעדט און אָהן ציטערן, גיכער אָפּאָטעמענדיג

אין גליק־געבענשטקייט: ווייל א גרויסע משא און דאגה וואלט פון דיר אוועקגענומען געווארען, דו געדולדיגסטער! —

„איצט שטארב איך און פארשווינד, וואלסטו געזאגט, און אין א רגע בין איך גארנישט. די נשמות זיינען אקוראט אזוי שטארבליך ווי די גופים.

„אבער עס קעהרט זיך אום דער קנויט פון אורזאכען, אין וועלכען איך בין איינגעפלאכטען, — ער וועט מיך ווידער באַ־שאפען! איך גופא געהער צו די אורזאכען פון דעם אייביגען וויע־דערקום.

איך קום ווידער אט מיט דער זון, מיט אט דער ערד, מיט אט דעם אדלער, מיט אט דער שלאנג — ניט צו א נייעם לעבען אדער בעסערען לעבען אדער אן עהנליכען לעבען:

— איך קום אייביג ווידער צו אט דעם גלייכען, און דעמ־זעלביגען לעבען, אין גרעסט ווי אויך אין קלענסט, כדי איך זאל ווידער לערנען דעם אייביגען ווידערקום פון אלע זאכען, —

— כדי איך זאל ווידער רעדען דאס ווארט פון דעם גרויסען העלען טאג פאר ערד און מענשען, כדי איך זאל די מענשען וויע־דער אנזאגען די בשורה וועגען דעם אויבערמענש.

איך האב מיין ווארט געזאגט, איך ווער צובראכען אן מיין ווארט: אזוי וויל דאס מיין אייביגער גורל, — ווי אן אנזאגער געה איך צו גרונט!

די שעה איז שוין געקומען, אז דער פארגעהענדער זאל זיך אליין בענשען. אזוי, — א ע נ ד י ג ט ז י ך זאראטוסטרא'ס אונטערגעהן." — —

ווען די חיות האבען אט די ווערטער ארויסגערעדט, האבען זיי געשוויגען און געווארט, אז זאראטוסטרא זאל עפעס צו זיי זאגען: אבער זאראטוסטרא האט ניט געהערט זייער שווייגען. ער איז גאר געלעגען שטיל מיט פארמאכטע אויגען, ווי אין שלאף, הגם ער האט ניט געשלאפען: ווייל ער האט זיך גראד דורכגע־שמועסט מיט זיין נשמה. די שלאנג אבער און דער אדלער, אז

זיי האָבען איהם דערזעהן אזא שווייגערינגען, האָבען אפּגעגעבען כבוד דער גרויסער שטיל ארום איהם און זיינען אפּגעהיט צרויס.

* *

*

די גרויסע בענקשאַפט.

אָ, מיין נשמה, איך האָב דיך געלערנט צו זאָגען „היינט" ווי „שפּעטער־א־מאָל" און „פריהער־א־מאָל" און אוועקטאַנצען דיין ראָד איבער יעדען „היע" און „דאָ" און „דאָרטען".

אָ, מיין נשמה, איך לעיז דיך אוים פון אַלע ווינקלען, און האָב אויסגעקערט פון דיר דעם שטויב, די שפּינען און דעם בין־השמשות.

אָ, מיין נשמה, איך האָב אראָפּגעוואשען פון דיר די קליינע בושה און די ווינקעל־טוגענד און האָב דיך איינגערעדט צו שטעהן א נאַקעטע אַנטקעגען דער זון.

מיט דעם שטורעם, וואָס רופט זיך „גייסט", האָב איך גע־בלאָזען איבער דיין וואַלענדען ים; אַלע וואָלקענס האָב איך אוועק־געבלאָזען פון דאָרט, איך האָב דערוואָרגען די ווערגערין גופא, וואָס רופט זיך „זינד".

אָ, מיין נשמה, איך האָב דיר געגעבען דאָס רעכט צו זאָגען „ניין", ווי דער שטורעם, און צו זאָגען „יע", ווי דער אָפּענער הימעל זאָגט „יע": דו שטעהסט שטיל ווי דער ליכט־שיין און איצט געהסטו דורך פאַרניינענדע שטורעמס.

אָ, מיין נשמה, איך האָב דיר די פרייהייט צוריקגעגעבען איבער בעשאַפענעס און אומבעשאַפענעס: און ווער קען, ווי דו קענסט איהם, דעם תענוג פון דער צוקונפט?

אָ, מיין נשמה, איך האָב דיך געלערנט א פאַראַכטען, וואָס קומט ניט ווי א פרעסען פון א וואָרים, דאָס גרויסע, דאָס ליע־בענדע פאַראַכטען, וואָס ליעבט מעהר פאַר אַלץ, וואו עס פאַר־אַכט מעהר פאַר אַלץ.

אַ, מיין נשמה, איך האָב דיך אויסגעלערנט אזוי איינצוריי־דען, אז דו רעדסט איין צו זיך די גרונטען גופא: פונקט ווי די זון, וואָס רעדט איין דעם ים צו איהר הויך.

אַ, מיין נשמה, איך האָב אוועקגענומען פון דיר אַל׳־דאָס פאָלגען, קניע־בויגען און זאָגען: „האר״; דיך גופא האָב איך אַ נאָמען געגעבען „קעהר און ווענד פון דער נויט״ און „שיקזאַל״.

אַ, מיין נשמה, איך האָב דיר געגעבען נייע נעמען און פיעל־פאַרבינע שפיעל־געצייג, איך האָב דיך אָנגעדופען „שיקזאַל״ און „ארומנעם פון די ארומנעמען״ און די „נאַפּעל־שנור פון דער צייט״ און די „אזורענע גלאָק״.

אַ, מיין נשמה, דיין פלאַנץ־ערד האָב איך געגעבען טרינקען יעדע קלוגשאַפט, אַלע נייע ווייגען און אויך אַלע ניט־צו־געדענקען־ווי אַלטע שטאַרקע ווייגען פון דער קלוגשאַפט.

אַ, מיין נשמה, יעדע זון האָב איך אויסגעגאָסען אויף דיר און יעדע נאַכט און יעדען שווייגען און יעדע בענקשאַפט: — ביזטו מיר דאָ אויסגעוואַקסען ווי אַ וויינשטאָק.

אַ, מיין נשמה, איבער־רייך און שווער שטעהסטו איצט דאָ, אַ וויינשטאָק מיט אָנגעגאָסענע אייטערס און מיט ענג צונויפגע־רוקטע ברוינע גאָלד־וויינטרויבען: —

— ענג צונויפגערוקט און געדריקט פון דיין גליק, אין וואַר־טען פון פיעל שפע און פאַרשעהמט נאָך פון דיין וואַרטען.

אַ, מיין נשמה, עס איז ערגעץ ניטאָ אַ נשמה, וואָס זאָל מעהר ליעבען און זיין מעהר ארומנעהמענד און מעהר אויסגעשפרייט! וואו זיינען עתיד און עבר נעהענטער אין איינעם, איידער ביי דיר?

אַ, מיין נשמה, איך האָב דיר אַלץ אוועקגעגעבען און אַלע מיינע הענט זיינען אָן דיר ליידיג געוואָרען: — און איצט! איצט זינגסטו מיר שמייכלענדיג און פול מיט שווער־געמיט: „ווער פון אונז דאַרף דאַנקען? —

— דאַרף ניט דאַנקען דער געבער, וואָס דער געמער האָט

גענומען? איז שענקען ניט א גויט־באַדערפעניש? איז נעמען ניט — דערבאַרעמען זיך?

אָ, מיין נשמה, איז פאַרשטעה דעם שמייכעל פון דיין שווער־נעמיט: דיין איבער־רייכטום גופא שטרעקט איצטער אויס זיינע בענקענדע הענט!

דיין שפע בליקט אהין איבער אויפגעברויזטע ים'ען און זוכט, און וואַרט; די בענקשאַפט פון דיין איבער־פול בליקט פון דיין שמייכלענדען אוינען־הימעל!

און באמת, אָ, מיין נשמה! ווער קאָן זעהן דיין שמייכלען און ניט צוגעהן אין טרערען? אפילו די מלאכים ווערען צוגאַנגען אין טרערען דורך דער איבער־גוטסקייט פון דיין שמייכלען.

דיין גוטסקייט און איבער־גוטסקייט, זיי זיינען דאָס, וואָס ווילען ניט קלאָגען און וויינען: און פון דעסטוועגען, אָ, מיין נשמה, בענקט דיין שמייכלען נאָך טרערען און דיין ציטערענדער מויל נאָך שלוכצען.

„איז יעדער וויינען ניט א קלאָגען? און יעדער קלאָגען ניט אַן אָנקלאָג?“ אזוי רעדסטו צו זיך אליין און דעריבער ווילסטו, אָ, מיין נשמה, ליעבערשט שמייכלען, איידער אויסגיסען דיין לייד.

— אין שטירצענדע טרערען אויסגיסען גאַר דיין לייד איבער דיין שפע און איבער דער גרויסער תשוקה פון דעם וויינשטאָק צו דעם וויינגערטנער און דעם וויינטרויב־מעסער!

נאָר אויב דו ווילסט ניט וויינען, ניט אויסוויינען דיין פּור־פּעלנעם שווער־נעמיט, איז וועסטו מוזען ז י נ ג ע ן, אָ, מיין נשמה! — זעה, איך אליין שמייכעל, ווען איך זאָג דיר אזוינס פאָראויס:

— זינגען מיט א ברויזענדען געזאַנג, ביז אלע ים'ען ווערען שטיל, כדי איינצוהערען זיך אין דיין בענקשאַפט, —

— ביז עס שוועבט איבער שטילע פאַרבענקטע ים'ען דאָס רודער־שיפעל, דער גילדערנער וואונדער, ארום וועמעס גאָלד עס שפּרינגען ארום אלע גוטע שלעכטע וואונדערליכע זאכען:—

— אויך א סך גרויסע און קליינע חיות און אלץ, וואס האט גרינגע וואונדערליכע פיס, כדי צו קאנען לויפען אויף פיאליעט־בלאהע שטעגען, —

— אהין, צו דעם גילדערנעם וואונדער, דעם פרייווילינען רודער־שיף און צו זיין האר: דאס איז אבער דער וויינגערטנער, וואס ווארט מיט א דימענטענעם וויינטרויב־מעסער, —

— דיין גרויסער באפרייער, א, מיין נשמה, דער אהן־א־נאמען — — פאר וועמען די געזאנגען פון דער צוקונפט וועלען ערשט א נאמען געפינען! און באמת, דיין אטעם דופטעט שוין מיט צוקינפטיגע געזאנגען, —

— שוין גליהסטו און טרוימסט, שוין טרינקסטו דארשטיג פון אלע טיעפע קלינגענדע טרויסט־ברונענס, שוין רוהט דיין שווער־געמיט אין דער גליק־געבענשטקייט פון צוקונפטיגע געזאנגען! — —

א, מיין נשמה, שוין האב איך דיר אלץ אוועקגעגעבען און אויך מיין לעצט, און אלע הענט מיינע זיינען אן דיר ליידיג געווארען: — וואס איך האב דיר געהייסען זינגען, זעהסט, אט דאס איז געוועזן מיין לעצט!

וואס איך האב דיר געהייסען זינגען, זאג איצטער, זאג: ווער פון אונז האט איצט צו דאנקען? — אבער נאך בעסער: זינג מיר, זינג, א מיין נשמה! און לאז מיך דאנקען! —

אזוי האט גערעדט זאראטוסטרא.

*　*

*

דאָס אַנדער טאַנץ־ליעד.

1.

אין דיין אויג אריין האָב איך ניט לאַנג אריינגעקוקט, אַ לעבען: גאָלד האָב איך געזעהן פינקלען אין דיין נאכט־אויג, —
ס'איז מיין הארץ געשטאַנען שטיל פון אַט דעם תענוג:

אַ גילדערנעם רודער־שיפעל האָב איך געזעהען פינקלען אויף נאכטיגע וואסערען, אַ זינקענדען, טרינקענדען, ווידער וויג־קענדען גילדערנעם שאָקעל־שיפעל.

אויף מיין פוס, וואָס האָט זיך געריסען צום טאַנץ, האָסטו נעוואָרפען דיין בליק, אַ לאַכענדען, פרעגענדען, שמעלצענדען שאָקעל־בליק:

צוויי מאָל נאָר האָסטו אַ ריהר געטאָן דיינע קלאפערס מיט קליינע הענט — און שוין האָט מיין פוס זיך געשאָקעלט פון ברענענדער תשוקה צום טאַנץ.—

מיינע פוס־טרעטען האָבען זיך געבוימט, מיינע פוס־פינגער האָבען זיך איינגעהערט, דיך צו פארשטעהן: טראָגט דאָך דער טענצער זיין אויער — אין זיינע פינגער פון פוס!

צו דיר צו טו איך אַ שפרונג: אנטלויפסטו צוריק פון מיין שפרונג; און פון דיינע לויפענדע, פליהענדע האָר זיך צינגעלט צו מיר נאָר אַ צונג!

אוועקגעשפרונגען בין איך פון דיר און פון דיינע שלאַנגען: ביזטו געשטאַנען שוין האַלב צוגעקערט, דאָס אויג פול פארלאַנגען.

מיט קרומע בליקען — לערנסטו מיך קרומע וועגען; אויף וועגען קרומע לערנט מיין פוס — ממזר'ייען.

כ'האָב מורא פאר דיר נאָהענט, איך ליעב דיך אין דער וויים,

דיין אנטרינגען ציהט מיך, דיין מיך־זוכען פריהרט מיך:—איך לייד נאָר וואָס וואָלט איך גריילעך פאַר דיר ניט געליטען!

ווענמעס קעלט עס צינדט, וועמעס האַס עס פאַרפיהרט, וועמעס אנטרינגען עס בינדט, וועמעס שפּאָט — עס ריהרט:

— ווער האָט דיך ניט פיינט געהאַט, דיך, גרויסע בינדערין, ארומוואַנדערין, אויספּרואוורערין, זוכערין, געפינערין! ווער האָט דיך ניט האָלט געהאַט, דיך, דו אומשולדיגע, דיך, אומגעדולדיגע, ווי אַ ווינט איילינגע, קינדער־אויגיגע זינדערין!

וואוהין ציעהסטו מיך איצט, דו וואונדער, דו צולאָזענע מויד? איצט ווידער לויפסטו פון מיר, דו זיסער ווילד־שפּרונג און אומדאַנק!

איך טאַנץ דיר נאָך, איך געה דיר נאָך אויף אַ שוואַכער שפּור. וואו ביזטו? גיב מיר די האַנט! אָדער אַ פינגער נאָר!

דאָ זיינען הייהלען און געדיכטעניש. מיר וועלען דאָ פאַרבלאָנדזשען אומעטום.—שטעה! בלייב שטיל! זעהסט דען ניט ווי אוהו׳ס און פלעדערמייז פליהען דאָ ארום?

דו אוהו, דו פלעדערמויז! ווילסט מיר אַ שפּיצעל שפּיעלען? וואו זיינען מיר? פון הינט האָסטו געלערנט דאָס וואויען, דאָס בילען.

ליעבליך ווייזטו מיר דיינע ווייסע צייהנדעלעך, פון דיינע לאַקען שפּרינגען אויף מיר דיינע בייזע אויגעלעך!

דאָס איז אַ טאַנץ איבער האָלץ און שטיין: איך בין דער יעגער, — ווילסטו מיין הונט אָדער מיין געמזע זיין?

איצט נעבען מיר! און געשווינט, דו בייזהאַפטע שפּרינגערין. איצטער ארויף! און אריבער אהין! — וועה! דאָ בין איך אין שפּרינגען אנידערגעפאַלען אליין!

אָ זעה, ווי איך ליג, דו איבערמוט, און בעט דיין גענאָד! גריילעך וואָלט איך מיט דיר געגאַנגען אין אַ ליעבליכערען סאָד!

— אין דעם סאַד פון ליעבע דורך שטילע פיעל־פאַרבינע בוימ־לעך, אָדער דאָרטען ביים ברעג פון'ם וואַסער: וואָ'ס שווימען און טאַנצען די גילדערנע פישלעך.

דו ביזט איצטער מיעד? אויף יענער זייט זיינען שעפּסען און אָווענט־רויטען: איז דאָס דען ניט שעהן, צו שלאָפען, ווען פאַסטוכער פלויטען?

ביזטו דען מיעד אזוי שטאַרק? איך טראָג דיך אַהין, לאָז די אָרעמס נאָר זינקען! און טאָמער ביזטו דורשטיג—האָב איך שוין וואָס, נאָר דיין מויל וועט ניט וועלען דאָס טרינקען!—

— אָ, דו פאַרשאָלטענע פלינקע און בויגינע שלאַנג, דו מכשפה! וואו ביזטו פאַרשוואונדען? אָבער אין פּנים פיהל איך פון דיין האַנט צוויי רויטע פליאַמעס און וואונדען.

איך בין בנאמנות שוין מאַט, כסדר דיין שעפּסענער פאַסטעך צו זיין! מכשפה, האָב איך ביז אַהער רק געזונגען פאַר דיר, איצט וועסטו ביי מיר נעמען שרייען!

נאָך דעם טאַקט פון מיין בייטש זאָלסטו מיר טאַנצען און שרייען! איך האָב דאָך די בייטש ניט פאַרגעסען? אָ, גיין! —

* *

*

2.

האָט מיר דאָס לעבען דערויף אזוי געענטפערט און — האָט זיך דערביי איהרע שעהנינקע אויערען צוגעהאַלטען:

„אָ זאַראַטוסטראַ! קנאַק דאָך ניט אזוי אימה'דיג מיט דיין בייטש! דו ווייסט עס דאָך: דער ליאַרעם טויט אוועק געדאַנקען.

— און גראָד איצט קומען צו מיר אזעלכע צערטליכע געדאַנקען.

מיר זיינען ביידע צוויי עכטע טו־ניט־גוטע און טו־ניט־שלעכטע. פון יענער זייט גוט און שלעכט האָבען מיר געפונען

אונזער אינזעל און אונזער גרינע לאנע — מיר צוויי אליין! דע־ריבער מוזען מיר מיטאנאנדער גוט זיין!

און אויב אפילו מיר ליעבען זיך ניט פון גאנצען הארצען, — איז—מוז מען דען זיין ברוגז, ווען מען ליעבט זיך ניט פון גאנצען הארצען?

און אז איך בין גוט צו דיר און אפטמאל צו גוט, דאס ווייסטו: און דער טעם איז, ווייל איך בין אייפערזיכטיג אויף דיין קלוג־שאפט! אך, אט די משוגענע אלטע טפשה קלוגשאפט!

זאל דיין קלוגשאפט א מאל אוועקלויפען פון דיר, אך! דע־מאלט וועט אויך מיין ליעבע שנעל אנטלויפען פון דיר.״ —

דערנאך האט דאס לעבען געדאנקען־פול א קוק געטאן אהינ־טער זיך און ארום זיך און האט געזאגט שטילערהייד: „א זארא־טוסטרא, דו ביזט מיר ניט גענוג טריי!

דו ליעבסט מיך נאך גאר ניט אזוי שטארק, ווי דו זאגסט; איך ווייס, דו קלערסט מיך באלד צו פארלאזען.

עס איז פאראן אן אלטע שווערע ברום־גלאק: זי ברומט ביי־נאכט ביז צו דיין הייהל ארויף:—

הערסטו אט די גלאק שלאגען האלבע נאכט, דעמאלט קלעהרסטו צווישען איינס און צוועלף —

— דו קלעהרסט וועגען דעם, א זאראטוסטרא, איך ווייס דאס, אז דו ווילסט מיך באלד פארלאזען“! —

„יע, האב איך געענטפערט איינגעהאלטען, אבער דו ווייסט דאך אויך—“ און איך האב איהר עפעס געזאגט אין אויער אריין, אין מיטען צווישען איהרע פארווירטע געלע נארישע האר־קאל־טענס.

„דו ווייסט דאס, א זאראטוסטרא? דאס ווייס קיינער ניט. — — “

און מיר האבען געקוקט איינס אויף דעם אנדערען, און גע־בליקט אויף דער גרינער לאנע, איבער וועלכער דער קיהלער אוונט

איז גראָד געפאַלען און האָבען אין איינעם געוויינט. — דעמאָלט אָבער איז מיר מיין לעבען געווען ליעבער ווי ווען עס איז מיין קלונגשאַפט. —

אזוי האָט גערעדט זאַראַטוסטרא.

* *
*

3.

איינס!

אַ מענש! גיב אכט!

צוויי!

וואָס רעדט די טיעפע האַלבע נאַכט?

דריי!

„מיין שלאָף האָט לאַנג געוועהרט, —

פיער!

„בין אויפגעוואַכט פון טיעפען טרוים: —

פינף!

די וועלט — אַ טיעפער תהום,

זעקס!

„נאָך טיעפער, איידער ס'האָט דער טאָג געקלעהרט.

זיעבען!

„טיעף איז איהר וועה —,

אכט!

„די לוסט — נאָך טיעפער איידער האַרצענס־לייד:

נייען!

„וועה זאָגט: פאַרגעה!

צעהן!

„נאָר יערע לוסט וויל אייבינקייט—,

עלף!

„—וויל טיעפע, טיעפע אייבינקייט!“

צוועלף! *)

* *

*

*) אַנמערקונג פון דעם איבערזעצער. דער ערשטער אָפּשניט פון „דעם אַנדערען טאַנץ־ליעד“ איז געשריבען אין האַלב־פּראָזע, האַלב־שיר מיט אַ סך גראַמען. די ענגלישע און העברעאישע איבערזעצער האָבען גע־מוזט — ווי דאָס ווערט געטאָן כמעט ביי י ע ד ע ר איבערזעצונג פון אַ שיר — אַרויסוואַרפען, צושטעלען און פאַרענדערען ווערטער, כדי אויך די איבערזעצונג זאָל אַרויסקומען געגראַמט.

מיר האָבען אונז אַזאַ פרייהייט מיט ניעטצשע'ס וואָרט נים געקאָנט אין גאַנצען ערלויבען און האָבען — וואו מיר האָבען קיין בעסערס נים געקאָנט — בעסער געאָפּפערט דעם גראַם, איידער דעם טעקסט.

אַן אויסנאַם האָבען מיר געמוזט מאַכען צוליעב דעם ד ר י ט ע ן אָפּשניט פון דעמזעלביגען טאַנץ־ליעד, ווייל ער איז אויך לויט זיין אוי־סערער פאָרם געשריבען ווי אַ שיר. דאָ האָבען מיר לייכט פאַרענדערט צוויי שורות. „מיין שלאָף האָט לאַנג געוועהרט“ איז ביי ניעטצשע'ן: „איך שליעף, איך שליעף“ און „די וועלט — אַ טיעפער תהום“ איז ביי איהם: „די וועלט איז טיעף“.

די זיעבען התימות

(אָדער: דאָס ליעד פון יע און אמן)

1.

אויב איך בין אַ וואַהרזאָגער און פול פון יענעם וואַהרזאָגערישען גייסט, וואָס וואַנדערט אויף דעם הויכען באַרג־רוקען — צווישען צוויי ים׳ען, —

וואַנדערט ווי אַ שווערער וואָלקען צווישען עבר און עתיד, — אַ פיינד פון שטיקענד־הייסע ניעדערונגען און פון אַלץ, וואָס איז איינגעמאַטערט און וואָס קאָן ניט: ניט שטאַרבען און ניט לעבען:

אָנגעגרייט צו דעם בליץ אין דעם טונקעלען בוזים און צו דעם אויסלייזענדען ליכט־שטראַל, שוואַנגער פון בליצען, וואָס זאָגען יע!, לאַכען יע! צו די וואַהרזאָגערישע בליץ־שטראַלען: —

גליק־געבענשט אָבער איז דער, וואָס איז שוואַנגער אַזוי! און באמת, לאַנג מוז הענגען אויף דעם באַרג יענער, ווער עס זאָל אַמאָל אָנצינדען דאָס ליכט פון דער צוקונפט! —

אָ, ווי זאָל איך ניט ברענען אין תשוקה נאָך דער אייביגקייט און נאָך דעם קידושין־רינג פון אַלע רינגען, — דעם רינג פון ווידערקום?

איך האָב נאָך קיין מאָל ניט געפונען אַ ווייב, וואָס פון איהר וואָלט איך וועלען האָבען קינדער, אחוץ אָט דאָס ווייב, וואָס איך ליעב: ווייל איך ליעב דיך, אָ אייביגקייט!

ווייל איך ליעב דיך, אָ אייביגקייט!

* *

*

2.

אויב מיין צאָרן האָט ווען קברים געבראָכען, גרעניץ־שטיינער אַריבערגערוקט און צלטע טאָוולען אַראָפּגעקאָלערט, צובראָכענע, אין שאַרף־משופּע׳ינע טיעפען:

אויב מיין חוזק האָט ווען צובלאָזען פארפוילטע ווערטער און איך בין ווי א בעזים געקומען פאר די צלם־שפּינען און ווי א רייניגענדער ווינט פאר אלטע פארדומפּענע קברים־הייזלעך:

אויב איך בין אין שמחה געזעסען, וואו אלע געטער ליעגען באגראָבען, בענשענדיג די וועלט, ליעבענדיג די וועלט נעבען די מצבות פון אלטע וועלט־פארשווארצער: —

מחמת איך האָב ליעב אפילו קלויסטערס און געטער־קברים האָב איך ליעב, ווען נאָר דער הימעל קוקט אריין מיט ריינע אויגען דורך זייערע צובראָכענע דעכער; גריילעך זיץ איך, ווי גראָז און רויטער מאָהן, אויף צובראָכענע קלויסטערס —

אָ, ווי זאָל איך ניט ברענען אין תשוקה נאָך דער אייביגקייט און נאָך דעם קידושין־רינג פון אלע רינגען — דעם רינג פון דעם ווידערקום?

איך האָב נאָך קיינמאָל ניט געפונען א ווייב, וואָס פון איהר וואָלט איך ווילען האָבען קינדער, אחוץ אָט דאָס ווייב, וואָס איך ליעב: ווייל איך ליעב דיך, א אייביגקייט!

ווייל איך ליעב דיך, א אייביגקייט!

* *

*

3.

אויב אַן אָטעם איז געקומען צו מיר פון יענעם בעשאַפערישען אָטעם און פון יענער הימעלשער נויט, וואָס צווינגט אפילו די צופאלען, זיי זאָלען טאנצען א שטערען־ראָד:

אויב איך האָב ווען געלאכט א לאכען פון א בעשאַפערישען בליץ, וואָס נאָך איהם טוט דער לאנגער דונער פון דער טאט רונז'דיג אָבער פאָלגענדיג נאָכגעהן:

אויב איך האָב ווען אויף דעם געטער־טיש פון דער ערד מיט געטער איןביינדלעך געשפּיעלט, אז די ערד האָט געציטערט און זיך געשפּאָלטען, און האָט פייער־שטראָמען ארויסגעפּרייכט:

מחמת די ערד איז א געטער־טיש, און זי ציטערט פון בעשצ־פערישע נייע ווערטער און געטער־וואָרפען: —

אָ, ווי זאָל איך ניט ברענען אין תשוקה נאָך דער אייביגקייט און נאָך דעם קידושין־רינג פון אַלע רינגען, — דעם רינג פון דעם ווידערקום?

איך האָב נאָך קיינמאָל ניט געפונען א ווייב, וואָס פון איהר וואָלט איך וועלען האָבען קינדער, א־חוץ אָט דאָס ווייב, וואָס איך ליעב: ווייל איך ליעב דיך, אָ אייביגקייט!

ווייל איך ליעב דיך, אָ אייביגקייט!

* *

*

4.

אויב איך האָב ווען מיט פולען שלונג געטרונקען פון יענעם שוימענדען געווירץ־ און מיש־קרוג, אין וועלכען אַלע זאַכען זיינען געמישט:

אויב מיין האַנט האָט ווען אריינגעגאָסען די וויטסטע וויט אין דער נאָהענט, און פייער אין דעם גייסט, און לוסט אין דער פיין, און דאָס ערגסטע אין דאָס גיטיגסטע:

אויב איך גופא בין א קערענדעל פון יענעם אויסלייזענדען זאַלץ, וואָס מאַכט, אַלע זאַכען זאָלען זיך גוט אויסמישען אין דעם מיש־קרוג: —

מחמת עס איז פאַראַן א זאַלץ, וואָס באַהעפט גוטס מיט שלעכטס, און אויך די גרעסטע בייז איז חשוב צו זיין א געווירץ און צוליעב דעם לעצטען אריבערשוים: —

אָ, ווי זאָל איך ניט ברענען אין תשוקה נאָך דער אייביגקייט און נאָך דעם קידושין־רינג פון אַלע רינגען, — דעם רינג פון דעם ווידערקום?

נאָך קיינמאָל האָב איך ניט געפונען קיין ווייב, וואָס פון איהר וואָלט איך וועלען האָבען קינדער, אַחוץ אָט דאָס ווייב, וואָס איך ליעב: ווייל איך ליעב דיך, אָ אייביגקייט!

ווייל איך ליעב דיך, אָ אייביגקייט!

* *

*

5.

אויב איך האָב האָלד דעם ים און אַלץ וואָס איז פון דעם ים׳ס טבע, און נאָך העלטער דעמאָלט, ווען ער רעדט מיר אַנטקעגען אין צאָרן:

אויב אין מיר איז פאַראַן יענע זוכענדע לוסט, וואָס טרייבט מיינע שיף־לייוועגטען צו דעם נאָך ניט־ענטדעקטען, אויב אַ ים־פאָהרער־לוסט איז פאַראַן אין מיין לוסט:

אויב מיין ווירבעל־פרייד האָט וועז אויסגערופען: „דער ברעג איז פאַרשוואונדען—איצט איז אַראָפּגעפאַלען פון מיר די לעצטע קייט —

דער אָהן־אַ־גרענעץ ברויזט ארום מיר, ווייט ארוים גלאַנצט פאַר מיר דער חלל און די צייט, מוטיג! מיט גליק! דו אַלטע הארץ!״ —

אָ, ווי זאָל איך ניט ברענען אין תשוקה נאָך דער אייביגקייט און נאָך דעם קידושין־רינג פון אַלע רינגען, דעם רינג פון דעם ווידערקום?

איך האָב נאָך קיינמאָל ניט געפונען אַ ווייב, וואָס פון איהר וואָלט איך קינדער האָבען געוואָלט, אַחוץ אָט דאָס ווייב, וואָס איך ליעב: ווייל איך ליעב דיך, אָ אייביגקייט!

ווייל איך ליעב דיך, אָ אייביגקייט!

* *

*

6.

אויב מיין טוגענד איז די טוגענד פון א טענצער און איך האב אפט מיטביידע פיס פריידיג געשפרונגען אין א גאלד־סמא־ראגדענעם עקסטאז:

אויב מיין רשעות איז א לאכענדע רשעות, און איהר היים איז צווישען רויזען־צווייגען און ליליען־בייטען:

מחמת אין דעם לאכען איז אל׳־דאס־בייז אין איינעם, נאר געהייליגט און גערייניגט דורך זיין אייגענער גליק־געבענשט־קייט: —

אויב דאס איז מיין אלף און תיו, אז יעדע שווערקייט זאל ווערען גרינג און יעדער גוף — א טענצער, און יעדער גייסט — א פויגעל: און באמת, דאס איז מיין אלף און תיו! —

א, ווי זאל איך ניט ברענען אין תשוקה נאך דער אייביגקייט און נאך דעם קידושין רינג פון אלע רינגען, — דעם רינג פון דעם ווידערקום?

איך האב נאך קיינמאל ניט געפונען א ווייב, וואס פון איהר וואלט איך געוואלט האבען קינדער א־חוץ אט דאס ווייב, וואס איך ליעב: ווייל איך ליעב דיך, א אייביגקייט!

ו ו י י ל א י ך ל י ע ב ד י ך, א א י י ב י ג ק י י ט!

* *

*

7.

אויב איך האב ווען איבער מיר שטילע הימלען פאנאנדער־געשפרייט און בין מיט אייגענע פליגלען אין אייגענע הימלען גע־פלויגען:

אויב איך בין שפיעלענדיג אין טיעפע ליכט־ווייטען ארומ־געשוואומען און צו מיין פרייהייט און פויגעל־קלוגשאפט געקו־מען —

די פויגעל־קלוגשאפט רעדט אבער אזוי: „זעה, עס איז ניטא

קיין אויבען און קיין אונטען! ווארף דיך ארום, ארויס, צוריק, דו גרינגער! זינג! רייד ניט מעהר!

— „זיינען דען ניט אלע ווערטער געמאכט געווארען פאר די שווערע? לאיגען דען ניט אלע ווערטער דעם גרינגען? זינג! רייד ניט מעהר!“ —

אָ, ווי זאָל איך ניט ברענען אין תשוקה נאָך דער אייביגקייט און נאָך דעם קידושין־רינג פון אלע רינגען, — דעם רינג פון דעם ווידערקום?

איך האָב נאָך קיין מאָל ניט געפונען א ווייב, וואָס פון איהר וואָלט איך געוואָלט האָבען קינדער, א־חוץ אָט דאָס ווייב, וואָס איך ליעב: ווייל איך ליעב דיך, אָ אייביגקייט!

ווייל איך ליעב דיך, אָ אייביגקייט!

* *

*

אזוי האט גערעדט זאראטוסטרא

פיערטער און לעצטער טייל.

אַך, וואו אין דער וועלט האָבען פּאַסירט גרעסע־רע נאַרישקייטען ווי ביי די בעלי־רחמים? און וואָס אין דער וועלט האָט אָנגעטאָן מעהר יסורים איידער די טפּשות פון די בעלי רחמים?

וועה צו אַלע לעבעדיגע, וואָס האָבען נאָך נים דערגרייכט צו אַ הויך, וואָס שטעהט איבער זייער רחמנות.

אַזוי האָט צו מיר אַמאָל געזאָגט דער טייוועל: „אויך גאָט האָט זיין גיהנום: דאָס איז זיין ליעבע צו די מענשען".

און אַנומעלט האָב איך איהם געהערט זאָגען אָט די ווערטער: „גאָט איז טויט; פון זיין מיטלייד מיט די מענשען איז גאָט געשטאָרבען". —

(אַזוי האָט גערעדט זאַראַטוסטראַ, II, ז. 117.)

דער האָניג־קרבן.

— און ווידער זיינען פארביינגעלאָפען חדשים און יאָהרען אי־בער זאראטוסטראַ'ס נשמה, און ער האָט ניט געטראכט וועגען דעם; זיינע האָר אָבער זיינען וויים געוואָרען. איין מאָל, אז ער איז געזעסען אויף א שטיין פאר זיין הייהל און האָט שטיל גע־קוקט אין דער וויים — מען קוקט אָבער פון דאָרטען ארוים אויפ'ן ים און ווייטער איבער געשלענגעלטע אָפּגרונטען, — זיינען די שטוב־חיות זיינען ארומגעגאנגען פארטראכט ארום איהם און האָבען זיך לסוף אוועקגעשטעלט פאר איהם.

„אָ, זאראטוסטרא, האָבען זיי געזאָגט, דו קוקסט מסתמא ארוים אויף דיין גליק?" — „וואָס פאר א באטרעף האָט דאָס גליק! האָט ער געענטפערט, איך טראכט שוין לאנג ניט מעהר וועגען גליק, איך טראכט וועגען מיין ווערק". — „אָ, זאראַ־טוסטרא, האָבען די חיות נאָך אמאָל געזאָגט, דאָס רעדסטו, ווי איינער, וואָס איהם איז צו גוט. ליעגסטו ניט אין א הימעל־בלויען ים פון גליק?" — „איהר חוזק־טרייבער, האָט זאראטוסטרא געענטפערט און געשמייכעלט, ווי גוט האָט איהר אויסגעקליבען אייער פארגלייך! אָבער איהר ווייסט אויך, אז מיין גליק איז שווער און ניט ווי א פליסיגע וואסער־אינד: עס דריקט מיך און וויל ניט אוועק פון מיר, און פיהרט זיך אויף, ווי געשמאָלצענע פעך". —

זיינען די חיות ווידער ארומגעגאנגען פארטראכט ארום איהם און האָבען זיך אָבער־א־מאָל אוועקגעשטעלט פאר איהם. „אָ, זאראטוסטרא, האָבען זיי געזאָגט, ד ע ר פ ו ן, הייסט עס, קומט דאָס, וואָס דו גופא ווערסט אַלץ געלער און טונקעלער, הגם דיינע האָר זעהען אוים וויים ווי פלאַקס? זעה אָקאָרשט, דו זיצסט אין דיין פעך!" — „וואָס רעדט איהר דאָ אזוינס, מיינע חיות, האָט זאראטוסטרא געזאָגט און געלאכט דערביי, באמת, איך האָב גע־

לעסטערט, ווען איך האָב גערעדט ווענען פעך. וואָס עס געשעהט מיט מיר, אזוי קומט דאָס פאָר מיט אלע פירות, וואָס ווערען צייטיג. דער האָניג אין מיינע אָדערען מאכט דאָס מיין בלוט־דיקער און מיין נשמה שטילער". — „הפנים ס'איז אזוי, זאראטוסטרא, האָבען די חיות נעענטפערט און זיך גערריקט ארום איהם; ווילסטו אָבער היינט ניט ארויפשטייגען אויף א הויכען בארג? די לופט איז ריין און מען זעהט היינט מעהר פון דער וועלט איידער ווען אן אנדערם מאָל." — „יע, מיינע חיות, האָט ער געענטפערט, אייער עצה איז אויסטערליש און מיר צום האר־צען: איך וועל היינט ארויפשטייגען אויף א הויכען בארג! אָבער זעהט, אז דאָרטען זאָל מיר האָניג זיין ביי דער האנט, געלער, ווייסער, גוטער, אייז־פרישער, גאָלדינער וואַפעל־האָניג, ווייל זייט ווישען, איך וויל דאָרטען אויבען מקריב זיין א האָניג־קרבן". —

אז זאראטוסטרא איז אָבער געווען אויבען אויף דער הויך, האָט ער אוועקגעשיקט אהיים די חיות וואָס האָבען איהם באגלייט, און האָט דערזעהען, אז ער איז שוין אליין: — האָט ער געלאכט פון גאנצען הארצען, האָט זיך ארומגעקוקט און האָט אזוי גערעדט:

וואָס איך האָב גערעדט ווענען קרבנות און האָניג־קרבנות, דאָס איז נאָר געווען א שפיצעל פון מיינע רייד און, בנאמנות, א ניצ־ליכע שטות! דאָ אויבען מעג איך שוין ריידען פרייער, איידער פאר די מתבודד־הייהלען און פאר די שטוב־חיות פון א מתבודד.

וואָס מיר קרבנות! איך פארשווענד, וואָס מען האָט מיר געשענקט, איך, דער פארשווענדער מיט טויזענד הענט: ווי טאָר איך דאָס נאָך אָנרופען א קרבן!

און ווען איך האָב געבעטען האָניג, האָב איך נאָר געבעטען א רוף־שפייז, זיסע לאקרעץ און מעד, וואָס נאָך זיי לעקען די ליפען אפילו די ברום־בערען און די וואונדערליכע, פארברוגז'טע בייזע פויגלען:

די בעסטע ציעה־שפייז, ווי די וואָס די יעגער און די פישער דארפען זי. ווייל אויב די וועלט איז א פינסטערער וואלד מיט

חיות און פּאר צלע ווילדע יעגער אַ לוסט־גאָרטען, דוכט זיך מיר ליעבערשט, אַז זי איז נאָך מעהר אַן אָפּגרונט־טיעפער, רייכער ים,

— אַ ים פול פּיעלפאַרביגע פיש און קרעבסען, וואָס אפילו געטער וואָלטען וועלען ווערען זיינע פישער און נעצען־אויסשפּריי־טער: אַזוי רייך איז די וועלט אין וואונדערליכע זאכען, גרויסע און קליינע!

בפרט די מענשען־וועלט, דער מענשען־ים: אין א י ה ם פאַרוואַרף איך מיין גילדערנע פאַנג־רוט און זאָג: עפען זיך, דו מענשען־אָפּגרונט!

עפען זיך און וואַרף מיר צו דיינע פיש און גלימצער־קרעב־סען! מיט מיין ציעה־שפּייז ציעה איך מיר היינט־צו די וואונ־דערליכסטע מענשען־פיש!

— מיין גליק גופא וואַרף איך אויס אין אלע ברייטען און ווייטען, צווישען מזרח, דרום און מערב, אפשר וועלען אַ סך מענ־שען־פיש זיך אויסלערנען צו צופּען און צו צאַפּלען זיך,

ביז זיי וועלען זיך אַנבייסען אָן מיינע שפּיציגע פאַרבאָרגענע העקלעך און וועלען מוזען אַרויף צו מ י י ן הויך, די פיעל־פאַר־ביגסטע אָפּגרונט־גרונט־פיש צו דעם בייזהאַפּטיגסטען פון אלע מענשען־פישער.

מחמת אָט ד אָ ס בין איך פון גרונט אויס און פון אָנהויב אָן, אַ ציהענדער, צוציהענדער, אַרויפציהענדער און אַרויסציהענ־דער, אַ ציעהער, ערציהער און אויפציה־מייסטער, וואָס האָט ניט אומזיסט אַמאָל געזאָגט צו זיך: „ווער דאָס, וואָס דו ביסט!“

אויף אַזאַ׳ן אופן זאָלען איצט די מענשען אַ ר ו י ף קומען צו מיר: ווייל איך וואַרט נאָך אויף די סימנים, אַז עס איז געקו־מען די צייט פון מיין אַראָפּגאַנג; איך גופא געה נאָך ניט אונטער צווישען מענשען, ווי איך מוז.

אָט דערויף וואַרט איך דאָ, פוקסען־קלוג און שפּאָטיש, אויף די הויכע בערג, ניט קיין אומגעדולדיגער, ניט קיין געדולדיגער,

נייערט איינער, וואָס האָט אויך פארגעסען די גדולה, — ווייל ער טוט מעהר ניט „דולדען".

מחמת מיין שיקזאל לאָזט מיר צייט: ער האָט משמעות מיך פארגעסען? אָדער זיצט ער אין שאָטען הינטער א שטיין און כאפט פליגען?

און בנאמנות, איך בין מיט איהם גוט־פריינד, מיט מיין אייביגען שיקזאל, דערפאר, וואָס ער יאָגט מיך ניט און שטעהט ניט צו און גיט מיר צייט פאר שפאסען און רשעות'ען: איז — בין איך היינט ארויף אויף אָט דעם הויכען בארג צו כאפען פיש.

האָט הפנים א מענש ווען פיש געכאפט אויף הויכע בערג? און ווען אפילו עס איז א נארישקייט, וואָס איך וויל טאָן דאָ אויבען: אלץ בעסער, איידער דאָרטען אונטען ווערען שטייף־ערנסט איבער'ן ווארטען און גרין און געל —

— א צאָרן־פרייכער אויף שטעלצעם — איבער'ן ווארטען; א הייליגער קלאָג־שטורעם פון די בערג, אן אומגעדולדיגער, וואָס רופט אראָפ אין די טאָלען: „הערט זיך איין, אז ניט שמיים איך אייך מיט גאָט'ס בייטש!"

אויף די צאָרענדיגע בין איך חלילה ניט בייז דערפאר! זיי זיינען מיר נענוג גוט צום לאכען! זיי מוזען שוין זיין אומגעדולדיג יענע גרויסע ליארעם־באראבאנעס, וואָס מוזען האָבען א וואָרט דוקא היינט אָדער קיינמאָל ניט!

איך אָבער און מיין שיקזאל — מיר ריידען ניט צו דעם היינט, מיר ריידען אויך ניט צו דעם קיינמאָל־ניט: מיר האָבען שוין צום ריידען געדולד און צייט און איבער־צייט. ווייל ווען עס איז מוז ער דאָך קומען און טאָר ניט פארבייגעהן.

ווער מוז ווען עס איז קומען און טאָר ניט פארבייגעהן? אונ־זער גרויסער האזאר*), דאָס איז די גרויסע ווייטע מענשען־ממשלה, די זאראטוסטרא־ממשלה פון טויזענט יאָהר — —

---

*) א פערסיש וואָרט פאר דער טויזענט יעהריגער ממשלה: „חאזא־רא"—טויזענט. — זש.

ווי ווייט קאָן זיין אזא „ווייט“? וואָס זאָל דאָס מיך אַרען?
אָבער פון דעסטוועגען איז דאָס ביי מיר ניט ווייניגער פעסט, —
מיט ביידע פיס שטעה איך זיכער אָט אויף דעם גרונט, —

אויף אַן אייביגען גרונט, אויף האַרטע אור־שטיינער, אָט אויף דעם העכסטען, האַרטעסטען אור־באַרג, וואָס צו איהם קומען אַלע ווינטען, ווי צו א שטורעם־פּאַנאַנדערשייד, און פרעגען מכּח וואו? און פון וואַנען? און וואוהין?

אָט דאָ לאַך, לאַך, מיין העלע, געזונטע בייזקייט! פון הויכע בערג וואַרף אַראָפּ דיין גלימצערנדען שפּאָט־געלעכטער! ציה מיר צו מיט דיין גלימצערן די שענסטע מענשען־פיש!

און וואָס עס געהערט מיר אין אַלע ים׳ען, מיין אין־און־פאַר־מיר־גופא אין אַלע זאַכען — אָט דאָס פיש מיר אַרויס, דאָס פיהר צו מיר אַרויף: דערויף וואַרט איך, דער בייז־האַפטיגסטער פון אַלע פיש־פאַנגערס.

אַרויס, אַרויס, מיין פאַנג־העקעל! אַריין, אַראָפּ, רוף־שפּייז פון מיין גליק! בייס זיך אַריין, מיין פאַנג־העקעל, אין דעם בויך פון גאָר דעם שוואַרצען אומעט!

קוק אַרויס, קוק אַרויס מיין אויג, אָ, וואָס פאַר פולע ים׳ען ווי א רינג אַרום מיר, וואָס פאַר אויפבאַגינענדע מענשען־צוקונפ־טען! און איבער מיר — וואָס פאַר א ראָזענראָזיטע שטילקייט! וואָס פאַר א שווייגען אָהן וואָלקענס!

* *
*

א געשריי אין נויט.

אויף מאָרגען איז זאַראַטוסטראַ ווידער געזעסען אויף זיין שטיין, בעת די חיות האָבען זיך אַרומגעטראָגען דרויסען אין דער וועלט, כדי צו ברענגען נייע חיונה אהיים, — אויך נייען האָניג: ווייל דעם אַלטען האָניג האָט זאַראַטוסטראַ פאַרטאָן און פאַר־שווענדט ביז צום לעצטען טראָפּען. ווי ער איז אָבער אַזוי גע־זעסען, מיט א שטעקען אין דער האַנד און נאָכגעצייכענט אויף

דער ערד דעם שאָטען פון זיין געשטאַלט, פאַרטיעפט אין געדאַנק; און בנאמנות! ניט וועגען זיך און זיין שאָטען — ערשט פּלוצים האָט ער זיך דערשראָקען און איז פאַרציטערט געוואָרען: ווייל ער האָט נעבען זיין שאָטען דערזעהן נאָך אַן אַנדער שאָטען. און אַז ער האָט שנעל אַ קוק געטאָן ארום זיך און איז אויפגעשטאַנען, ערשט נעבען איהם איז געשטאַנען דער וואָהרזאָגער, דער אייגענער, וועמען ער האָט אַמאָל געגעבען ביי זיין טיש שפּייז און גע־טראַנק, דער אָנזאָגער פון דער גרויסער מאַטקייט, וואָס האָט גע־לערנט: „אַלץ איז אַלץ־איינס, קיין זאַך לוינט זיך ניט, וועלט איז אָהן אַ זין, וויסען ווערגט". אָבער זיין פּנים איז מיט דער צייט געוואָרען אַן אַנדערער; און אַז זאַראַטוסטראַ האָט איהם אַריינ־געקוקט אין די אויגען, איז זיין האַרץ ווידער־אַ־מאָל דערשראָ־קען געוואָרען: אַזוי פיעל שלעכטע בשורות און אַש־גראָהע בליצען זיינען דורכגעלאָפען איבער זיין פּנים.

וואָהרגעוואָרען וואָס עס קומט פאָר אין זאַראַטוסטראַ'ס נשמה, האָט דער וואָהרזאָגער זיך אַ וויש געטאָן זיין פּנים מיט דער האַנט, פּונקט ווי ער וואָלט געוואָלט איהם אַוועקווישען; אויך זאַראַטוסטראַ האָט געטאָן דאָס אייגענע. און אַז ביידע האָבען אַזוי געשוויגען, זיך געשטאַרקט און צו זיך געקומען, האָבען זיי זיך געגעבען די הענט, ווי אַ סימן, אַז זיי ווילען ווידער זיין בעקאַנט איינער מיט דעם אַנדערען.

„ברוך הבא, דו וואָהרזאָגער פון דער גרויסער מאַטקייט, האָט זאַראַטוסטראַ געזאָגט, ניט אומזיסט ביסטו אַמאָל שוין געוועזען מיין אורח און טיש־פריינד. עס און טרינק אויך היינט ביי מיר און נעם ניט פאַר אומגוט, וואָס אַן אַלטער פאַרגעניגטער מאַן זיצט מיט דיר ביים טיש!" — „אַ פאַרגעניגטער אַלטער מאַן?" האָט גע־ענטפערט דער וואָהרזאָגער און האָט געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ: ווער אָבער דו זאָלסט אָדער ווילסט ניט זיין, אַ זאַראַטוסטראַ, דאָ אויבען ביסטו געוועזען שוין צו לאַנג, — דיין שיפעל זאָל אין גיכען ניט מעהר ליעגען אויף דער יבשה." — „ליג איך דען אויף דער

יבשה?" — האָט זאַראַטוסטראַ געפרעגט מיט אַ געלעכטער. — „די וואָלען ארום דיין באַרג, האָט דער וואָהרזאָגער געענטפערט, שטייגען און שטייגען, די וואָלען פון גרויסער נויט און אומעט: זיי וועלען באַלד אויך דיין שיפעל אויפהויבען און דיך אוועקטראָגען פון דאַנען". — האָט זאַראַטוסטראַ געשוויגען און זיך געוואונדערט. — „הערסטו נאָך גאָרנישט? האָט דער וואָהרזאָגער ווייטער גערעדט: רוישט-און-ברויזט עס ניט אַרויף פון דער טיעף?" — זאַראַטוסטראַ האָט ווידער געשוויגען און האָט זיך צוגעהערט: האָט ער דערהערט אַ לאַנגען, לאַנגען געשריי, וואָס די אָפּגרונטען האָבען געוואָרפען איינער צו דעם אַנדערען און ווייטער געגעבען, ווייל קיינער האָט איהם ניט געוואָלט האַלטען: אַזוי ביטער איז געוועזן זיין קלאַנג.

„דו שלימער אָנזאָגער, האָט זאַראַטוסטראַ געזאָגט לסוף, דאָס איז אַ נויט-געשריי און דער געשריי פון אַ מענשען; ער קומט משמעות פון אַ שוואַרצען ים. אָבער וואָס זאָל מיך אַהרען מענשען-נויט! מיין לעצטע זינד, וואָס איז פאַר מיר געבליבען אָנגעגרייט, ווייסטו, הפנים, ווי מען רופט זי?"

— „ר ח מ נ ו ת ה אָ ב ע ן! האָט דער וואָהרזאָגער געענטפערט פון אַן איבער-שטראָמענדען הארצען און האָט אויפגעהויבען ביידע הענט אין דער הויך — אָ, זאַראַטוסטראַ, איך בין געקומען, דיך צו דיין לעצטער זינד צו פאַרפיהרען!" —

און קוים האָט ער ארויסגערעדט אָט די ווערטער, ערשט דער געשריי האָט זיך ווידער דערהערט, נאָך לענגער און אימה'דינער, איידער פריהער, און אויך שוין פיעל נעהענטער.

„הערסטו? הערסטו? אָ זאַראַטוסטראַ, האָט דער וואָהרזאָגער אויסגערופען, צו דיר איז דער געשריי, דיך רופט ער: קום, קום, קום, עס איז צייט, עס איז די העכסטע צייט!" —

דאָ האָט זאַראַטוסטראַ געשוויגען, אַ מבולבל'ער, און אַן אויפגערודערטער; לסוף האָט ער געפרעגט, ווי איינער, וואָס שלאָגט זיך מיט דער דעה: „און ווער איז דאָס דאָרטען, וואָס רופט מיך?"

„אבער דו ווייסט עס דאָך, האָט דער וואָהרזאָגער היציג גע־ענטפערט, וואָס באַהאַלטסטו זיך? ד ע ר ה ע כ ע ר ע ר מ ע נ ש, ער שרייט צו דיר!“

„דער העכערער מענש, האָט זאַראַטוסטרא אויסגעשריען, אַרומגענומען מיט פּחד: וואָס וויל ד ע ר? וואָס וויל ד ע ר? דער העכערער מענש! וואָס דאַרף ער דאָ?“ — און זיין הויט האָט זיך באַדעקט מיט שוויים.

דער וואָהרזאָגער האָט אָבער ניט געענטפערט אויף זאַראַטוס־טראַ'ס אימה, נייערט זיך איינגעהערט און איינגעהערט אין דער טיעף. נאָך אַ לאַנגע צייט איז דאָרטען געבליבען שטיל, האָט ער זיין בליק געווענדעט אויף צוריק און האָט געזעהען, ווי זאַראַטוס־טרא שטעהט און ציטערט.

„אָ, זאַראַטוסטרא, האָט ער אָנגעהויבען מיט אַ טרויעריגען קול, דו שטעהסט דאָ ניט, ווי איינער, וועמען דער גליק מאַכט, ער זאָל זיך דרעהען: דו וועסט אָבער מוזען טאַנצען, כדי דו זאָלסט ניט אַנידערפאַלען!

אָבער ווען אפילו דו זאָלסט טאַנצען פאַר מיר און שפּרינגען אַלע דיינע זייטיגע שפּרונגען: קיינער זאָל מיר ניט טאָרען זאָגען: „זעה, אָט טאַנצט דער לעצטער פרעהליכער מענש!“

אומזיסט וואָלט איינער געקומען אהער, אויף אָט דער הויך, וואָס זאָל א י ה ם זוכען: הייהלען וואָלט ער שוין יע געפינען און הינטער־הייהלען, פאַרשטעקעניסען אויף פאַרשטעקעניסען. אָבער ניט גליק־שאַכטעס און שאַץ־קאַמערען און נייע גליק־גאָלד־אָדערען.

גליק — ווי קאָן מען משמעות געפינען גליק ביי אַזוינע פאַר־גראָבענע און מתבודדים! מוז איך נאָך זוכען דעם לעצטען גליק אויף די גליקליכע אינזלען און וויים צווישען פאַרגעסענע ים'ען?

אָבער אַלץ איז אַלץ־איינס, קיין זאַך לוינט זיך ניט, עס זיינען אויך ניטאָ מעהר קיין גליקליכע אינזלען!“ — —

אַזוי האָט געזיפצט דער וואָהרזאָגער; ביי זיין לעצטען זיפץ

איז אָבער זאַראַטוסטראַ ווידער ליכטיג געוואָרען און זיכער, פּונקט ווי איינער, וואָס איז פון אַ טיפען תהום אַרויף אויף דער ליכטיגער שיין. „ניין! ניין! דריי מאָל ניין! האָט ער אויסגערופען מיט אַ שטאַרקער שטים און האָט זיך אַ גלעט געטאָן די באָרד — ד אָ ס ווייס איך בעסער! עס זיינען נאָך דאָ גליקליכע איינ־לען! רייד ניט וועגען דעם, דו זיפציגער טרויערזאַק!

הער אויף צו פּליעטשען, דו רעגנגוואָלקען פון פאַר האַלבען טאָג! שטעה איך שוין ניט דאָ, אַ נאַסער פון דיין אומעט און באַגאָסען ווי אַ הונט?

וועל איך מיך אָפּטרייסלען און פון דיר אַנטלויפען, איך זאָל ווידער טרוקען ווערען: דערויף זאָלסטו זיך ניט וואונדערען! ווייז איך דיר ניט אויס שטאַטיג? אָבער דאָ איז מ י י ן שטאָט.

נאָר וואָס איז שייך דיין העכערען מענשען: זאָל זיין! איך וועל איהם תיכף זוכען אין יענע וועלדער: פ ו ן ד אָ ר ט ע ן איז זיין געשריי געקומען. אפשר איז אַ חיה רעה אויף איהם אָנגעפאַלען.

ער איז אין מ י י ן ממשלה: עס זאָל איהם דאָ גאָרנישט ניט שאַטען! און באמת, עס זיינען דאָ אַ סך בייזע חיות ביי מיר.“ —

מיט אָט די ווערטער האָט זיך זאַראַטוסטראַ געווענדעט צו געהן. האָט דער וואָהרזאָגער געזאָגט: „אָ, זאַראַטוסטראַ, ביסט אַ ממזר!

איך פאַרשטעה שוין: דו ווילסט פון מיר פּטור ווערען! ליע־בערשט לויפסטו אין די וועלדער און לויערסט אויף בייזע חיות!

אָבער וואָס איז דיר די פעולה? אין אָוונט וועסטו דאָך מיך ווידער האָבען; אין דיין איינענער הייהל וועל איך זיצען, געדולדיג און שווער ווי אַ קלאָץ — און וואַרטען אויף דיר!“

„אדרבה! האָט זאַראַטוסטראַ צוריק אַרויסגערופען בשעת'ן אַוועקגעהן: און אַלץ, וואָס איז אין מיין הייהל, געהערט אויף דיר, מיין גאַסט־פריינד!

זאָלסטו אָבער דאָרטען נאָך האָניג געפינען, איז מה טוב! לעק איהם נאָר אויס, דו ברום־בער, און פארזיס דיין נשמה! מחמת אין אָוועגט וועלען מירביידע זיין אויפגעראַמט.

— אויפגעראַמט און פרעהליך, וואָס אָט דער טאָג איז שוין אריבער! און דו גופא זאָלסט צו מיינע ליעדער טאַנצען, ווי מיין טאַנץ־בער.

דו גלויבסט ניט אין דעם? שאָקעלסט מיט'ן קאָפ? מילא! מיט גליק! אַלטער בער! אָבער אויך איך — בין אַ וואָהרזאָגער."
אזוי האָט גערעדט זאַראַטוסטראַ.

* *

*

א געשפּרעך מיט די מלכים.

1.

זאראַטוסטראַ איז נאָך ניט אָבגעגאַנגען קיין שעה אין זיינע בערג און וועלדער, ערשט מיט אַ מאָל האָט ער דערזעהען אַ חדוש'־דיגע פּראָצעסיע. גראָד אויף דעם וועג, אויף וועלכען ער האָט גע־וואָלט אַראָפּגידערען, זיינען געגאַנגען צוויי מלכים, באַציערט מיט קרוינען און פּורפּור־גאַרטלען און פּיעל־פאַרביג ווי די פלאַמינגאָ־פויגלען: זיי האָבען געטריבען פאַראויס אַן אָנגעלאָדענעם אייזעל. „וואָס דאַרפען די מלכים אין מיין ממשלה?" האָט זאראַטוסטראַ זיך געוואונדערט אין זיין הארצען און האָט זיך געשווינד באַהאַל־טען הינטער אַ קוסט. אַז די מלכים זיינען אָבער דערגאַנגען ביז צו איהם, האָט ער געזאָגט האַלב בלחש, ווי איינער, וואָס רעדט צו זיך אַליין: „אַ חדוש נפלא! ווי גראַמט זיך דאָס? צוויי מלכים זעה איך — און נאָר איין אייזעל!"

האָבען דיביידע מלכים זיך אָפּגעשטעלט, געשמייכעלט, אַ קוק געטאָן אַהין, פון וואַנען דער קול איז געקומען, און דערנאָך זיך אַ קוק געטאָן אין די פּנים'ער אריין. „אַזוינע זאַכען טראַכט מען שוין יע צווישען אונז, האָט געזאָגט דער קעניג פון רעכטס, אָבער מען זאָגט דאָס ניט ארויס."

דער קעניג פון לינקס אָבער האָט געקוועטשט מיט די אַקסלען און האָט געענטפערט: „משמעות, אַ ציעגען־פּיטערער, אָדער אַ מתבודד, וואָס האָט צו לאַנג געלעבט צווישען פעלזען און בוימער. גאָר קיין געזעלשאַפט, ווייסט איהר, פאַרדאַרבט אויך די גוטע מדות".

„די גוטע מדות? האָט דערווידערט דער אַנדער קעניג אומ־וויליג און ביטער: פון וועמען אַנטלויפען מיר דען? אפשר ניט פון די „גוטע מדות"? פון אונזער „גוטער געזעלשאַפט"?

באמת, ליעבערשט לעבען צווישען מתבודדים און ציעגען־פי־טערער, איידער מיט אונזער פארגילדעטען פאלשען איבערגעפארב־טען המון, — הגם ער רופט זיך גאר „גוטע געזעלשאפט“, —

— הגם ער רופט זיך גאר אדעל. אבער אלצדינג איז דאר־טען פאלש און צופוילט, קודם דאס בלוט, א דאנק די אלטע שלעכ־טע קראנקהייטען און ערגערע הייל־קינצלער.

דער בעסטער און ליעבסטער איז ביי מיר היינט א געזונטער פויער, גראב, פארשפיצט, הארטנעקיג און לאנגאויסהאלטיג:

אט דאס איז היינט דער נאבעלסטער מין.

דער פויער איז היינט דער בעסטער; און דער פויערים־מין האט געדארפט זיין דער האר. אבער עס איז די ממשלה פון דעם המון, — איך לאז מיך ניט מעהר איינשמועסען. המון אבער, איז דער טייטש: מישמאש.

ערב־רב־מישמאש: דא איז אלץ אין איינעם דורכגעמישט, הייליגער און שווינדלער, און יונקער און איד און כל המיני חיות פון נח'ס תבה.

גוטע מדות! אלץ איז ביי אונז פאלש און צופוילט. קיינער ווייס שוין ניט, וואס הייסט עהרליך האלטען: אט פון ד ע ם גראד אנטלויפען מיר. דאס זיינען זיסליכע, ניט אפצוטרייבענדע הינט, זיי פארגילדען פאלמען־בלעטער.

אט דער עקעל ווערגט מיך, וואס מיר, די מלכים גופא, זיינען געווארען פאלש, ארומגעהאנגען און פארקליידט מיט דעם אלטען, געל־געווארענעם פאמפ פון די אבות, אויסשטעל־מטבעות פאר די טיפשים און די רמאים און פאר אלעמען, וואס שאכער־מאכערען מיט דער מאכט.

מיר ז י י נ ע ן נ י ט די פני און מוזען דאך דאס ב א־ד י י ט ע ן: אט די אפנארעריי האט לסוף דערעסען און איז אונז נמאס געווארען.

פון דעם ערב־רב זיינען מיר אנטלאפען, פון אלע יענע שריי־העלזער און שרייב־שמוץ־פליעגען, פון דעם קרעמער־געשטאנק, דעם

געצאפּעל פון כבוד־לוסט, דעם פאַר'אויר'טען אָטעם —: פע, צו ליענען צווישען דעם ערב־רב, — פע, ביי דעם ערב־רב צו רעכענען זיך פאַר דעם ראש וראשון! אַך, חלשות! חלשות! חלשות! וואָס פאַר אַ באַדייט האָבען מיר נאָך, די מלכים!"

„דיין אַלטע חלאת באַפאַלט דיך, האָט דאָ געזאָגט דער קעניג פון לינקס, דער עקעל באַפאַלט דיך, מיין אָרעמער ברודער. אָבער דו ווייסט דאָך, איינער הערט אונז אונטער."

תיכף האָט זאַראַטוסטראַ, וואָס האָט געהערט די רייד מיט אָפענע אויערען און אויגען, זיך אויפגעהויבען פון זיין באַהעלטע־ניש, איז צוגעגאַנגען צו די מלכים און האָט אָנגעהויבען אַזוי:

„דער וואָס הערט אייך אונטער, דער וואָס הערט אייך גריילעך אונטער, איהר מלכים, רופט זיך זאַראַטוסטראַ.

איך בין זאַראַטוסטראַ, וואָס האָט אַמאָל געזאָגט: „וואָס פאַר אַ באַדייט האָבען די מלכים!"

דאָ אָבער איז מ י י ן ממשלה און מיין הערשאַפט: וואָס אַזוינס ווילט איהר זוכען אין מיין ממשלה? אָבער אפשר האָט איהר אונטערוועגענס ג ע פ ו נ ע ן, וואָס איך זוך: איך מיין, דעם העכערען מענשען?"

אַז די מלכים האָבען דאָס דערהערט, האָבען זיי זיך געשלאָגען אויף דער ברוסט און האָבען פּה אחד געזאָגט: „דו האָסט אונז דערקענט!

מיט דעם שווערד פון יענעם וואָרט האָסטו דורכגעהאַקט דעם געדיכטעסטען חושך פון אונזער הארצען. דו האָסט אויפגעדעקט אונזער נויט, ווייל זעה! מיר זיינען אַרויס אין וועג, כדי צו געפינען דעם העכערען מענשען —

— דעם מענשען, וואָס איז העכער, איידער מיר: הגם מיר זיינען מלכים. פאַר איהם פיהרען מיר אָט דעם אייזעל. מחמת דער העכסטער מענש דאַרף אויך זיין דער העכסטער האַר אויף דער ערד.

עס איז ניטאָ קיין האַרטערער אומגליק אין דעם גאַנצען מענ־

שען־שיקזאל, איידער ווען די מעכטיגסטע פון דער ערד זיינען ניט אויך די ערשטע מענשען. דאָ ווערט אַלץ פאַלש און קרום און אומגעהויער.

און ווען זיי זיינען גאָר די לעצטע און מעהר פיה איידער מענש: דעמאָלט שטייגט און שטייגט דער מקח פון דעם ערב־רב און צום סוף זאָגט גאָר די טוגענד פון דעם המון: „זעה, נאָר איך אליין בין די טוגענד!“ —

וואָס האָב איך נאָר וואָס געהערט? האָט זאראַטוסטראַ גע־ענטפערט; וואָס פאר א קלוגשאַפט ביי מלכים! איך בין העכסט דערפרעהט, און בנאמנות, עס גלוסט זיך שוין מיר, א גראַם צו מאַכען אויף־דערויף: —

— אפילו ווען דאָס זאָל זיין א גראַם, וואָס טויג ניט פאַר יעדערענס אויערען. איך האָב שוין לאַנג פאַרגעסען צו האָבען אין זינען די לאַנגע אויערען. זאָל זיין! גענומען זיך!

(דאָ אָבער האָט פּאַסירט, אז אויך דער אייזעל האָט באַקומען דאָס וואָרט: ער האָט אָבער געזאָגט דייטליך און מיט א בייזען ווילען: י — אָ.)

אַמאָל־אַמאָל — איך גלויב, אין איינטען יאָהר פון קריסט,
האָט די סיביל געזאָגט, א שכור'ע, נאָר ניט פון וויין:
„וועה, איצטער געהט עס ווינד און וויסט.
„אַלץ ניעדערט! אין א זומף, א טיעפען, איז די וועלט אריין!
„רוים איז א הור געוואָרען און זי זינגט א הורען־ליעד,
רוים'ס קיסר איז א פיך. גאָט גופא איז — א איד!“ *)

* *
*

*) די פּראָזאאישע איבערזעצונג פון זאראַטוסטראַ'ס עפיגראַם לויענט זיך אזוי:

„פריהער א מאָל — איך גלויב, אין דעם יאָהר איינס פון דער ישועה — האָט די סיביל געזאָגט, א באַטרונקענע ניט פון וויין: „וועה, איצט

2.

די מלכים האָבען געקליבען נחת פון אַט די גראַמען זאַראַטוסטראַ'ס; דער קעניג פון רעכטס אָבער האָט געזאָגט: „אָ, זאַראַטוסטראַ, ווי גוט האָבען מיר געטאָן, וואָס מיר זיינען אַרויסגעצויגען, דיך צו זעהן!

מחמת די שונאים דיינע האָבען אונז באַוויזען דיין בילד אין זייער שפּיעגעל: דאָ האָסטו אויסגעקוקט מיט דעם פּרצוף־פּנים פון אַ טייוועל און אַ חוזק־מאַכער: אַזוי אַז מיר האָבען זיך געשראָקען פאַר דיר.

אָבער וואָס איז געווען די פּעולה? כסדר האָסטו אונז געשטאָכען אין אויער און הארץ מיט דיינע שפּרוכען. האָבען מיר לסוף געזאָגט: וועמעס דאגה, ווי ער זעהט אויס!

מיר מוזען איהם הערען, וואָס לערענט: „איהר זאָלט ליעבען דעם שלום, ווי אַ מיטעל צו נייע מלחמות און אַ קורצען שלום מעהר איידער אַ לאַנגען!“

קיינער האָט נאָך ניט גערעדט אַזעלכע קריעגערישע ווערטער: „וואָס איז גוט? העלדיש־זיין איז גוט. דער גוטער קריעג איז דאָס, וואָס הייליגט יעדע זאַך“.

אָ, זאַראַטוסטראַ, דאָס בלוט פון אונזערע אבות האָט זיך ביי אַזוינע ווערטער גערירט אין אונזער לייב: דאָס איז געווען ווי די רעדע פון דעם פריהלינג צו אַלטע וויין־פעסער.

ווען די שווערדען פלעגען לויפען איינער אין דעם אַנדערן, ווי רויט־געפלעקטע שלאַנגען, יעמאָלט פלעגען אונזערע פאָטערס פיהלען דעם טעם פון לעבען; די זון פון יעדען פריעדען איז זיי אויס־

געהט עס משופּע! ביעדערפאַל! ביעדערפאַל! נאָך קיינמאָל איז די וועלט ניט געזונקען אַזוי טיעף! רוים איז אַראָפּגעזונקען צו דער מדרגה פון אַ הור און פון אַ הורען־הייזעל, רוים'ס צעזאַר איז אַראָפּגעזונקען צו אַ פיך, גאָט גופא איז — געוואָרען אַ איד!“ — דער איבערזעצער.

געקומען שלאף און לעבליך, א לאנגער שלום אָבער איז פאר זיי געווען א חרפּה.

ווי פלעגען זיי זיפצען, אונזערע אבות, ווען זיי האָבען אויף דער וואנד געזעהען די בליטץ-בלאנקע איינגעדאַרטע שווערדען! ווי יענע, האָבען אויף זיי געדאָרשט נאָך קריעג. א שווערד, ווייסט איהר, וויל טרינקען בלוט און פונקעלט פאר באגעהר." — —

— בשעת די מלכים האָבען אויף אזא'ן אופן מיט חשק גערעדט און געפּלאַפּעלט מכח דעם גליק פון זייערע אבות, האָט זאראטוסטרא געגומען פיהלען ניט קיין קליינע לוסט, צו שפּאָטען פון זייער חשק: וואָרים די מלכים, וואָס ער האָט געזעהען פאר זיך, זיינען געווען בעשיינפערליך זעהר פריעדליכע מלכים, מיט אַלטע און איידעלע פּנים'ער. ער האָט זיך אָבער איינגעהאַלטען. „איז גוט! האָט ער געזאָגט, אהינצו פיהרט דער וועג, דאָרטען ליעגט זאראטוסטרא'ס הייהל; און דער טאָג זאָל האָבען א לאנגען אָוונט. איצטער אָבער רופט מיך געשווינד אוועק פון אייך א נויט-געשריי.

עס איז א כבוד פאר מיין הייהל, ווען מלכים וועלען זיצען אין איהר און וואַרטען: אָבער, אמת, איהר וועט מוזען לאנג וואַרטען!

נו, מילא! וואָס איז די בייז? וואו לערנט מען זיך היינט בעסער וואַרטען איידער אין די הויפען? און די גאנצע רעכטשאַפענקייט פון די מלכים, וואָס איז נאָך געבליבען ביי זיי, — איז ניט היינט איהר נאָמען: ק אָ נ ע ן וואַרטען?"

אזוי האָט גערעדט זאראטוסטרא.

* *

*

די פּיאַווקע.

און זאראטוסטרא איז געגאנגען פארטראכטערהייט ווייטער און טיעפער, דורך וועלדער און פארביי זומפּיגע גרונטען; ווי עס טרעפט זיך אָבער מיט איטליכען, וואָס קלערט וועגען שווערע

עניִים, אַזוי איז ער אויך דערבײַ אומגערן אַרויפֿגעטרעטן אויף אַ מענטשן. און תּיכּף האָט מיט אַמאָל גענומען שפּריצן איהם אין פּנים אַריין אַ וועה־געשריי און צוויי קללות און צוואַנציג בייזע זידלערייען: אַזוי אַז ער האָט אין זיין שרעק אויפֿגעהויבן דעם שטעקן און האָט דעם געטראָטענעם נאָך אָנגעהויבן שלאָגען. באַלד אָבער איז ער געקומען צום זינען; און זיין האַרץ האָט גע־לאַכט איבער דער נאַרישקייט וואָס ער האָט נאָר וואָס אָפּגעטאָן.

„זיי מיר מוחל, האָט ער געזאָגט צו דעם געטראָטענעם, וואָס האָט זיך אין כּעס אויפֿגעהויבן און אוועקגעזעצט, זיי מיר מוחל און הער קודם כּל אַ משל.

ווי אַ וואַנדרער, וואָס טרוימט פֿון ווייטע זאַכען אויף אַן איינזאַמער גאַס, שטויסט זיך אָן פֿאַרקוקטערהייט אָן אַ שלאָפֿענדען הונט, אַ הונט, וואָס ליעגט אין דער זון:

ווי אָט די ביידע צינדען זיך אָן און זידלען זיך, פּונקט ווי שונאים אויף טויט, אָט די צוויי ביז אויף טויט איבערגעשראָקענע: אַזוי איז דאָס אויך געשעהען מיט אונז.

און פֿונדעסטוועגען! און פֿונדעסטוועגען — ווי וועניג האָט געפֿעהלט, זיי זאָלען זיך האַלזען, יענער הונט און יענער איינזאַ־מער! זיי זיינען דאָך ביידע — איינזאַמע!"

— „ווער דו זאָלסט ניט זיין, האָט אַלץ נאָך אין כּעס געזאָגט דער געטראָטענער, דו טרעטסט אויף מיר אויך מיט דיין משל, ניט נאָר מיט דיין פֿוס!

טו נאָר אַ קוק, בין איך דען אַ הונט?" און דערבײַ האָט דער זיצענדער זיך אויפֿגעהויבען און האָט אַרויסגעצויגען זיין נאַקעטען אָרעם פֿון זומף. מחמת צוערשט איז ער געלעגען אויס־געשטרעקט אויף דער ערד, פֿאַרבאָרגען און אומקענטליך פּונקט ווי די, וואָס לויערען אויף די ווילד־פֿויגלען פֿון דעם זומף.

„אָבער וואָס מאַכסטו דאָ!" האָט זאַראַטוסטראַ אויסגערופֿען, אַ דערשראָקענער, ווייל ער האָט דערזעהען, אַז אַ סך בלוט איז גע־פֿלאָסען איבער זיין נאַקעטען אָרעם, — „וואָס פּאַר אַ סבה האָט

דיר געטראָפען? האָט דיך, שלים־מזל, אַ בייז באַשעפענים גע־ביסען?"

דער געבלוטיגטער האָט געלאַכט, אַלץ נאָך אין צאָרן. „וואָס איז דאָס דיין דאגה! האָט ער געזאָגט און געוואָלט אוועקגעהן. דאָ בין איך אין דערהיים און אין מיין ממשלה. זאָל מיך פרעגען ווער עס וויל: אַ שוטה אָבער וועל איך אסור ענטפערען."

„האָסט אַ טעות, האָט זאַראַטוסטראַ געזאָגט אין רחמנות און האָט איהם פעסט געהאַלטען, האָסט אַ טעות: דאָ ביסטו ניט ביי זיך, נייערט אין מיין ממשלה, און אין איהר זאָל מיר קיינער ניט קומען צו שאַדען.

רוף מיך פונדעסטוועגען ווי דו ווילסט, — איך בין, וואָס איך מוז זיין. איך אַליין אָבער רוף מיך זאַראַטוסטראַ.

נו־מילא! דאָרטען ארויף פיהרט דער וועג צו זאַראַטוסטראַ'ס הייהל, — ווילסטו ניט ביי מיר אויפפאַסען אויף דיינע וואונדען?

עס איז דיר, אומגליקליכער, שלים געגאַנגען אין אַט דעם לע־בען. פריהער האָט דיך די חיה געביסען, און דערנאָך האָט דיך געטראָטען דער מענש!" — —

אַז דער געטראָטענער האָט אָבער דערהערט זאַראַטוסטראַ'ס נאָמען, האָט ער זיך אין גאַנצען געביטען. „וואָס טוט זיך דאָ מיט מיר! האָט ער אויסגערופען, פאַר וועמען אַרט מיך נאָך אין אַט דעם לעבען אויב ניט פאַר איין מענשען, איך מיין, זאַראַ־טוסטראַ, און פאַר איין באַשעפעניש, וואָס לעבט פון בלוט, איך מיין, די פּיאַווקע.

צוליעב דער פּיאַווקע בין איך דאָ אין דעם זומפּ געלעגען, ווי אַ פישער, און שוין איז מיין אַראָפּגעהאַנגענער אָרעם צעהן מאָל אָנגעביסען געוואָרען, ערשט נאָך אַ שענערע פּיאַווקע האָט מיך צוליעב מיין בלוט געביסען, זאַראַטוסטראַ אַליין!

אַ גליק! אַ וואונדער! געלויבט זאָל זיין דער טאָג, וואָס האָט מיך אַט אין דעם זומפּ פאַרפיהרט! געלויבט זאָל זיין דער

בעסטער לעבעדיגער זויג־גלאָז, וואָס לעבט איצטער, געלויבט זאָל זיין די גרויסע געוויסענס־פּיאַווקע זאַראַטוסטראַ!" —

אזוי האָט גערעדט דער געטראָטענער; און זאַראַטוסטראַ האָט זיך געפרעהט פון זיינע ווערטער און פון זייער איידעלער אַרט יראת־הכבוד. „ווער ביסטו? האָט ער געפרעגט און האָט איהם דערלאַנגט די האַנט, עס פאַרבלייבט נאָך אַ סך וואָס אויפצוקלערען און אויפצולויכטען צווישען אונז: אָבער מיר דוכט, עס ווערט שוין ריינער העלער טאָג."

„איך בין דער געוויסען־שטרענגער פון דעם גייסט, האָט געענטפערט דער אָנגעפרעגטער, און אין ענינים פון גייסט איז ניט גרינג פאַר עמיצען צו זיין שטרענגער, ענגער און האַרטער איידער איך, אַ־חוץ יענעם, פון וועמען איך האָב דאָס געלערנט, זאַראַטוסטראַ'ן גופא.

ליעבערשט גאָר ניט וויסען, איידער וויסען אַ סך און נאָר האַלב. ליעבערשט זיין אַ נאַר אויף דעם אייגענעם חשבון, איידער אַ חכם לויט אַ פרעמדענס באַטראַכט! איך — לאָז מיך אַראָפּ ביז צום גרונט:

—— וועמעס דאגה, צי ער איז גרויס אָדער קליין? צי ער רופט זיך הימעל אָדער זומף? מיר איז גענוג אַ גרונט, אַ האַנט די ברייט: אויב דאָס איז נאָר באמת אַ גרונט און אַ יסוד!

— אַ גרונט אַ האַנט די ברייט: אויף דעם קאָן מען שוין שטעהן. אין דער ריכטיגער וויסען־געוויסענשאַפט איז גאָרנישט גרויס און גאָרנישט קליין."

„ביסטו דאָס אפשר דער אויספאָרשער פון דער פּיאַווקע? האָט זאַראַטוסטראַ געפרעגט; און דו געהסט נאָך נאָך דער פּיאַווקע ביז צו די לעצטע גרונטען, דו געוויסענהאַפטער?"

„אָ, זאַראַטוסטראַ, האָט געענטפערט דער געטראָטענער, דאָס וואָלט געווען עפּעס מורא'דיגס, ווי וואָלט איך געקאָנט האָבען די העזה צו אזא זאַך!

אָבער אַ מייסטער און אַ בקי בין איך אין דער פּיאַווקע׳ס מאַרך: אָט דאָס איז מ י י ן וועלט!

און דאָס איז אויך אַ וועלט! נעם ניט פאַר אומגוט, וואָס מיין שטאָלץ קומט דאָ צום וואָרט, ווייל אין דעם ענין האָב איך ניט מיין גלייכען. דעריבער האָב איך געזאָגט „דאָ בין איך אין דער־היים“.

ווי לאַנג פּאַרטיעף איך מיך אין אָט דעם איין־איינציגען ענין, דעם מאַרך פון דער פּיאַווקע, כדי דער גליטשיגער אמת זאָל זיך ניט ארויסגליטשען פון מיר! דאָ איז מ י י ן ממשלה!

— צוליעב דעם האָב איך אַוועקגעוואָרפען אַלע אַנדערע זאַ־כען, צוליעב דעם זיינען מיר אַלע אַנדערע זאַכען געוואָרען גלייכ־גילטיג; און גערעכט נעבען מיין וויסען ליעגט מיין שווארצע עם־הארצות.

מיין געוויסען פון דעם גייסט פאָדערט פון מיר, איך זאָל נאָר איין ענין וויסען און אַלע אַנדערע ענינים ניט וויסען. עס שלאָגט מיר צו דער נאָל פון אַלע האַלבע אין דעם גייסט, אַלע שוועבענדע, דאַמפּיגע, פאַר׳חלום׳טע.

וואו מיין אָרענטליכקייט הערט אויף בין איך בלינד און וועל אויך בלינד זיין. אָבער דאָרטען, וואו איך וויל וויסען, וויל איך אויך זיין אָרענטליך, דאָס הייסט הארט, שטרענג, ענג, אכזריש, אומ־דערבעטען.

וואָס ד ו האָסט אַמאָל געזאָגט, אָ זאַראַטוסטראַ: „גייסט איז לעבען, וואָס שניידט אין לעבען אריין! אָט דאָס האָט מיך געפיהרט און פאַרפיהרט צו דיין לעהרע. און, באמת, מיט מיין בלוט האָב איך געמעהרט מיין אייגענעם וויסען!“

— „ווי מען זעהט דאָס באַשיינפּערליך“, האָט איהם איבער־געשלאָגען זאַראַטוסטראַ; ווייל אויף דעם נאַקעטען אָרעם פון דעם געוויסענהאַפטען איז אַלץ נאָך אַראָפּגעפלאָסען בלוט. מחמת צעהן פּיאַווקעס האָבען זיך אין איהם איינגעביסען.

אָ, דו וואונדערליכער חברה־מאַן, ווי פיעל לערנט מיך אָט די

בעשיינפערליכקייט, איך מיין, דו גופא! און ניט אלץ האב איך מן הסתם געטארט גיסען אין דיינע שטרענגע אויערען!

גריילעך וואלט איך געוואלט פאררינכטען אויף דיין לייב, וואס איך גריילעך געוואלט דיך געפינען נאך א מאל. דארטען ארויף פיהרט דער וועג צו מיין הייהל: היינט ביינאכט קאנסטו מיר דארטען זיין א ליעבער גאסט!

גריילעך וואלט איך געוואלט פאררינכטען אויף דיין לייב, וואס זאראטוסטרא האט דיך געטראטען מיט די פיס: איך טראכט וועגען דעם. איצטער אבער רופט מיך א נויט געשריי געשווינד אוועק פון דיר."

אזוי האט גערעדט זאראטוסטרא.

* *
■

דער צויבערער.

1.

אז זאראטוסטרא האט אבער ארומגעבויגען א פעלז, האט ער דערזעהען ניט ווייט אונטער זיך, אויף דעמזעלביגען וועג, א מענשען, וואס האט געוואָרפען מיט די איברים, ווי א משוגע׳נער, און לסוף איז ער אנידערגעפאלען מיט׳ן בויך אויף דער ערד. „וואַרט! האט דא זאראטוסטרא געזאגט צו זיך אין זיין הארצען. אט דער־א מוז משמעות זיין דער העכערער מענש, פון איהם איז דאס געקומען יענער שלימער נויט־געשריי, — לאמיך זעהן, צי איך קאן איהם העלפען". אז ער איז אבער צוגעלאָפען צו דער שטעל, וואו דער מענש איז געלעגען אויף דער קרקע, האט ער געפונען א ציטערענדען אלטען מאן מיט פארגליווערטע אויגען; און וויפיעל זאראטוסטרא האט זיך ניט געמיהט אויפצוהויבען איהם און אוועקצושטעלען אויף די פיס, איז דאס געווען אומזיסט. עס האט אויך אויסגע־וויזען, ווי דער אומגליקליכער וואלט ניט געמערקט, אז עמיצער איז ארום איהם; פארקערט: ער האט זיך כסדר ארומגעקוקט מיט ריהרענדע האוואיעס, ווי איינער, וואס איז א פארלאזענער פון דער גאנצער וועלט און א פאראיינזאמטער. לסוף אבער, נאך א סך ציטערען און זיך צונויפקרעמפען, האט ער אנגעהויבען אזוי צו יאמערען:

ווער ווארעמט מיך, ווער ליעבט מיך נאך?
גיט הייסע הענט!
גיט קויהלען־בעקענס פון דעם הארצענס פלאם!
אן אויסגעשטרעקטער, שוידערענד,
ווי א האלב־טויטער, וואס מען ווארעמט זיינע פיס,
געטרייסעלט, אך! פון אומבאקאנטע פיעבערס,

דערציטערט פון די שארפע אייזיג־קאלטע פיילען
פון דעם פראסט,
פון דיר געיאגט, געדראנק!
דו, אהן־א־נאמען! דו, פארבארגענער! דו, שרעקליכער!
דו, יעגער הינטער וואלקענס!
אנידער האסטו מיך געווארפען מיט דיין בליץ,
דו חוזק־אויג, וואס קוקט אויף מיר פון טונקעל:
אזוי־א ליעג איך,
בויג מיך און ווינד מיך, געפייניגט
פון אלע אייביגע יסורים,
געטראפען
פון דיר, דו אכזרי׳שער
דו אומבאקענטער גאט!

טריף איין נאך טיעפער!
טריף איין נאך א מאל!
צושטעך, צוברעך אט דאס הארץ!
צו וואס מיך פייניגען מיט
טעמפ־ציינערנע פיילען?
וואס קוקסטו ווידער,
ניט זאט פון מענשען־צער,
מיט בייז־פריידיגע, געטער־בליץ־אויגען?
ניט טויטען ווילסטו
נאר פייניגען, פייניגען?
צו וואס פייניגען,
בייז־פריידיגער, דו אומבעקאנטער גאט? —
כא־כא! דו שארסט זיך צו?
וואס ווילסטו פון מיר — זאג!
אין אזא האלבער נאכט?
דו שטופסט מיך, דריקסט מיך —

האָ! שוין פּיעל צו נאָהענט!
אוועק! אוועק!
דו הערסט מיך עטעמען,
הערסט אויס מיין האַרץ,
דו, אייפערזיכטיגער —
אויף וואָס דען אייפערזיכטיג?
אוועק! אוועק! צו וואָס די לייטער?
ווילסטו אריין
אין האַרצען?
אריינשטייגען, אין די בעהאַלטענסטע
מיינע געדאַנקען ווילסטו אריינשטייגען?
די חוצפּה! אומבעקאַנטער — גנב!
וואָס ווילסטו דאָרטען גנב'ענען?
וואָס ווילסטו דאָרטען אויסנישטערען?
וואָס זוכסטו מיט דיין מאַטערען,
דו מאַטערער!
דו תליון־גאָט!
אָדער זאָל איך, גלייך ווי א הונט,
פאַר דיר אין שטויב מיך קייקלען?
זיך איבערגעבענדיג, בעגייסטערט־אויסער־זיך
דיר ליעבע שאָקלען מיט מיין עק?
אומזיסט! שטעך ווייטער,
אכזר'ישער שטעכער! ניין,
ניט קיין הונט, נאָר דיין ווילד־פאַנג בין איך,
דו אכזר'ישער יעגער!
דיין שטאָלצעסטער געפאַנגענער,
דו רויבער הינטער וואָלקענס!
רייד דאָך א מאָל!
וואָס ווילסטו, וועג־רויבער, פון מ י ר?

דו בליץ־פארדעקטער! אומבעקאנטער!
זאג,
וואס ווילסטו, אומבעקאנטער — נאט? —

וואס? אויסקויף־געלד?
מה יקר? וויפיעל ווילסטו?
פארלאנג א סך — דאס ראט מיין שטאלץ!
און רייד וואס ווענינער — דאס ראט מיין
אנדער שטאלץ!

באבא!
מ י ך — ווילסטו? מיך?
מיך — גאנץ?

כאבא!
און מאטערסט מיך, נאר, וואס דו ביסט,
צומאטערסט מיר מיין שטאלץ?
גיב ל י ע ב ע מיר, ווער ווארעמט מיך?
ווער ליעבט מיך נאך? גיב הייסע הענט,
גיב קוילען־בעקענס פון דעם הארצענס־פלאם,
גיב מיר, דעם איינזאמסטען,
וואס איהם האט אייז, אך! זיעבענפאכער אייז
געלערנט שמאכטען נאך די פיינד,
נאך שונאים גופא,
גיב, יע, גיב איבער,
אכזר'ישסטער פיינד,
מיר — ד י ך — —

אוועק איז ער!
אנטלאפען איז ער אויך,

דער איינציגער לעצטער חבר מיין,
מיין גרויסער פיינד,
מיין אומבעקאנטער,
מיין תליון־גאָט! —

ניין! קום צוריק
מיט אלע דיינע פייניגונגען!
צום לעצטען פון די אלע איינזאמע,
אָ, קום צוריק!
אל׳ מיינע טרערען־שטראָמען לויפען
צו דיר אין זייער לויף!
און מיינע לעצטע הארצענס־פלאמען
פאר דיר זיי גליהען אויף!
אָ, קום צוריק,
מיין אומבעקאנטער גאָט! מיין שמארץ! מיין
לעצטער גליק!

* *
*

2.

— דאָ האָט אָבער זאראטוסטרא שוין מעהר ניט געקאָנט זיך איינהאלטען, האָט גענומען זיין שטעקען און האָט מיט כל הכחות געשלאָגען דעם יאָמערענדען מאַן. „הער אויף! האָט ער געשריען צו איהם מיט א צאָרענדיגען געלעכטער, האלט איין, דו אקטיאָר! דו פאלשע־מטבע׳ניק! דו ליגנער פון טיעפען גרונט! איך דער־קען דיך, ווער דו ביסט!

איך וועל שוין דיר דיינע פיס ווארעם מאכען, דו שלימער צויבערער, איך פארשטעה גוט דעם עסק, ווי איינצוהייצען אזוינע ווי דו!“

— „לאָז מיך אָפּ, האָט געזאָגט דער זקן און איז אויפגע־

שפרונגען פון דער ערד. שלאָג ניט מעהר, אַ זאַראַטוסטראַ! איך האָב געטאָן דאָס נאָר צום שפּיעל!

אַזעלכע זאַכען געהערען צו מיין קונסט; איך האָב דיך גופא געוואָלט אַוועקשטעלען אויף דער פּראָבע, ווען איך האָב דיר אָט די פּראָבע געגעבען! און, בנאמאנות, דו האָסט מיך גוט דורכ־געבליקט.

אָבער אויך דו האָסט מיר ניט קיין קליינע פּראָבע געגעבען: דו ביסט האַרט, דו קלוגשאַפּענער זאַראַטוסטראַ. דו שלאָגסט האַרט מיט דיינע „אמת'ען", דיין שטעקען צווינגט אַרויס פון מיר — אָט דעם אמת!"

— „חנפה ניט, האָט געענטפערט זאַראַטוסטראַ, אַלץ נאָך אַן אויפגערעגטער און מיט פינסטערע בליקען, דו אַקטיאָר פון טיעפען גרונט! דו ביסט פאַלש: וואָס רעדסטו — מכח דעם אמת!

דו פּאַווע שב'פּאַווע, דו ים פון קליין־כבוד־זוכט, וואָס שפּיעלסטו פאַר מיר, דו שלימער צויבערער, אין וועמען האָב איך געזאָלט גלויבען, ווען דו האָסט געיאָמערט אין אַזאַ גע־שטאַלט?"

„דער בעל־תשובה פון דעם גייסט, האָט געזאָגט דער אַלטער מאַן, — אָט איהם, האָב איך געשפּיעלט: דו אַליין האָסט אַמאָל אויסגעטראַכט אָט דאָס וואָרט —

— דעם פּאָעט און דעם צויבערער, וואָס לסוף ווענדט ער זיין גייסט אַנטקעגען זיך גופא, דעם פאַר'אַנדערשטען, וואָס דערפרירט פון זיין בייזען וויסען און געוויסען.

און זיי זיך נאָר מודה: עס האָט געדויערט לאַנג, אַ זאַראַ־טוסטראַ, ביז דו האָסט געטראָפען מיין קונסט און שקר! דו האָסט געגלויבט אין מיין נויט, ווען דו האָסט מיר דעם קאָפּ מיט ביידע הענט געהאַלטען, —

איך האָב געהערט, ווי דו האָסט געיאָמערט: „מען האָט איהם צו ווייניג געליעבט, צו ווייניג געליעבט! וואָס איך האָב דיך

אזוי טיעף אפגענארט, דערפון האט אינווענינ געקוואלען מיין רשעות.״

„דו האסט מן הסתם אפגענארט נאך איידעלערע מענשען איידער איך, האט זאראטוסטרא געזאגט הארט. איך היט מיך ניט אפ פון רמאים, איך מוז זיין אומפארזיכטיג: אזוי וויל עס מיין גורל.

דו אבער — מוזט אפנארען: אויף אזוי ווייט קען איך דיך! דו מוזט תמיד זיין צוויי־דריי־פיער־פינף־דייטיג! אויך דאס, אין וואס דו האסט זיך איצטער מודה געווען, איז פאר מיר בשום אופן ניט גענוג אמת און ניט גענוג פאלש!

דו שלימער פאלשע־מטבע׳ניק, ווי וואלסטו דען געקאנט אנ־דערס זיין! דו וואלסט נאך דיין קראנקהייט בעפארבט, ווען דו וואלסט בעדארפט ווייזען זיך א נאקעטער פאר דיין רופא.

אזוי האסטו נאר וואס בעפארבט דיין ליגען, בעת דו האסט געזאגט: „איך האב דאס געטאן נ א ר צום שפיעל!״ אין דערין איז אויך ע ר נ ס ט געווען, דו ב י ס ט א שמץ פון א גייסט־בעל־תשובה!

איך טרעף ריכטיג, ווער דו ביסט: דו ביסט געווארען אלע־מענס באצויבערער, אבער אויף זיך האסטו שוין ניט איבערגעלא־זען קיין ליגען און קיין שמד־שטיק, — דו גופא ביסט אן אנט־צויבערטער פאר זיך אליין!

דו האסט געשניטען פון דיין פעלד נאר דעם עקעל, ווי דיין איינציגען אמת. קיין איין ווארט איז ביי דיר ניט עכט, א־חוץ דיין מויל: איך מיין די חלשות, וואס קלעפט זיך ארום דיין מויל.״

— „ווער ביסטו דאך! האט דא אויסגעשריען דער אלטער צויבערער מיט א צולהכעיס־שטים, ווער דערוועגט זיך צו ריידען אזוי צו מ י ר, דעם גרעסטען פון די וואס לעבען היינט?״ — און א גרינער בליץ האט א שאס געטאן פון זיין אויג אויף זארא־טוסטרא׳ן. אבער באלד נאכדעם האט ער זיך געאנדערשט און האט טרויעריג געזאגט:

„אָ, זאַראַטוסטראַ, איך האַלט דאָס ניט אויס, עס שלאָגט מיר צו דער גאַל פון מיינע קונסטען, איך בין ניט ג ר ו י ס, וואָס זאָל איך מיך פאַרשטעלען! אָבער, דו ווייסט דאָך דאָס — איך האָב געזוכט גרויסקייט!

א גרויסען מענשען האָב איך געוואָלט פאַרשטעלען און האָב א סך מענשען איינגעשמועסט: אָבער אָט דער שקר האָט אריבער־געשטיגען מיין קראַפט. איך ווער צובראָכען דורך איהם.

אָ זאַראַטוסטראַ, אַלץ אין מיר איז שקר, אָבער אָט דער צו־ברעכען מיינער, וואָס איך צוברעך, — אָט דאָס אין מיר איז ע כ ט!" —

„עס טוט דיר אָן כבוד, האָט זאַראַטוסטראַ פינסטער געזאָגט און האָט אַראָפּגעבליקט אָן א זייט, עס טוט דיר אָן כבוד, וואָס דו האָסט געזוכט גרויסקייט, אָבער דאָס טוט אויך דיך פאַר־מסר'ן, גרוים ביסטו ניט.

דו שלימער אַלטער צויבערער, אָט ד אָ ס איז די בעסטע און אָרענטליכסטע זאַך אין דיר, וואָס דו ביסט געוואָרען מיעד פון זיך גופא און האָסט דאָס אַרויסגעזאָגט: „איך בין ניט גרוים".

א י ן ד ע ם גיב איך אָפּ כבוד דיר, ווי א בעל־תשובה פון דעם גייסט, און הגם נאָר פאַר א בלאָז און א רגע, אָבער אין דעם הרף־עין ביסטו געווען — עכט.

אָבער זאָג, וואָס זוכסטו דאָ אין מיינע וועלדער און פעלזען? און בעת דו האָסט זיך אוועקגעלייגט מ י ר אין וועג, וואָס פאַר א פּראָבע האָסטו געוואָלט פון מיר? —

אין וואָס האָסטו געוואָלט אויף דער פּראָבע שטעלען מ י ך?"

אזוי האָט גערעדט זאַראַטוסטראַ, און זיינע אויגען האָבען געפונקעלט. דער אַלטער צויבערער האָט א ווייל געשוויגען, דערנאָך האָט ער געזאָגט: „האָב איך געוואָלט דען דיך ברענגען אין א נסיון? איך — זוך נאָר.

אָ זאַראַטוסטראַ, איך זוך אַן עכטען, רעכטען, פּשוט'ען איינ־

דייטיגען, א מענשען פון גאָר דער אָרענטליכקייט, אַ געפּעס פון קלונשאַפּט, א הייליגען פון דער דערקענטניס, א גרויסען מענשען!

ווייסטו עס דען ניט, אַ זאראטוסטרא? איך זוך זאַ־ראטוסטרא׳ן."

— און דאָ איז אויפגעשטאַנען צווישען ביידען א לאַנגער שטיל־שווייגען; זאראטוסטרא אָבער איז ארייננעזונקען אין זיך גופא אזוי טיעף, אז ער האָט צוגעמאַכט די אויגען. דערנאָך אָבער, צוריקגעקומען צו דעם מאָן פון זיין שמועס, האָט ער א נעם געטאָן די האַנט פון דעם צויבערער און האָט געזאָגט פול איידעלקייט און הינטער־געדאַנק:

„גו־מילא! דאָרטען פיהרט דער וועג ארויף, דאָרטען ליעגט זאראטוסטרא׳ס הייהל. אין איהר מעגסטו זוכען דעם, וועמען דו האָסט געוואָלט געפינען.

און פרעג אָן עצה ביי מיינע חיות, ביי מיין אָדלער און מיין שלאַנג: זיי זאָלען דיר העלפען זוכען. מיין הייהל איז אָבער א גרויסע.

איך אליין, אמת — איך האָב נאָך קיין גרויסען מענשען ניט געזעהן. וואָס עס איז גרויס, דערויף איז היינט דאָס אויג פון די דינסטע מענשען נאָך צו גראָב. עס איז די ממשלה פון דעם המון.

ניט איינעם אזא האָב איך שוין געפונען, וואָס האָט זיך געשטרעקט און אויפגעבלאָזען, און דאָס פאָלק האָט געשריען: „זעהט, דאָ איז א גרויסער מענש"! אָבער וואָס איז די פעולה פון אלע בלאָז־זעק! לסוף געהט דער ווינט ארויס.

לסוף פּלאַצט א פראָש, וואָס האָט זיך צו לאַנג אויפגעבלאָ־זען: און דער ווינט געהט ארויס. א געשוואָלענעם אין בויך שטע־כען, דאָס איז א וואוילע פארוויילונג. הערט דאָס, איהר אינג־לעך!

אַט דער היינט איז דעם המון'ס: ווער קאָן דאָ נאָך וויסען, וואָס גרויס איז און וואָס קליין! ווער האָט דאָ גליק געהאַט אין זוכען גרויסקייט! נאָר אַ נאַר: נאַראָנים האָבען מזל.

דו זוכסט אַ גרויסען מענשען, דו וואונדערליכער נאַר? ווער האָט דיך דאָס געלערנט? איז היינט די צייט דערצו? אָ, דו שלימער זוכער, וואָס — ברענגסטו מיך אין נסיון?" — —

אזוי האָט גערעדט זאַראַטוסטראַ, מיט אַ געטרויסטען האַר־צען, און איז אוועקגעגאַנגען לאַכענדיג פאָראויס אין זיין וועג.

* *
*

ארויס פון דיענסט.

ניט לאַנג אָבער נאָכדעם, ווי זאַראַטוסטראַ האָט זיך בע־פרייט פון דעם צויבערער, האָט ער ווידער דערזעהען עמיצען, וואָס איז געזעסען ביים וועג, אין וועלכען ער איז געגאַנגען; דאָס מאָל אַ שווארצען לאַנגען מאַן מיט אַן איינגעשרומפּענעם בלייבען פּנים: דער האָט איהם טיעף פאַרדראָסען. „וועה געשריען, האָט ער געזאָגט צו זיך אין הארצען, דאָ זיצט די פארקליידעטע מרה־שחורה, און עס דוכט מיר אויס, זי איז פון דער גלחים־גזע: וואָס ווילען זיי אין מיין ממשלה?

וואָס! קוים אנטרונען פון יענעם צויבערער, מוז מיר דאָ ווידער אַן אנדער שווארץ־קינסטלער אריבערלויפען דעם וועג, — — עפּעס אַ מכשף מיט ארויפלייגען־הענט, אַ טונקעלער בעל־מופת פון גאָטס געגאַד, אַ געזאַלבטער וועלט־פארשווארצער, ווע־מען דער רוח האָט געמאַגט נעמען!

אָבער דער טייוועל איז קיינמאָל ניטאָ דאָרטען, וואו מען דאַרף איהם האָבען: תמיד קומט ער צו שפּעט, אָט דער פאר־שאָלטענער קאַרליק און „קרום־פוס!"

אזוי האָט זאַראַטוסטראַ געשאָלטען אומגעדולדיג אין זיין הארצען, און האָט געטראַכט, ווי ער זאָל זיך מיט אַן אָפּגעקערטען

בליק פארביי־גנבה'נען פארביי דעם שווארצען מאן: ערשט עס האט אנדערש פאסירט. מחמת אין דעם זעלבינען אויגענבליק האט דער זיצענדער מענש איהם שוין דערזעהען; און כמעט ווי איינער, וועמען עס איז צוגעפאלען אן אומדערוואַרטעטער גליק איז ער אויפגעשפרונגען און האט זיך א לאז געטאן צו זאראטוס־טרא'ן.

„ווער דו זאלסט ניט זיין, דו וואנדער־מענש, האט ער גע־זאגט, העלף א פארבלאנדזשעטען, א זוכענדען, אן אלטען מאן, וואס קאן דא געשעדיגט ווערען!

אט די וועלט דא איז מיר פרעמד און ווייט, איך האב אויך געהערט וואויען ווילדע חיות; און ד ע ר, וואס וואלט מיר גע־קאנט געבען שוץ, יענער איז שוין אליין מעהר ניטא.

איך האב געזוכט דעם לעצטען פרומען מענשען, א הייליגען און א מתבודד, וואס האט אליין אין זיין וואלד נאך גארנישט גע־הערט פון דעם, וואס די גאנצע וועלט ווייס היינט."

„ו ו א ס ווייס היינט די גאנצע וועלט? האט זאראטוסטרא געפרעגט. אפשר דאס, אז דער אלטער גאט לעבט ניט מעהר, אין וועלכען די גאנצע וועלט האט אמאל געגלויבט?"

„אט אזוי ווי דו זאגסט, האט געענטפערט דער אלטער מאן אין גרויס אומעט. און איך האב געדיענט יענעם אלטען גאט ביז צו זיין לעצטער שעה.

איצט אבער בין איך ארויס פון דיענסט, אהן א האר, און פארט ניט פריי, אויך ניט מעהר לוסטיג אפילו א שעה, סיידען אין זכרונות.

צוליעב דעם בין איך אין אט די בערג ארויף, איך זאל צום סוף ווידער א מאל מאכען א יום־טוב פאר מיר, ווי עס פאסט זיך פאר אן אלטען פויפסט און קירך־פאטער: ווייל זיי וויסען, איך בין דער לעצטער פויפסט! — א יום־טוב פון פרומע זכרונות און גאט־דיענסטען.

איצט אבער איז ער גופא געשטארבען, דער פרימסטער

מענש, יענער הייליגער אין וואלד, וואס האט זיין גאט שטענדיג געלויבט מיט זינגען און ברומען.

איהם גופא האב איך שוין ניט געפונען, ווען איך האב זיין ביידעל געפונען, — דערפאר אבער אין איהר צוויי וועלף, וואס האבען געיאמערט אויף זיין טויט — ווייל אלע חיות האבען איהם ליעב געהאט. בין איך אנטלאפען פון דארטען.

בין איך, הייסט עס, אומזיסט געקומען אין אט די וועלדער און בערג? האט מיין הארץ אפגעמאכט ביי זיך, אז איך האב גאר אן אנדערען געזוכט, דעם פרימסטען פון אלע יענע, וואס גלויבען ניט אין גאט, — אז איך האב געזוכט זאראטוסטרא'ן!"

אזוי האט גערעדט דער זקן און האט געקוקט מיט א שארפען בליק אויף דעם, וואס איז געשטאנען פאר איהם; זאראטוסטרא אבער האט אז גענומען די האנט פון דעם אלטען פויפסט און זי לאנג מיט באוואונדערונג בעטראכט.

„טו א קוק, דו חשוב'ער מענש, וואס פאר א שעהנע און לאנגע האנט: דאס איז די האנט פון אזא, וואס האט שטענדיג ברכות אויסגעטיילט. איצטער אבער האלט זי פעסט יענעם, וועלכען דו זוכסט, מיך, זאראטוסטרא'ן.

דאס בין איך, דער כופר בעיקר זאראטוסטרא, וואס זאגט: ווער לייקענט מעהר אין גאט, איידער איך, איך זאל מיך דערפרעהען מיט זיין למוד?"

אזוי האט גערעדט זאראטוסטרא און האט דורכגעעגבערט מיט זיינע בליקען די געדאנקען און הינטער־געדאנקען פון דעם אלטען פויפסט. לסוף האט יענער אנגעהויבען:

„ווער עס האט איהם מעהר פאר אלעמען געהאט און געליעבט, יענער האט איהם ממילא אויך מעהר פאר אלעמען פארלארען —:

— זעה, הפנים, אז פון אונזביידען בין איך גופא איצטער דער גרעסערער כופר־בעיקר? אבער ווער וואלט זיך געקאנט פרעהען דערפון!"

— „דו האָסט איהם געדיענט ביז צולעצט, ווייסטו ז ו י עס איז געשטאָרבען? האָט זאַראַטוסטרא געפרעגט, פאַרזונקען אין גערדאַנק, נאָך אַ טיעפען שווייגען. איז דאָס אמת, וואָס מען זאָגט, אַז די רחמנות האָט איהם דערוואָרגען,

— אַז ער האָט געזעהן, ווי דער מ ע נ ש איז געהאַנגען אויף דעם צלם, און האָט ניט געקאָנט אַריבערטראָגען, אַז די ליעבע צו דעם מענשען זאָל ווערען דער גיהנום זיינער און לסוף אויך זיין טויט? — — —

דער אַלטער פויפסט האָט אָבער ניט געענטפערט, נייערט שרעקעדיג געקוקט אָן אַ זייט און מיט אַ שמערצליך־פינסטערן אויסדרוק.

„לאָז איהם געהן, האָט זאַראַטוסטרא געזאָגט נאָך אַ לאַנגען טראַכטען, בעת ער האָט נאָך אַלץ געקוקט דעם אַלטען מאַן גלייך אין אויג אַריין.

לאָז איהם געהן, עס איז אויס מיט איהם. און אויב עס טוט דיר אָן כבוד, וואָס דו רעדסט נאָר גוטס אויף אָט דעם שביב־מרע, ווייסטו דאָך אַזוי גוט, ווי איך, ו ו ע ר ער איז געווען און אַז ער איז געגאַנגען אין וואונדערליכע וועגען.“

„אונטער דריי אויגען גערעדט, האָט געזאָגט דער פויפסט, אָן אויפגעהייטערטער (ווייל ער איז געווען בלינד אויף איין אויג), אין די ענינים מכוח גאָט בין איך אויפגעקלערטער איידער זאַראַטוסטרא אַליין — און אַזוי דאַרף דאָס זיין.

מיין ליעבע האָט איהם לאַנגע יאָהרען געדיענט, מיין ווילען איז נאָכגעגאַנגען נאָך גאָר זיין ווילען. אַ גוטער דיענער ווייס אָבער אַלץ, און אויך ניט ווענינ זאַכען, וואָס דער האר בעהאַלט פון זיך אַליין.

ער איז געווען אַ פאַרבאָרגענער גאָט, פול מיט סודות. באמת, אפילו אַ זוהן האָט ער בעקומען ניט אַנדערש ווי אויף גניבה'שע וועגען. ביי דער טיר פון זיין גלויבען שטעהט אָן אשת איש.

ווער עס לויבט איהם, ווי אַ גאָט פון ליעבע, טראַכט ניט גענוג

הויך פון דער ליעבע גופא. האט יענער גאט ניט געוואלט זיין אויך א שופט? אבער דער ליעבענדער ליעבט פון יענעה זייט לוין און מדה כנגד מדה.

בעת ער איז געוועזן יונג, אט דער גאט פון מזרח־לאנד, איז ער געוועזן הארט און נקמה־פול און האט זיך א גיהנום אויפגעבויט פאר דעם תענוג פון זיינע ליעבלינגע.

לסוף אבער איז ער אלט געווארען און ווייך און צוקראכען און רחמנות'דיג, מעהר מיט דעם אנבליק פון א זיידען, איידער פון א פאטער, אדער מעהר פאר אלץ — מיט דעם אנבליק פון א וואקעלדיגער באבען.

א פארוועלקטער איז ער זיך געזעסען אין זיין ווינקעל, ביים אויווען, האט זיך מצער געווען וועגען די שוואכע פיס זיינע, וועלט־מיעד, ווילענס־מיעד, און איז אין איין שעהנעם טאג דערשטיקט געווארען פון גרויס רחמנות." — —

„דו אלטער פויפסט, האט דא אין מיטען אריינגערעדט זאראַטוסטרא, האסטו ד א ס מיט דיינע אויגען געזעהען? אודאי האט דאס געקאנט זיך פארלויפען אזוי: אזוי, און אויך אויף אן אנדער אופן. ווען געטער שטארבען, שטארבען זיי תמיד מיט פיעלערליי ארטען מיתות.

אבער — לאז זיין! אזוי אדער אזוי, אזוי און אזוי — ער איז אוים! ער איז געוועזן צואווידער מיין געשמאק פאר מיינע אויערען און אויגען, אן ערגערע זאך וויל איך ניט זאגען נאך איהם.

איך ליעב אלץ, וואס בליקט העל און רעדט ארענטליך. אבער ער — דו ווייסט דאך, דו אלטער כומר, עס איז געווען אין איהם עפעס פון דיין טבע, פון דעם גלחים־שטייגער — ער איז געוועזן פיעל־דייטיג.

ער איז אויך געוועזן אומדייטליך. וויפיעל האט ער, דער צארן־פרייכער, געצארענט אנטקעגען אונז, אלעמאי מיר האבען איהם שלעכט פארשטאנען! אבער אלעמאי האט ער ניט גערעדט קיין קלארע דבורים?

און אויב שולדיג זיינען געווען אונזערע אויערען, אלעמאי האט ער אונז געגעבען אויערען, וואס האבען איהם שלעכט געהערט?
אויב שלאס איז געווען אין אונזערע אויערען, אדרבה! ווער האט דאס אריינגעלייגט אהין?

צו פיעל זאכען האבען זיך איהם ניט איינגעגעבען, אט דעם טעפּער, וואס ער האט ניט גוט זיך אויסגעלערנט! וואס ער האט אבער נקמה גענומען פון זיינע באשעפעניסען, פאר וואס זיי האבען זיך איהם שלעכט איינגעגעבען, — דאס איז געווען א זינה כלפי דעם גוטען געשמאק.

אויך אין דער פרומקייט איז דא א גוטער געשמאק: אט דער האט לסוף געזאגט: אוועק מיט אזא גאט! ליעבערשט גאר קיין גאט, ליעבערשט אויף אייגענער ריזיקא בויען דעם שיקזאל, ליעבערשט זיין א נאר, ליעבערשט אליין זיין א גאט!"

— „וואס הער איך, האט דא געזאגט דער אלטער פויפּסט מיט צוגעשפּיצטע אויערען; א, זאראטוסטרא, דו ביסט פרימער איידער דו מיינסט, מיט אזא מין אומגלויבען! איינער, א גאט אין דיר, האט דיך באקערט צו דיין לייקענען אין גאט.

איז דאס ניט דיין פרומקייט גופא, וואס לאזט דיך ניט מעהר גלויבען אין א גאט? און דיין צו גרויסע ארענטליכקייט וועט דיך נאך אוועקפיהרען אויף יענער זייט גוטס און שלעכטס!

זעה דאך, וואס עס איז געבליבען אנגעגרייט פאר דיר? דו האסט אויגען און הענט און מויל, וואס זיינען פון אייביגקייט אן פאראויס-באשטימט געווארען צו בענשען. מען בענשט ניט נאר מיט דער האנט.

אין דיין נאהענט, ווען אפילו דו ווילסט זיין דער גרעסטער כופר אין גאט, דערשפיהר איך א פארבעהאלטענעם הייליגען ריח, א וואויל-גערוך פון לאנגע בענשונגען: עס ווערט דערביי אי גוט, אי וועהיג אויפ'ן הארצען.

לאז מיך זיין דיין גאסט, א זאראטוסטרא, פאר איין איינצי־

גער נאכט! ערגעץ ניט אויף דער ערד וועט מיר איצטער וואוילער זיין איידער ביי דיר!" —

„אמן! כן יהי! האט זאראטוסטרא געזאגט מיט גרויס פאר־וואונדערונג, דארטען ארויף פיהרט דער וועג, דארטען ליעגט זא־ראטוסטרא'ס הייהל.

גריילעך, בנאמנות, וואלט איך דיך אליין באגלייט אהין, דו חשוב'ער מענש, ווייל איך ליעב אלע פרומע מענשען. אבער איצ־טער רופט מיך א נויט־געשריי אוועק פון דיר.

אין מיין ממשלה זאל קיינער ניט ליידען קיין שאדען; מיין הייהל איז א גוטער פארט. און מעהר פאר אלץ וואלט איך גע־וואלט ווידער אוועקשטעלען איטליכען טרויעריגען אויף א פעס־טען לאנד און אויף פעסטע פיס.

ווער אבער וואלט געקאנט אראפנעמען דיין שווער־געמיט פון דיינע אקסלען? דערצו בין איך צו שוואך. מיר וועלען באמת לאנג דארפען ווארטען, ביז איינער וועט דיר דיין גאט ווידער אויפוועקען.

מחמת אט דער אלטער גאט לעבט שוין ניט מעהר: אט דער איז גרינטליך טויט." —

אזוי האט גערעדט זאראטוסטרא.

* *

*

דער מאוס'ער מענש.

— און ווידער זיינען זאראטוסטרא'ס פיס געלאפען איבער בערג און וועלדער, און זיינע אויגען האבען געזוכט און געזוכט, אבער ערגעץ האבען זיי ניט געקאנט זעהן יענעם, וועמען זיי האבען געוואלט זעהן, דעם גרויסען נויט־ליידענדען און נויט־שרייענ־דען מענשען. אויף דעם גאנצען וועג אבער האט ער אנגעקוואלען אין זיין הארצען און איז געווען דאנקבאר. „וואס פאר גוטע זאכען, האט ער געזאגט, האט מיר דאך אט דער טאג געשענקט, ווי א

געצאָלט דערפאַר, וואָס ער האָט זיך אַזוי ניט גוט אָנגעהויבען! וועלכע חדוש׳דיגע מיט־שמועסער האָב איך געפונען!

זייערע ווערטער וועל איך איצט לאַנג קייען, פונקט ווי גוטע קערנער, מיין צאָהן זאָל זיי אויף קליין צומאָלען און צורייבען, ביז זיי וועלען מיר אריינפליסען אין דער נשמה, ווי מילך!" —

אז דער וועג האָט זיך אָבער ווידער א בויג געטאָן ארום א פעלז, האָט זיך דער פייזאַזש מיט איין מאָל פאַרענדערט, און זאַראַטוסטראַ איז אריינגעטראָטען אין א ממשלה פון טויט. דאָ האָבען ארויסגעשטאַרצט שוואַרצע און רויטע באַרג־פעלזען: קיין גראָז, קיין בוים, קיין שטים פון א פויגעל. מחמת דאָס איז געווען א טאָל, וואָס אַלע חיות האָבען אויסגעמיטען, אויך די רויב־חיות. גאָר איין סאָרט מיאוס׳ע, דיקע, גרינע שלאַנגען פלעגען קומען אהער קרעפּירען, ווען זיי פלעגען ווערען אַלט. דעריבער האָבען די פּאַס־טוכער א נאָמען געגעבען דעם טאָל: שלאַנגען־טויט.

זאַראַטוסטראַ אָבער איז פאַרזונקען געוואָרען אין א שוואַרצע עראינערונג, ווייל איהם האָט זיך געדוכט, פונקט ווי ער וואָלט שוין האָבען אמאָל געשטאַנען דאָ אין דעם טאָל. און א סך שווערע זאַכען האָבען זיך געלייגט אויף זיין זין: אַזוי, אז ער האָט אָנגע־הויבען געהן פּאַמעלעך און אַלץ פּאַמעלעכער און איז לסוף געבלי־בען שטעהן. דאָ אָבער האָט ער אויפגעהויבען די אויגען און האָט דערזעהן זיצען ביים וועג עפּעס אַזוינס, וואָס האָט געהאַט די גע־שטאַלט פון א מענשען און כמעט ווי ניט פון א מענשען, עפּעס וואָס מען קאָן גאָר ניט ארויסריידען. און מיט איין מאָל איז זאַ־ראַטוסטראַ בעפאַלען געוואָרען פון א גרויסער בושה, אַלעמאַי ער האָט מיט זיינע אויגען געזעהען אזא מין זאַך: רויט געוואָרען ביז זיינע ווייסע האָר ארויף, האָט ער אָבגעווענדעט זיין בליק און אויפגעהויבען דעם פוס, צו פאַרלאָזען יענעם ניט־גוטען אָרט. דאָ אָבער איז די טויטע ווייטקייט פול געוואָרען מיט קול: מחמת פון דער קרקע ארויס האָט גענומען גאָרגלען און כאָרכלען, ווי עס גאָר־גלט און כאָרכעלט וואַסער ביי נאַכט דורך פאַרשטאָפּטע וואַסער־

רעהרען; און לסוף איז דערפון געווארען א מענשען־שטים און מענשען־רייד: — זיי האבען אזוי געקלונגען:

„זאראטוסטרא! זאראטוסטרא! טרעף מיר מיין רעטעניש. זאג! זאג! וואס איז די נקמה, וואס מען נעמט פון אן עדות?

איך רוף דיך צוריק, דא איז גלאטער אייז, גיב אכטונג, גיב אכטונג, דיין שטאלץ זאל זיך דא ניט צוברעכען די פיס.

דו האלטסט זיך פאר א חכם, דו שטאלצער זאראטוסטרא! איז — טרעף דאך די רעטעניש, דו הארטע־ניס־קנאקער, — די רעטעניש, וואס איז איך! איז — זאג דאך: ווער בין איך!"

— אז זאראטוסטרא האט אבער געהערט יענע ווערטער, — וואס מיינט איהר, אן ערך, האט זיך אפגעשפיעלט אין זיין נשמה? די רחמנות האט איהם בעפאלען; און ער איז מיט א מאל אנידערגעזונקען, ווי א דעמב, וואס האט זיך א לאנגע צייט געהאלטען אנטקעגען א סך האלץ־העקער, — שווער, פלוצלונג, צו דעם שרעק אפילו פאר יענע, וועלכע האבען געוואלט איהם מאכען פאלען. אבער אויפ'ן שטעל איז ער ווידער אויפגעשטאנען פון דער ערד, און זיין פנים איז געווארען הארט.

„איך דערקען דיך גוט, האט ער געזאגט מיט א מעשענעם קול: דו ביסט גאט'ס רוצח! לאז מיך געהן.

האסט ניט געקאנט אריבערטראגען יענעם, וואס האט דיך געזעהען, דו נמאס'דיגסטער מענש! דו האסט גענומען נקמה פון יענעם עדות!"

אזוי האט געזאגט זאראטוסטרא און האט געוואלט אוועקגעהן; אבער דער ניט־צו־בעשרייבענדער האט זיך אנגעכאפט פאר א פיי־צעל פון זיין קלייד און האט אנגעהויבען איבער־א־נייעם צו גארג־לען און צו זוכען ווערטער.

„בלייב!" האט ער לסוף געזאגט, —

— בלייב! געה ניט פארביי! איך האב געטראפען, וועלכע

האָט עס האָט דיך אַנידערגעוואָרפען: וואויל צו דיר, אָ זאַראַטוס־טרא, וואָס דו ביסט ווידער אויף די פיס!

דו האָסט געטראָפען, איך וויים עס גוט, ווי עס איז יענעם אויפ'ן הארצען, וואָס האָט איהם געטויט, — אויפ'ן הארצען דעם גאָט'ס רוצח. בלייב! זעץ זיך־צו צו מיר, עס איז ניט אומזיסט.

צו וועמען זאָל איך דען געהן, אויב ניט צו דיר? בלייב, זעץ זיך! קוק מיך אָבער ניט אָן! האָב אָפּשיי אויך פאר מיין העס־ליכקיים!

זיי רודפ'ן מיך: איז — ביסטו מיין לעצטע אנטרינונג. ג י ט מיט זייער שנאה, נ י ט מיט זייערע שפּיאָנען: —

אָ, פון אזעלכע רדיפות וואָלט איך געשפּאָט; איך וואָלט גע־ווען שטאָלץ און פרעהליך!

איז ניט יעדער ערפאָלג געווען ביז אהער ביי די, וועמען מען האָט גוט פארפאָלגט? און ווער עס רודפ'ט גוט, לערנט זיך אוים גרינג נאָך־צו־געהן: ער איז דאָך שוין אמאָל — אהינטער! עס איז אָבער זייער ר ח מ נ ו ת, —

— זייער רחמנות איז עס, פאר וועלכער איך אנטלויף און אנטרין צו דיר. אָ זאַראַטוסטרא, באשירעם מיך, צו מיין לעצטער צנטרינונג, דו איינציגער, וואָס האָט מיך דורכגעבליקט:

—דו האָסט געטראָפען, ווי עס איז יענעם אויפ'ן הארצען, וואָס האָט א י ה ם געטויט. בלייב! און אויב דו ווילסט געהן, דו אומגעדולדיגער: געה ניט אין דעם וועג, אין וועלכען איך בין גע־קומען. יענער וועג איז אַ שלעכטער.

ביסטו אין כעס אויף מיר, וואָס איך פּלאפּעל און דאבער אזוי לאנג? וואָס איך גיב שוין דיר עצות? אָבער זיי וויסען, איך בין דאָס דער מיאוס'טער מענש —

— וואָס האָט אויך די גרעסטע, די שווערסטע פיס. וואו איך בין נאר געגאנגען, איז דער וועג געוואָרען שלעכט. אלע וועגען טו איך טרעטען צו טויט און צו שאנד.

וואָס דו ביסט אָבער פארבייגעגאנגען פאר מיר און האָסט

נעשווינען; וואָס דו ביסט רויט געוואָרען, איך האָב דאָס גוט געזעהען: אין דעם האָב איך דיך דערקענט, זאַראַטוסטראַ׳ן.

איטליכער אַנדערער וואָלט מיר צוגעוואָרפען אַ נדבה, זיין רחמנות, אין בליק און רייד. אָבער דערצו — בין איך ניט גענוג בעטלער, דאָס האָסטו דערשפּיהרט —

— דערצו בין איך צו ר י י ך, רייך אין דעם וואָס איז גרויס, אימה׳דיג, העסליך, ניט־אויס־צו־דריקען־אין־ווערטער! דיין שעמען־זיך, זאַראַטוסטראַ, האָט מיר כ ב ו ד אָ נ ג ע ט אָ ן!

קוים מיט צרות בין איך אַרויס געקומען אויס דעם שטופּענים פון די דערבאַרמדיגע, כדי איך זאָל געפינען דעם איינציגען, וואָס לערנט היינט, אַז „רחמנות האָבען איז אַן אָנטשעפּענעס" — דיך, אָ זאַראַטוסטראַ!

— דאָס רחמנות־האָבען סיי פון אַ גאָט, סיי פון אַ מענשען: רחמנות־האָבען גיהט אַנטקעגען דער שעמעוודיגקייט. און ניט־וועלען־העלפען קאָן זיין נאָבעלער, איידער יענע טוגענד, וואָס שפּרינגט צו איינעם צו.

ד אָ ס אָבער רופט זיך היינט טוגענד גופא ביי אַלע קליינע לייטלעך, רחמנות האָבען: — זיי האָבען ניט קיין יראת הכבוד פאַר אַ גרויסען אומגליק, פאַר דער גרויסער העסליכקייט, פאַר דעם גרויסען ניט־איינגעב.

אַריבער אָט די אַלע מענשען בליק איך אוועק, ווי אַ הונט אַריבער די רוקענס פון די אָנגעפּראַפּטע שאָף־העררען. דאָס זיינען קליינע וואָליגע, וואויל־ווילינע גראָהע לייט.

ווי אַ בוטשאַן קוקט אוועק אַריבער פלאַכע טייכלעך, מיט אַ צוריק־געדרעהטען קאָפּ: אַזוי בליק איך אוועק אַריבער דעם געשוויבעל פון די גראָהע קליינע וואָלענע און ווילענס און נשמות.

צו לאַנג האָט מען זיי געגעבען גערעכט, יענע קליינע לייט: אַזויערנאָך האָט מען זיי לסוף אויך געגעבען די מאַכט — איז לערנען זיי: גוט איז נאָר דאָס, וואָס קליינע לייט רופען גוט.

און „אמת" הייסט היינט, וואָס דער פּריידיגער האָט גע־

רעדט, וואָס איז אַליין געקומען פון זיי, יענער וואונדערליכער הייליגער און מליץ־יושר פון די קליינע לייט, וואָס האָט עדות געזאָגט אויף זיך, „איך — בין דער אמת“.

אָט דער ניט־עניו׳דיגער האָט שוין פון לאַנג אָן געמאַכט, אַז ביי די קליינע לייט זאָל דער קאַם געשוואָלען ווערען — ער, וואָס האָט ניט קיין קליינעם טעות געלערנט, בעת ער האָט גע־לערנט „איך — בין דער אמת“.

האָט מען ווען עס איז געענטפערט איידעלער יענעם ניט־עניו׳דיגען? — דו אָבער, אָ זאַראַטוסטראַ, ביסט פאַרביי איהם פאַרביי געגאַנגען און האָסט געזאָגט: „ניין! ניין! דריי מאָל ניין!“

דו האָסט געוואָרענט פון זיין טעות, האָסט דער ערשטער געוואָרענט פון דעם רחמנות־האָבען, — ניט אַלעמען, ניט קיינעם ניט, נאָר דיך און די פון דיין מין.

דו שעמסט זיך פאַר דער בושה פון דעם גרויסען ליידענדען; און באמת, ווען דו זאָגסט „פון דער רחמנות קומט אַ גרויסער וואָלקען, היט זיך, איהר מענשען!“

— ווען דו לערנסט „אַלע די וואָס שאַפען, זיינען האַרט, יעדע גרויסע ליעבע שטעהט העכער, איידער איהר רחמנות“: אָ, זאַראַטוסטראַ, וואָס פאַר אַ גוטער מבין דו ביסט, דוכט מיר, אויף סימנים פון וועטער!

דו גופא אָבער זאָלסט דיך גופא וואָרענען פון דיין רחמנות. וויל אַ סך מענשען זיינען אונטערוועגנס צו דיר, אַ סך ליידענדע, צווייפלענדע, פאַר׳יאוש׳טע, זיך טרינקענדע, פריער־רענדע, —

איך וואָרען דיך אויך פון מיר. דו האָסט געטראָפען מיין בעסטע, ערגסטע רעטעניש, מיך גופא און וואָס איך האָב געטאָן. איך קען די האַק, וואָס מאַכט דיך פאַלען.

אָבער ער — האָט געמוזט שטאַרבען: ער האָט געקוקט מיט אויגען, וואָס האָבען געזעהען אַ ל ץ, — ער האָט געזעהען דעם

מענשען׳ס טיפען און גרונטען, זיין גאנצע פארבעהאלטענע שמאך און העסליכקייט.

זיין רחמנות האט ניט געוואוסט פון בושה: ער איז געקראָכען אין מיינע שמוציגסטע ווינקלען. אט דער ניי־גיעריגסטער, דער צופיעל־צושטעהענדער, דער איבער־דערבארעמדיגער האט געמוזט שטארבען.

ער האט תמיד געזעהען מ י ך: פון אזא׳ן עדות האב איך געוואלט נעמען נקמה — אדער אליין אויפהערען צו לעבען.

דער גאט, וואס האט אלץ געזעהען, א ו י ך ד ע ם מ ע נ ש ע ן, אט דער גאט האט געמוזט שטארבען! דער מענש קאן ניט אריבערטראגען, וואס אזא עדות לעבט.״

אזוי האט גערעדט דער מאוס׳טער מענש. זאראטוסטרא אבער האט זיך אויפגעהויבען און האט זיך געגרייט אוועקצוגעהן: ווייל עס איז איהם געווען פראסטיג ביז אין זיינע אינגעווייד.

„דו ניט־אויסצוריידענדער, האט ער געזאגט, דו האסט מיך געווארענט פון דיין וועג. ווי א דאנק דערפאר, וועל איך דיר לויבען מיינעם. זעה, דארטען אויבען ליעגט די הייהל זאראטוסטרא׳ס.

מיין הייהל איז גרויס און טיעף און האט א סך ווינקלען; דארטען געפינט דער פארשטעקטעסטער זיין פארשטעק.

און הארט נעבען איהר זיינען דא הונדערט רוה־לעכער און שפאלטען פאר קריכענדע, פלאטערענדע און שפרינגענדע חיות.

דו ארויסגעשטויסענער, וואס דו שטויסט דיך אליין ארויס, דו ווילסט ניט וואוינען צווישען מענשען און מענשען־רחמנות? זעהר וואויל, איז — טו, ווי איך טו! אזוי ארום ווערסטו אויך לערנען פון מיר; נאר דער טוער לערנט זיך.

און ראשית וקודם רייד מיט מיינע חיות! די שטאלצסטע חיה און די קליגסטע חיה — זיי האבען פאר אונזביידע געקאנט זיין די ריכטיגע בעל־עצה׳ס!״ — —

אזוי האט גערעדט זאראטוסטרא און איז זיך געגאנגען זיין

וועג, נאָך טיעפער פאַרזונקען אין געדאַנק און לאַנגזאַמער, איידער פריהער: ווייל ער האָט אַ סך שאלות געפרעגט ביי זיך און האָט ניט געקאָנט אַזוי גרינג פאַרענטפערען זיי.

„ווי אָרעם איז דאָך דער מענש! האָט ער געטראַכט אין זיי. הארצען, ווי מיאוס, ווי כאַרכלענדיג, ווי פול פון פאַרבאָר־גענער בושה!

מען זאָגט מיר, אַז דער מענש ליעבט זיך אַליין: אָך, ווי גרויס מוז זיין אָט די זיך־אַליין־ליעבע! ווי פיעלע פאַראַכטונג האָט זי אַנטקעגען זיך!

אויך אָט דער־אָ האָט זיך געליעבט, ווי ער האָט זיך פאַר־אַכט, — אַ גרויסער ליעבענדער איז ער מיר און אַ גרויסער פאַר־אַכטער.

איך האָב נאָך קיינעם ניט געפונען, וואָס זאָל זיך האָבען טיע־פער פאַראַכט: אויך ד אָ ס איז אַ הויך. וועה, איז אפשר ע ר געוועזען דער העכערער מענש, וועמעס געשריי איך האָב געהערט?

איך ליעב די גרויסע פאַראַכטער. דער מענש אָבער איז עפּעס אַזוינס, וואָס מוז אריבערגעשטיגען ווערען". — —

* *
*

דער פרייוויליגער בעטלער.

אַז זאַראַטוסטראַ האָט פאַרלאָזען דעם מאוס'טען מענשען, האָט עס איהם גענומען פריערען, און ער האָט זיך געפיהלט איינ־זאַם: מחמת אַ סך קאַלטס און איינזאַמס איז דורכגעגאַנגען דורך זיין זין, אַזוי, אַז דערפון זיינען אויך זיינע איברים קעלטער גע־וואָרען.

בשעת ער איז אָבער ווייטער און ווייטער געשטיגען, ארויף, אראָפּ, דאָ פאַרביי גרינע לאָנקעס, דאָ אָבער אויך איבער ווילדע שטייניגע געלעגערס, וואו פריהער האָט משמעות אַן אומגעדולדיג טייכעל זיך געלייגט אין זיין בעט: איז איהם מיט אַמאָל ווידער געוואָרען ווארעמער און הארציגער אויפ'ן זין.

„וואָס איז מיר דאָך געשעהען?" האָט ער זיך געפרעגט, „עפּעס וואַרעמעס און לעבעדיגעס דערקוויקט מיך, וואָס מוז זיין אין דער נאָהענט פון מיר.

שוין בין איך וועניגער אליין; אומבאַוואוסטע וועג־חברים און ברידער וואַגלען אַרום מיר, זייער וואַרימער אָטעם ריהרט אָן מיין נשמה."

אַז ער האָט אָבער אַרומגעפאַרשט אַרום זיך און האָט געזוכט די טרויסטער פון זיין איינזאַמקייט: ערשט דאָס זיינען געווען קיה, וואָס זיינען געשטאַנען אין איינעם אויף אַ בערגעל; זייער נאָהענט און גערוך האָבען דערוואַרימט זיין האַרץ. אָט די קיה אָבער האָבען, ווייזט אויס, מיט התמדה זיך צוגעהערט צו אַ ריי־דענדען, און האָבען ניט באַמערקט דעם, וואָס איז צוגעקומען. ווען זאַראַטוסטראַ איז אָבער גאַנץ נאָהענט געקומען צו זיי, האָט ער דייטליך געהערט, ווי אַ מענשליכע שטים האָט גערעדט פון צווי־שען די בהמות; און בעשיינפּערליך האָבען זיי אַלע אין איינעם צוגעדרעהט זייערע קעפּ צו דעם ריידער.

איז זאַראַטוסטראַ האַסטיג אויפגעשפּרונגען און האָט פאַנאַנ־דערגעשטופּט די בהמות, ווייל ער האָט מורא געהאַט, טאָמער האָט דאָ מיט אימיצען אַ סבה פּאַסירט, ווּעמען די רחמנות פון די קיה וואָלט אסור געקאָנט עפּעס העלפען. אָבער דאָ האָט ער געהאַט אַ טעות; ווייל עס איז גאָר געזעסען אַ מענש אויף דער ערד און האָט, ווייזט אויס, גערעדט צו די בהמות, זיי זאָלען פאַר איהם קיין מורא ניט האָבען, אַ פריעד־ליעבענדער מענש אַ בארג־פּריידיגער פון וועמעס אויגען עס האָט געפּריידיגט די גוטס־קייט אַליין. „וואָס זוכסטו דאָ?" האָט זאַראַטוסטראַ אויסגערו־פען פאַר'חדוש'ט.

„וואָס איך זוך דאָ? האָט ער געענטפערט: דאָס אייגענע, וואָס דו זוכסט, דו פריד־צושטערער! איך מיין, דאָס גליק אויף דער ערד.

צוליעב דעם אָבער וויל איך לערנען פון אָט די בהמות. ווייל,

וויסען דאַרפסטו, אַ האַלבען פריה־מאָרגען רייד איך שוין צו זיי, און זיי האָבען מיר נאָר וואָס געוואָלט געבען זייער ענטפער. איז — פאַרוואָס שטערסטו זיי?

באַם מיר קערען זיך ניט אום און ווערען ניט ווי די בהמות, קומען מיר ניט אריין אין דעם מלכות שמים. מחמת מיר דאַרפען זיך אויסלערנען פון זיי איין זאַך: מעלה־גירה זיין.

און באמת, דער מענש, ווען ער זאָל אפילו געווינען די גאַנצע וועלט און נאָר איינס זיך ניט אויסלערנען, מעלה־גירה זיין: וואָס וואָלט געווען די פעולה דערפון! ער וואָלט ניט פטור ווערען פון זיין אומעט.

— זיין גרויסען אומעט, — וואָס רופט זיך היינט ע ק ע ל. ווער האָט ניט היינט האַרץ, מויל און אויגען פול פון עקעל? דו אויך! דו אויך! אָבער קוק דאָך אָן אָט די קיה!" —

אַזוי האָט גערעדט דער באַרג־פריידיגער און האָט דערנאָך צוגעווענדט זיין בליק צו זאַראַטוסטראַ'ן, — ווייל ביז אַהער איז זיין בליק מיט ליעבע געהאַנגען אויף די קיה —: דאָ אָבער האָט ער זיך פאַראַנדערשט. „ווער איז דאָס, מיט וועמען איך רייד? האָט ער אויסגערופען, אַ דערשראָקענער, און איז אויפ־געשפרונגען פון דער ערד.

דאָס איז דער מענש אָהן עקעל, דאָס איז זאַראַטוסטראַ אַליין, דער, וואָס האָט גובר געווען דעם גרויסען עקעל; דאָס איז דאָס אויג, דאָס איז דער מויל, דאָס איז דאָס האַרץ פון זאַראַטוסטראַ'ן גופא."

און בשעת ער האָט אַזוי גערעדט, האָט ער ביי דעם, צו וועמען ער האָט גערעדט, געקושט די הענט מיט אַריבערשטראָ־מענדע אויגען און האָט זיך אין גאַנצען אויפגעפיהרט ווי איינער, וועמען אַ טייערע מתנה און אַ שאַץ איז אומגעריכטערהייט אַראָפּ־געפאַלען פון הימעל. די קיה אָבער האָבען געקוקט אויף דאָס אַלץ און זיך געוואונדערט.

„רייד ניט וועגען מיר, דו וואונדערליכער! ליעבליכער!

האָט זאַראַטוסטראַ געזאָגט און האָט איינגעהאַלטען זיין צערט־ליכקייט, רייד צו מיר פריהער וועגען זיך! ביסטו ניט דער פריי־ווילינער בעטלער, וואָס האָט אַ מאָל אוועקגעוואָרפען פון זיך אַ גרויסע עשירות, —

— וואָס האָט זיך געשעמט מיט זיין עשירות און מיט די רייכע און איז אַנטלאָפען צו די אָרימסטע, כדי ער זאָל זיי שענקען זיין שפע און זיין הארץ? אָבער זיי האָבען איהם ניט אָנגענו־מען."

„אָבער זיי האָבען מיך ניט אָנגענומען, האָט דער פרייוויליגער בעטלער געזאָגט, דו ווייסט עס דאָך. בין איך לסוף אוועק צו די חיות און אָט די בהימות".

„דו האָסט זיי געלערנט, האָט זאַראַטוסטראַ איבערגעשלאָגען זיינע רייד, אַז עס איז שווערער גוט צו געבען איידער גוט צו נעמען און אַז גוט שענקען איז אַ קונסט און די לעצטע פוקסען־קליגסטע מייסטער־קונסט פון גוטיגקייט".

„בפרט אין היינטיגע צייטען, האָט געענטפערט דער פרייווי־לינער בעטלער: דאָס הייסט היינט, ווען אַל' דאָס נידעריגס איז געוואָרען אויפשטאַנדיש און מבולבל און אויף זיין אופן האָפער־דיג: דאָס הייסט, אויף דעם המון־עם־אופן.

ווייל די שעה איז געקומען, ווי דו ווייסט, פאַר דעם גרויסען ניט־גוטען, לאַנגען, לאַנגזאַמען ערב־רב־ און־ שקלאַפען־אויפ־שטאַנד: און ער וואַקסט און וואַקסט!

איז — ווערען די נידעריגע אויפגעברויזט פון יעדער צדקה און פון קליינע מתנות; און די איבער־רייכע מעגען זיך היטען!

ווער עס טראָפּענט אין היינטיגער צייט, ווי די בויכיגע פלאַ־שען פון צו שמאָלע העלזלעך: — אַזוינע פלאַשען ברעכט מען אי־בער היינט גריילעך די האַלז.

להוט'ע גיעריגקייט, גאַלינע קנאה, פאַראומערטע נקמה, ערב־רב־שטאָלץ: דאָס אַלץ איז מיר געשפרונגען אין פנים אריין. עס

איז שוין ניט אמת אז די אָרעמע זיינען גליק־געבענשט. די מלכות שמים אָבער איז ביי די בהימות".

„און פאַרוואָס איז זי ניט ביי די רייכע?" האָט זאַראַטוס־טרא געפרעגט אין אַן אויספּרואוו, בעת ער האָט אָפּגעטריבען די קיה, וואָס האָבען דעם פריער־ליעבענדען מעשה קרובים ארומגע־שמעקט.

„וואָס פּיהרסטו מיך אריין אין א נסיון? האָט יענער גע־ענטפערט. דו אַליין ווייסט עס נאָך בעסער פאַר מיר. וואָס האָט מיך דען געטריבען צו די אָרימסטע, אָ זאַראַטוסטראַ? איז דאָס ניט געווען דער עקעל פאַר אונזערע רייכסטע?

— פאַר די פאַרברעכער פון רייכטום, וואָס הויבען אויף זייער פּאָרטייל פון יעדען מיסט, מיט קאַלטע אויגען און צולאָזענע געדאַנקען, פאַר אָט דער חברה, וואָס שטינקט צום הימעל,

— פאַר אָט דעם באַגילדטען פאַרפאַלשטען המון־עם, וועמעס טאַטעס זיינען געווען גנבים אָדער נבלה־קראָהען, אָדער לומ־פּען־זאַמלער, פאַר די ווייבער, נאָכגעביגע, תאוה־לוסטיגע, פאַר־געסליכע. — מחמת זיי זיינען אַלע ניט ווייט פון נאַפקעס —

ערב־רב אויבען, ערב־רב אונטען! וואָס איז איצטער די נפקא־מיניה „אָרעם" — „רייך", דעם חילוק האָב איך פאַרלאָרען פון אויג, — בין איך אַנטלאָפען פון דאָרטען, ווייטער, רק ווייטער, ביז איך בין געקומען אָט צו די קיה."

אזוי האָט גערעדט דער פריער־ליעבענדער און האָט אַליין שווער געאָטעמט און האָט געשוויצט בעת'ן ריידען: אזוי, אז די בהמות האָבען זיך אויפ'ם ניי געוואונדערט. זאַראַטוסטרא אָבער האָט איהם רק געקוקט מיט א שמייכעל אין פּנים אריין, ווען ער האָט אזוי הארט גערעדט, און האָט דערביי שווייגענדיג געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ.

„דו פאַרגוואַלטיגסט זיך אַליין, דו בארג־פּריידיגער, ווען דו ווענדסט אָן אַזעלכע הארטע ווערטער. פאַר אַזא הארטקייט איז ביי דיר ניט געוואַקסען ניט דער מויל, ניט דאָס אויג. און אויך, ווי

מיר דוכט, אפילו ניט דער מאַגען. א י ח ם איז צוואווידער אַזאַ מין צאָרענגען און האַסען און אָריבערשוימען. דיין מאַגען וויל מילדערע זאַכען: ביסט ניט קיין קצב. אַ סך מעהר ביסטו, דוכט מיר, אַ פלאַנץ־מענש און אַ וואָרצעל־מאַן. עס קאָן זיין, דו צור־מאַלסט קערענער. בלי ספק אָבער האָסטו ניט האַלט די פלייש־ליבע פריידען און דו ליעבסט האָניג."

„דו האָסט געטראָפען בנוגע מיך, האָט דער פרייוויליגער בעטלער געענטפערט מיט אַ גרינגער־געוואָרענעם הארצען. איך האָב האַלט האָניג, איך צומאַל אויך קערענער, ווייל איך האָב גע־זוכט וואָס איז ליעבליך פאַר דעם מויל און וואָס מאַכט אַ ריי־נעם אָטעם:

— אויך דאָס, וואָס דאַרף האָבען אַ לאַנגע צייט, אַ טאָג, און מויל־ווערק פאַר מילדע לײדיגגייהערס און פוילענצער.

וויטער פאַר אַלעמען זיינען אין דעם פרט זיכער דערגאַנגען אָט די קיה: זיי האָבען אויסגעטראַכט פאַר זיך מעלה־גירה־זיין און ליעגען־אין־דער־זון. אויך האַלטען זיי זיך אָפּ פון אַלע שווע־רע געדאַנקען, וואָס מאַכען געשוואָלען דאָס הארץ."

— זאָל זיין! האָט געזאָגט זאַראַטוסטראַ: דו זאָלסט אויך מ י י נ ע חיות זעהן, מיין אָדלער און מיין שלאַנג, — זייער גלייכען איז איצטער ניטאָ אויף דער וועלט.

זעהסט, דאָרטען פיהרט דער וועג צו מיין הייהל: זיי די נאַכט אַ גאַסט אין איהר. און רייד מיט מיינע חיות וועגען דעם גליק פון די חיות, —

ביז איך אַליין וועל קומען אַהיים. ווייל איצטער רופט מיך אַ גוויס־געשריי אַוועק פון דיר. אויך נייעם האָניג וועסטו גע־פינען ביי מיר, אייז־פרישען וואַפּעל־גאָלד־האָניג; דאָס קאָנסטו עסען!

איצטער אָבער נעם תיכף אָפּשייד פון דיינע בהימות, דו וואונדערליכער! ווען אפילו דאָס קאָן זיין שווער פאַר דיר. ווייל דאָס זיינען דיינע וואַרימסטע פריינד און לעהרער!"

„— א־חוץ איינעם, וועלכען איך האב נאך ליעבער, האט נעענטפערט דער פרייוויליגער בעטלער. דו אליין ביסט א גוטער, נאך בעסער איידער א קוה, א זאראטוסטרא!“

„אוועק, אוועק! דו שלעכטער חנופות'ניק! האט זאראטוסטרא אויסגעשריען מיט בייזקייט, וואס פיהרסטו מיך איבער מיט אזא לויב און חניפה־האניג?“

„אוועק, צוועק פון מיר!“ האט ער אויסגעשריען נאך א מאל און האט א הויב געטאן זיין שטעקען אויף דעם צארטליכען בעטלער: יענער איז אבער אוועקגעלאפען פלינק.

* *
*

דער שאטען.

קוים איז דער פרייוויליגער בעטלער אוועקגעלאפען און זאראטוסטרא איז ווידער געבליבען מיט זיך אליין, ערשט ער האט דערהערט הינטער זיך א נייע שטים: זי האט גערופען: „שטעה! זאראטוסטרא! איז — ווארט דאך! דאס בין איך, א זאראטוסטרא, איך, דיין שאטען!“ אבער זאראטוסטרא האט ניט געוואַרט, ווייל א פארדראס איז פלוצלונג געקומען אויף איהם מחמת דעם צו גרויסען עולם און דער שטופעניש אין זיינע בערג.

„וואו איז אהינגעקומען מיין איינזאמקייט? האט ער געזאגט.

עס ווערט באמת צו פיעל פאר מיר; עס שוויבעלט אין די בערג, מיין ממשלה איז שוין ניט מעהר פון ד ע ר וועלט, איך דארף האבען נייע בערג.

מיין שאטען רופט מיך? ווען מען זאל אהרען מיין שאטען? לאז ער מיר נאכלויפען! איך — וועל פון איהם אנטלויפען.“

אזוי האט גערעדט זאראטוסטרא אין זיין הארצען און האט גענומען אנטלויפען. אבער יענער, וואס איז געווען הינטער איהם, איז איהם נאכגעלאפען: אזוי, אז באלד זיינען דריי לויפער געלאפען איינער הינטער דעם אנדערען, דהיינו: אין פאראויס דער פרייוויליגער בעטלער, דערנאך זאראטוסטרא און דער דריטער און

הינטערסטער — זיין שאָטען. ניט לאַנג זיינען זיי אַזוי געלאָפען, ביז זאַראַטוסטראַ האָט זיך באַזינט וועגען זיין טפשות און האָט מיט איין רוק אַראָפּגעטרייסעלט פון זיך דעם גאַנצען פאַרדראָס און די דערעסענקייט.

„וואָס! האָט ער געזאָגט, האָבען דען ניט מקדמונים פּאַסירט די לעכערליכסטע זאַכען מיט אונז אַלטע מתבודדים און הייליגע?

באמת, מיין טפשות איז הויך אויסגעוואַקסען אין די בערג. איצטער הער איך, ווי עס קלאַפּערען זעקס אַלטע נאַרען־פיס, איין פּאָר הינטער דער אַנדערער!

אָבער זאָל זאַראַטוסטראַ מורא האָבען פאַר אַ שאָטען? אויך רעכען איך אַז סוף־כל־סוף האָט ער לענגערע פיס איידער איך".

אַזוי האָט גערעדט זאַראַטוסטראַ און האָט געלאַכט מיט די אויגען און די איינגעווייד; ער איז געבליבען שטעהן און האָט זיך פלינק אַרומגעדרעהט — און זעה, שיער האָט ער דערביי ניט אַנידערגעוואָרפען אויף דער ערד זיין נאָכלויפער און שאָטען: אַזוי האַרט אויף די פיס־טראָטען איז יענער נאָכגעלאָפען נאָך איהם און אַזוי שוואַך איז ער אויך געווען. דהיינו, אַז ער האָט גענומען פאַרשען איהם מיט די אויגען, האָט ער זיך דערשראָקען ווי פאַר אַ פּלוצימדיגען געשפּענסט: אַזוי דין, שוואַרצליך און אָפּגעלעבט האָט יענער נאָכלויפער אויסגעזעהען.

„ווער ביסטו? האָט זאַראַטוסטראַ געפרעגט אין כעס, וואָס טוסטו דאָ? און פאַר וואָס רופסטו זיך מיין שאָטען? דו געפעלסט מיר ניט."

„זיי מיר מוחל, האָט דער שאָטען געענטפערט, וואָס דאָס בין איך, און אויב איך געפעל דיר ניט, אָ זאַראַטוסטראַ! דערפאַר לויב איך דיך און דיין גוטען געשמאַק.

אַ וואַנדערער בין איך וואָס איז שוין אַ סך נאָכגעגאַנגען הינטער דיינע פיס־טראָטען: תמיד אונטערוועגענס, אָבער אָהן אַ ציעל און אָהן אַ היים: אַזוי, אַז בנאמנות עס פעהלט מיר וועניג

צו דעם אייבינען איד, אַ־חוץ וואָס איך בין ניט אייביג און ניט קיין איד.

ווי? מוז איך כּסדר זיין אונטערוועגנס? פון איטליכען ווינט געווירבעלט, נע ונד, ווייטערגעטריבען? אָ ערד, דו ביסט מיר צו קיילעכדיג געוואָרען!

אויף איטליכען אויבערפלאַך בין איך שוין געזעסען, ווי אַ מיעדער שטויב בין איך געשלאָפען אויף שפּיעגלען און פענסטער־שויבען: אַלץ נעמט פון מיר, קיין זאַך ניט מיר ניט, איך ווער דין,— כמעט בין איך געגליכען צו אַ שאָטען.

נאָך דיר אָבער, זאַראַטוסטראַ, בין איך נאָכגעפלוינען און נאָכגעצויגען די נאָר לענגסטע צייט און ווען איך פלעג מיך פון דיר בעהאַלטען, בין איך פאָרט געווען דיין בעסטער שאָטען: וואו נאָר דו ביסט געזעסען, בין איך אויך געזעסען.

מיט דיר בין איך אַרומגעגאַנגען איבער די ווייטסטע, קאַלט־סטע וועלטען, צו אַ געשפּענסט געגליכען, וואָס לויפט אַרום פרייוויליג איבער די ווינטערדעכער און דעם שנעע.

מיט דיר האָב איך אויך אַרומגעשטרעבט אין אַלע פאַרבאָ־טענע, שלימסטע און ווייטסטע ענינים: און ווען עפּעס אין מיר איז אַ טוגענד, איז דאָס, וואָס איך האָב פאַר קיין פאַרבאָט קיין מורא ניט.

מיט דיר האָב איך צובראָכען, וואָס מיין האַרץ האָט ווען עס איז עהרליך געהאַלטען, אַלע גרעניץ־שטיינער און בילדער האָב איך אַנידערגעוואָרפען, נאָך די געפעהרליכסטע וואונשען בין איך נאָכגעלאָפען — בנאמנות, איבער יעדען פאַרברעך בין איך איין מאָל דורכגעלאָפען.

מיט דיר האָב איך מיך אָפּגעוואוינט פון דעם גלויבען אין ווערטער און ווערטען און גרויסע נעמען. ווען דער טייוועל בייט זיין הויט, פאַלט דען ניט אַראָפּ אויך זיין נאָמען? מחמת יענער נאָמען איז אויך הויט. דער טייוועל גופא איז אפשר — הויט.

„גאָרנישט איז אמת, מעגען מעג מען אַלץ“: אַזוי האָב איך

גע׳טענה׳ט צו זיך. אין די קאַלטסטע וואַסערען האָב איך מיך געוואָרפען מיט קאָפּ און האַרץ. אַך, ווי אָפט בין איך דערפון געשטאַנען א נאַקעטער ווי א רויטער קרעבס! אַך, וואוהין איז ביי מיר אַהינגעקומען מיין גאַנצע גוטסקייט און יעדע בושה און יעדער גלויבען אין די גוטע! אַך, וואו איז יענע פאַר׳שקרן׳טע אומשולד, וואָס איך האָב אַמאָל געהאַט, די אומשולד פון די גוטע און זייערע נאָבעלע ליגענס!

באמת, צו אָפט בין איך נאָכגעלאָפען דעם אמת האַרט אויף דעם פוס־טראַט: האָט ער מיר א בריק געטאָן אין קאָפּ. אַן אַנדערס מאָל האָב איך געמיינט, איך ליאַג, ערשט זעה! גראָד יעמאָלט האָב איך געטראָפען — דעם אמת.

צו פיעל איז מיר קלאָר געוואָרען: איז אַהרט עס מיך שוין א ברעקעל ניט. קיין זאַך, וואָס איך ליעב, לעבט ניט מעהר, — ווי זאָל איך נאָך מיך אַליין ליעבען?

„לעבען אַזוי, ווי איך האָב די לוסט דערצו, אָדער גאָר ניט לעבען": אַזוי וויל איך דאָס, אַזוי וויל דאָס אויך דער הייליגסטער. אָבער, וועה איז מיר! ווי אַזוי האָב א י ך נאָך — לוסט?

האָב א י ך — נאָך א ציעל? א האַפען, וואוהין מיין שיף־לייוועגט לויפט?

א גוטען ווינט? אַך, נאָר דער וואָס וויים, וואוהין ער פאָהרט, וויים אויך, וועלכער ווינט איז א גוטער און איז זיין פאָהר־ווינט.

וואָס איז מיר נאָך געבליבען? א האַרץ איינגעמאַטערט און פאַרשיים; א ניט־איינגעשטעלטער ווילען; פלאַטער־פליגלען; א צובראָכענער חוט השדרה.

אָט דאָס זוכען מ י י ן היים: אָ זאַראַטוסטראַ, אז דו וואָלסט וויסען! — אָט דאָס זוכען איז געווען מיין פּלאָג, עס פרעסט מיך אויף.

וואו איז — מ י י ן היים? איך פרעג מיך נאָך און זוך און האָב געזוכט; איך האָב דאָס ניט געפונען. אָ, אייביגער אומעטום, אָ, אייביגער ערגעץ־ניט, אָ, אייביגער — אומזיסט!"

אזוי האָט גערעדט דער שאָטען, און זאַראַטוסטראַ'ס פּנים איז אַלץ לענגער געוואָרען ביי זיינע ווערטער. „דו ביסט מיין שאָטען! האָט ער לסוף געזאָגט מיט טרויעריגקייט.

דיין געפאהר איז ניט קיין קליינע, דו פרייער גייסט און וואַנדערער! דו האָסט געהאַט א ניט־גוטען טאָג: זעה, אַז אויף ז'יר זאָל ניט קומען נאָך אַן ערגערער אָוונט!

פאַר אַזעלכע ניט־איינגעשטעלטע, ווי דו, וועט לסוף אויך אַ תפיסה אויסדוכטען גליק־געבענשט. האָסטו ווען געזעהען, ווי געפאַנגענע פאַרברעכער שלאָפען? זיי שלאָפען רוהיג, זיי דער־קוויקען זיך מיט זייער נייער זיכערקייט.

היט זיך, אַז ענגער גלויבען זאָל דיך לסוף ניט נעמען אין געפאַנגענשאַפט, אַ האַרטער, שטרענגער שגעון! מחמת דיך פאַר־פיהרט איצטער אַלצדינג, וואָס איז ענג און פעסט.

דו האָסט אָנגעוואָרען דעם ציעל: וועה, ווי וועסטו אָט דעם אַנווער פאַרפלוידערען און פאַרגעסען. מיט דעם גופא — האָסטו אויך אָנגעוואָרען דעם וועג!

דו אָרעמער אַרומוואָגלער, אַרומשמייער, דו מיעדע זומער־פויגעלע! ווילסטו היינטיגען אָוונט אַ רוה און אַ היים־פּלאַץ האָבען? איז — געה אַרויף צו מיין הייהל!

אַן דאָרטען פיהרט דער וועג צו מיין הייהל. און איצונדער וויל איך אויף־גיך ווידער פון דיר אַוועקלויפען. עס ליעגט שוין ווי אַ שאָטען אויף מיר.

איך וויל לויפען אַליין, עס זאָל ווידער ווערען העל אַרום מיר. דערצו מוז איך נאָך אַ לאַנגע צייט זיין לוסטיג אויף די פיס. אין אָוונט אָבער וועט מען ביי מיר — טאַנצען!“ — —

אזוי האָט גערעדט זאַראַטוסטראַ.

* *

*

אין האלבען טאָג.

— און זאראטוסטרא איז געלאָפען און געלאָפען און האָט מעהר קיינעם ניט געפונען און איז געווען אליין און האָט אלע ווײלע געפונען זיך גופא און האָט מיט הנאה געזופּט זיין איינזאמקייט און האָט געטראַכט וועגען גוטע זאכען, — שעה'נווייז. אָבער ארום דער שעה פון האלבען טאָג, ווען די זון איז געשטאַנען פונקט איבער זאראטוסטרא'ס קאָפּ, איז ער פארבייגעגאַנגען פארביי אן אלטען קרומען און קארביגען בוים, וואָס איהם האָט די רייכע ליעבע פון א וויינשטאָק ארומגענומען פון אלע זייטען און וואָס איז פאר זיך אליין געווען פארבאָרגען: געלע וויינטרויבען זיינען פול און פיעל אראָפּגעהאַנגען פון איהם פאר דעם וואַנדערער. האָט זיך איהם פארוועלט א ביסעל שטילען זיין דאָרשט און אָפּרייסען א וויינטרויב; אז ער האָט אָבער שוין אויסגעשטרעקט דערצו זיין אָרעם, האָט זיך איהם נאָך מעהר פארגלוסט אן אנדער זאַך: דהיינו, זיך אנידערלייגען נעבען דעם בוים, אין דער שעה פון דעם רעכטען האלבען טאָג, און א שלאָף טאָן.

האָט דאָס זאראטוסטרא געטאָן; און ווי נאָר ער איז געלעגען אויף דער ערד, אין דער שטיל און דער פארבאָרגענקייט פון דעם פיעל־פארביגען גראָז, האָט ער שוין פארגעסען אויף זיין ביסעל דאָרשט און איז איינגעשלאָפען. ווייל, ווי זאראטוסטרא'ס א ווערטעל זאָגט: איין זאַך איז נויטיגער איידער די אנדער זאַך. נאָר די אויגען זיינען געבליבען אָפען: מחמת זיי האָבען ניט געקאָנט זאט ווערען אָנקוקענדיג און שעצענדיג דעם בוים און די ליעבע פון דעם וויינשטאָק. בשעת'ן איינשלאָפען אָבער האָט זאראטוסטרא אזוי געזאָגט צו זיין הארצען:

„שטיל! שטיל! איז די וועלט ניט נאָר וואָס געקומען צו איהר תכלית־השלימות? וואָס קומט מיט מיר פּאָר?

ווי א חן'עוודיגער ווינט טאַנצט אן אומגעזעהענער איבער דעם געטאָוועלטען ים, גרינג, ווי א פּעדער: אזוי — טאַנצט דער שלאָף אבער מיר.

קיין איין אויג דריקט ער מיר ניט צו, די נשמה לאָזט ער מיר וואך זיין. גרינג איז ער באמת! פעדער־גרינג.

ער שמועסט מיך איין, איך ווייס ניט ווי? ער באריהרט מיך אינוועניג מיט א חניפה־האנט, ער צווינגט מיך. יע, ער צווינגט מיך, מיין נשמה זאָל זיך אויסשטרעקען: —

— ווי לאנג און מיעד זי ווערט, מיין וואונדערליכע נשמה! איז צו איהר געקומען דער אָוועגט פון דעם זיעבענטען טאָג גראָד אין מיטען האלבען טאָג? האָט זי שוין צו לאנג ארומגעוואָנ־דעלט, א גליק־געבענשטע, צווישען גוטע און צייטיגע זאכען?

זי שטרעקט זיך אויס לאנג, לאנג, — נאָך לענגער! זי ליעגט שטיל, מיין וואונדערליכע נשמה. צו פיעל גוטס האָט זי שוין פארזוכט, אָט די גילדערנע טרויעריגקייט דריקט אויף איהר, זי פארדרעהט דעם מויל.

— ווי א שיף, וואָס לויפט אריין אין איהר שטילער בוכט: — איצט לעהנט זי זיך אָן דער ערד, מאַט פון דער לאנגער נסיעה און פון די אומזיכערע ים'ען. איז ניט די ערד א סך טייערער?

ווען אָט אזא שיף לייגט זיך אנידער און טוליעט זיך־צו צו דער ערד: — איז שוין גענוג, אז א שפין פון דער יבשה, זאָל צו איהר צושפינען זיין פאָדים. קיין שטארקערען קאנאט דארף זי ניט.

ווי אזא מיעדע שיף אין דער שטילסטער בוכט, אזוי רוה איך אויך איצטער, נאָהענט צו דער ערד, געטריי, צוגעטרויט, ווארטענדיג, צוגעבונדען צו איהר מיט די גרינגסטע פעדים.

אָ גליק! אָ גליק! ווילסט אפשר זינגען, מיין נשמה? דו ליעגסט אין גראָז. אָבער איצטער איז די פארבאָרגענסטע דער־הויבען־יום־טוב'דיגסטע שעה, ווען קיין פאסטוך שפיעלט ניט אויף זיין פלויט.

היט זיך! הייסער טאָג שלאָפט אויף די פעלדער. זינג ניט! שטיל! די וועלט איז אין תכלית־השלימות!

זינג ניט, דו גראָז־פויגעלע, אָ מיין נשמה! טו ניט מורמלען

אפילו! זעה דאָך — שטיל! דער אַלטער האַלבען־טאָג שלאָפט ער באַוועגט זיינע ליפּען: טרינקט ער ניט גראָד איצט אַ טראָפּען גליק —

— אָן אַלטען ברוינעם טראָפּען גילדערנעם גליק, גילדערנעם ווײַן? אויף־גיך פּליהט עפּעס דורך איבער איהם, זיין גליק לאַכט. אַזוי — לאַכט אַ גאָט. שטיל! —

— „גליק, ווי ווייניג דאַרף מען צו גליק!“ אַזוי האָב איך אַמאָל געזאָגט און געמיינט, אַז איך בין אַ חכם. אָבער דאָס איז געוועזן אַ לעסטערונג: אָ ט ד אָ ס האָב איך איצטער גע־לערנט. קלוגע נאַרען ריידען בעסער.

גראָד דאָס ווינציגסטע, דאָס שטילסטע, גרינגסטע, אַ שאָרך פון אַן עקדעשיל, אַן אָטעם, אַ פליה, אַ הרף־עין — ו ו ע נ י ג ברענגט דעם ב ע ס ט ע ן מין פון גליק. שטיל!

— וואָס איז מיר געשעהן: הער זיך איין! איז די צייט אפשר אוועקגעפלויגען? פאַל איך ניט? בין איך ניט אריינגע־פאַלען אין דעם ברונען פון דער אייביגקייט?

— וואָס איז מיר געשעהען? שטיל! עס שטעכט־מיך — וועה! — אין הארצען? אין הארצען! אָ, ווער צובראָכען, ווער צובראָכען, האַרץ, נאָך אַזאַ גליק, נאָך אַזאַ שטאָך!

וואָס? איז די וועלט ניט נאָר וואָס געוואָרען בתכלית השלימות? רונד און צייטיג? אָ, די גילדערנע קיילעכיגע רייף — וואוהין פליעהט זי? איך לויף נאָך איהר נאָך! אויף־גיך!

שטיל — —“ (און דאָ האָט זיך זאַראַטוסטראַ אויסגעצויגען און האָט געפיהלט, אַז ער איז איינגעשלאָפען.)

„שטעה אויף! האָט ער גערעדט צו זיך גופא, פּעפער! דו פּעפער אין מיטען האַלבען־טאָג! נעמט זיך, הויבט זיך. איהר אַלטע פיס! עס איז שוין צייט און איבער־צייט; אַ היבש שטיקעל וועג איז נאָך געבליבען פאַר אייך —

איהר האָט זיך שוין אויסגעשלאָפען, ווי לאַנג דאָך? אַ האַל־

בע אייביגקייט! נעם זיך, הויב זיך, מיין אלטע הארץ! ווי לאנג וועסטו זיך נאך אזא שלאף דארפען ערשט אויסוואכען?"

(אבער דא איז ער אויפ'ס ניי איינגעשלאפען און זיין נשמה האט גערעדט אנטקעגען איהם און האט זיך געוועהרט און האט זיך ווידער אנידערגעלייגט — „לאז מיך דאך! שטיל! איז ניט די וועלט נאר־וואס געווארען בתכלית־השלימות? א דער גיל־דערנער קיילעבינער באל!" —

„שטעה אויף, דו קליינע גנב'טע, דו טאג־גנב'טע! וואס? אלץ נאך זיך אויסציהען, גענעצען, זיפצען, ארונטערפאלען אין טיע־פע ברונענס?

ווער ביסטו דאך? א מיין נשמה!" (און דא האט ער זיך איבערגעשראקען, ווייל א זון־שטראל איז ארונטערגעפאלען פון הימעל אויף זיין פנים.)

„א, הימעל איבער מיר, האט ער געזאגט און געזיפצט, און האט זיך אוועקגעזעצט, דו קוקסט אויף מיר? דו הערסט זיך איין אין מיין וואונדערליכער נשמה?

ווען וועסטו אויסטרינקען אט דעם טראפען טוי, וואס איז אראפגעפאלען אויף דער ערד, — ווען טרינקסטו אויס אט די וואונדערליכע נשמה —

— ווען, דו ברונען פון אייביגקייט! דו לויטערער שוידערלי־כער מיטען־טאג־אפגרונט! ווען טרינקסטו צוריק אריין אין זיך מיין נשמה?"

אזוי האט גערעדט זאראטוסטרא און האט זיך אויפגעהויבען פון זיין געלעגער ביי דעם בוים, ווי פון א פרעמדער שכרות: און זעה, די זון איז אלץ נאך געשטאנען פונקט איבער זיין קאפ. דערפון אבער וואלט איינער געקאנט על פי רעכט דרינגען, אז זאראטוסטרא האט יעמאלט געשלאפען ניט קיין סך.

* *

*

די באַגריסונג.

עס איז שוין געווען שפּעט נאָכמיטאָג, ווען זאַראַטוסטראַ איז וויעדער געקומען אהיים אין זיין הייהל נאָך אַ לאַנגען אומזיסטען זוכען און ארומוואַנדלען. אַז ער איז אָבער געשטאַנען אַנטקעגען איהר, ניט קיין צוואַנציג שריט ווייט פון איהר, האָט פאַסירט דאָס, אויף וואָס ער האָט איצטער זיך ווייניגער פאַר אַלץ געריכט: איבער־אַ־נייעס האָט ער דערהערט דעם גרויסען נויט־געשריי. און, אַ חדוש נפלא! דאָס מאָל איז דער געשריי געקומען פון זיין אייגענער הייהל. דאָס איז אָבער געווען אַ לאַנגער, פיעלפאַכער, משונה'דיגער געשריי, און זאַראַטוסטראַ האָט דייטליך ארויסגע־הערט, אַז ער איז צונויפגעשטעלט פון אַ סך שטימען: הגם ער וואָלט געקלונגען ווי אַ געשריי פון איין איינציגען מויל, ווען מען וואָלט איהם געהערט פון דער ווייט.

איז זאַראַטוסטראַ צוגעלאָפען צו זיין הייהל, און זעה, וואָס פאַר אַ ספּעקטאַקעל עס האָט געוואַרט אויף איהם נאָך יענעם קאָנצערט! ווייל דאָרטען זיינען זיי אין איינעם געזעסען, אַט די אַלע, וואָס ער איז בייטאָג פאַרבייגעגאַנגען פאַרביי זיי: דער מלך פון רעכטס און דער מלך פון לינקס, דער אַלטער צויבערער, דער פּויפּסט, דער פריייוויליגער בעטלער, דער שאָטען, דער גע־וויסענהאַפטער פון דעם גייסט, דער טרויעריגער וואָהרזאָגער און דער אייזעל; דער מיאוס'טער מענש אָבער האָט זיך אָנגעטאָן אַ קרוין און האָט זיך ארומגעגאַרטעלט מיט צוויי פּורפּעלנע גאַרט־לען, — ווייל ער האָט, ווי איטליכע מיאוס'קייט, האָלד געהאַט צו קליידען זיך און צו שעהנדלען זיך. אָבער אין מיטען פון אַט דער באַטריבטער געזעלשאַפט איז געשטאַנען זאַראַטוסטראַ'ס אָד־לער מיט אָנגעשטעלטע פעדערען, און אומרוהיגער, ווייל ער האָט געדאַרפט ענטפערען אויף אַ סך זאַכען, פאַר וועלכע זיין שטאָלץ האָט ניט געהאַט קיין ענטפער; די קלוגע שלאַנג איז אָבער געהאַנ־גען ארום זיין האַלז.

דאָס אַלץ האָט זאַראַטוסטראַ אָנגעקוקט מיט גרויס פאַרוואונ־

דערונג; דערנאָך אָבער האָט ער זיך אַריינגעקוקט אין יעדען איינצעלנעם מיט אַ לייטזעליגער נייגיער, האָט איבערגעלייענט זייערע נשמות און האָט זיך אויפ׳ס ניי געוואונדערט. דערווייל־ע האָבען זיך די פּאַרזאַמעלטע אויפגעהויבען פון זייערע פּלעצער און האָבען מיט יראת־הכבוד געוואַרט, אז זאַראַטוסטראַ זאָל אָנהויבען ריידען. און זאַראַטוסטראַ האָט אַזוי גערעדט:

„איהר פאַר׳יאוש׳טע! איהר משונה׳דיגע! הייסט עס, דאָס האָב איך אַ י י ע ר נויט־געשריי געהערט? און איצטער ווייס איך אויך, וואו יענעם צו זוכען, וועמען איך האָב היינט אומזיסט געזוכט: ד ע ם ה ע כ ע ר ע ן מ ע נ ש ע ן —:

— אין מיין אייגענער הייהל זיצט ער, דער העכערער מענש! אָבער וואָס וואונדער איך זיך? האָב איך אַליין ניט פאַרפיהרט איהם צו מיר, דורך אַ האָניג־קרבן און שלאַנגען־קלוגע ציעה־רופען פון מיין גליק?

פון דעסטוועגען דוכט מיר, איהר פּאַסט זיך שלעכט אין אַ געזעלשאַפט; ווען איהר זיצט דאָ אין איינעם, מאַכט איהר איינער דעם אַנדערען שווער אויפ׳ן האַרצען, איהר נויט־שרייער. עס מוז נאָך קומען איינער,

— איינער, וואָס זאָל אייך ווידער מאַכען לאַכענדיג, אַ גוטער פרעהליכער מאַרשעליק, אַ טענצער, אַ ווינט, אַ ווילדער פויגעל, עפּעס אַן אַלטער שוטה: — וואָס קלערט איהר?

האָט אויף מיר קיין פאַראיבעל ניט איהר פאַר׳יאוש׳טע, וואָס איך רייד צו אייך אַזעלכע קליינע ווערטער, בנאמנות, ניט־חשוב׳ע פאַר אַזעלכע געסט! אָבער איהר טרעפט ניט, וואָס עס מאַכט שטיפעריש מיין האַרץ: —

— איהר אַליין מאַכט דאָס און אייער אָנבליק, במחילת כבודכם! מחמת איטליכער ווערט מוטיג, וואָס קוקט אָן אַ פאַר־יאוש׳טען. אויף אויפמונטערען אַ פאַר׳יאוש׳טען רעכענט זיך איטליכער פאַר גענוג שטאַרק.

אפילו מיר האָט איהר געגעבען אָט די קראַפט, — אַ גוטע

מתנה, מיינע חשוב'ע געסט! אַן עהרליכען גאַסט־געשאַנק! איז מילא בכן, זייט ניט ברוגז ווען איך וועל אייך מכבד זיין מיט עפּעס פון מיינס.

דאָס אַט־אַ איז מיין ממשלה און מיין הערשאַפט: אָבער דאָס, וואָס איז מיין, זאָל פאַר היינטיגען אָוועגט און היינטיגער נאַכט זיין אייערס. מיינע חיות זאָלען אייך באַדיענען: מיין הייהל זאָל זיין אייער רוה־פּלאַץ!

ביי מיר אין דערהיים און אין מיין הויז זאָל קיינער ניט פאַרצווייפלען; אין מיין גבול באַשיץ איך איטליכען פון זיינע ווילדע חיות. און דאָס איז דאָס ערשטע וואָס איך גיב אייך: זיכערקייט!

דאָס צווייטע אָבער איז: מיין קליינער פינגער. און האָט איהר פריהער איהם, איז נעמט שוין אויך די גאַנצע האַנט, מילא! און דאָס הארץ דערצו! ברוכים הבאים דאָ, ברוכים הבאים, מיינע גאַסט־פריינד!"

אזוי האָט גערעדט זאַראַטוסטראַ און האָט געלאַכט מחמת ליעבע און בייזקייט. נאָך אָט דער באַגריסונג האָבען זיך זיינע אורחים נאָכאַמאָל פאַרנייגט צו איהם און האָבען געשוויגען אין יראת־הכבוד; דער קעניג פון רעכטס אָבער האָט איהם געענט־פערט אין זייער נאָמען.

„אין דעם, אָ זאַראַטוסטראַ, ווי דו האָסט אונז אָנגעבאָטען דיין האַנט און הויז, דערקענען מיר זאַראַטוסטראַ'ן אין דיר. דו האָסט זיך דערנידעריגט פאַר אונז; דו האָסט שיער ניט וועה־געטאָן אונזער יראת־הכבוד —:

ווער אָבער וואָלט געקאָנט אזוי ווי דו זיך דערניעדעריגען מיט אזא שטאָלץ? ד אָ ס הויבט אונז גופא אויף, אַ דערקוויקונג איז עס פאַר אונזערע אויגען און הערצער.

כדי נאָר דאָס אַליין אָנצוקוקען, וואָלטען מיר גרייליך גע־שטיעגען נאָך אויף העכערע בערג, איידער דער. מחמת מיר זיי־

נען נעקומען אהער ווי זעה־לוסטיגע, מיר האבען געוואלט זעהן דאס, וואס מאכט טונקעלע אויגען ווידער העל.

און זעה, עס איז שוין אוים מיט אונזערע נויט־געשרייען. שוין שטעהט אפען אונזער זין און אונזער הארץ און קוועלט פאר שמחה. נאך א ביסעל: און אונזער מוט וועט ווערען שטיפעריש.

אויף דער ערד, א זאראטוסטרא, וואקסט קיין זאך נים, וואס זאל מעהר דערפרעהען, איידער א הויכער שטארקער ווילען: ער איז איהר שענסטער געוויקס. א גאנצע לאנדשאפט קוועלט אן פון אזא בוים.

איך פארגלייך יענעם צו א פיניע, ווער עס וואקסט אוים אזוי ווי דו, א זאראטוסטרא: לאנג, שווייגענדיג, הארט, אליין פון בעס־טען בויגיגען האלץ, פרעכטיג, —

— צום סוף אבער ארויסשטרעקענד די שטארקע גרינע צווייגען נאך זיין הערשאפט, שטארקע שאלות פרעגענדיג ביי דעם ווינט און דעם שטורעם און ביי אלץ וואס איז אין דער היים אויף די הויכע בערג,

— שטארקער ענטפערענדיג, א באפעהלענדער, א זיעגרייכער: א, ווער וואלט נים געקלעטערט אויף הויכע בערג, כדי אנ־צוקוקען אזא געוועקס?

ביי דיין בוים דא, א זאראטוסטרא, דערקוויקט זיך אויך דער פארפינסטערטער, דער ניט־געראטענער, פון דיין אנבליק ווערט אויך דער ניט־איינגעשטעלטער זיכער און היילט זיין הארץ.

און באמת, צו דיין בארג און בוים ווענדען זיך היינט א סך אויגען; א גרויסע בענקשאפט האט זיך אויפגעהויבען, און ניט ווייניגע האבען זיך אויסגעלערנט צו פרעגען: ווער איז זאראטוסטרא?

און וועמען דו האסט יעמאלט דיין ליעד און דיין האניג אין אויער אריינגעשפריצט: אלע אט די פארשטעקטע, די מתבודדים, צו איינס און צו צוויי, האבען מיט א מאל געגומען רײדען אין זייער הארצען:

„לעבט נאָך זאַראַטוסטראַ? עס לוינט זיך ניט מעהר צו לע־בען, אַלץ איז אַלץ־איינס, אַלץ איז אומזיסט: סיידען — מיר זאָ־לען לעבען מיט זאַראַטוסטראַ'ן!“

„פאַר וואָס קומט ער ניט, וואָס האָט אזוי לאַנג געלאָזט ווי־סען פון זיך? אזוי פרעגען אַ סך מענשען; האָט איהם די איינ־זאַמקייט איינגעשלונגען? אָדער זאָלען מיר קומען צו איהם?“

איצטער פּאַסירט, אַז די איינזאַמקייט גופא ווערט צוברע־קעלט און צובראָכען, ווי אַ קבר וואָס צוברעכט און קאָן ניט איינ־האַלטען זיינע מתים. אומעטום זעהט מען אויפגעשטאַנענע פון די קברים.

איצטער שטייגען און שטייגען די וואַלען ארום דיין באַרג, אַ זאַראַטוסטראַ. און ווי הויך עס זאָל ניט זיין דיין הויך, מוזען פיעלע צו דיר ארויף: דיין שיפעל זאָל לאַנג ניט בלייבען אין דער טריקע־ניש.

און דאָס וואָס מיר, פאַר'יאוש'טע, זיינען איצטער געקומען אין דיין הייהל און פארצווייפלען שוין ניט מעהר: איז דאָס נאָר אַ סימן און אַ פאַרצייכען, אַז נאָך בעסערע זיינען אונטערוועגענס צו דיר, —

— ווייל ער אַליין איז אונטערוועגענס צו דיר, דער לעצטער איבערבלייב פון גאָט צווישען די מענשען, דאָס הייסט: אַלע מענ־שען פון דער גרויסער בענקשאַפט, פון דעם גרויסען עקעל, פון דער גרויסער דערעסענקייט,

— אַלע יענע, וואָס ווילען ניט לעבען, סיידען זיי לערנען זיך ווידער אוים צו ה אָ פ ע ן — אָדער זיי לערנען ביי דיר, אַ זאַ־ראַטוסטראַ, די ג ר ו י ס ע האָפנונג!“

אזוי האָט גערעדט דער מלך פון רעכטס און האָט גענומען זאַ־ראַטוסטראַ'ס האַנט אַ קוש צו טאָן; אָבער זאַראַטוסטראַ האָט זיך געוועהרט פון אזא כבוד און האָט, אַ דערשראָקענער, אַ שווייגענ־דיגער, פּלוצלונג אַ טראַט געטאָן צוריק, ווי ער וואָלט אַנטפליהען אין ווייטע ווייטען. אין אַ ווײלע ארום איז ער אָבער שוין ווידע־

דער געוועזן ביי זיינע געסט, האט געקוקט אויף זיי מיט לויטערע, פארשענדע אויגען און האט געזאגט:

„מיינע געסט, איהר העכערע מענשען, איך וויל מיט אייך ריידען דייטש און דייטליך. ניט אויף א י י ך האב איך דא געווארט אין די בערג.“

(„דייטש און דייטליך? זאל זיך גאט דערבארעמען! האט דא געזאגט אן א זייט דער מלך פון לינקס; מען זעהט, ער איז ניט גאר באקענט מיט די ליעבע דייטשען, אט דער קלוג־שאפענער פון מזרח־לאנד!

אבער ער מיינט „דייטש און גראב“ — נו, מילא! דאס איז היינט ניט דער ערגסטער געשמאק!“)

„אלע אין איינעם מעגט איהר זיך באמת זיין העכערע מענשען, האט זאראטוסטרא ווייטער גערעדט: אבער פאר מיר זייט איהר ניט גענוג הויך און שטארק.

פאר מיר, דאס הייסט, פאר דאס ניט־צו־דערבעטענע, וואס שווייגט אין מיר, אבער וועט ניט שטענדיג שווייגען. און אויב איהר געהערט צו מיר, איז פארט ניט ווי מיין רעכטער ארעם.

מחמת דער, וואס שטעהט אויף קראנקע און פארצערטעלטע פיס, ווי איהר, יענער וויל קודם כל, צי ער ווייס דאס, אדער באהאלט דאס פון זיך: אז מען זאל איהם ש א נ ע ו ו ע ן.

מיינע ארעמס אבער און מיינע פיס שאנעווע איך ניט, א י ך ש א נ ע ו ו ע נ י ט מ י י נ ע ק ר י ע ג ס ־ ל י י ט: ווי אזוי וואלט איהר געקאנט טויגען פאר מ י י ן קריעג?

מיט אייך וואלט איך מיר פארדארבען יעדען זיעג. און ניט איינער פון אייך וואלט אניעדערגעפאלען, ווי נאר ער וואלט דערהערט דעם הילכיגען שאל פון מיינע פויקען.

אויך זייט איהר פאר מיר ניט גענוג שעהן און וואויל־געבירטיג. איך דארף האבען ריינע, גלאטע שפיעגלען פאר מיינע לערנונגען; אויף אייער אויבערפלאך ווערט מיין בילד פארקרימט.

אויף אייערע אקסלען דריקט ניט איין לאסט, ניט איין ער־

אינערונג; ניט איין ניט־גוטער קאַרליק זיצט צונויפגעהויקערט אין אייערע ווינקלען. עס איז דאָ אַ פאַרבאָרגענער המון־עם נאָך אין אייך.

און הגם איהר זייט הויך און פון אַ העכערען מין: איז נאָך אַ סך אין אייך קרום און פון שלעכטער געשטאַלט. ניטאָ קיין איין שמיעד אין דער וועלט, וואָס זאָל אייך גוט איבערהאַמערען און אויסגלייכען פאַר מיר.

איהר זייט נאָר בריקען: זאָלען העכערע אויף אייך אַריבער־שרייטען. איהר באַדייט טרעפּען: איז — זייט ניט אין כעס אויף דעם, וואָס שטייגט איבער אייך אַוועק צו ז י י ן הויך!

פון אייער זריעה קאָן מיר אַ מאָל נאָך אויסוואַקסען אַן עכטער זוהן און פולער יורש: אָבער דאָס איז נאָך ווייט. איהר אַליין זייט ניט יענע, וועמען עס געהערט מיין נחלה און מיין נאָמען.

ניט אויף אייך וואַרט איך דאָ אין די בערג, ניט מיט אייך מעג איך צום לעצטען מאָל אַראָפּשטייגען. נאָר ווי פאָר־צייכענס זייט איהר געקומען צו מיר, אַז העכערע זיינען שוין אונטערוועגנס צו מיר, —

נ י ט די מענשען פון דער גרויסער בענקשאַפט, פון דעם גרויסען עקעל, פון דער גרויסער דערעסענקייט און דאָס, וואָס איהר האָט אָנגערופען גאָט'ס שארית הפליטה,

— ניין! ניין! דריי מאָל ניין! אויף אַ נ ד ע ר ע וואַרט איך דאָ אין אָט די בערג, און וועל אָהן זיי אַ פוס ניט אַ הויב טאָן פון דאַנען,

— אויף העכערע, שטאַרקערע, מעהר נצחון'דיגע, אויפגע־ראַמטערע, אַזעלכע, וואָס זיינען רעכט־ווינקעליג געבויט אין לייב און זעעל: ל אַ כ ע נ ד ע ל י י ב ע ן מוזען קומען.

אָ, מיינע גאַסט־פריינד, איהר וואונדערליכע, — האָט איהר נאָך גאָר נישט ניט געהערט פון מיינע קינדער? און אַז זיי זיי־נען אונטערוועגנס צו מיר?

רעדט דאָך צו מיר וועגען מיינע גערטענער, וועגען מיינע

גליק־געבענשטע אינזלען, וועגען מיין נייעם שעהנעם מיין, — פאר וואס רעדט איהר צו מיר ניט וועגען דעם?

אט דעם גאסט־געשאנק בעט איך מיר אויס פון אייער ליעבע, איהר זאלט צו מיר ריידען וועגען מיינע קינדער. צוליעב דעם בין איך רייך געווארען, צוליעב דעם בין איך ארעם געווארען: וואס האב איך ניט אוועקגעגעבען,

— וואס וואלט איך ניט אוועקגעגעבען, איך זאל נאר האבען איינס: אט די קינדער, אט די לעבעדיגע פלאנצונג, אט די לעבענס־בוימער פון מיין ווילען און מיין העכסטער האפנונג!"

אזוי האט גערעדט זאראטוסטרא און האט פלוצלונג זיך אפ־געשטעלט אין זיינע רייד: ווייל זיין בענקשאפט האט איהם בא־פאלען, — און ער האט צוגעמאכט אויגען און ליפען מחמת דעם אויפציטער פון זיין הארצען. און אלע זיינע געסט האבען אויך געשוויגען און זיינען געשטאנען שטיל און געפלעפט: מעהר ניט דער אלטער וואהרזאגער האט מיט די אויגען און די מינעס געגע־בען צייכענס.

* *
*

די אוונט־מאלצייט.

מחמת ביי אט דער שטעל האט דער וואהרזאגער איבערגע־ריסען די באגריסונג זאראטוסטרא'ס און פון די געסט: ער האט זיך צוגעשטופט צום פארענט, ווי איינער, וואס קאן ניט פארלירען קיין צייט, האט אנגענומען זאראטוסטרא'ס האנט און האט אויס־געדופען: „אבער זאראטוסטרא!

איין זאך איז נויטווענדיגער, איידער די אנדערע, אזוי האסטו אליין געזאגט: איז אט, איין זאך איז מיר איצטער נויטווענ־דיגער, איידער יעדע אנדער זאך.

א ווארט אין דער ריכטיגער צייט: האסטו מיך ניט איינגע־לאדען צו א מאלצייט? און עס זיינען דא פיעלע, וואס האבען

נעמאַכט אַ לאַנגען וועג. דו ווילסט דאָך אונז ניט שפּייזען מיט רעדעס?

אַ חוץ דעם האָט איהר דאַ אַלע שוין צופיעל גערעדט וועגען דערפרירען, דערטרינקען זיך, דערשטיקט ווערען און אַנדערע סכנות פאַר דעם חומר: קיינער האָט אָבער ניט דערמאַנט מ י י ן סכנה, איך מיין, פאַרהונגערן—"

(אזוי האָט גערעדט דער וואהרזאָגער; אָבער ווי נאָר די חיות האָבען דערהערט זיינע ווערטער, זיינען זיי אַוועקגעלאָפען, דער־שראָקענע; ווייל זיי האָבען געזעהען, אַז וויפיעל שפּייז זיי האָבען ניט געבראַכט אַהיים ביי טאָג, וועט דאָס ניט קלעקען אָנצושטאָ־פּען דעם איין וואהרזאָגער.)

„צוגערעכענט דאָס פאַרדאַרשטען, האָט ווייטער גערעדט דער וואַהרזאָגער. און ווען אפילו איך הער דאַ פּלעטשערן וואסער, ווי די רעדען פון קלוגשאַפענקייט, ד. ה., פול־און־פיעל און אָהן אַן אויפהער: איך — וויל ווייַן!

ניט איטליכער איז, ווי זאַראַטוסטראַ, אַ געבוירענער וואסער־טרינקער. וואסער טויג אויך ניט פאַר איינגעמאַטערטע און פאַר־וועלקטע: א ו נ ז קומט וויין, — נאָר ע ר גיט פּלוצלונג באַ־נייטע קרעפטען און געזונט אין אַ הרף־עין!"

ביי אָט דער געלעגענהייט, ווען דער וואהרזאָגער האָט געבעט־טען וויין, האָט פּאַסירט, אַז אויך דער מלך פון לינקס, דער שוויי־גער, האָט אַ מאָל גענומען אַ וואָרט. „וועגען וויין, האָט ער גע־זאָגט, האָבען מ י ר געזאָרגט, איך מיט מיין ברודער, דעם מלך פון רעכטס: מיר האָבען גענוג וויין, — אַ גאַנצען אייזעל פול. איז — פעהלט מעהר נישט ווי ברויט."

„ברויט? האָט געענטפערט זאַראַטוסטראַ און געלאַכט דער־ביי. קיין ברויט גראָד האָבען ניט די מתבודדים. אָבער ניט אויף ברויט אליין לעבט אַ מענש, נייערט אויך אויף פלייש פון גוטע לעמער, און איך האָב צוויי אַזוינע:

— זיי זאָל מען געשווינד שלאַכטען און געווירציג צוגרייטען

מיט שאלפיי: אזוי האָב איך דאָס האַלט. איך פעהלען ניט קיין וואַרצלען און פירות, וואָס זיינען געגוג גוט פאַר מפונקים און מבינים; גם כן נים און אַנדערע רעטעגישען צום קנאַקען.

אזוי־אַ וועלען מיר באלד מאַכען אַ גוטע סעודה. ווער עס וויל אָבער מיט־עסען, מוז אויך אַ האַנט צולייגען צו דער ארבייט; די מלכים אויך. מחמת ביי זאַראַטוסטראַ'ן מעג אויך אַ מלך זיין אַ קוכער."

מיט אַט דעם פאָרשלאַג האָט ער אַלעמען געפרעהט צום האַר־צען: נאָר דער פריי־וויליגער בעטלער האָט ניט געוואָלט וויסען פון פלייש און וויין און געווירצען.

„הערט אָקאָרשט דעם זולל־וסובא זאַראַטוסטראַ! האָט ער געזאָגט אין שפאָס. געהט מען צוליעב דעם אַוועק אין די הוילען און די הויכע בערג, כדי צו מאַכען אַזעלכע סעודות?

איצטער פאַרשטעה איך שוין, וואָס ער האָט אונז אַ מאָל גע־לערנט: „געלויבט זאָל זיין דער קליינער דלות!" און פאַר וואָס ער וויל אָפּשאַפען די בעטלער".

„זיי אויפגעראַמט, ווי איך, האָט איהם געענטפערט זאַראַ־טוסטראַ. בלייב ביי דיינע מדות, דו אויסגעצייכענטער, צומאָל דיינע קערענער, טרינק דיין וואַסער, לויב דיין קיך: אויב זי מאַכט דיך נאָר פרעהליך.

איך בין אַ געזעץ נאָר פאַר די מייניגע, איך בין ניט קיין גע־זעץ פאַר אַלעמען. דער אָבער, וואָס געהערט צו מיר, מוז זיין מיט שטאַרקע ביינער און אויך מיט גרינגע פיס,—

— לוסטיג צו מלחמות און יום־טובים, ניט קיין אַנגערוקטער, ניט קיין בעל־חלום, אָנגעגרייט צום שווערסטען ווי צו זיינעם אַ יום־טוב, געזונט און גאַנץ.

דאָס בעסטע געהערט מיר און די מייניגע; און ניט מען אונז ניט, נעהמען מיר דאָס: די בעסטע שפייז, דעם ריינסטען הימעל, די שטאַרקסטע געדאַנקען, די שעהנסטע פרויען!"—

צזוי האָט געערדט זאַראַטוסטראַ; דער מלך פון רעכטס האָט

אָבער געענטפערט: „חדושים! האָט מען ווען געהערט אַזעלכע קלוגע זאַכען פון אַ קלוגשאַפענעם'ס ליפען?

און באמת, דאָס איז דאָס חדוש'דיגסטע אין אַ קלוגשאַפענעם, וואָס צו אַלע מעלות, איז ער אויך נאָך קלוג און ניט קיין אייזעל."

אַזוי האָט גערעדט דער מלך פון רעכטס און האָט זיך געוואונדערט; דער אייזעל אָבער האָט מיט אַ בייזען ווילען געזאָגט י—אָ צו זיינע רייד. דאָס איז אָבער געווען דער אָנהויב פון אַ לאַנגער סעודה, וואָס איז אין די ביכער פון די היסטאָריעס אָנגערופען געוואָרען „די אָוועגט־מאַלצייט". ביי דער דאָזיגער סעודה האָט מען אָבער וועגען קיין זאַך ניט גערעדט, ווי נאָר **וועגען דעם העכערען מענשען**.

* *

*

דער העברעער מענש.

1.

אז איך בין צום ערשטען מאָל צו דעם מענשען געקומען, האָב איך געטאָן א מתבודדים־נארישקייט, די גרויסע נארישקייט: איך האָב מיך אוועקגעשטעלט אויפ'ן מארק.

און אז איך האָב גערעדט צו אַלעמען, האָב איך ניט גערעדט צו קיינעם נים. אין אָוועגט זיינען אָבער שטריק־טענצער און בר־מינן'ס מיינע חברים געווען; און איך בין אליין געווען כמעט ווי א בר־מינן.

מיט דעם נייעם פריה־מאָרגען איז אָבער געקומען צו מיר א נייער אמת: דאָ האָב איך מיר אויסגעלערנט צו זאָגען: „וואָס ארט מיך מארק און המון־עם און המון־עם־ליארם און לאַנגע המון־עם־אויערען!“

איהר העברערע מענשען, אָט דאָס נעהמט אראָפּ א מוסר פון מיר: אויף דעם מארק גלויבט קיינער ניט אין העברערע מענשען. און ווילט איהר דאָרטען רעדען, נו, מילא! דער המון אָבער פינ־טעלט מיט די אויגען „מיר זיינען אלע גלייך“.

„איהר, העברערע מענשען, — אזוי פינטעלט מיט די אויגען דער המון, — עס זיינען ניטאָ קיין העברערע מענשען, מיר זיינען אלע גלייך, מענש איז מענש, פאר דעם רבונו־של־עולם זיינען מיר אלע גלייך!“

פאר דעם רבונו־של־עולם! — איז אָבער געשטאָרבען אָט דער רבונו־של־עולם. פאר דעם המון אָבער ווילען מיר ניט גלייך זיין. איהר, העברערע מענשען, געהט אוועק פונ'ם מארק.

* *

*

2.

פאַר דעם רבונו־של־עולם! — איז אָבער געשטאָרבען אָט דער רבונו־של־עולם! איהר העברעע מענשען, אָט דער גאָט איז געװען אייער גרעסטע סכנה.

זינט ער ליעגט אין קבר, זייט איהר ערשט אויפגעשטאַנען תחית המתים. איצטער ערשט קומט דער גרויסער מיטען־טאָג, איצט ערשט װערט דער העכערער מענש — אַ האר!

האָט איהר אָט דאָס װאָרט פאַרשטאַנען, אָ מיינע ברידער? איהר זייט דערשראָקען: האָט אייך אָנגעהויבען שווינדלען אין הארצען? רייסט זיך דאָ אויף פאַר אייך אַ תהום? פאַלט אויף אייך אָן דאָ דער גיהנום־הונט?

איז וואָס! טומ זיך אַ נעהם! איהר העכערע מענשען! ערשט איצט געהט צו קינד דער באַרג פון דער מענשען־צוקונפט. גאָט איז געשטאָרבען: איצטער װילען מ י ר, — אַז דער אויבער־מענש זאָל לעבען.

* *

*

3.

די בעל־דאגות פרעגען היינט: „װי זאָל מען דעם מענשען אויפהאַלטען?“ זאַראַטוסטראַ אָבער פרעגט, — דער איינציגער און ערשטער: „װי זאָל מען דעם מענשען א ר י ב ע ר ש ט י י־ ג ע ן?“

װעגען דעם אויבער־מענש טראַכט מיין האַרץ, ער איז מיין ערשט און מיין איינציגס, — און נ י ט דער מענש: ניט דער נאָהענטסטער, ניט דער אָרעמסטער, ניט דער לײדענדסטער, ניט דער בעסטער. —

אָ מיינע ברידער, נאָר איינס קאָן איך ליעבען אין דעם מענ־שען, דאָס, װאָס ער איז אַן אַריבער־גאַנג און אַן אונטערגאַנג. און אויך אין אייך איז דאָ אַ סך אַזוינס, װאָס מאַכט מיך ליעבען און האָפען.

וואָס איהר טוט מבזה זיין, איהר העכערע מענשען, אַט דאָס מאַכט מיך האָפען. מחמת די גרויסע פאַראַכטער זיינען די גרויסע פאַרעהרער.

וואָס איהר פאַרצווייפעלט, אין דעריין איז דאָ אַ סך וואָס עהרליך צו האַלטען. ווייל איהר האָט ניט געלערנט, ווי זיך אונטערצוגעבען, איהר האָט ניט געלערנט די קליינע קלוגקייטען.

מחמת היינט זיינען די קליינע לייט די הארען געוואָרען: זיי אַלע פּרעדיגען הכנעה און עניוות און קלוגקייט און התמדה און האָב־אין־זינען'ס און דאָס לאַנגע און אַזוי ווייטער פון די קליינע טוגענדען.

דאָס, וואָס איז פון דעם ווייבערשען מין, וואָס שטאַמט פון דעם קנעכטישען מין און בפרט פון דעם ערב־רב־מישמאַש: אַ ט ד אָ ס וויל איצטער ווערען דער האר איבער דעם גאַנצען שיקזאַל פון דעם מענשען — אַ חלשות! חלשות! חלשות!

אַט אַזוינס פרעגט מען און מען פרעגט און מען ווערט ניט מאַט: „ווי דערהאַלט מען דעם מענשען אַם בעסטען, אַם לענגסטען, אויף דעם אַנגענעמסטען אופן" — דורך דעם זיינען זיי די הארען פון היינט.

אַט די הארען פון היינט זייט מיר גובר, אַ מיינע ברידער,— אַט די קליינע לייט: זיי זיינען די גרעסטע געפאַהר פאַר דעם אויבערמענש!

זייט מיר גובר, איהר העכערע מענשען, די קליינע טוגענדען, די קליינע קלוגקייטען, די זעמדעל־באַטראַכטען, די מילבישע קטנות המוחין, די צרה'דיגע רחבת־הלב, „דעם גליק פון דער גרעסטער צאָהל" —!

און בעסער פאַרצווייפעלט, איידער זיך אונטערגעבען. און באמת איך ליעב אייך דערפאַר, וואָס איהר ווייסט היינט ניט, ווי צו לעבען, איהר העכערע מענשען! מחמת אַזוי־אַרום לעבט **א י ה ר — אויפ'ן בעסטען אופן.**

* *

*

4.

האָט איהר מוט, אַ מיינע ברידער? זייט איהר באַהאַרצט? ניט דעם מוט פאַר די אויגען פון עדות, נייערט מתבודדים־מוט און אָדלער־מוט, וואָס אפילו קיין גאָט זעהט ניט מעהר?

קאַלטע נשמות, מולען, בלינדע, שכור׳ע רוף איך ניט באַהאַרצט. אַ שטאַרקע האַרץ האָט, ווער עס קען די מורא, אָבער ער באַצווינגט די מורא; ווער עס זעהט דעם אָפּגרונט, אָבער מיט ש ט אָ ל ץ.

ווער עס זעהט דעם אָפּגרונט, אָבער מיט אָדלער־אויגען, — ווער עס פּ אַ ק ט דעם אָפּגרונט — מיט אָדלער־קרעלען: יענער האָט קוראַזש. — —

* *
*

5.

„דער מענש איז בייז" — אַזוי האָבען גערעדט מיר צו טרויסט אַלע קלוגשאַפּענסטע. אַך, ווען דאָס זאָל נאָך היינט זיין אַן אמת! ווייל די בייז איז דעם מענשענס בעסטע קראַפט.

„דער מענש מוז בעסער און בייזער ווערען" — אַזוי לערן איך. ס׳בייז איז נויטיג פאַר דעם אויבערמענשענס בעסט.

עס האָט געקאָנט זיין גוט פאַר יענעם פּריידיגער פון די קליינע לייט, וואָס ער האָט געליטען און געטראָגען אויף זיך די זינד פון דעם מענשען. איך אָבער פרעה זיך אויף דער גרעסטער זינד, ווי אויף מיין גרעסטער ט ר ו י ס ט. —

אַזוינס איז אָבער ניט פאַר לאַנגע אויערען געזאָגט געוואָרען. ניט איטליך וואָרט געהערט אויך אין יעדענס מויל. דאָס זיינען איידעלע ווייטע זאַכען: נאָך זיי זאָלען זיך ניט אויסשטרעקען קיין שעפּסענע פּיסלעך.

* *
*

6.

איהר העכערע מענשען, מיינט איהר, איך בין דא, כדי צו פארריכטען וואס איהר האט איבערגעפיהרט?

אדער איך האב געוואלט מאכען מהיום והלאה באקוועמערע בעטען פאר אייך, ליידענדע? אדער באווייזען אייך, איהר ניט־איינגעשטעלטע, פאראירטע, פארקלעטערטע, נייע, גרינגערע פוס־שטעגען?

ניין! ניין! דריי מאל ניין! כסדר מעהר, כסדר בעסערע פון אייער מין זאלען געהן לאיבוד, — ווייל אייך זאל כסדר ווערען אלץ ערגער און הארטער, נאר אויף אזא אופן,

— נאר אויף אזא אופן וואקסט דער מענש אין דער הויך, וואו עס טרעפט איהם דער בליץ און צוברעכט: הויך גענוג פאר דעם בליץ!

צו דעם וועניגען, דעם לאנג־וועהרענדען, דעם וויטען טראגט זיך מיין זין און מיין בענקשאפט: וואס וואלט מיך געארט אייער קליינער, פיעלער, קורצער דלות!

איהר ליידט מיר נאך ניט גענוג! ווייל איהר ליידט פון — וועגען זיך, איהר האט נאך ניט געליטען פון — וועגען ד ע ם מ ע נ ש ע ן. איהר וואלט געלאינט, ווען איהר וואלט דאס גע־לייקענט. איהר ליידט קיינער ניט פון דעם, וואס א י ך האב געליטען. — —

* *

*

7.

עס איז פאר מיר ניט גענוג, וואס דער בליץ טוט מעהר ניט אן קיין שאדען. ניט אפציהען וויל איך איהם: ער דארף זיך אויסלערנען פאר מ י ר צו — ארבייטען. —

מיין קלוגשאפט זאמעלט זיך שוין לאנג אן, ווי א וואלקען, זי ווערט שטילער און טונקעלער. אזוי מאכט דאס איטליבע קלוג־שאפט, וואס דארף א מאל געבוירען א בליץ. —

פאַר אַט די מענשען פון היינט וויל איך ניט זיין קיין ל י כ ט־ש י י ן, ניט גערופען ווערען ליכט־שיין. זיי — וויל איך פאַר־בלענדען: בליץ פון מיין קלוגשאַפט! שטעך זיי אויס די אויגען!

*   *
*

8.

ווילט קיין זאך ניט איבער אייער יכולת: עס איז א ניט־גוטע פאַלשקייט ביי אזוינע, וואָס ווילען איבער זייער יכולת.

בפרט ווען זיי ווילען גרויסע ענינים! ווייל זיי וועקען אויף א חשד אנטקעגען גרויסע ענינים, אַט די פיינע פאַלשע־מטבע־ני־קעס און אַקטיאָרען: —

ביז זיי ווערען לסוף פאַלש פאַר זיך אליין, קרום־אויגיג, באַפאַרבטער ווערים־אויספרעס, באמאַנטעלט מיט שטאַרקע ווער־טער, מיט אויסהענג־טוגענדען, דורך גלענצענדע פאַלשע ווערק.

זייט דאָ זעהר פאָרזיכטיג, איהר העכערע מענשען! מחמת קיין זאך איז ביי מיר היינט ניט טייערער און זעלטענער איידער אָרענטליכקייט.

איז אַט דער היינט ניט דעם המון׳ס? המון אָבער ווייס ניט, וואָס איז גרויס, וואָס איז קליין, וואָס איז פשוט און אָרענטליך: ער איז אומשולדיג קרום און לאַיגנט תמיד.

*   *
*

9.

האָט היינט א גוטען חשד, איהר העכערע מענשען, איהר באַ־האַרצטע! איהר אָפענהאַרציגע! און האַלט אייערע טעמים בסוד! מחמת אַט דער היינט איז דעם המון׳ס.

וואָס דער המון האָט זיך אמאָל אויסגעלערנט צו גלויבען אָהן א טעם, ווער וואָלט דאָס געקאָנט ביי איהם מיט טעמים — אניע־דערוואַרפען?

און אויף דעם מארק איבערצייגט מען מיט האוואיעס. טעטים אבער רופען ארויס א חשד ביי דעם המון.

און ווען אן אמת איז דא אמאל געקומען צו א טריאומף, יעדעס מאלט פרעגט ביי זיך מיט א גוטען חשד: „וואסער שטארקער טעות האט געקעמפט פאר איהם?"

היט זיך אויף פאר די געלערנטע! זיי האבען אייך פיינט: ווייל זיי זיינען אומפרוכפער! זיי האבען קאלטע פארטריקענטע אויגען, פאר זיי ליעגט יעדער פויגעל אן אפגעפליקטער.

אזוינע גרויסען זיך דערמיט, וואס זיי לאיגען ניט: אבער די אהנמאכט צו לאיגען איז נאך לאנג ניט די ליעבע צו אמת. היט זיך!

די פרייהייט פון פיעבער איז נאך לאנג ניט דערקענטניס! קאלט געווארענע גייסטער גלויב איך ניט. ווער עס קאן ניט לאיגען, ווייס ניט, וואס איז אמת.

* *
*

10.

ווילט איהר ארויס אין דער הויך, איז ווענדט אן אייערע אייגענע פיס! לאזט אייך ניט ט ר א ג ע ן ארויף, זעצט זיך ניט אויף פרעמדע רוקענס און קעפ!

דו אבער האסט זיך ארויפגעכאפט אויף א פערד? ביזטו רייטענדיג פלינק ארויפגעפאהרען צו דיין ציעל? נו — מילא, מיין פריינד! אבער דיין לאהמער פוס זיצט אויך מיט דיר אויפ'ן פערד!

ווען דו ביזט ביי דיין ציעל, ווען דו שפרינגסט אראפ פון דיין פערד: גראד אויף דיין ה ו י ך, דו העכערער מענש, — וועסטו שטרויכלען!

* *
*

11.

איהר באשאפער, איהר העכערע מענשען! מען איז שוואנגער נאָר מיט אַן אייגענעם קינד.

לאָזט אייך קיין זאך ניט איינשמועסען, איינריידען! ווער איז דען א י י ע ר נאָהענטסטער? און ווען אפילו איהר טוט עפּעס „פאַר דעם נאָהענטסטען“, — איהר באשאפט דאָך ניט פאַר איהם!

פאַרגעסט דאָך מיר אָט דעם „פאַר“, איהר באשאפער: גראָד אייער רעכטשאפענקייט פאָדערט, אז איהר זאָלט קיין זאך ניט טאָן „פאַר“ און „כדי“ און „ווייל“. פאַרקלעפּט אייער אויער פאַר אָט די פאַלשע קליינע ווערטער.

דער „פאַר דעם נאָהנטסטען“ איז די רעכטשאפענקייט פון נאָר די קליינע לייט: אָט דאָ הייסט עס „גלייך מיט גלייך“ און „האנט וואשט האנט“: — זיי האָבען ניט דאָס רעכט און די קראַפט צו א י י ע ר אייגען-נוץ!

אין אייער אייגען-נוץ, איהר באשאפער, איז די פאָרזיכטיג-קייט און די אָפּגעהיטקייט פון א געשוואנגערטער! וואָס קיינער האָט נאָך מיט די אויגען ניט געזעהן, די פרוכט: זי באשירעמט און שאנעוועט און דערנעהרט אייער גאנצע ליעבע.

וואו עס איז אייער גאנצע ליעבע, ביי אייער קינד, דאָרטען איז אויך אייער גאנצע רעכטשאפענקייט! אייער ווערק, אייער ווילען איז א י י ע ר נאָהנטסטער: לאָזט אייך ניט איינשמועסען קיין פאַלשע ווערטען.

12.

איהר באשאפער, איהר העכערע מענשען! ווער עס מוז געבוירען, יענער איז קראַנק; ווער עס האָט אָבער געבאָרען איז אומריין.

פרעגט די ווייבער: מען געהט ניט צו קינד, ווייל דאָס איז א פאַרגעניגען. דער שמאַרץ מאַכט קוואָקען היהנער און פּאָעטען.

איהר באשאפער, עס איז פיעל אומריינס אין איך, דאס קומט דערפון, איהר דארפט ווערען מוטערס.

א ניי קינד: א וויפיעל נייער שמוץ קומט דערביי אויף דער וועלט! גערט אן א זייט! און ווער עס האט געבארען זאל זיין נשמה ריין אויסוואשען!

* *
*

13.

זייט ניט רעכטשאפען איבער אייערע כוחות! און פארלאנגט ניט פון זיך אזוינס, וואס איז נגד המציאות!

געהט אין די פוס־שפורען, וואו די טוגענד פון אייערע פא־טערס איז שוין געגאנגען! ווי וואלט איהר געקאנט ארויפשטייגען אין דער הויך, ווען דער ווילען פון אייערע פאטערס זאל ניט מיט־שטייגען מיט אייך?

ווער עס וויל אבער זיין אן ערשטלינג, דארף זעהן, ער זאל ניט ווערען אויך א לעצטלינג! און דארטען, וואו עס געפינען זיך די חטאים פון אייערע פאטערס, זאלט איהר ניט וועלען זיין קיין הייליגע!

וועמעס פאטערס עס האבען געהאלטען פון ווייבער און פון שטארקע ווייגען און פון ווילדע חזירים: וואס וועט ארויסקומען, ווען ער וועט פאדערען פון זיך פרישות?

א טפשות וואלט דאס געווען! בנאמנות, מיר דוכט, אז פאר אזא איז שוין פיעל, ווען ער איז א מאן פון איין ווייב, אדער צוויי אדער דריי.

און ווען אפילו ער זאל קלויסטערס בויען און אויף דער טיר אויפשרייבען: „דער וועג צו דעם הייליגען“, — וואלט איך פארט געזאגט: צוליעב וואס? עס איז א נייע טפשות!

ער האט פאר זיך גופא אויפגעבויט א צוכט־הויז און א מקום מקלט: זאל איהם וואויל באקומען! אבער איך גלויב ניט אין דערין.

אין דער איינזאַמקייט וואַקסט אויס, וואָס איינער ברענגט אין איהר אריין, אויך די בהמה, וואָס אינוועניג. אויף אַזאַ אופן איז די איינזאַמקייט פאַר פיעלע ניט צו ראַטען.

האָט זיך ווען געפונען אַ שמוציגערע זאַך אויף דער ערד איידער מדבר־היילינגע? אַרום זיי איז ניט נאָר דער טייוועל ארויס פון גדר — נייערט אויך דער חזיר.

* *
*

14.

ציטעריג, פאַרשעהמט, אומגעלומפּערט, געגליכען צו אַ טיגער, וואָס איהם האָט זיך ניט איינגעגעבען דער שפּרונג: אַזוי, איהר העכערע מענשען, האָב איך אייך אָפט געזעהן זיך שאַרען אָן אַ זייט. אַ וואָרף האָט זיך אייך ניט איינגעגעבען.

אָבער, איהר ביינדלעך־שפּיעלער, וועמעס דאגה איז עס! איהר האָט זיך ניט געלערנט שפּיעלען און שפּאַטען, ווי מען דאַרף שפּיעלען און שפּאַטען! זיצען מיר דען ניט שטענדיג אַרום אַ גרויסען שפּאָט־ און שפּיעל־טיש?

און אויב אַ גרויסער ענין האָט זיך אייך ניט איינגעגעבען, זייט איהר דען גופא דערפאַר ניט קיין געראָטענע? און אויב איהר גופא זייט ניט קיין געראָטענע, איז דעריבער אַ ניט־געראָטענער — דער מענש? אויב אָבער דער מענש האָט זיך ניט איינגעגעבען: איז וואָס! שטייגט מען העכער!

* *
*

15.

וואָס העכער די נאַטור פון אַ זאַך, אַלץ זעלטענער גיט זי זיך איין. איהר העכערע מענשען דאָ, זייט איהר ניט אַלע — ניט־געראָטענע?

פאַרלירט ניט דעם גוטען מוט, וועמעס דאגה! ווי פיעל זאַ־

כען זיינען עס נאָך מעגליך! לערנט זיך אוים צו לאַכען פון זיך אַליין, כּדבעי למהווי!

וואָס איז אויך דער חדוש, וואָס איהר זייט ניט געראָטענע און האַלב־געראָטענע, איהר האַלב־צוּבראָכענע! שטופּט און שטויסט זיך ניט אין אייך — דעם מענשענס צוקונפט?

דעם מענשענס ווייטסטע ווייט, די טיעפסטע, די שטערן־העכסטע, זיינע אומגעהויערע קרעפטען: שוימט דאָס ניט אַלץ אין א ווידער־א־נאַנד אין אייער טאָפּ?

א חדוש, וואָס ניט איין טאָפּ ווערט צוּבראָכען! לערנט זיך אוים צו לאַכען פון זיך אַליין, כּדבעי! איהר העכערע מענשען, אָ וויפיעל זאַכען עס זיינען נאָך מעגליך!

און באמת, וויפיעל האָבען זיך שוין איינגעגעבען! ווי רייך איז אָט די ערד אין קליינע גוטע בשלימות'דיגע זאַכען, אין גוט־געראָטענע!

שטעלט־ארום ארום אייך קליינע פּארפולטע זאַכען, איהר העכערע מענשען! די גילדערנע אויסגעצייטיגטקייט זייערע היילט דאָס הארץ. פּאַרפולטע זאַכען לערנען האָפען.

*   *
*

16.

וואָס איז ביז אהער געוועזען די גרעסטע זינד אויף דער ערד? איז דאָס ניט געוועזען דאָס וואָרט פון יענעם, וואָס האָט געזאָגט: „וועה צו די, וואָס לאַכען דאָ!"

האָט ער אַליין ניט געפונען אויף דער ערד קיין איין טעם פאַר וואָס צו לאַכען? האָט ער שלעכט געזוכט. א קינד וואָלט שוין געפונען דעם טעם.

יענער — האָט ניט גענוג געליעבט: אז ניט, וואָלט ער אויך אונז געליעבט, די לאַכערס. אָבער ער האָט אונז פיינט געהאַט און גע'חוזק'ט פון אונז: יאָמערניש און צייהן־קריצעניש האָט ער געוואונשען אונז.

מוז מען דען שוין שילטען, ווען מען ליעבט ניט? דאָס — דוכט זיך מיר — איז אַ שלעכטער געשמאַק. אָבער ער האָט דאָס געטאָן אַזוי, דער אומבאַדינגטער. ער איז ארויסגעקומען פון דעם המון.

און ער אַליין האָט פשוט ניט גענוג געליעבט: אַז ניט, וואָלט ער ווענינער געצאָרנט, פאַר וואָס מען ליעבט איהם ניט. יעדע גרויסע ליעבע פאַרלאַנגט ניט קיין ליעבע: — זי פאָדערט מעהר.

ווייכט אוים אַלע אַזעלכע אומבאַדינגטע! דאָס איז אַן אָרע־מער קראַנקער מין, אַן ערב־רב־מין. זיי קוקען שלעכט אויף אָט דעם לעבען, זיי האָבען אַ בייז אויג אָט אויף דער ערד.

ווייכט אוים אַלע אַזעלכע אומבאַדינגטע! זיי האָבען שווערע פים און שטיקענד־הייסע הערצער: — זיי קאָנען ניט טאַנצען. ווי קאָן פאַר אַזוינע גרינג זיין די ערד!

* * *

17.

אויף קרומע וועגען קומען אַלע גוטע זאַכען נאָהענט צו זייער ציעל. ווי די קעץ, קרימען זיי אוים זייערע רוקענס, זיי מורמלען אינוועניג פון זייער נאָהענטען גליק, — עס לאַכען אַלע גוטע זאַכען.

דער שריט זאָגט עדות, צי איינער געהט שוין אין ז י י ן וועג: איז — זעהט ווי איך געה! ווער עס קומט אָבער נאָהענט צום ציעל, יענער טאַנצט.

און באמונות, קיין סטאַטוע בין איך ניט געוואָרען, איך שטעה נאָך ניט דאָ, אַ פאַרגליווערטער, אַ שטומפּער, אַ שטיינער־נער, אַ זייל: איך האָב ליעב אַ געשווינטען לויף.

און הגם עס געפינט זיך אויף דער ערד אויך זומף און דיקער אומעט: ווער עס האָט גרינגע פים לויפט אפילו איבער שלאַם אריבער און טאַנצט, ווי אויף אָפּגעקעהרטען אייז.

הויבט אויף אייערע הערצער, מיינע ברידער, הויך! העכער!

און פארגעסט מיר ניט אויך די פיס! הויבט אויף אויך אייערע פיס, איהר גוטע טענצער, און נאך בעסער: שטעלט זיך אויך אויפ'ן קאפ!

* *
*

18.

אט די קרוין פון דעם לאכענדען, אט די רויזען־קראנץ־קרוין: איך אליין האב מיר אנגעטאן אט די קרוין אויפ'ן קאפ, איך אליין האב דערקלערט פאר הייליג מיין געלעכטער. קיין אנדערען האב איך איצטער ניט געפונען, וואס זאל זיין גענוג שטארק דערצו.

זאראטוסטרא דער טענצער, זאראטוסטרא דער גרינגער, וואס ווינקט מיט די פליגלען, אן אנגעגרייטער צום פליה, א ווינקענדער צו אלע פויגלען, אנגעגרייט און פארטיג, א גליק־געבענשט־לייכט־זיניגער: —

זאראטוסטרא דער וואהרזאגער, זאראטוסטרא דער וואהרלאכער, ניט קיין אומגעדולדיגער, ניט קיין אומבאדינגטער, איינער, וואס האט ליעב שפרינג און זייטען־שפרינג; איך גופא האב מיר אנגעטאן די קרוין אויפ'ן קאפ!

* *
*

19.

הויבט אויף אייערע הערצער, איהר ברידער, הויך! העכער! און פארגעסט מיר ניט אויך די פיס! הויבט אויף אייערע פיס, איהר גוטע טענצער, און נאך בעסער: שטעלט זיך אויפ'ן קאפ!

אויך אין גליק זיינען פאראן שווערע בריאות, עס זיינען דא פלומפ־פיסלער פון אנהויב אן. וואונדערליך מיהען זיי זיך אפ, צו א העלפאנט נעגליכען, וואס מיהט זיך, צו שטעהן אויפ'ן קאפ.

אבער עס איז בעסער זיין נאריש פון גליק, איידער נאריש פון אומגליק, בעסער פלומפ טאנצען, איידער לאהם ארומגעהן. איז

לערנט דאָך אָפּ פון מיר מיין קלוגשאַפט: אפילו די ערגסטע זאַך
האָט פון דער אַנדער זייט צוויי גוטע זייטען, —

— אויך די ערגסטע זאַך האָט גוטע טאַנץ־פיס: איז לערנט
זיך אַליין אויס, איהר העכערע מענשען, אוועקצושטעלען זיך אויף
אייערע ריכטיגע פיס!

איז פאַרגעסט דאָך מיר די אומעט־בלעזלעך און די גאַנצע
המון־טרויעריגקייט! אַ ווי טרויעריג עס דוכטען מיר היינט אויס
אפילו דעם המון'ס פורים־שפּיעלער! אָט דער היינט איז אָבער
דעם המון'ס.

* *
*

20.

מאַכט דאָס, ווי דער ווינט, וואָס שטירצט ארויס פון זיינע
בארג־הויהלען; ער וויל טאַנצען נאָך זיין אייגענעם פייפעל, די
ים'ען ציטערען און שפּרינגען אונטער זיינע פוס־טריט.

דער וואָס גיט פליגלען די אייזלען, וואָס מעלקט לייבענטעס,
—געלויבט זאָל זיין יענער גוטער ניט־צו־באַצווינגענדער גייסט,
וואָס קומט ווי אַ שטורעם־ווינט אויף איטליכען היינט און אויף
איטליכען המון, —

— וואָס האָט פיינט באַרלעך־און פּלפּול־קעפּ און אַלע פאַר־
וועלקטע בלעטער און אום־קרייטעכער: געלויבט זאָל זיין אָט דער
ווילדער, גוטער, פרייער שטורעם־גייסט, וואָס טאַנצט אויף זומפּען
און אומעטום, ווי אויף לאָנעס!

דער וואָס האַסט די דעריגע הינט פון דעם המון און אַלע
שלעכט־געראָטענע פינסטערע באַשעפעניסען: געלויבט זאָל זיין
אָט דער גייסט פון אַלע פרייע גייסטער, דער לאַכענדער שטורעם,
וואָס בלאָזט שטויב אין די אויגען פון אַלע שווארצזעהערס, פון
אַלע שווערזיכטיגע!

איהר העכערע מענשען, אייער ערגסטע זאַך איז: איהר אַלע

לערנט זיך ניט טאַנצען, כדבעי—אַריבערטאַנצען איבער זיך גופא! וועמען אַרט דאָס, וואָס איהר האָט זיך ניט איינגעגעבען!

ווי פיעל זאַכען זיינען נאָך מעגליך! איז לערנט זיך דאָך אוים אָוועקצולאַכען איבער זיך גופא! הויבט אויף אייערע הער־צער, איהר גוטע טענצער, הויך! העכער! און פאַרגעסט מיר ניט אויך דאָס גוטע לאַכען!

אָט די קרוין פון דעם לאַכענדען, אָט די רויזענקראַנץ־קרוין: אייך, מיינע ברידער, וואַרף איך צו אָט די קרוין! דאָס לאַכען האָב איך דערקלערט פאַר הייליג; איהר העכערע מענשען, לערנט זיך אוים — לאַכען!"

*   *
*

דאָס ליעד פון דעם שווערען געמיט.

1.

אז זאַראַטוסטרא האָט גערעדט אָט די רייד, איז ער געשטאַ־נען נאָהענט ביים אריינגאַנג אין זיין הויהל; ביי די לעצטע ווער־טער האָט ער זיך ארויסגערוקט פון זיינע געסט און איז אויף א קורצער ווײלע אַנטלאָפען אין די פריי.

„אָ ריינע ריחות ארום מיר, האָט ער אויסגערופען, אָ גליק־געבענשטע שטיל צרום מיר! אָבער וואו זיינען מיינע חיות? אהער, אהער, מיין אָדלער און מיין שלאַנג!

זאָגט מיר דאָך, מיינע חיות: אָט די העכערע מענשען אַלע אין איינעם, משמעות, זיי שמעקען נים גוט? אָ ריינע ריחות ארום מיר! איצונדער ערשט וויים איך און פיהל, ווי איך האָב אייך, מיינע חיות, ליעב."

— און זאַראַטוסטרא האָט געזאָגט נאָך א מאָל: „איך ליעב אייך, מיינע חיות!" דער אָדלער און די שלאַנג האָבען זיך צוגע־דריקט צו איהם, בעת ער האָט ארויסגעזאָגט אָט די ווערטער און האָבען ארויפגעקוקט אויף איהם. אויף אזא אופן זיינען זיי זאַלבע־דריט געזעסען אין איינעם און האָבען איינגעאָטעמט און איינגע־זופט אין איינעם די גוטע לופט. ווייל דאָ דרויסען איז די לופט געווען א בעסערע, איידער ביי די העכערע מענשען.

* *

*

2.

אָבער ווי נאָר זאַראַטוסטרא האָט פאַרלאָזען זיין הייהל, האָט זיך אויפגעהויבען דער אַלטער צויבערער, האָט זיך ממזר'יש ארומ־געקוקט און האָט געזאָגט: „ער איז ארוים!"

און שוין, איהר העכערע מענשען — איך קיצעל אייך, ווי ער

גופא, מיט אַט דעם שבח־ און חניפה־נאָמען — שוין פאַלט אויף מיר אָן מיין ניט־גוטער פאַלש־ און צויבער־גייסט, מיין שווער־געמיטיגער טייוועל,

— וואָס איז פון גרונט אויס זאַראַטוסטראַ׳ס אַ צד־שכנגד: זייט דאָס איהם מוחל! איצטער ו ו י ל ער צויבערען פאַר אייך, ער האָט גראָד ז י י ן שעה; אומזיסט ראַנגעל איך מיך מיט אָט דעם בייזען גייסט.

— אייך אַלעמען, וואָס איהר ליידט ווי איך פון דער ג ר ו י־לען מיט ווערטער, צי איהר רופט זיך „די פרייע גייסטער" אָדער די „וואָהרהאַפטיגע" אָדער „די בעל־תשובה׳ס פון דעם גייסט" אָדער „די פאַנאַנדערגעשמידטע" אָדער „די גרויסע בענקענדע"—

אייך אַלעמען, וואָס איהר ליידט ווי איך פון ד ע ר ג ר ו י־ס ע ר חלשות, ביי וועמען דער אַלטער גאָט איז געשטאָרבען און קיין נייער גאָט ליעגט נאָך ניט אין דער וויעג און אין די ווינדעלעך, —אייך אַלעמען האָט מיין בייזער גייסט און צויבער־טייוועל האָלט.

איך קען אייך, העכערע מענשען, איך קען איהם, — איך קען אויך אָט דעם מחבל, וואָס איך האָב ליעב צנטקעגען מיין אייגע־נעם ווילען, אָט דעם זאַראַטוסטראַ: ער גופא קומט מיר אָפטמאָל אויס ווי אַ שעהנע מאַסקע פון אַ הייליגען,

— ווי אַ נייער וואונדערליכער פורים־שפּיעל, אין וועלכען עס האָט זיך פאַרגלוסט צו פאַרקליידען מיין בייזער גייסט, דער שווער־געמיטיגער טייוועל: — איך ליעב זאַראַטוסטראַ׳ן, אַזוי דוכט זיך מיר אָפט אויס, צוליעב מיין בייזען גייסט. —

אָבער שוין פאַלט ע ר אויף מיר אָן און צווינגט מיך, אָט דער גייסט פון שווערמוט, אָט דער טייוועל פון בין־השמשות: און בנאמנות, איהר העכערע מענשען, עס גלוסט זיך איהם —

— עפענט נאָר אויף די אויגען! — עס גלוסט זיך איהם צו קומען אַ נ אַ ק ע ט ע ר, צי אַ מאַנסביל אָדער אַ ווייבס־פאַרשוין דאָס ווייס איך ניט: אָבער ער קומט, ער צווינגט מיך, וועה איז מיר! עפענט אויף אייערע חושים!

דער טאָג פאַרקלינגט, אויף אַלע זאַכען קומט איצטער דער אָוועגט, אויך אויף די בעסטע זאַכען; נו—הערט און זעהט, איהר העבערע מענשען, וואָס פאַר אַ טייוועל, צי מאַנסביל, צי ווייב איז אַט דער גייסט פון דעם אָוועגט־שווער־געמיט."

אַזוי האָט גערעדט דער אַלטער צויבערער, האָט זיך ממזר'יש ארומגעקוקט און האָט גענומען אין האַנט זיין האַרף.

*　　*

*

3.

אין אָוועגט־טונקלער לופט,
ווען שוין די טרויסטונג פון דעם טהוי
טוט קוואַלען אויף דער ערד,
אומזיכטבאַר און אויך אומגעהערט —
ווייל צאַרטע שיכלעך טראָגט
דער טרויסטער טהוי, ווי אַלע מילדע טרויסטער—:
געדענקסטו נאָך, געדענקסטו, הייסע האַרץ,
ווי דו'סט אַ מאָל געדאָרשט
נאָך טרערען פון דעם הימעל און נאָך טראָפּענס טהוי,
פאַר'שרפה'ט, מיעד געדאָרשט,
בעת אויף די געלע גראָז־שטעגען
די בייזהאַפטע אָוועגטליכע זון־בליקען
דורך שוואַרצע בוימער זיינען ארום דיר געלאָפען,
די זון־גלוט־בליקען בלענדענדע, בייז־פריידיגע?
„דער ליעבהאָבער פון אמת? דו? — אַזוי גע'חוזק'ט
האָבען זיי —
ניין! נאָר אַ דיכטער!
אַ חיה, שלאַנגען־קלוג, און רויבענד,
וואָס לאַיגען מוז, זיך שאַרענדיג,
וואָס לאַיגען מוז ביודעים און ברצון:
אין לוסט נאָך רויב

פיעל־פארביג פארמאסקירט,
פאר זיך אליין א מאסקע,
פאר זיך אליין א רויב —
אט דאס — דער ליעבהאבער פון אמת?
ניין! נאר נאר! נאר דיכטער!
פיעל־פארביגעס נאר ריידענד,
אוים דער ליצנות־מאסקע נאר פיעל־פארביגס שרייענד,
ארומגעשטיגען אויף די ליגנערישע ווערטער־בריקען
אויף רעגענבויגענס, רייך אין פארבען,
צווישען פאלשע הימלען
און פאלשע ערדען
ארומגעשמייעט און ארומגעשוועבט, —
נ א ר נ א ר! נ א ר ד י כ ט ע ר!
נים שטיל, פארגליווערט, גלאט און קאלט
געווארען ווי א שטיין־בילד,
פונקט ווי א געטער־זייל,
נים אויפגעשטעלט פאר טעמפלען,
ווי נאט'ס א שומר ביי דער טיר:
ניין, גראד א שונא פון אזעלכע סטאטוען פון אמת,
אין יעדער ווילדערנים שוין מעהר בן־בית, איידער אין די טעמפלען,
פול שטיפערישקייט, ווי א קאץ,
דורך יעדער פענסטער שפרינגענדיג,
טוז! גלייך אין יעדען צופאל,
געשמעקט די לופט ביי יעדען אורוואלד,
מיט תאוה־בענקעניש ארומגעשמעקט,
כדי אין אורוועלדער, אין איינעם מיט די חיות,
די פארבענרייך־געפלעקטע חיה־רעה'ס
ארומצולויפען שעהן און פארביג,
אין זינדיגער געזונט, מיט תאוה לוסט'גע לעפצען
גליק־געבענשט פאר'חוזק'ט, גליק־געבענשט פאר'גיהנום'ט;

אַט דאָס, אַט דאָס איז דיר דיין גליק־געבענטשקייט:
גליק־געבענשט בלוט־דאָרשטיג
ארומצולויפען רויבענד
און לוגען, שאַרענדיג זיך אין דער שטיל :—
פאַרגליווערט קוקען אין די תהום'ען,
אין ז י י נ ע תהום'ען :
אַ ווי זיי דאַרטען רינגלען זיך אַראָפּ,
ארונטער און אריין,
אין אַלץ מעהר טיעפע טיעפען !—
דערנאָך,
אַ וואָרף געטאָן זיך מיט אַ מאָל
אין אַ געצוקטען פליה צום טאָל
אויף שאָף און לעמער,
פוי ! אַראָפּ אין הייסען הונגער,
אין תאוה־לוסט נאָך לעמער,
אין צאָרן אויף אַלע לעמער־נשמות,
גרים־צאַרענדיג אויף אַלץ, וואָס קוקט
ווי שאָף, גראָה־לעמער־אויגיג און געקרייזעלט־וואָליג,
מיט שאָף און לעמער־גוטיגקייט.

אזוי־אַ זיינען
אַדלער־האפטיג, לעמפּערט־האפטיג
די בענקשאַפטען פון דיכטער,
אויך דיינע בענקשאַפטען אַהינטער טויזענט מאַסקעס.
דו נאַר ! דו דיכטער !

וואָס דו אויף מענשען און אויף גאָט
טוסט קוקען ווי אויף שאָף —
אין מענשען גאָט פ א ר צ ו ק ע ן,
ווי אויך די שאָף אין מענשען
און ל א כ ע ן אין פאַרצוקען, —

אַט דאָס, אַט דאָס איז דיר דען דיין גליק־געבענטשקייט!
די גליק־געבענשטקייט פון אַ לעמפּערט און אַן אָדלער!
די גליק־געבענשטקייט פון אַ דיכטער און אַ נאַר!"

אין אָוונט־טונקלער לופט
ווען שוין דער נאָגעל פון דער לבנה
גרין צווישען פורפעל־רויטען
אין קנאה טוט זיך שאַרען:
—דעם טאָג אַ שונא,
מיט יעדען טריט בשתיקא
פאַרוואונדעט מיט זיין שאַרף
די הענגענדיגע רויז־גירלאַנדען,
ביז וואַן׳ זיי זינקען בלאַס אַראָפּ
טיעף אין דער נאַכט:—

אַזוי בין איך אַ מאָל
אַליין אַראָפּגעזונקען
פון מיין שגעון צו דעם אמת,
פון מיינע טאָג־בענקשאַפטען
פון טאָג אַ מיעדער, קראַנק פון ליכט־שיין
—געזונקען טיעף אַראָפּ
דעם אָוונט־צו, דעם שאָטען־צו:
פון איין־און־איינציגען אמת
פאַרברענט און דאָרשטיג:
—געדענקסטו נאָך, געדענקסטו, הייסע האַרץ,
ווי דו׳סט דאָס מאָל געדאָרשט?—
אַז שוין פאַרטריבען זאָל איך זיין
פון יעדען אמת,
נאַר נאַר!
נאַר דיכטער!

* *
*

די ווייסענשאפט.

אזוי האט געזונגען דער צויבערער; און אלע, וואס זיינען געוועזן מיט איהר, זיינען ווי פויגעל אומבאמערקט אריין אין דעם נעץ פון זיין רמאי'שער און שווער־געמיטיגער תאוה־לוסט. נאר דער געוויסענהאפטער פון דעם גייסט האט זיך ניט געלאזט איינ־פאנגען: ער האט תיכף אוועקגענומען ביי דעם צויבערער די הארף און האט אויסגערופען: „לופט! לאזט אריין גוטע לופט! לאזט אריין זאראטוסטרא'ן. דו מאכסט די הייהל שטיקענדיג און גיפטיג, דו ניט־גוטער אלטער צויבערער!

דו פארפיהרסט, דו פאלשער חריף, צו אומבעקאנטע געלוסטען און ווילדערניסען. און וועה געשריען, ווען אזוינע, ווי דו, הויבען אן ריידען וועגען דעם א מ ת און מאכען א גאנצע וועזען פון איהם!

וועה צו אלע פרייע גייסטער, וואס היטען זיך ניט פאר א ז ו י נ ע צויבערער! א סוף יעמאלט צו זייער פרייהייט: דו לערנסט און פארפיהרסט צוריק אין תפיסות אריין, —

דו אלטער שווערגעמיטיגער טייוועל, פון דיינע קלאגען קלינגט א פארפיהרעניס, דו ביסט געגליכען צו אזוינע, וואס מיט זייער לויב אויף די פרישות לאדען זיי איין בשתיקה צו תאוה־לוסט!"

אזוי האט גערעדט דער געוויסענהאפטער; דער אלטער צוי־בערער אבער האט געקוקט ארום זיך, האט הנאה געהאט פון זיין זיעג און האט מחמת דעם אראפגעשלונגען דעם פארדראס, וואס דער געוויסענהאפטער האט איהם אנגעטאן. „זיי שטיל! האט ער געזאגט אין אן עניוות'דיגער שטים, גוטע ליעדער דארפען האבען א גוטען ווידער־קול; נאך גוטע ליעדער זאל מען א לאנגע צייט שווייגען.

אזוי טוען דאס זיי אלע, אט די העכערע מענשען. דו אבער האסט משמעות ווייניג פארשטאנען פון מיין ליעד? דו האסט ווייניג אין זיך פון א צויבערגייסט."

„דו לויבסט מיך, האט געענטפערט דער נעוויסענהאפטער, מיט דעם, וואס דו שיידסט מיך אפ פון זיך, זעהר וואויל! אבער איהר אנדערע, וואס זעה איך? איהר זיצט נאך דא אלע מיט תאוה־לוסטיגע אויגען —:

איהר פרייע נשמות, וואו איז אהינגעקומען אייער פרייהייט! עס דוכט זיך מיר, אז איהר זייט כמעט ווי די, וואס האבען א לאנגע צייט צוגעקוקט, ווי עס טאנצען אומארענטליכע נאקעטע מיידלעך; אפילו אייערע נשמות הויבען אן טאנצען!

אין אייך, איהר העכערע מענשען, מוז זיין מעהר פון דעם מין, וואס דער צויבערער רופט אן זיין בייזען גייסט פון כשוף און אפנאר: הפנים מיר מוזען זיין פארשיידען.

און באמת, מיר האבען גענוג גערעדט און געטראכט אין איי־נעם, איידער זאראטוסטרא איז געקומען אהיים צו זיין הייהל, איך זאל נאך קאנען זיין אין ספק וועגען דעם: מיר ז י י נ ע ן פארשיידען.

מיר ז ו כ ע ן פארשיידענע זאכען דא אויבען, איהר און איך. איך דהיינו זוך מעהר ז י כ ע ר ק י י ט, דעריבער בין איך געקומען צו זאראטוסטרא׳ן. מחמת ער איז נאך דער פעס־טעסטער טורעם און ווילען —

— עד היום, ווען אלץ שאקעלט־זיך, ווען די גאנצע ערד צי־טערט. איהר אבער, ווען איך זעה, וואס־פאר־א אויגען איהר מאכט, הויבט מיר כמעט אן צו דוכטען, אז איהר זוכט נאך מ ע ה ר א ו מ ז י כ ע ר ק י ט, —

— מעהר שוידער, מעהר געפאהר, מעהר ערדציטערנים. אייך גלוסט זיך — כמעט דוכט דאס מיר, זייט מיר מוחל מיין איינ־געבילדעטקייט, איהר העכערע מענשען, —

— אייך גלוסט זיך דער ערגסטער, געפעהרליכסטער לעבען, וואס יאגט אין מיר ארייז אן אימה מעהר פאר אלץ, א לעבען פון ווילדע חיות, וועלדער, הייהלען, שארף־משופע׳דיגע בערג און פאר פיהערערישע תהום׳ען.

און ניט די וואָס פיהרען ארויס פון דער סכנה געפעלען איץ מעהר פאר אלע, נייערט די וואָס פיהרען איך אראָפּ פון אלע וועגען, די פארפיהרער. אָבער ווען אפילו אזעלכע געלוסטען זיינען בפועל דאָ ביי איך, זיינען זיי דאָך, דוכט מיר, אונ־מעגליך.

מחמת די מורא — דאָס איז דעם מענשען'ס פאר'ירשנ'טער גרונט־געפיהל; אויס דער מורא דערקלערט זיך אל־דאָס־דינג, די פאר'ירשנ'טע זינד און פאר'ירשנ'טע טוגענד. אויס דער מורא איז אויך ארויסגעוואַקסען מיין טוגענד, וואָס רופט זיך: וויסענשאַפט.

דהיינו די מורא פאר ווילדע חיות — זי איז אין דעם מענשען לענגער פאר אלע אויפגעצויגען געוואָרען אין איינעם מיט דער חיה, וואָס ער פארבארגט אין זיך און פאר וועלכער ער ציטערט: — זאראטוסטרא רופט דאָס „דעם אינוועניגסטען פיך“.

אזא לאנגע אלטע מורא, וואָס איז לסוף געוואָרען פארפייערט, גייסטליך, גייסטיג — היינט, דוכט מיר, רופט זי זיך: „וויסענשאַפט“. —

אזוי האָט גערעדט דער געוויסענהאַפטער; אָבער זאראטוסטרא, וואָס איז נאָר וואָס אריין צוריק אין זיין הייהל און האָט געהערט און זיך אָנגעשטויסען וועגען וואָס דער געוויסענהאַפטער האָט גערעדט, האָט צוגעוואָרפען איהם א פולע האנד רויזען און האָט געלאַכט פון זיינע „אמת'ען“. „וואָס! האָט ער אויסגערופען! וואָס האָב איך דאָ נאָר וואָס געהערט? בנאמנות, מיר דוכט, דו ביסט א נאַר אָדער איך אליין בין עס: און דיין „אמת“ שטעל איך אוועק מיט איין רוק מיט'ן קאָפּ אראָפּ.

מחמת מורא — איז אן אויסנאַם ביי אונז. מוט אָבער און אוואנטיורען און די לוסט צו דעם אומגעוויסען, צו דעם אומ־דערוועגטען, — מוט, דוכט מיר, איז דעם מענשענס גאנצע פאָרגעשיכטע.

ביי די ווילדעסטע מוטיגסטע חיות האָט ער אַלע זייערע טור־גענדען אין קנאה אָפּגעלערנט און אוועקגערויבט: ערשט אַזוי־אַרום איז ער געוואָרען — מענש.

אָט דער מוט, לסוף אַ פאַרפיינערטער, גייסטליכער, גייסטי־גער, אָט דער מענשען־מוט מיט אָדלער־פליגלען און שלאַנגען־קלוגקייט: אָט ־ד ע ר, דוכט מיר, רופט זיך היינט — "

„זאַראַטוסטראַ!" האָבען אַלע מסובים אויסגעשריען ווי פון איין מויל און האָבען דערביי אַרויסגעלאָזען אַ גרויס געלעכטער. עס האָט זיך אָבער פון זיי אויפגעהויבען ווי אַ מין שווערער וואָל־קען. אויך דער צויבערער האָט געלאַכט און האָט מיט קלוגקייט גערעדט: „זעהר וואויל! ער איז אוועק, מיין בייזער גייסט!

און האָב איך דען גופא אייך ניט געוואָרענט פון איהם, בעת איך האָב געזאָגט, אַז ער איז אַ ליגנער־גייסט און שווינדלער־גייסט?

דער עיקר גראַד יעמאָלט, ווען ער בעוויזט זיך אַ נאַקעטער. אָבער וואָס בין איך שולדיג פאַר זיינע שמד־שטיק! האָב א י ך איהם בעשאַפען און די וועלט?

נו מילא! לאָמיר ווידער זיין גוט און אויפגעראַמט! און ווען אפילו זאַראַטוסטראַ בליקט בייז — קוקט איהם נאָר אָן! ער איז ברוגז אויף מיר —:

— איידער עס קומט די נאַכט, וועט ער ווידער אָנהויבען מיך ליעבען און לויבען, ער קאָן ניט לעבען אַ לאַנגע צייט און ניט טאָן אַזעלכע נאַרישקייטען.

ע ר — ליעבט זיינע פיינד: אָט די קונסט פאַרשטעהט ער בעסער פאַר אַלעמען פון די, וואָס איך האָב געזעהען. אָבער ער נעמט נקמה דערפאַר — פון זיינע פריינד!"

אַזוי האָט גערעדט דער אַלטער צויבערער, און די העכערע מענשען האָבען איהם אַפּלאָדירט: אַזוי אַז זאַראַטוסטראַ איז אַרומגעגאַנגען און האָט מיט בייזקייט און ליעבע געדריקט די הענד

זיינע פריינד, — פונקט ווי אייגער, וואס דארף ביי אלעמען עפעס ווידער גוט מאכען און זיך איבערבעטען. אז ער איז אבער דער־גאנגען ביז צו דער טיר פון זיין הייהל, האט זיך איהם ווידער פארגלוסט צו זיין אין דער לופט מיט זיינע חיות, —און ער האט געוואלט זיך ארויסמאכען.

* *

*

צווישען די טעכטער פון דעם מדבר.

1.

„געה ניט אוועק! האט דא געזאגט דער וואנדערער, וואס האט זיך גערופען זאראטוסטרא'ס שאטען, בלייב מיט אונז — אז ניט קאן נאך די אלטע שטיקענדע אומעט ווידער אנפאלען אויף אונז.

דער אלטער צויבערער האט אונז שוין דא מכבד געווען מיט זיינע ערגסטע זאכען צוליעב אונזער בעסט, און דאך, ביי דעם גוטען פרומען פויפסט שטעהען טרערען אין די אויגען און ער האט זיך ווידער איינגעשיפט אויף דעם ים פון מרה־שחורה.

אט די מלכים, אמת, מאכען נאך פאר אונז א פרעהליכען פנים: מחמת דאס האבען ז י י זיך היינט אויסגעלערנט בעסער פאר אונז אלעמען! וואלטען אבער ניט געווען קיין עדות דערביי, וועט איך זיך, אז אויך ביי זיי וואלט זיך ווידער אנגעהויבען דער בייזער שפיעל —

— דער בייזער שפיעל פון ציהענדע וואלקענס, פון פייכטע מרה־שחורה, פון פארהאנגענע הימלען, פון צו־גע'גנב'עטע זונען, פון יאמערענדע הערבסט־ווינטען,

— דער בייזער שפיעל פון אונזער יאמער און כויט־געשריי: בלייב מיט אונז, א זאראטוסטרא! דא איז פאראן א סך פארבאר־גענער עלענד, וואס וויל ריידען, א סך אוונד, א סך וואלקען א סך פארשטיקטע לופט!

דו האסט אונז געשפייזט מיט שטארקע מאנסבילשע אכילות און קרעפטיגע משלים: לאז ניט צו, אז צום דעסערט זאלען אויף אונז ווידער אנפאלען די ווייבליכע גייסטער!

דו אליין מאכסט שטארק קלאָר די לופט ארום דיר! האָב איך ערגעץ־וואו אויף דער ערד געפונען אזא גוטע לופט ווי ביי דיר אין דיין היכל?

איך האָב דאָך געזעהען א סך לענדער, מיין נאָז האָט זיך אויסגעלערנט אויסצופאַרשען און אָפּצושאַצען אלערליי ארטען לופט. אָבער ביי דיר ציעהען איין מיינע נאָזלעכער זייער גרעסטע לוסט!

סיידען, — אָ נעהם מיר ניט פאר אומגוט אָן אַלטע עראינערונג! נעהם מיר ניט פאר אומגוט אָן אַלטע מדבר־ליעד, וואָס איך האָב אמאָל פארפאסט צווישען די טעכטער פון דעם מדבר:

מחמת ביי זיי איז אויך געווען אזא גוטע העלע מזרח־לופט; דאָרטען בין איך געווען אין דער ווייט פון דער וואָלקענדיגער פייכטער מרה־שחורה'דיגער אלט־איירָאָפּאַ!

דעמאָלט האָב איך ליעב געהאט אזוינע מזרח־מיידלעך און אנדערע בלאָהע הימעל־קעניגרייכען, איבער וועלכע עס זיינען ניט געהאנגען ניט קיין וואָלקענס, ניט קיין געדאנקען.

איהר וועט גאָר ניט גלויבען, ווי שטאטיג זיי פלעגען זיצען, ווען זיי פלעגען ניט טאנצען, טיעף, אָבער אָהן געדאנקען, ווי קליינע סודות, ווי באבענדערטע רעטעניסען, ווי דעסערט־ניס:

פיעל־פארביג און פרעמד, בנאמנות! אָבער אָהן וואָלקענס: רעטעניסען, וועלכע לאָזען זיך טרעפען: צוליעב אזעלכע מיידלך האָב איך דעמאָלט צוגעטראכט א קאפּיטעל דעסערט־תהילים."

אזוי האָט גערעדט דער וואנדערער אין שאָטען; און נאָך איי־דער עמיצער האָט איהם געענטפערט, האָט ער שוין א נעם געטאָן דעם אלטען צוובערערס הארף, ארויפגעלייגט א פוס אויף א פוס און האָט געקוקט רוהיג און קלוגשאפען ארום זיך: מיט די נאָז־לעכער אָבער האָט ער פאמעלעך און פאָרשענדיג איינגעאָטעמט

די לופט, ווי איינער וואָס פאַרזוכט אין נייע לענדער די נייע פרעמדע לופט. דערנאָך האָט ער אָנגעהויבן צו זינגען מיט א מין געבריל.

* * *

2.

דער מדבר וואַקסט: וועה צו דעם וואָס פאַרבאַרגט מדבריות
— האַ! ערנסט־יום־טוב'דיג!
בפועל ממש הדרת־קודש'דיג!
א חשוב'ער אָנהויב!
אפריקאַניש הדרת־קודש'דיג!
און חשוב פאַר א לייב
אָדער פאַר א מאָראַלישען ברום־אף —
— אָבער ניט פאַר אייך,
איהר גאָר־די־ליעבסטע פריינדינען,
ביי וועמענס פיס ס'איז מיר,
אַן אייראָפּעער, אונטער פאַלמען,
צום ערשטען מאָל געוואָרען
געגעבען דער חסד צו זיצען, סלה.
באמת א חדוש!
איך טו דאָ איצט זיצען
אין נאָהענט פון מדבר און שוין
פון מדבר צוריק אזוי ווייט,
אויך נאָך אין גאָרנישט פאַרוויסט:
מחמת איך בין דאָ אראָפּגעשלונגען
פון אָט דעם קלענסטען אָאזים —:
— ער האָט אין א געניץ זיין מויל אויפגעעפענט,
זיין ליעבליכען מויל,
דעם בעסט באַשמעקטען מויל פון אלע מיילכלעך,
בין איך אהין אריינגעפאַלען

אראָפּ און דורך און — צווישען אייך,
איהר גאָר־די־ליעבסטע פריינדינען! סלה.

וואויל, וואויל צו יענעם וואַל־פיש,
אויב ער האָט אויך אזוי זיין גאַסט
געלאָזען וואויל באקומען! — איהר פארשטעהט
דעם רמז פון א תלמיד־חכם?
וואויל צו דעם בויך, צו זיינעם,
אויב ער איז אויך געווען
אזא מין ליעבליכער אָאזיס־בויך,
פּונקט ווי אָט דער: נאָר איך בין שטארק אין דעם מסופּק,
— איך קום דאָך פון אייראָפּא,
וואָס איז אויף ספיקות קראנקער נאָך
פאר אלע עלטערליכע ווייבלעך.
וואָס האָבען מאנען.
גאָט, שיק איהר צו א רפואה שלימה!
אָמן!
דאָ זיץ איך איצט
אין אָט דעם קלענסטען אָאזיס,
פּונקט ווי א טויטעל,
ברוין, דורכגעזיסט, גאָלד־אָנגעזאפּט,
אין תאוה נאָך א רונדען מיידעל־מויל,
מעהר אָבער נאָך די מיידעלשע
אייז־קאַלטע, שנעע־ווייסע, שניידיגע
ביים־צייהנדעלעך: וויל גראָד נאָך זיי טוט לעכצען
דאָס הארץ פון אלע הייסע טויטלען. סלה.

צו די דערמאָנטע דרום־פּירות
געגליכען, צו פיעל שוין געגליכען,
ליעג איך דאָ, ארומגעשפּיעלט,

ארומגעשמעקט פון קליינע
משה־רבינו׳ס בהמה׳לעך
און גם־כן פון נאָך קלענערע,
נאַרישערע, זינדיגערע
מחשבות און וואונשען, —
פון איך ארומגעלאַגערט,
איהר שטומע, און דערשפּיהרונגס־פולע
מיידעל־קעץ,
דודו און זולייקאַ,
—אַרומגעספּינקסט, אום אין איין וואָרט
אַ סך געפיהלען אָנצושטאָפּען:
(פאַרגיב מיר, גאָט,
דעם חטא דעם גרויסען פון מיין לשון!)
— דאָ זיץ איך און באַשמעק די בעסטע לופט,
גן־עדן־לופט באמת,
אַ ליכטיג־לייכטע לופט, מיט גאָלדינע פּאַסען,
אַ גוטע לופט, ווי די, וואָס איז נאָר וועג
אַראָפּגעפּאַלען פון דער לבנה —
האָט דאָס פּאַסירט נאָר על־פּי־מקרה,
אָדער פון מוטווילען?
ככתוב ביי די אַלטע דיכטערס.
איך אָבער, דער בעל־ספק, ציעה
אויף דאָס אַריין אין ספק,
איך קום דאָך פון אייראָפּאַ,
וואָס איז אויף ספיקות קראַנקער נאָך,
פאַר אַלע עלטערליכע ווייבלעך.
וואָס האָבען מאַנען.
גאָט, שיק איהר צו אַ רפואה שלימה!
אָמן!

און טרינקענדיג אַט די גאַר שענסטע לופט
מיט נאָזלעכער צובריטע, ווי די בעכערס,
אָהן צוקונפט און אויך אָהן זכרונות,
אַזוי־אַ זיץ איך דאָ,
איהר גאַר־די־ליעבסטע פריינדינען,
און קוק מיר אויף דער פּאַלמע,
ווי זי טוט בויגען זיך, פונקט ווי אַ טענצערין,
און ווינדען־זיך און וויעגען־זיך אין איהרע לענדען,
— מען הובט־אָן נאָכטאָן, ווען מען קוקט־צו לאַנג!
פונקט ווי אַ טענצערין, וואָס איז, ווי ס'דוכט זיך מיר,
געשטאַנען שוין אַ לאַנגע צייט, מסוכן לאַנג
רק נאָר אויף איין פיסעל?
און האָט דערביי, ווי ס'דוכט זיך מיר,
די אַנדער פוס פאַרגעסען גאָר אין גאַנצען?
אומזיסט לפּחות
האָב איך געזוכט דעם פעהלענדען,
דעם צווילינג־אבן־טוב,
— איך מיין די אַנדער פוס —
אין אַט דער היילינגער נאָהענט
פון איהר גאַר־ליעבסטער און גאַר־ציערליכסטער
פאָכער־פלאַטער־פליטער־קליידעל.
יע, ווען איהר ווילט, איהר שעהנע פריינדינען,
מיר גלויבען גאַנץ:
זי האָט עס גאָר פאַרלאָרען!
אוועק איז עס!
אוועק אויף אייביג!
די אַנדער פוס!
אַ שאָד די ליעבליכע, די אַנדער פוס!
וואו — קאָן זי איצט אַן ערך זיין און טרויערן פאַרלאָזען?
די פוס, די עלענדע?

אין פּחד אפשר פאַר אַ
גרים־צאַרענדיגען בלאַנד־געלאַקטען לייב,
אַן אומגעהויער? אָדער זי איז גאָר
שוין אָפּגענאָגט, ארומגעגריזשעט —
אַ גאָטס־רחמנות, נעבעך!
אַרומגעגריזשעט! סלה.

אַ וויינט מיר ניט,
איהר ווייכע הערצער!
אַ וויינט מיר ניט,
איהר טויטעל־הערצער! איהר מילך־בוזימס!
הארץ־בייטעלעך
פון זיסען האַלץ!
אַ וויין ניט מעהר,
דו בלייכע דודו!
אַ מאַנסביל זיי, זולייקאַ! שטאַרק דיין מוט!
— זאָל אפשר גאָר
דאַ זיין אַם פּלאַץ
עפּעס אַ שטאַרקענדעס, וואָס שטאַרקט די הארץ?
אַ פּזמון אַ געזאַלבטער?
אַ הדרת־קודש'דיגער מוסר?

הא! ארויף, דו חשיבות!
דו, טוגענד־חשיבות! אייראָפּעער־חשיבות!
טו בלאָזען, ווידער בלאָזען,
דו בלאָז־זאַק פון דער טוגענד!
הא!
נאָך איין מאָל ברומען,
מאָראַליש ברומען!
ווי אַ מאָראַליש־פרומער לייב

א בורם טאָן פאַר די טעכטער פון דעם מדבר!
— ווייל טוגענד־יאָמערניש,
איהר גאָר־די־ליעבסטע מיידלעך,
איז מעהר פאַר אַלץ
אַן אייראָפּעיער תשוקה,
אַן אייראָפּעיער היים־הונגער!
און דאָ־אָט שטעה איך שוין,
אַן אייראָפּעיער,
איך קאָן ניט אַנדערש, זאָל מיר העלפען גאָט!
אָמן!

דער מדבר וואַקסט: וועה צו דעם, וואָס פאַרבאַרגט מדבריות!

* *
*

די אויפוועקונג

1.

נאָך דעם ליעד פון דעם וואנדרער און דעם שאָטען, איז די הייהל מיט א מאָל פול געוואָרען פון ליארם און געלעכטער: און היות ווי אלע פארזאמעלטע געסט האָבען אלע גערעדט אין איינעם, און אויך דער אייזעל איז ביי אזא אויפמונטערונג ניט געבליבען שטיל, האָט זאראטוסטרא'ן אָנגענומען א קליינער ווידערווילען און א שפּאָט אויף זיינע אורחים: הגם ער האָט זיך געפרעהט מיט זייער שמחה, ווייל ער האָט דערין געזעהן א צייכען פון ווערען ווידער געזונט. האָט ער זיך ארויסגעשארט אין די פריי און האָט גערעדט צו זיינע חיות.

„וואו איז איצט אהינגעקומען זייער נויט? האָט ער געזאָגט, און האָט אליין שוין אָבגעאָטעמט פון זיין קליינער דערעסענקייט, — ביי מיר האָבען זיי, ווי מיר דוכט, פארגעסען דאָס שרייען פון נויט!

— ווען אפילו ליידער נאָך ניט דאָס שרייען". און זאראטוסטרא האָט פארשטאָפּט די אויערען, ווייל דער י־אַ פון דעם אייזעל האָט זיך נאר־וואָס וואונדערליך צונויפגעמישט מיט דעם יובעל־ליארם פון אָט די העכערע מענשען.

„זיי זיינען לוסטיג, האָט ער ווידער אָנגעהויבען, און ווער ווייס? אפשר אויף דעם חשבון פון דעם מכנים־אורח; און אויב זיי האָבען זיך פון מיר אויסגעלערנט לאכען, האָבען זיי דאָך ניט **מ י י ן** לאכען.

אָבער וועמעס דאגה איז דאָס! דאָס זיינען אלטע לייט: זיי ווערען געזונט אויף זייער שטייגער; מיינע אויערען האָבען שוין ערגערע זאכען אריבערגעטראָגען און זיינען ניט געוואָרען פארדרים־ליך.

אַט דער טאָג איז אַ טריאומף: דער גייסט פון דער שווערע, ער ווייכט שוין, ער פליהט, מיין אַלטער ערץ־פיינד! ווי גוט נעמט זיך ענדיגען דער טאָג, וואָס האָט זיך אָנגעהויבען אַזוי ניט גוט און שווער!

און ענדיגען גענעזט ער זיך. עס קומט שוין דער אָווענט: איבער'ן ים קומט ער רייטענדיג אַהער, דער גוטער רייטער! ווי ער וויעגט זיך, דער גליק־געבענשטער, דער אַהיים־קערענדער, אין זיינע פורפעלנע זאָטלען!

קלאָר קוקט דער הימעל דערויף, די וועלט ליעגט טיעף: אָ איהר אַלע חדוש'דיגע, וואָס איהר זייט צו מיר געקומען, עס לוינט זיך שוין ביי מיר צו לעבען!"

אַזוי האָט גערעדט זאַראַטוסטראַ. און וויעדער האָט זיך געלאָזט הערען דער געשריי און דער געלעכטער פון די העכערע מענשען פון דער הייהל: האָט ער אָנגעהויבען אויפס ניי.

„זיי בייסען אָן, מיין ציעה־שפייז ווירקט, עס ווייכט אויך פון זיי זייער שונא, דער גייסט פון דער שווער. שוין לערנען זיי זיך אויס צו לאַכען פון זיך אַליין: הער איך ריכטיג?

מיינע מאַנסבילשע אכילות ווירקען, מיינע זאַפט־און־קראַפט־ווערטלעך: און באמת, איך האָב זיי ניט געשפייזט מיט אויפבלאָזענדע קרייטעכער! נייער מיט די אכילות פון קריעגס־לייט, מיט אכילות פון איינגעמער: נייע געלוסטען האָב איך אויפגעוועקט.

נייע האָפנונגען זיינען אין זייערע אָטעמס און פּיס, זייער הארץ שטרעקט זיך אויס. זיי געפינען נייע ווערטער, באַלד וועט זייער גייסט אָטעמען שטיפערישקייט.

אַזעלכע מאכלים זיינען אודאי ניט פאַר קינדער, אויך ניט פאַר בענקענדע אַלטע און יונגע ווייבערלעך. זייער איינגעווייד דאַרף מען אַנדערש איינריידען; זייער רופא און לעהרער בין איך ניט.

דער עקעל ווייכט פון אַט די העכערע מענשען: זעהר וואויל!

דאָס איז מיין טריאומף. אין מיין ממשלה ווערען זיי זיכער, יערע נאַרישע בושה אַנטלויפט, זיי גיסען זיך אויס.

זיי גיסען אויס זייער האַרץ, גוטע שעה'ן קעהרען זיך אום צוריק צו זיי, זיי יום־טוב'ען און זיינען מעלה־גירא. — זיי ווערען ד אַ נ ק ב אַ ר.

דאָס נעם איך אָן פאַר דעם בעסטען סימן: זיי ווערען דאַנק־באַר. עס וועט נעמען ניט לאַנג און זיי וועלען אויסטראַכטען יום־טובים און וועלען אויפשטעלען מאָנומענטען זייערע אַלטע פריינד.

דאָס זיינען געזונט־ווערענדע!" אזוי האָט גערעדט זאַראַ־טוסטראַ פרעהליך צו זיין האַרצען און האָט געקוקט אין דרויסען; זיינע חיות אָבער האָבען זיך גערריקט צו איהם און האָבען עהרליך געהאַלטען זיין גליק און זיין שטיל־שווייגען.

* *

*

2.

פלוצלונג אָבער האָט זיך זאַראַטוסטראַ'ס אויער דערשראָקען: מחמת די הייהל, וואָס איז ביזאהער געווען פול ליאַרם און געלעכ־טער, איז מיט אַמאָל געוואָרען טויט־שטיל; — צו זיין נאָז אָבער האָט זיך דערטראָגען אַ ריח פון אַ וואויל־שמעקענדען רויך און ווייהרעך, ווי פון ברענענדע צאַפּענס פון אַ פּיניע.

„וואָס קומט פאָר? וואָס טוען זיי דאָרטען?" האָט ער זיך נעפרעגט און האָט זיך צוגע'גנב'עט צו דעם אריינגאַנג, כדי ער זאָל קאָנען אומבאַמערקט זעהן זיינע געסט. אָבער וואונדער איבער וואונדער! וואָס האָט ער דאָ געמוזט זעהן מיט זיינע אייגענע אויגען!

„זיי זיינען אַלע ווידער פ ר ו ם געוואָרען, זיי זיינען מ ת פ ל ל, זיי זיינען משוגע!" — האָט ער גערעדט און האָט זיך געוואונדערט איבער אַלע מאָסען. און כך הוה! אַלע אָט די העכערע מענשען, די צוויי מלכים, דער פּויפּסט אויסער דיענסט, דער ניט גוטער צויבערער, דער פרייוויליגער בעטלער, דער וואַנ־

דערער און שאָטען, דער געוויסענהאַפטער פון דעם גייסט און דער מיאוס'טער מענש: זיי אַלע זיינען געלעגען ווי קינדער און אַלטע ווייבער אויף די קניע און האָבען מתפלל געווען פאַר דעם אייזעל. און דער מיאוס'טער מענש האָט נאָר וואָס אָנגעהויבען צו האָרכלען און צו פרייכען, פונקט ווי פון איהם וואָלט געוואָלט ארויס עפּעס אזוינס, וואָס קאָן ניט אַרויסגערעדט ווערען; אַז ער איז אָבער לסוף געקומען צו לשון, ערשט דאָס איז געווען אַ פרומער, משונה'דיגער פּזמון, אַ הלל הגדול פאַר דעם אָנגעבעטענעם און אָנגערויכערטען אייזעל. אַט דער פּזמון האָט אָבער אַזוי געקלונגען:

אמן! און שבח און כבוד און קלוגשאַפט און דאַנק און שע־צונג און שטאַרקייט זאָל זיין צו אונזער גאָט פון אייביגקייט ביז אייבינקייט!

— דער אייזעל האָט דערצו אויסגעשריען י־אַ.

ער טראָגט אונזער לאַסט, ער האָט אָנגענומען די געשטאַלט פון אַ קנעכט, זיין הארץ איז פול ארך־אפּים און ער זאָגט קיינמאָל ניט ניין; און ווער עס ליעבט זיין גאָט, יענער באַשטראָפט איהם.

— דער אייזעל האָט ערדצו אויסגעשריען י־אַ.

ער רעדט ניט, אַ חוץ וואָס ער זאָגט תמיד יאָ צו דער וועלט, וואָס ער האָט באַשאַפען: אַזוי שעצט ער זיין וועלט. זיין פוקסיג־קייט איז דאָס, וואָס רעדט ניט: אַזוי־אַרום איז ער זעלטען־ווען אומגערעכט.

— דער אייזעל אָבער האָט דערצו אויסגעשריען י־אַ.

ער שיינט ניט, ווען ער געהט דורך דער וועלט. גראָה איז די לייב־פאַרב, אין וועלכער ער קליידט איין זיין טוגענד. האָט ער גייסט, באַהאַלט ער דאָס · איטליכער גלויבט אָבער אין זיינע לאַנגע אויערען.

— דער אייזעל אָבער האָט דערצו אויסגעשריען י־אַ.

וואָס פאַר אַ פאַרבאָרגענע חכמה שטעקט אין דעם, וואָס ער טראָגט לאַנגע אויערען און זאָגט נאָר יאָ און קיינמאָל ניט ניין!

האָט ער דען ניט באשאפען די וועלט נאָך זיין בילד, דאָס הייסט אזוי נאריש ווי מעגליך?

— דער אייזעל אָבער האָט דערצו אויסגעשריען י־אָ.

דו געהסט אויף גלייכע און אויף קרומע וועגען. דיך אהרט וועניג, וואָס אונז מענשען דוכט אוים גלייך אָדער קרום. פון יע־נער זייט גוטס און שלעכטס איז דיין ממשלה. דיין אומשולד באַ־שטעהט אין ניט וויסען, וואָס איז אומשולד.

— דער אייזעל אָבער האָט דערצו אויסגעשריען י־אָ.

קוקט דאָך צו, ווי דו שטויסט קיינעם ניט אוועק פון זיך, ניט די בעטלער, ניט די מלכים. די קינדערלעך לאָזטו קומען צו זיך. און אויב בייזע שקצים פארפיהרען דיך, זאָגסטו בתמימות י־אָ.

— דער אייזעל אָבער האָט דערצו אויסגעשריען י־אָ.

דו האָסט האָלט אייזעלטעס און פרישע פייגען, ביזט ניט קיין איבערקלייבער אין מאכלים. א שטעך־בארעל קיטצעלט דיר דאָס הארץ, ווען דו ביזט גראָד הונגעריג. אין דערינען ליגט די קלוג־שאפט פון א גאָט.

— דער אייזעל האָט אָבער דערצו אויסגעשריען י־אָ.

* * *

דער אייזעל־יום־טוב

1.

ביי אַט דער שטעל פון דעם פּזמון האָט זאַראַטוסטראַ אָבער שוין מעהר ניט געקאָנט אויסהאַלטען, ער האָט אַליין אויסגעשריען י־אַ נאָך הילכיגער איידער דער אייזעל און איז אַריינגעשפּרונגען אין מיטען פון זיינע משוגה געוואָרענע געסט. „אָבער וואָס מאַכט איהר דאָ פּאָר שטיק, איהר מענשענקינדער? האָט ער אויסגערו־פען, בעת ער האָט די מתפּללים געגומען אַרויפרייסען פון דער ערד. וועה געשריען, אויב ניט זאַראַטוסטראַ, נאָר עמיצער אַן אַנדערער וואָלט אייך דערזעהן:

אַ יעדערער וואָלט געקלערט, אַז איהר זייט מיט אייער נייער אמונה די ערגסטע גאָט־לעסטערער אָדער די נאַרישעסטע פון אַלע אַלטע וויבער!

און דו אַליין, דו אַלטער פּויפּסט, ווי גראַמט זיך דאָס צונויף מיט דיר גופא, וואָס דו ביזט דאָ מתפּלל פּאַר אַן אייזעל ווי פּאַר אַ גאָט?"—

„אַ זאַראַטוסטראַ, האָט געענטפערט דער פּויפּסט, האָב קיין פאַראיבעל ניט, אָבער אין געטליכע ענינים בין איך נאָך אויפגע־קלערטער איידער דו. און אַזוי דאַרף דאָס זיין.

איז — ליעבערסט אין אַזאַ געשטאַלט בעטען גאָט, איידער אין גאָר קיין געשטאַלט ניט. טראַכט זיך אַריין אין אָט דעם מאמר, מיין הויכער פריינד: דו וועסט תיכף אויסגעפינען, אַז אין אַזאַ מאמר שטעקט קלוגשאַפט.

דער, וואָס האָט געזאָגט „גאָט איז אַ רוחניות" — דער האָט ביז אַהער אויף דער ערד געמאַכט דעם גרעסטען שריט און שפּרונג צו דער כפירה: אַזאַ וואָרט איז אויף דער ערד ניט אַזוי גרינג ווידער צו פאַרריכטען!

מיין אַלטע האַרץ שפּרינגט און טאַנצט דערפון, וואָס עס איז נאָך דאָ עפּעס אויף דער, וואָס מען קאָן אָנבעטען. זיי דאָס מוחל, אָ זאַראַטוסטראַ, אָן אַלטער, פרומער פויפּסטען־האַרץ!—"

— און דו, האָט זאַראַטוסטראַ געזאָגט צו דעם וואַנדערער און שאָטען, דו רופסט זיך און דו מיינסט, אַז דו ביזט אַ פרייער גייסט? און טוסט דאָ אָפּ אַזאַ מין געטצען־ און גלחים־דיענסט?

באמת, נאָך ערגער פיהרסט דו זיך דאָ אויף, איידער ביי דיינע ניט־גוטע ברוינע מיידלעך, דו ניט־גוטער נייער מאמין!"

„געגוג שלעכט, האָט געענטפערט דער וואַנדערער און שאָ־טען, דו ביזט גערעכט: אָבער וואָס בין איך שולדיג! דער אַלטער גאָט לעבט ווידער, מעגסט זיך זאָגען, וואָס דו ווילסט.

דער מאוס'טער מענש איז שולדיג אין אַלץ: ער האָט איהם ווידער אויפגעוועקט. און אויב ער זאָגט, אַז ער האָט איהם אַ מאָל געטויט: ביי געטער איז דער טויט אַלע מאָל אַן איינ־ריידענים.—

— און דו, האָט זאַראַטוסטראַ געזאָגט, דו ניט־גוטער אַלטער צויבערער, וואָס האָסטו געטאָן? ווער זאָל, אין אָט דער פרייער צייט, נאָך ווייטער גלויבען אין דיר, ווען דו גלויבסט אין אַזעלכע געטער־אייזעלייען?

האָסט געטאָן אַ נאַרישקייט. ווי האָסטו, דו קלוגער, געקאָנט טאָן אַזאַ נאַרישקייט!"

„אָ זאַראַטוסטראַ, האָט געענטפערט דער קלוגער צויבערער, דו ביזט גערעכט, ס'איז געווען אַ נאַרישקייט, — און ס'איז מיר אויך געגוג שווער געוועזן זי צו טאָן."

— און גאָר דו, האָט געזאָגט זאַראַטוסטראַ צו דעם געוויסענ־האפטען פון דעם גייסט, טו דאָך אַ טראַכט און לייג צו דיין פינגער צו דיין נאָז! איז אין דערין גאָרנישט ניטאָ, וואָס געהט להיפך צו דיין געוויסען? איז דיין גייסט ניט צו ריינליך פאַר אַזעלכע תפלות און פאַר דעם ריח פון אָט די מתפללים?

„עס איז דערין עפּעס יע דאָ, האָט געענטפערט דער געוויסענ־

האפטער און האָט צוגעלייגט דעם פינגער צו דער נאָז, עס איז אין אָט דעם שפעקטאַקעל עפּעס יע דאָ, וואָס טוט וואויל־באַקומען אפילו מיין געוויסען.

אפשר טאָר איך ניט גלויבען אין גאָט. עס איז אָבער געוויס, אז אין אָט דער געשטאַלט, דוכט מיר, לייגט זיך מיר דער גלויבען אין גאָט מעהר אויפ'ן שכל.

גאָט איז אייביג, ווי עס זאָגען עדות די פרימסטע: ווער עס האָט אזוי פיעל צייט, יענער האָט צייט אזוי פאַמעלעך און אזוי נאַריש ווי נאָר מעגליך: ד ו ר ך ד ע ם קאָן אזוינער דער־גרייכען זעהר ווייט.

און ווער עס האָט צופיעל גייסט, יענער קאָן זיך אליין פאַרנאַ־רען אין שטות און נאַרישקייט. גיב אַ טראַכט וועגען זיך אליין, אַ זאַראַטוסטראַ!

דו גופא — באמת! אויך דו, קאָנסט אויס שפע און קלוגשאַפט גריילעך ווערען אַן אייזעל.

געהט ניט אַ קלוגשאַפּענער בתכלית השלימות גריילעך אויף די קרימסטע וועגען? די באַשיינפערליכקייט לערנט דאָס, — דיין באַשיינפערליכקייט!"

— „און לסוף דו אליין, האָט זאַראַטוסטראַ געזאָגט און זיך געווענדט צו דעם מיאוס'טען מענשען, וואָס איז נאָך אַלץ געלעגען אויף דער ערד, דעם אָרעם אויפגעהויבען צו דעם אייזעל (מחמת ער האָט איהם געגעבען טרינקען וויין). זאָג, דו ניט אויסצורע־דענדער, וואָס האָסטו דאָ אָנגעטאָן!

עס דוכט מיר, דו ביסט פאַראַנדערשט געוואָרען, דיין אויג גליהט, אַ מלבוש פון דערהויבענקייט ליעגט ארום דיין מאוס'קייט: וואָס האָסטו געטאָן?

איז דאָס אמת, וואָס יענע זאָגען, אז דו האָסט איהם ווידער אויפגעוועקט? און צוליעב וואָס? איז ער ניט אויס גוטע טעמים געטויט און נע'פטר'ט געוואָרען?

„עס דוכט מיר, דו גופא ביזט אויפגעוועקט געוואָרען: וואָס

האסטו געטאָן? וואָס ה אָ ס ט ו זיך אומגעקערט? וואָס ה אָ ס ט ו זיך באַקערט? רייד, דו ניט־אויצוריידענדער!"

„אָ, זאַראַטוסטראַ, האָט געענטפערט דער מאוס'טער מענש, דו ביזט אַ ממזר!

צי יענער לעבט נאָך אָדער ער לעבט ווידער, אָדער ער איז גרינדליך טויט, — ווער פון אונז ביידען ווייס דאָס אויפ'ן בעסטען אופן? איך פרעג ביי דיר.

איינס אָבער ווייס איך, — פון דיר גופא האָב איך דאָס אַ מאָל געלערנט, אָ זאַראַטוסטראַ: ווער עס וויל טויטען אויף אַ גרינד־ליכסטען אופן, יענער ל אַ כ ט.

„ניט מיט צאָרן, נאָר מיט געלעכטער טויט מען"—אַזוי האָסטו אַ מאָל געזאָגט. אָ זאַראַטוסטראַ, דו נסתר, דו פאַרניכטער אָהן צאָרן, דו געפעהרליכער הייליגער, — דו ביזט אַ ממזר!"

*   *

*

2.

דאָ אָבער האָט פּאַסירט, אַז זאַראַטוסטראַ, אַ פאַרוואונדער־טער פון לויטער אַזעלכע שטיפעריש ענטפערס, איז צוריק גע־שפּרונגען צו דער טיר פון זיין הייהל, האָט זיך געווענדט צו אַלע זיינע געסט און האָט מיט אַ שטאַרקער שטים אַרויסגעשריען:

„אָ איהר מאַרשאַליקעס אַלע אין איינעם, איהר קלאָונס! וואָס פאַרשטעלט און פאַרשטעקט איהר זיך פון מיר!

ווי האָט דאָך ביי יעדען איינעם פון אייך דאָס הארץ געצאַ־פּעלט פון לוסט און בייזקייט, וואָס איהר זייט לסוף ווידער אַ מאָל געוואָרען ווי קינדערלעך, דאָס הייסט פרום, —

— וואָס איהר האָט לסוף ווידער געטאָן, וואָס קינדער טוען, ההינו, נאָט געבעטען, די הענט צונויפגעלייגט און „גאָטעניו" גע־זאָגט!

אָבער איצטער פאַרלאָזט מיר אָט די קינדער־שטוב, מיין אייי־גענע הייהל, וואו יעדע קינדעריי איז היינט אין דער היים. קיהלט

אַפּ דאָ דרויסען אייער הייסען קינדער־איבערמוט און דעם האַרץ־ליאַרם. ,

אודאי: כל זמן איהר ווערט ניט ווי די קינדערלעך, קומט איהר ניט אַריין אין אַט ד י מלכות שמים (און זאַראַטוסטראַ האָט אָנ־געוויזען מיט די הענט אויף אויבען).

אָבער מיר ווילען גאָר ניט אין די מלכות שמים: מיר זיינען געוואָרען מענער, — א י ז ו ו י ל ע ן מ י ר ד י מ ל כ ו ת ה א ר ץ."

* *

*

3.

און נאָך אַ מאָל האָט זאַראַטוסטראַ אָנגעהויבען צו ריידען.

„אָ מיינע נייע פריינד, האָט ער געזאָגט, — איהר וואונדערליכע, איהר העכערע מענשען, ווי גוט געפעהלט איהר מיר איצטער, —

— זינט איהר זייט ווידער פרעהליך געוואָרען! איהר האָט באמת אַלע אויפגעבליהט: מיר דוכט, פאַר אַזוינע בלומען, ווי איהר, דאַרף מען נויטיג נייע יום־טובים,

—אַ קליינע קוראַזשירטע טפשות, עפּעס אַ גאָטעס־דיענסט און אייזעל־יום־טוב, עפּעס אַן אַלטער פרעהליכער זאַראַטוסטראַ־נאַר, אַ ברויז־ווינט, וואָס בלאָזט העל פאַנאַנדער אייערע נשמות.

פאַרגעסט ניט אַט די נאַכט און אַט דעם אייזעל־יום־טוב, איהר העכערע מענשען! ד אָ ס האָט איהר ביי מיר אויסגעטראַכט, דאָס נעם איך אָן ווי אַ גוטען סימן, — אַזא המצאה טראַכטען אויס נאָר די וואָס ווערען ווידער געזונט!

און ווען איהר וועט נאָך אַ מאָל באַגעהן אַט דעם אייזעל־יום־טוב, טוט דאָס צוליעב אייך, טוט דאָס אויך צוליעב מיר! און צו־ליעב מ י י ן געדעכעניש!"

אַזוי האָט גערעדט זאַראַטוסטראַ.

* *

*

דאָס שבור'ע ליעד

1.

דערווייל אָבער זיינען זיי איינער נאָך דעם אַנדערען ארויס אין דער פריי און אין די קיהלע פּארטראכטע נאכט; זאראטוס־טרא אָבער האָט אליין געפיהרט פאר'ן האנט דעם מאוס'טען מענ־שען, באוויזען איהם זיין נאכט־וועלט און די גרויסע קיילעכיגע לבנה און די זילבערנע וואסער־שטורצען ביי זיין הויהל. דאָ זיי־נען זיי לסוף געשטאנען שטיל איינער נעבען דעם אַנדערען, לויטער אַלטע לייט, אָבער מיט אַ געטרויסטען מוטיגען הארצען און פאר־וואונדערט אין זיך גופא, וואָס עס איז זיי אזוי וואויל אויף דער ערד; די פאר'סודות'טקייט פון דער נאכט איז זיי אָבער אַלץ נעהנטער און נעהנטער געקומען צו דעם הארצען. און זאראטוס־טרא האָט אויפ'ס ניי געטראכט ביי זיך: „אָ, ווי גוט זיי געפעלען מיר איצט, אָט די העכערע מענשען!" — אָבער ער האָט דאָס ניט ארויסגערעדט, ווייל ער האָט עהרליך געהאלטען זייער גליק און זייער שטילען שווייגען.

דאָ אָבער איז געשעהן דאָס, וואָס איז אין יענעם נשתומם'די־גען טאָג געווען די נשתומם'דיגסטע זאך: דער מאוס'טער מענש האָט נאָך אַ מאָל און צום לעצטען מאָל אָנגעהויבען צו כאָרכלען און צו פרייכען, און אז ער איז געקומען צו לשון, ערשט זעה, פון זיין מויל איז קיילעכדיג און ריינליך ארויסגעשפּרונגען אַ שאלה, אַ גוטע טיעפע קלאָרע שאלה, וואָס האָט געמאכט זיך באוועגען די הערצער פון אלע, וועלכע האָבען איהם צוגעהערט.

„מיינע פריינד אלע אין איינעם, האָט גערעדט דער מיאוס'טער מענש, וואָס קלערט איהר? צוליעב אָט דעם טאָג — בין איך צום ערשטען מאָל אין מיין לעבען צופריעדען, וואָס איך האָב אָפּגעלעבט אַ גאנצען לעבען.

און וואָס איך טו דאָ עדות זאָגען אזוי פיעל, איז פאר מיר

נאָך ניט גענוג. עס לוינט זיך צו לעבען אויף דער ערד: איין טאָג, איין יום־טוב מיט זאראטוטרא'ן האָט מיך אויסגעלערנט ליעב האָבען די ערד.

„איז ד אָ ס געוועז — דאָס לעבען?“ וועל איך זאָגען צום טויט. „איז זעהר וואויל! נאָך א מאָל!“

מיינע פריינד, וואָס קלערט איהר? וועט איהר ניט זאָגען צו דעם טויט, אזוי ווי איך: איז ד אָ ס געוועז דאָס לעבען? איז — פון זאראטוסטרא'ס וועגען — זעהר וואויל! נאָך א מאָל!“

אזוי האָט גערעדט דער מיאוס'טער מענש; עס איז אָבער געווען ניט לאַנג פאַר האַלבע נאַכט. און וואָס מיינט איהר אַן ערך איז דאָרטען פאָרגעקומען? ווי נאָר די העכערע מענשען האָבען אויסגעהערט זיין שאלה, האָבען זיי זיך דערוואוסט, אז זיי זיינען פאַרוואנדעלט און געזונט געוואָרען, און ווער דאָס האָט זיי געמאכט: זיינען זיי צוגעשפּרונגען צו זאראטוסטרא'ן און געדאַנקט און אָפּגעגעבען כבוד און געגלעט און געקושט איהם די הענט, ווי א יעדער נאָך זיין שטייגער: אזוי, אז אייניגע האָבען געלאַכט און אייניגע האָבען געוויינט. דער אַלטער וואהרזאָגער אָבער האָט געטאַנצט פון תענוג; און ווען אפילו ער איז יעמאָלט געווען, ווי אייניגע דערצעהלער מיינען, פול פון זיסען וויין, איז ער געווים נאָך פולער געווען פון זיסען לעבען און האָט ניט געוואוסט פון קיין מאטקייט. עס זיינען דאָ אפילו אזעלכע, וואָס דערצעהלען, אז יעמאָלט האָט אויך דער אייזעל געטאַנצט; מחמת דער מאוס'טער מענש האָט איהם ניט אומזיסט פריהער געגעבען טרינקען וויין. נאָר — דאָס האָט געקאָנט זיין אזוי אָדער אויך אַנדערש; און אויב דער אייזעל האָט אין דער אמת'ען ניט געטאַנצט אין יענעם אָוונט, זיינען דאָך דעמאָלט געשעהן גרעסערע און משונה'דיגערע וואונדערזאכען, איידער דאָס טאַנצען פון אַן אייזעל. קורץ, ווי זאראטוסטרא'ס א ווערטעל זאָגט: „וועמעס דאגה!“

* *

*

2.

ווען אָט דאָס האָט פּאַסירט מיט דעם מיאוס׳טען מענשען, איז אָבער זאַראַטוסטראַ געשטאַנען ווי אַ שכור׳ער: זיין בליק האָט זיך אויסגעלאָשען, זיין צונג האָט געפּלאָפּעלט און ער האָט זיך געשאָקעלט אויף די פיס. און ווער וואָלט אויף געקאָנט טרעפען, וועלכע געדאַנקען זיינען דערביי דורכגעלאָפען דורך זאַראַטוסטראַ׳ס נשמה? באַשיינפּערליך אָבער האָט זיך זיין גייסט אומגעקערט צוריק און איז געפלויגען פאָראויס און איז געווען אין ווייטע ווייטען און פּונקט ווי „אויף אַ הויכען באַרג־רוקען צווישען צוויי ים׳ען, ככתוב,

— וואַנדלענדיג צווישען עבר און עתיד ווי אַ שווערער וואָלקען". בשעת די העכערע מענשען האָבען איהם געהאַלטען אין זייערע אָרעמס, איז ער אָבער בהדרגה אַ ביסעל געקומען צו זיך און האָט זיך מיט די הענט געוועהרט אַנטקעגען די שטופּעניש פון די פאַרעהרער און די פאַרזאָרגטע:

נאָר ער האָט ניט גערעדט. מיט אַ מאָל אָבער האָט ער געשווינד אַ קער געטאָן דעם קאָפּ, ווייל איהם האָט זיך געדוכט, ער הערט עפּעס: האָט ער צוגעלייגט דעם פינגער צו דעם מויל און האָט געזאָגט: „ק ו מ ט!"

און תיכף איז אַרום און אַרום געוואָרען שטיל און סודות׳דיג; פון דער טיעף האָט גענומען קלינגען געצויגען דער קלאַנג פון אַ גלאָק. זאַראַטוסטראַ האָט זיך איינגעהערט, ווי אויך די העכערע מענשען; דערנאָך אָבער האָט ער צום צווייטען מאָל צוגעלייגט דעם פינגער צו דעם מויל און האָט ווידער געזאָגט: „ק ו מ ט! ק ו מ ט! ע ס ג ע ה ט צ ו ח צ ו ת!" — און זיין שטים האָט זיך געביטען. אָבער ער האָט זיך פון אָרט ניט גערירט: איז געוואָרען נאָך שטילער און סודות׳דיגער, און אַלץ האָט זיך איינגעהערט, אויך דער אייזעל, און זאַראַטוסטראַ׳ס בכבוד׳ע חיות, דער אָדלער און די שלאַנג, גם כן זאַראַטוסטראַ׳ס הייהל און די גרויסע קיהלע לבנה און די נאַכט גופא. זאַראַטוסטראַ אָבער האָט צום דריטען מאָל צוגעלייגט די האַנט צום מויל און האָט גע-

זאָגט: ק ו מ ט! ק ו מ ט! ק ו מ ט! ל אָ מ י ר א צ י נ־ ד ע ר ו ו א נ ד ל ע ן! ע ס א י ז ג ע ק ו מ ע ן ד י ש ע ה: ל אָ מ י ר ו ו א נ ד ל ע ן א י ן ד ע ר נ א כ ט א ר י י ן!

* *
*

3.

איהר העברערע מענשען, עס גערהט צו חצות: איך וויל אייך עפּעס זאָגען אויפ'ן אויער. ווי יענער אַלטער גלאָק זאָגט דאָס מיר אויפ'ן אויער,—

אַזוי סודות'דיג, אַזוי אימה'דיג, אַזוי הארציג, ווי עס רעדט צו מיר יענער חצות־גלאָק, וואָס האָט מעהר דורכגעלעבט איידער אַ מענש.

— וואָס האָט שוין אָפּגעצעהלט די הארץ און־שמארץ־שלאָגען פון אייערע פאָטערס — — אַך! אַך! ווי זי זיפצט! ווי זי לאַכט אין חלום! די טיעפע, טיעפע האַלבע נאַכט!

שטיל! שטיל! דאָ ווערט געהערט עפּעס אַזוינס, וואָס טאָר ניט געזאָגט ווערען אויפ'ן קול ביי טאָג; אָבער איצט, אין דער קיהלער לופט, ווען אפילו יעדער ליארם פון אייערע הערצער איז אנטשוויגען געוואָרען,—

— איצט רעדט עס, איצט הערט עס זיך, איצט שארט עס זיך אריין אין נאַכטליכע איבער־אויפגעוואַכטע נשמות: אַך! אַך! ווי זי זיפצט! ווי זי לאַכט אין חלום!

— הערסטו ניט, ווי זי רעדט צו דיר סודות'דיג, אימה'דיג, הארציג, די אַלטע טיעפע, טיעפע האַלבע נאַכט?

אַ מ ע נ ש, ג י ב א כ ט!

* *
*

4.

וועה איז מיר! וואו איז אהינגעקומען די צייט? בין איך ניט געזונקען אין טיעפע ברונעמס? די וועלט שלאפט —

אך! אך! דער הונט יאמערט, די לבנה שיינט. ליעבערסט וועל איך שטארבען, שטארבען, איידער זאגען אייך, וואס מיין חצות־נאכט טראכט איצטער.

נו—בין איך שוין געשטארבען. עס איז אויס. שפין, וואס שפינסטו ארום מיר? ווילסטו בלוט? אך! אך! דער טהוי פאלט, די שעה קומט —

— די שעה, אין וועלכער איך פרעסטעל און פריהר, וועלכע פרעגט און פרעגט און פרעגט: „ווער האט גענוג הארץ דערצו?

— ווער זאל זיין דער האר פון דער ערד? ווער וויל זאגען: „אזוי זאלט איהר לויפען, איהר גרויסע און קליינע שטראמען!"

— די שעה איז נאהנט: א מענש, דו העכערער מענש, גיב אכט! אט די רייד זיינען פאר איידעלע אויערען, פאר פיינע אויערען — ו א ס ר ע ד ט ד י ט י ע פ ע ה א ל ב ע נ א כ ט?

* * *

5.

עס טראגט מיך אהין, מיין נשמה טאנצט. דו ווערק פון טאג! דו ווערק פון טאג! ווער זאל זיין דער האר איבער דער ערד?

די לבנה איז קיהל, דער ווינט שווייגט. אך! אך! זייט איהר שוין געפלויגען הויך גענוג? איהר טאנצט: אבער א פוס איז דאך ניט קיין פליעגעל.

איהר גוטע טענצער, איצט איז אריבער יעדע לוסט: וויין איז געווארען הייוועז, איטליכער בעכער איז געווארען ברעקעלדיג, די קברים שטאמלען.

איהר זייט ניט גענוג הויך געפלויגען: איז שטאמלען די קברים—„לייזט דאך אויס די מתים! פארוואס געוועהרט אזוי

לאנג די נאכט? מאכט אונז ניט די לבנה שכור?"

איהר העבערע מענשען, לייזט דאך אויס די קברים, וועקט אויף די בר־מינן'ס! אך, וואס גראבט זיך נאך דער ווארים? ס'איז נאהנט, ס'איז נאהנט די שעה, —

— עס ברומט דער גלאק, עס רעש'ט נאך די הארץ, עס גראבט זיך נאך דער האלץ־ווארים. אך! אך! די וועלט — א טיעפעה תהום!

* *

*

6.

זיסע לירע! זיסע לירע! איך ליעב דיין טאן, דיין שכור'ען פראש־טאן פון ווי לאנג, פון ווי ווייט קומט צו מיר דיין טאן, פון א מהלך, פון די טייכען פון דער ליעבע!

דו אלטער גלאק, דו זיסע לירע! איטליכער שמארץ האט זיך דיר אריינגעריסען אין הארצען, דער שמארץ פון דעם פאטער, דער שמארץ פון די פאטערס, דער שמארץ פון די אור־עלטערען; דיינע רייד זיינען צייטיג געווארען, —

— צייטיג געווארען פונקט ווי גילדערנע בלעטער־פאלען אין נאכמיטאגען, פונקט ווי מיין מתבודד־הארץ — איז רעדסטו: די וועלט גופא איז געווארען צייטיג, דער וויינטרויב ברוינט זיך,

— איצט וויל ער שטארבען, פאר גליק שטארבען. איהר העבערע מענעשן, שפיהרט איהר דאס ניט? עס קוואלט ארויף סודות־דיג א ריח, —

— א דופט און גערוך פון אייביגקייט, א רויזען־גליק־געבענש־טער ברוינער גאלד־וויין־ריח פון דעם אלטען גליק, —

— פון דעם באטרונקענעם שטארבען־גליק פון דער האלבער נאכט, וואס זינגט: די וועלט איז טיעף, נאך טיעפער, איידער ס'האט דער טאג געקלערט!

* *

*

7.

לאז אפּ פון מיר! לאז אפּ פון מיר! איך בין צו דיין פאר דיר! ריהר מיך ניט אָן! איז מיין וועלט ניט נאָר וואָס געוואָרען בשלימות?

מיין הויט איז צו דיין פאר דיינע הענט. לאז מיך אפּ, — דו נארישער טפּוש'ער שטיקענדער טאָג! איז ניט די האלבע נאכט ליכטיגער?

די רייַנסטע זאָלען זיין די הארען איבער דער ערד, די אומדער־קענטעסטע, די שטארקסטע, די חצות־נשמות, וואָס זיינען ליכטיגער און טיעפער איידער יעדער טאָג.

אָ טאָג, דו טאפּסט אין דער פינסטער נאָך מיר? דו שטרעקסט אויס די האנט נאָך מיין גליק: איך בין פאר דיר רייך, איינזאם, אן אוצר־גרוב, א גאָלד־קאמער?

אָ וועלט, דו ווילסט מיך? בין איך דיר וועלטליך? בין איך דיר גייסטליך? בין איך דיר געטליך? אָבער טאָג און וועלט,— אהר זייט צו אומגעלומפּערט,—

— האָט קליגערע הענט, שטרעקט אויס אייער האנט נאָך א טיעפערען גליק, נאָך א טיעפערען אומגליק, שטרעקט אויס אייער האנט נאָך א גאָט, ציהט זיך ניט נאָך מיר:

— מיין אומגליק, מיין גליק איז טיעף, דו וואונדערליכער טאָג, אָבער איך בין ניט קיין גאָט, קיין גאָט'ס גיהנום: טיעף איז איהר וועה.

* *

*

8.

גאָט'ס וועה איז טיעפער, דו וואונדערליכע וועלט! שטרעק אויס דיין האנט נאָך גאָט'ס וועה, ניט נאָך מיר! וואָס בין איך! א באטרונקענע זיסע לירע, —

— א האלבע־נאכט־לירע, א גלאָק־מתמיד, וואָס קיינער פאר־

שטעהט איהם ניט, אָבער וואָס מ ו ז ריידען פאַר טויבע, איהר העבערע מענשען! ווייל איהר פאַרשטעהט מיך ניט!

אהין! אהין! אַ יוגענד! אַ האַלבער טאָג! אַ נאָכמיטאָג! איז געקומען דער אָוועגט און די נאַכט און די האַלבע נאַכט, — דער הונט יאָמערט, דער ווינט:

— איז דער ווינט ניט אַ הונט? ער קוויטשעט, ער בילט, ער יאָמערט. אַך! אַך! ווי זי זיפצט! ווי זי לאַכט, ווי זי כאָרכעלט און קייכט, די האַלבע נאַכט!

ווי ניכטער זי רעדט גראָד איצט, אָט די באַטרונקענע דיכ־טערין? זי האָט משמעות אַריבערגעטרונקען איהר שכרות? זי איז געוואָרען איבער־אויפגעוואַכט? איז זי מעלה גירה?

— איהר וועה קייט זי צוריק אין חלום, די אַלטע טיעפע האַלבע נאַכט, און נאָך מעהר איהר לוסט, מחמת לוסט, ווען וועה איז שוין טיעף: ד י ל ו ס ט — נ אָ ך ט י ע פ ע ר א י ־ ד ע ר ה אַ ר צ ע נ ס ־ ל י י ד.

*   *

*

9.

דו וויינשטאָק! וואָס לויבסטו מיך? איך האָב דאָך דיך געשניטען! איך בין אכזר׳יש, דו געהסט אָפּ מיט בלוט —: וואָס ווילסטו מיט דיין לויב אויף מיין באַטרונקענער אכזריות?

„דאָס, וואָס איז געוואָרען בשלימות, אַלץ וואָס איז צייטיג — וויל שטאַרבען!“ אזוי זאָגסטו. געבענשט, געבענשט זאָל זיין דער שניט־מעסער! אָבער אַלץ, וואָס איז אומצייטיג וויל לעבען: וועה געשריען!

וועה זאָגט: „פאַרגעה! אוועק, דו וועה!“ אָבער אַלץ, וואָס ליידט, וויל לעבען, כדי עס זאָל ווערען צייטיג און לוסטיג און פול בענקשאַפט, —

— בענקשאַפט נאָך דעם ווייטער, דעם העכער, דעם ליכטי־

נער. „איך וויל יורשים, אזוי זאָגט אַלץ, וואָס לײדט, איך וויל קינדער, איך וויל ניט מ י ך,“ —

לוסט אָבער וויל ניט קיין יורשים, ניט קיין קינדער, — לוסט וויל זיך אַליין, וויל אייביגקייט, וויל ווידערקום, וויל אַלץ — זיך־אייביג־גלייך.

ווער זאָגט: „צוברעך, פאַרבלוטיג, דו האַרץ! וואַנדער, דו פוס! פליגעל, פליה! אַהין! אַרויף! דו שמאַרץ! מיט גליק! לעבעדיג! אַ מיין אַלט האַרץ: ו ו ע ה ז אָ ג ט: „פ אַ ר־ג ע ה!“

* *
*

10.

איהר העכערע מענשען, וואָס דוכט אייך? בין איך אַ וואָהר־זאָגער? אַ טרוימענדער? אַ שיכור'ער? אַ חלום־טײטשער? אַ חצות־גלאָק?

אַ טראָפּען טהוי? אַ דונסט און דופט פון דער אייביגקייט? הערט איהר דאָס ניט? שפּירט איהר דאָס ניט? מיין וועלט איז נאָר וואָס געוואָרען בתכלית השלימות, האַלבע נאַכט איז אויך האַלבער טאָג, —

שמאַרץ איז אויך אַ לוסט, אַ קללה איז אויך אַ ברכה, נאַכט איז אויך אַ זון, — געהט אַוועק אָדער איהר וועט זיך דערוויסען: אַ קלוגשאַפּענער איז אויך אַ נאַר.

האָט איהר ווען עס איז געזאָגט יע צו איין לוסט? אַ מיינע פריינד, איז האָט איהר געזאָגט יע אויך צו דעם גאַנצען וועה. אַלע זאַכען זיינען פאַרקייטעלט, פאַרפעדימט, פאַרליעבט, —

— אויב איהר האָט ווען עס איז געוואָלט דעם איין מאָל צוויי מאָל, אויב איהר האָט ווען עס איז געזאָגט „דו געפעלסט מיר, גליק! פלינק! הרף־עין! האָט איהר געוואָלט, אַ ל ץ זאָל קומען צוריק!

— אַלץ אויף דאָס ניי, אַלץ אייביג, אַלץ פאַרקייטעלט, פאַר־

פעדימט, פארליעבט אַ, אַז אזוי האָט איהר געליעבט די וועלט, —

— איהר אייביגע, איהר ליעבט זי אייביג און צו יעדער צייט: און אויך צו דעם וועה זאָגט איהר: פארגעה, אָבער קום צוריק! ווייל יעדע לוסט וויל — אייביג־קייט!

* *
*

11.

איטליכע לוסט וויל די אייביגקייט פון אַלע זאכען, וויל האָניג, וויל הייוועז, שכור'ען חצות, וויל קברים, וויל דעם טרויסט פון די קברים־טרערען, וויל פארגילדטע אָווענט־רויט, —

— וואָס וויל ניט לוסט! זי איז דאָרשטיגער, הארציגער, הונגעריגער, אימה'דיגער, סודות'דיגער, איידער יעדער וועה, זי וויל זיך, זי בייסט אין זיך, דעם רינג'ס ווילען ראַנגעלט זיך אין איהר, —

— זי וויל ליעבע, זי וויל שנאה, זי איז איבער־רייך, זי שענקט, ווארפט אוועק, בעט זיך, איינער זאָל זי נעמען, דאנקט דעם וואָס נעמט זי, זי וואָלט גריילעך וועלען, מען זאָל זי פיינט האָבען, —

— אזוי רייך איז לוסט, אז זי דאָרשט נאָך וועה, נאָך גיהנום, נאָך שנאה, נאָך שמאָך, נאָך דעם קריפּעל, — ווייל אָט די וועלט, אַ איהר זייט דאָך מיט איהר בעקאַנט!

איהר העכערע מענשען, נאָך אייך בענקט זי, די לוסט, די ניט־צו־בינדענדע, די גליק־געבענשטע, — נאָך אייער וועה, איהר ניט־געראָטענע! נאָך די שלעכט־געראָטענע בענקט יעדע אייביגע לוסט.

ווייל יעדע לוסט וויל זיך גופא, דעריבער וויל זי אויך הארץ־לייד! אַ גליק! אַ שמאַרץ! אָ, צוברעך, דו הארץ! איהר העכערע מעשען, לערנט דאָך די סוגיא, לוסט וויל אייביגקייט,

— לוסט וויל די אייביגקייט פון אלע זאכען, ו ו י ל ט י ע־
פ ע, ט י ע פ ע א י י ב י ג ק י י ט!

*　　*
*

12.

האט איהר שוין אויסגעלערנט מיין ליעד? האט איהר גע־טראפען, וואס זי וויל? איז גוט! מיט גליק ארויף! איהר העכערע מענשען, איז זינגט מיר מיין רונד־געזאנג!

איז זינגט מיר אליין די ליעד, וואס איהר נאמען איז: „נאך א מאל“, וואס איהר זין איז „אין אלע אייביגקייט!“ — זינגט איהר העכערע מענשען, זאראטוסטרא׳ס רונד־געזאנג!

א מענש! גיב אכט!
וואס רעדט די טיעפע האלבע נאכט?
„מיין שלאף האט לאנג געווערהט, —
„בין אויפגעוואכט פון טיעפען טרוים: —
„די וועלט — א טיעפער תהום,
„נאך טיעפער, איידער ס׳האט דער טאג געקלערט.
„טיעף איז איהר וועה —,
„די לוסט — נאך טיעפער איידער הארצענס־לייד:
„וועה זאגט: פארגעה!
„נאר יעדע לוסט וויל אייביגקייט —,
„ — וויל טיעפע, טיעפע אייביגקייט!“

*　　*
*

ד ע ר צ י י כ ע ן.

אבער אויף מארגען נאך אט דער נאכט איז זאראטוסטרא אויפגעשפרונגען פון זיין געלעגער, האט זיך אנגעגורט די לענדען, און איז ארויסגעקומען פון זיין הייהל, גליהענד און שטארק, ווי א פריה־מארגען־זון, וואס קומט ארויף פון טונקעלע בערג.

„דו גרויסער שטערן, האָט ער געזאָגט, ווי ער האָט אַמאָל גערעדט צו איהר, דו טיעפֿע אויג פֿון גליק, וואָס וואָלט געווען דיין גליק, ווען דו וואָלסט ניט געהאַט י ע נ ע, פֿאַר וועמען דו שיינסט!

און אויב זיי וואָלטען געבליבען אין זייערע קאַמערען, בעת דו ביסט שוין וואַך און קומסט און שענקסט און טיילסט אוים: ווי וואָלט דיין שטאָלצע שעמעוודיגקייט געצאָרענט אויף דערויף!

זעהר וואויל! זיי שלאָפֿען נאָך, אָט די העבערע מענשען, בעת א י ך בין וואַך: ד אָ ס זיינען ניט מיינע ריכטיגע וועג־חברים! ניט אויף זיי וואַרט איך דאָ אין מיינע בערג.

איך וויל זיין ביי מיין אַרבייט, ביי מיין טאָג: אָבער זיי פֿאַרשטעהען ניט, וואָס עס זיינען די סמנים פֿון מיין אין־דער־פֿריה. מיין שריט איז פֿאַר זיי ניט קיין וועק־רוף.

זיי שלאָפֿען נאָך אין מיין היהל, זייער חלום טרינקט נאָך פֿון מיינע באַטרונקענע ליעדער. דער אויער אָבער, וואָס זאָל זיך אין מ י ר איינהערען, — דער אויער, וואָס זאָל טאָן־פֿאָלגען, פֿעהלט נאָך ביי זייערע אברים.“

אָט דאָס האָט זאַראַטוסטראַ גערעדט צו זיין האַרצען, בעת די זון איז אויפֿגעגאַנגען. דאָ האָט ער מיט אַ פֿרעגענדיגען בליק אַרויפֿגעקוקט אין דער הויך, ווייל ער האָט דערהערט איבער זיך דעם שאַרפֿען רוף פֿון זיין אָדלער. „זעהר וואויל! האָט ער אַרויפֿגערופֿען, אַזוי געפֿעלט דאָס מיר און אַזוי קומט דאָס מיר. מיינע חיות זיינען וואַך, ווייל איך בין וואַך.

מיין אָדלער איז וואַך און גיט אָפּ כבוד דער זון אַזוי ווי איך. די אָדלער־קרעלען שטרעקט ער אוים נאָך דעם נייעם ליכט־שיין. איהר זייט מיינע ריכטיגע חיות; איך ליעב אייך.

— אָבער עס פֿעהלען מיר נאָך מיינע ריכטיגע מענשען!“

אַזוי האָט גערעדט זאַראַטוסטראַ; דאָ אָבער האָט פּאַסירט, וואָס ער האָט פּלוצלונג דערהערט, אַז ער איז אַרומגעשוויבעלט

און ארומגעפלאטערט פון פויגלען אהן א צאל, — דאס ארומ־רוישען פון אזוי פיעל פליעגלען און די דרעגנגעניש ארום זיין קאפּ איז אבער געווען אזוי גרויס, אז ער האט צוגעמאכט די אויגען. און באמת, פונקט ווי א וואלקען איז דאס אראפּגעפאלען איבער איהם, פונקט ווי א וואלקען פון פיילען, וואס שיטען זיך אויס איבער א נייעם פיינד. אבער זעה, דא איז דאס געווען א וואלקען פון ליעבע און איבער א נייעם פריינד.

„וואס טוט געשעהן מיט מיר?" האט זאראטוסטרא געטראכט אין זיין פארפלעפטען הארצען און האט זיך פאמעלעך אראפּגעלאָזען אויף דעם גרויסען שטיין, וואס איז געלעגען נעבען זיין הייהל. אבער, בעת ער האט מיט די הענד ארומגעפיהרט ארום זיך און איבער זיך און אונטער זיך און האט זיך געוועהרט פון די צארט־ליכע פויגעל, ערשט, דא האט מיט איהם פּאסירט נאך א מעהר משונה'דיגע זאך: מחמת זיינע הענט זיינען דערביי אומבאמערקט אריין אין געדיכטע ווארעמע האר־לאקענס; און אין דערזעלביגער צייט האט זיך דערהערט א געבריל, — א נעימות'דיגער לאנגער בריל פון א לייב.

„עס קומט דער צייכען", האט זאראטוסטרא גע־זאגט, און זיין הארץ האט זיך איבערגעביטען. און אין דער אמת'ן, אז עס איז געווארען ליכטיג, איז געלעגען ביי זיינע פיס א געלע מעכטיגע חיה און האט געטוליעט דעם קאפּ צו זיינע קניע, און האט איהם ניט געוואלט פארלאזען מחמת ליעבע און האט זיך אויפגעפיהרט, פונקט ווי א הונט, וואס האט ווידער געפונען זיין האר. די טויבען אבער זיינען אין זייער ליעבע ניט געווען מיט ווייניגער התמדה איידער דער לייב; און אלע מאל, ווען א טויב פלעגט פארבייפליהען פארביי דעם לייב'ס נאז, פלעגט דער לייב א שאקעל טאן מיט'ן קאפּ און פלענט זיך וואונדערען און לאכען דערביי.

צו די אלע זאכען האט זאראטוסטרא געזאגט נאר איין ווארט:

„מיינע קינדער זיינען נאהענט, מיינע

ק י נ ד ע ר״ —, דערנאָך איז ער געוואָרען גאַנץ שטום. זיין הארץ אָבער האָט זיך פאַנאַנדערגעעפענט, און פון זיינע אויגען האָבען אראָפּגעטראָפּענט טרערען און זיינען געפאַלען אויף זיינע הענט. און ער האָט קיין זאַך מעהר ניט געמערקט, און איז געזעסען, זיך ניט א ריהר צו טאָן און זיך ניט געוועהרט מעהר אנטקעגען די חיות. זיינען די טויבען ארומגעפליגען ארום איהם און האָבען זיך געזעצט צו איהם אויף די אקסלען און האָבען געצערטעלט זיינע ווייסע האָר און זיינען ניט מיעד געוואָרען מיט צערטליכקייט און פריידיגע התלהבות. דער שטארקער לייב אָבער האָט שטענדיג געלעקט די טרערען, וואָס פלעגען פאַלען אויף זאראטוסטרא׳ס הענט און האָט שעמעוודיג צוגעברילט און צוגעברומט דערצו. אזוי האָבען זיך אויפגעפיהרט אָט די חיות.

דאָס אלץ האָט געוועהרט א לאַנגע צייט, אָדער א קורצע צייט: ווייל, באמת גערעדט, איז פאַר אזוינע זאכען אויף דער ערד גאָר ניט שייך צו זאָגען צ י י ט. — בינו לבינו זיינען אָבער די העכערע מענשען אין זאראטוסטרא׳ס הייהל אויפגעשטאַנען פון שלאָף און האָבען זיך אין איינעם אויסגעשטעלט אין א צוג צו געהן אנטקעגען זאראטוסטרא׳ן און איהם גוט־מאָרגען־ביעטען: ווייל זיי האָבען דערזעהען, בעת זיי זיינען אויפגעשטאַנען, אז ער איז שוין מעהר ניט געווען צווישען זיי. אז זיי זיינען אָבער דערגאַנגען ביז צו דער טיר פון דער הייהל, און דער ליארעם פון זייערע שריט איז געלאָפען זיי אויף־א־פריהער, איז דער לייב מורא׳דיג נשתומם געוואָרען, האָט זיך מיט איין מאָל אָפּגעקערט פון זאראטוסטרא׳ן און האָט זיך א לאָז געטאָן שפּרינגענדיג צו דער הייהל מיט א ווילדען געבריל; די העכערע מענשען אָבער, דערהערט זיין געבריל, האָבען אלע א געשריי געטאָן ווי פון איין מויל און זיינען אנטלאָפען צוריק און זיינען פארשוואונדען.

זאראטוסטרא גופא אָבער האָט זיך אויפגעהויבען פון זיין זיץ. א באטויבטער און פרעמדער, האָט זיך ארומגעקוקט, איז געשטאַנען א געפּלעפּטער, האָט געפרעגט זיין הארצען, זיך אריינ־

געטראכט און איז געווען אליין. „וואס האב איך דאך געהערט, האט ער לסוף ארויסגערעדט געצויגען, וואס איז מיר געשעהן?“

און שוין איז געקומען צו איהם דער זכרון, און ער האט אין איין הרף־עין פארשטאנען אלץ, וואס עס האט זיך אפגעטאן צווישען נעכטען און היינט. „אט איז דאך דער שטיין, האט ער געזאגט און זיך געגלעט די בארד, אויף איהם בין איך געזעסען נעכטען אין דער פריה; און דא איז צו מיר צוגעגאנגען דער וואהרזאגער, און דא האב איך צום ערשטען מאל געהערט דעם געשריי, וואס איך האב נאר וואס געהערט, דעם גרויסען נויט־געשריי.

א איהר העכערע מענשען, וועגען אייער נויט האט דאך מיר נעכטען אין דער פריה דער וואהרזאגער נביאות געזאגט, —

— צו אייער נויט האט ער מיך געוואלט פארפיהרען און שטעלען אין א נסיון: א זאראטוסטרא, האט ער צו מיר געזאגט, איך קום צו פארפיהרען דיך צו דיין לעצטער זינד.

צו מיין לעצטער זינד? האט זאראטוסטרא אויסגערופען מיט א צארענדיגען געלעכטער פון זיינע אייגענע רייד: וואס איז פאר מיר געבליבען בעהאלטען ווי מיין לעצטע זינד?“

— און נאך א מאל איז זאראטוסטרא פארזונקען געווארען אין זיך גופא און האט זיך ווידער אנידערגעזעצט אויפ'ן גרויסען שטיין און האט גענומען טראכטען. פלוצלונג איז ער אויפגעשפרונגען, —

„רחמנות האבען! די רחמנות אויף דעם העכערען מענשען!“ האט ער ארויסגעשריען און זיין פנים האט זיך פארוואנדעלט אין מעש. „נו־מילא! דאס — האט געהאט זיין צייט!

מיין לייד און מיין מיטלייד — וועמעס דאגה! טראכט איך דען וועגען מיין גליק? איך טראכט וועגען מיין ווערק!

זאל זיין מיט מזל! דער לייב איז געקומען, מיינע קינדער

זיינען נאָהענט, זאַראַטוסטראַ איז צייטיג געוואָרען, מיין שעה איז געקומען : —

דאָס איז מ י י ן פריה־מאָרגען, מ י י ן טאָג הויבט זיך אָן : איצט קום ארויף, ק ו ם א ר ו י ף, ד ו ג ר ו י ס ע ר ה א ל ב ע ר ט אָ ג !" — —

אזוי האָט גערעדט זאַראַטוסטראַ און האָט פארלאָזען זיין הייהל, אַ גליהענדער און שטאַרקער, ווי אַ מאָרגען־זון וואָס קומט ארויף פון טונקעלע בערג.

*   *

*

דער סוף פון אַ ז ו י ה אָ ט ג ע ר ע ד ט ז אַ ר אַ ט ו ס ט ר אַ.

עליזאַבעט פערסטער-ניטשע

די ענטשטעהונג
פון „אַזוי האָט גערעדט זאַראַטוסטראַ“.

דער „זאראטוסטרא" איז דאָס פּערזענליכסטע ווערק פון מיין ברודער, די געשיכטע פון זיינע אינווענינגסטע דורכלעבונגען, זיינע פריינדשאפטען, זיינע אידעאַלען, זיינע פרייד־עקסטאזען, זיינע ביטער אָפּגענאַרטע ערוואַרטונגען און ליידען. אָבער איבער זיי אַלעמען הויבט זיך אויף פאַרשיינענדיג דאָס בילד פון זיין העכסטער האָפענונג, פון זיין וויטעסטען ציעל. די געשטאַלט פון זאראטוסטרא האָט פאַר מיין ברודער געשוועבט זינט זיין פריהעסטער יוגענד; ער האָט מיר אַמאָל געשריבען, אַז ער האָט זי שוין קינדוויי געזעהען אין חלום. אַט אַ־דער טרוים־געשטאַלט האָט ער צו פאַרשיידענע צייטען געגעבען פאַרשיידענע נעמען; „לסוף אָבער— שטעהט אין אַ שפּעטערער נאָטיץ — האָב איך געמוזט אָפּגעבען דעם כבוד צו אַ פּ ע ר ס י אַ נ ע ר. די פּערסיאַנער האָבען פריער פאַר אַלעמען ג ע ט ר אַ כ ט געשיכטע אין איהר גאַנץ און איהר גרויס. אַ המשך פון ענטוויקלונגען. איטליכע ווערט פּרעזידירט פון אַ נביא. איטליכער נביא האָט זיין האזאר, זיין ממשלה פון טויזענט יאָהר."

די אידעען פון זאראטוסטרא טרעטען ארויס ביי מיין ברודער שוין זעהר פריה אין פאַרשיידענערליי פאַרקליידונג, אָבער די גאַנצע געשטאַלט פון זאראטוסטרא האָט זיך ביי איהם פאַרקערפּערט צום ערשטען מאָל אין ווינטער פון 1882־1883.

ער האָט דורכגעלעבט טיעפע ענטטוישונגען אין דער פריינדשאַפט, וואָס ער האָט געהאַלטען אזוי הויך און הייליג, און צום ערשטען מאָל האָט ער דערשפּירט אין איהר גאַנצער שווידערליכקייט יענע גרויסע פאַראיינזאַמונג, צו וועלכער אַלץ, וואָס איז גרויס, איז משמעות פאַראורטיילט. זינט דער פריהעסטער יוגענד האָט ער געבענקט נאָך אַ פּערפעקטען פריינד, וואָס זאָל איהם פאַרשטעהן אין גאַנצען, און אין פאַרשיידענע פּעריאָדען פון זיין לעבען האָט ער איהם אויך געפונען. איצטער אָבער, ווען זיין וועג איז געוואָרען אַלץ מעהר סכנות'דיג און שאַרף־משופּע, האָט ער מעהר קיינעם ניט געפונען, וואָס זאָל קאָנען געהן מיט איהם; האָט ער

זיך אליין בעשאפען א פערפעקטען פריינד אין דער אידעאל־גע־
שטאלט פון דעם קעניגליכען פילאָסאָף און האט געלאָזען איהם
אויסרופען זיינע העכסטע און הייליגסטע ציעלען.

וועגען דעם ערשטען אויפלייכטען פון איינעם פון זיינע הויפּט־
געדאנקען, וואָס זאראטוסטרא רופט אויס, שרייבט מיין ברודער
אין בלעטער־פאל 1888, אין זיין אוטאָ־ביאָגראפישער סקיצע, מיט
דעם נאָמען „Ecce homo“: „די גרונט־קאָנצעפּציע פון דעם
ווערק, דער געדאנק פון דעם אייביגען ווידערקום, אָט די העכסטע
פאָרמעל פון באַ־יאָ־הונג, וועלכע קאָן איבערהויפּט דערגרייכט ווע־
רען, — געהערט אין דעם חודש אוגוסט פון דעם יאָהר 1881;
ער איז אָנגעוואָרפען געוואָרען אויף א בלאט פאפּיער, מיט דער
אונטערשריפט: 6000 פוס פון יענער זייט מענש און צייט! אין
יענע טעג בין איך ארומגעגאנגען דורך די וועלדער ביי דער סילוואַ־
פלאנא־אָזיערע; ביי א מעכטיגען, פּיראמידאל ארויפגעטורעמטען
בלאָק, ניט ווייט פון סורליי האָב איך מיך אָפּגעשטעלט. דאָרטען
איז מיר איינגעפאלען דער געדאנק.“ פון דעמאָלט אָן זיינען די
אידעען אלץ ווייטער געוואקסען אין איהם, ווי מען זעהט דאָס פון
זיינע נאָטיצען, און אין דעם אפאָריזם 341 פון זיין „gaya
sciemza“ *) געפינען מיר צום ערשטען מאָל ארויסגעזאָגט אין
דרוק דעם גרונט־געדאנק פון זאראטוסטרא, ווי אז אָנדייט אויף
דאָס, וואָס דארף שפּעטער קומען.

מיין ברודער שרייבט מיר וועגען דער ענטשטעהונג פון דעם
ערשטען טייל זאראטוסטרא: „דעם ווינטער 1882-83 האָב איך גע־
לעבט אין יענער חן'עווידיגער שטילער בוכט פון ראפּאללאָ, ניט
ווייט פון גענוא, וואָס שניידט זיך אריין צווישען קיאַוואַרי און די
פּאָרענט־בערג פון פּאָרטאָ פינאָ. מיין געזונט איז געווען ניט צום
בעסטען; דער ווינטער — א קאלטער און איבער די מאָסען א
רעגנערישער; א קליינע אלבערגאָ *), געלעגען הארט ביים ים, אַזוי

---

*) „די פרעהליכע וויסענשאפט“. (זש.)

*) אכסניה. (זש.)

אז די הויך־געהעגדע וואָלען האָבען ביי דער נאַכט געמאַכט אונ־מעגליך דעם שלאָף, איז כמעט אין אַלע פּרטים געווען דער היפּוך פון דעם, וואָס מען האָט זיך געמעגט ווינשען. למרות דעם און כמעט ווי אַ בעוויַיז פון מיין כלל אַז יעדע ענטשלאָסענע זאַך קומט אַרויס „למרות דעם", איז מיין זאַראַטוסטראַ געבאָרען געוואָרען גראָד אין דעם ווינטער און אין די אומגינסטיגסטע אומ־שטענדען. פאַר האַלבען טאָג פלעג איך אַרויפשטייגען צו דרום־צו אויף דעם פּרעכטיגען וועג, וואָס פיהרט אין דער הויך קין צאָאַגלי, פאַרביי פּיניעס און מיט אַ וויַיטען אַרויסבליק אויף דעם ים, נאָך האַלבען טאָג, אַזוי אָפט ווי די געזונט האָט דאָס ערלויבט, פלעג איך אַרומגעהן די גאַנצע בוכט פון סאַנטאַ מאַרגעריטאַ ביז אַהינטער פּאָרטאָ פינאָ. אָט דער אָרט און אָט די לאַנדשאַפט זיינען נאָך נעהענטער געוואָרען צו מיין האַרצען, אַ דאַנק דער גרויסער ליעבע, וואָס דער קיסר פרידריך דער דריטער האָט געפיהלט צו זיי; איך בין אין הערבסט 1886 על פּי צופאַל ווידער געווען אויף אָט דעם ים־ברעג, ווען ער האָט אָט די פאַרגעסענע קליינע וועלט פון גליק צום לעצטען מאָל באַזוכט. אָט אויף דיביידע וועגען איז מיר איינ־געפאַלען דער גאַנצער זאַראַטוסטראַ, קודם כל זאַראַטוסטראַ גופא, ווי אַ טיפּ; ריכטיגער געזאָגט: ער איז אָנגעפאַלען אויף מיר..."

„דאָס איז געווען מיין שווערסטער און קראַנקסטער ווינטער, אַ־חוץ יענע צעהן טעג, וואָס זיינען געווען גראָד גענוג פאַר מיר, איך זאָל עפּעס אויפטאָן, און וואָס צוליעב זיי האָט זיך געלוינט מיין גאַנצע שווערע און קראַנקע עקזיסטענץ..." „דער שלום־אָפּ־שניט איז פאַרטיג געוואָרען פונקט אין יענער הייליגער שעה, אין וועלכער ריכאַרד וואַגנער איז געשטאָרבען אין ווענעציע."

אָט דער ערשטער טייל איז פאַלש פאַרשטאַנען געוואָרען כמעט פון אַלעמען, וועמען ער האָט איהם געגעבען: „פאַר אַ סך זאַכען, וואָס איך האָב געטראַכט, האָב איך קיינעם ניט געפונען צייטיג; דער זאַראַטוסטראַ איז אַ בעוויַיז אַז איינער קאָן רײדען מיט דער גרעסטער דייטליכקייט, און ווערט פאָרט פון קיינעם ניט געהערט."

מיין ברודער איז פון אזא פאלש־פארשטעהן געוואָרען זעהר אראָפּ־
געפאלען, און אזוי ווי ער האָט אין דערזועלביגער צייט, מיט א
גרויסער אָנשטרענגונג פון זיין ווילענס־קראפט גענומען זיך ענט־
וואוינען פון דעם שלאָף־מיטעל כלאָראל־הידראט, האָט דער קומענ־
דער פריהלינג 1883, וועלכען ער האָט צוגעבראכט אין רוים, אָנגע־
נומען א ביסעל אַן אומעטיגען כאראקטער. ער שרייבט וועגען
דעם: „דערנאָך איז געקומען א שווער־געמיטיגער פריהלינג אין
רוים, וואו איך האָב קוים געשלעפּט מיין לעבען — עס איז געווען
ניט גרינג. אין גרונט האָט מיך אָט דער אָרט, דער אומאנשטענדיג־
סטער פאר דעם דיכטער פון זאראטוסטרא, וועלכען איך האָב ניט
פרייוויליג אויסגעקליבען, פאַרדראָסען אָהן אַן ערך; איך האָב מיך
געפּרואווט ארויסרייסען, איך האָב געוואָלט קיין אקווילא, דעם
היפך־באגריף פון רוים, וואָס איז געגרינדעט געוואָרען אין שנאה
צו רוים, (ווי איך וועל ווען־עס־איז מיין אָרט גרינדען), אַן ער־
אינערונג אָן אַן אטעאיסט און א קירכען־פיינד comme il faut,
אָן א נאָהענטסטען קרוב מיינעם, דעם גרויסען האָהענשטאופען —
קיסר פרידריך דעם צווייטען. אָבער א שווערער שיקזאל איז גע־
האנגען איבער אָט דאָס אלץ. איך האָב געמוזט ווידער קומען
צוריק. לסוף האָב איך מיך צופרידען געשטעלט מיט דער פיאצא
בארבעריני, נאָך דעם, ווי מיינע באמיהונגען וועגען אַן אנטי־קריסט־
ליכער געגענד האָבען מיך אויסגעמאטערט. איך האָב מורא, אז כדי
אויסצומיידען אויף וויפיעל מעגליך די שלעכטע גערוכען, האָב
איך אין דעם פאלאצאָ דעל קווירינאלאָ גופא זיך נאָכגעפרעגט,
צי איז דאָרטען אפשר דאָ א שטילער צימער פאר א פילאָסאָף.
אויף א לאָדזשיא, הויך איבער דער דערמאָנטער פיאצא, פון וועל־
כער מען האָט אַן איבערבליק איבער רוים און מען הערט, ווי טיעף
אונטען רוישט די פאָנטאנא, איז געדיכטעט געוואָרען יענע איינ־
זאמסטע ליעד, וואָס איז ווען עס איז געדיכטעט געוואָרען, דאָס
נאכט־ליעד; ארום יענער צייט האָט זיך ארום מיר שטענדיג ארומ־
געטראָגען א מעלאָדיע פון אומבאשרייבליכען שווער־געמיט, וואָס

איהר רעפרעין האט איך וויעדער געפונען אין די ווערטער: „טויט פאר אומשטארבליכקייט“.

אין יענעם פריהלינג זיינען מיר א ביסעל צו לאנג פארבלי־בען אין רוים, און אונטער דעם איינפלוס פון דעם דריקענד־הייסען וועטער, וואס איז בינו־לבינו אריינגעטרעטען און פון דער שוין אויבען דערמאנטער אראפגעפאלענקייט, האט מיין ברודער באשלא־סען, איבערהויפט ניט צו שרייבען מעהר, על־כל־פנים ניט דעם המשך פון זאראטוסטרא, הגם איך האב מיך אנגעבאטען, צו פאר־שפארען איהם יעדע טרחה בנוגע דרוק און פארלאג. אז מיר האבען זיך אבער צוריקגעקערט אין שווייצאריע אין סוף יוני און ער האט וויעדער גענומען לעבען אין דער היימיש־געווארענער, חיות׳דיגער בארג־לופט, איז אויפגעוועקט געווארען זיין גאנצע פריידיגע שא־פונגס־קראפט, און כדי מיך צו־צו־גרייטען אויף א קומענדיגען מא־נוסקריפט, האט ער מיר געשריבען: „איך האב מיך דא איינגע־קווארטירט אויף 3 חדשים: בפועל ממש, איך בין דער גרעסטער טערעך, וואס איך לאז מיך אוועקנעמען דעם מוט דורך דער אי־טאליענער לופט. צייטענווייז שווימט אין מיר ארויף דער געדאנק: וואס וועט זיין נאכדעם? מיין „צוקונפט“ איז פאר מיר די טונ־קעלסטע זאך אין דער וועלט; אזוי אבער ווי איך האב נאך א סך פארטיג צו מאכען, דארף איך טראכטען נאר וועגען אט דעם פאר־טיג מאכען, ווי וועגען מיין צוקונפט און דעם רעשט איבערלאזען ד י ר און די געטער“.

דער צווייטער טייל זאראטוסטרא איז געשריבען געווארען צווי־שען דעם 26־טען יוני און דעם 6־טען יולי. „זומער, אהיים זיך אומגעקערט צו דעם הייליגען ארט, וואו דער ערשטער בליץ פון דעם זאראטוסטרא געדאנק האט מיר א לייכט געטאן, האב איך געפונען דעם צווייטען זאראטוסטרא. צעהן טעג איז געווען גענוג. איך האב אין קיין פאל ניט געדארפט האבען מעהר: ניט ביים ערשטען, ניט ביי דעם דריטען און לעצטען טייל.“

ער האט אפט גערעדט וועגען דעם פריידיג־עקסטאטישען צו־

שטאנד, אין וועלכען ער האָט געשריבען זאראטוסטרא; ווי אזוי ער פלעגט אין זיינע וואנדערונגען בארג־ארויף און בארג־אראָפּ פּשוט בעפאלען ווערען פון דער פוילקייט פון זיינע געדאנקען און האָט נאָר געקאָנט מאַכען מיט א בליי־פען האסטיגע נאָטיצען אין זיין טאשען־בוך, וועלכע ער פלעגט דערנאָך, קומענדיג אהיים, איבערשרייבען מיט טינט ביז אין דער האלבער נאכט אריין. ער שרייבט צו מיר אין א בריעף: „דו קאָנסט דיר וועגען דער וועהעמענץ פון אזעלכע ענטשטעהונגען ניט גרינג מאַכען א צו גרויסען באגריף", און אין א ליידענשאפטליכער בעגייסטערונג שילדערט ער אין די אוטאָביאָ־גראפישע סקיצען (בלעטער־פאל 1888) די אומפארגלייכליכע שטי־מונג, אין וועלכער דער זאראטוסטרא איז געשאפען געוואָרען:

„— האָט ווער עס איז אין דעם סוף פון דעם ניינצענטען יאָהר־הונדערט, א דייטליכען באגריף וועגען דעם וואָס די דיכטער פון שטארקע עפּאָכען האָבען גערופען אינספיראציע? אויב ניט, וועל איך דאָס בעשרייבען. מיט דעם קלענסטען רעשט פון אבערגלויבען אין זיך וועט מען קוים קאָנען בפועל אוועקטרייבען פון זיך די פאָרשטעלונג, אז מען איז ניט מעהר ווי א פארקערפּערונג, ניט מעהר ווי א מויל־געצייג, ניט מעהר ווי א מעדיאום פאר איבער־מעכטיגע געוואלטען. דער באגריף ענטפלעקונג אין יענעם זין, אז פּלוצלונג דערזעהט מען און דערהערט מען מיט אומבאשרייבליכער זיכערקייט און שארפקייט עפּעס אזוינס, וואָס טרייסעלט אויף איי־נעם אין דער טיעפסטער טיעף און ווארפט איהם אנידער, איז א פּשוטע בעשרייבונג פון דעם פאקט. מען הערט, — מען זוכט ניט; מען נעמט, — מען פרעגט ניט, ווער עס גיט; ווי א בליץ לויכט אויף א געדאנק, מיט נויטווענדיגקייט אין דער פאָרם אָהן אָן איבער־קלער, — איך האָב קיינמאָל ניט געהאט קיין אַנדער ברירה. א פריידיגע התלהבות, וואָס איהר אומגעהויערע אָנגעשפּאנטקייט ווערט אָפּגעלאָזען אין א שטראָם פון טרערען; וואָס איהר שריט טוט אומגעוואלטערהייד אָט שטורעמען, אָט ווערען לאנגזאם; א זיין דורכאויס אויסער זיך מיט דעם קלאָרסטען באוואוסטזיין פון

אָהן אַ צאָל דינע שווּדערס און הויט־ציטערען ביז אין די פוס־פינגער; אַ גליק־טיעפקייט, אין וועלכער דאָס וועהטינסטע און פינ־סטערסטע ווירקט ניט ווי אַ היפּך, נאָר ווי באַדינגט, ווי ארויסגע־פאָדערט, ווי אַ נויטווענדיגע פארב אינוועניג אין אַזאַ שפע פון ליכט־שיין; אַן אינסטינקט פון ריטמישע פּראָפּאָרציעס, וואָס איבער־שפּאַנט ווייטע מהלך'ען פון פאָרמען (די לייננג, די באַדערפעניס אין אַ ווייט געשפּאַנטען ריטם איז כמעט די מאָס פאר דער געוואַלטיג־קייט פון דער אינספּיראַציע, אַ מין אויסגלייך אַנטקעגען איהר דרוק און שפּאַנונג). אַלץ קומט פאָר אומפרייוויליג אין דעם העכסטען גראַד, אָבער ווי אין אַ שטורעם פון אַ פרייהייטס־געפיהל, פון זיין אומבאַדינגט, פון מאַכט, פון געטליכקייט. די אומפרייוויליגקייט פון דעם בילד, פון דעם משל איז דאָס מערקווירדיגסטע; מען האָט מעהר קיין השגה ניט וועגען דעם, וואָס איז בילד, וואָס איז משל; אַלץ באַט זיך אָן ווי דער נאָהענטסטער, דער ריכטיגסטער, דער פּשוט'סטער אויסדרוק. עס דוכט זיך אוים בפועל ממש, — צו דערמאָנען זאַראַטוסטראַ'ס אַ וואָרט, — פונקט ווי די זאַכען גופא קומען אַריין און וואָלטען וועלען ווערען אַ משל: דאָ קומען אַלע זאַכען צו דיין גערייד און גלעטען דיך און חנ'דלען זיך, ווייל זיי ווילען רייטען אויף דיין רוקען. אויף יעדע משל רייטסטו דאָ צו יעדען אמת. דאָ פראַלען האַסטיג פאַר מיר אויף אַלע ווערטער פון דעם זיין און אַלע אוצרות פון די ווערטער. יעדער זיין וויל דאָ ווערען וואָרט, יעדער ווערען וויל דאָ זיך לערנען ריידען פון מיר. — דאָס איז מיין ערפאַהרונג פון אינספּיראַציע; איך בין ניט מסופק, אַז מען דאַרף געהן צוריק יאָהר־טויזענטער, כדי צו געפי־נען איינעם, וואָס טאָר מיר זאָגען: דאָס איז אויך מיין ערפאַה־רונג! —"

אין בלעטער־פאַל 1883 איז מיין ברודער געקומען פון ענגאַדין אויף איינגע וואָכען קיין דייטשלאַנד און אין דעם קומענדען ווינ־טער האָט ער, נאָך פאַרשיידענערליי אומזיסטע ארומוואַנדערונגען איבער שטרעזאַ, גענואַ און שפּעציאַ, זיך אָפּגעשטעלט אין ניצצאַ,

וואו ער האָט זיך, א דאנק דעם דאָרטיגען קלימאט, געפיהלט אזוי גליקליך אָנגערעגט, אז ער האָט בעשאפען דעם דריטען טייל זאַראטוסטראַ: „אין דעמזעלביגען ווינטער אונטער דעם האלקיאָנישען הימעל פון ניצצא, וואָס האָט יעמאָלט צום ערשטען מאָל אריינגעגלאנצט אין מיין לעבען, האָב איך געפונען דעם דריטען זאראטוסטרא — און בין געווען פארטיג. קוים א יאָהר, גערעכענט אויף דאָס גאנצע. א סך פארבאָרגענע ווינקעלעך און הויכען פון ניצצא'ס לאנדשאפט זיינען פאר מיר געהייליגט דורך אומפארגעסליכע מאָמענטען; יענער ענטשיידענער אָפשניט, וואָס טראָגט דעם טיטעל „וועגען אַלטע און נייע לוחות" איז געדיכטעט געוואָרען אין די שווערסטע ארויפשטייגונגען פון דער סטאנציע צו דעם וואונדערבארען מאווריטאנישען פעלזען־נעסט עזא, — די מוסקעל־פלינקקייט איז ביי מיר תמיד געווען אויף דער גרעסטער מדרגה, ווען די באשעפערישע קראַפט איז אויפ'ן רייכסטען אופן געפלאָסען. דער לייב איז בעגייסטערט: לאָמיר ארויסלאָזען די „נשמה" פון קאָן. — מען האָט מיך אָפט געקאָנט זעהען טאנצענדיג; איך האָב יעמאָלט געקאָנט זיין אונטערוועגנס אין די בערג א זיעבען, אכט שעה אָהן א באגריף פון איינגעמאטערטקייט. איך פלעג שלאָפען גוט, איך האָב א סך געלאכט, — איך בין געווען פאָלקאָם געזונט און געדולדיג".

פון די דריי ערשטע טיילען זאראטוסטרא איז אויף אזא'ן אופן יעדער איינער, ווי שוין געזאָגט, פארטיג געוואָרען, נאָך א לענגערער אָדער קירצערער צוגרייטונג, אין אָן ערך צעהן טעג. דער ערשטער טייל אָנהויב פעברואר 1883 אין ראפאללאָ, דער צווייטער טייל פון סוף יוני ביז אָנהויב יולי 1883 אין סילס־מאריא, דער דריטער טייל סוף יאנואר 1884 אין ניצצא.

נאָך דער פערטער טייל איז אויסגעאַרבייט געוואָרען מיט אייניגע הפסקות. די ערשטע נאָטיצען זיינען אָנגעשריבען געוואָרען בשעת מיר האָבען זיך אין איינעם אָפגעשטעלט אין צוריך אין סעפטעמבער 1884; דערנאָך איז געקומען די ערשטע אויסאַרבייט־

טונג נאָוועמבער 1884 אין מענטאָן, און נאָך א לענגערער פּאוזע איז דער דרוק־מאַנוסקריפּט פון אָט דעם טייל פאַרענדיגט געוואָרען אין ניצצא צווישען סוף יאַנואר ביז אַן ערך מיטען פעברואר 1885. מיין ברודער האָט איהם יעמאָלט א נאָמען געגעבען: דער פערטער און לעצטער טייל; אָבער שוין אין א קורצער צייט נאָך'ן אָפּדרוקען שרייבט ער מיר פון ווענעציע אין מאַי 1885, אַז ער וויל שרייבען נאָך א פינפטען און זעקסטען טייל, פאַר וועלכע עס זיינען נאָך ביי איהם דאָ דיספּאָזיציעס. אויך פון דעם פריהלינג און שפּעט־הערבסט 1884 זיינען דאָ פּלענער פאַר דער פאָרטזעצונג פון זאראַ־טוסטרא אין דריי טיילען; וועגען דעם איז באריכות בעריכטעט גע־וואָרען אין דעם צוועלפטען באנד פון די געזאמעלטע ווערק און אין דעם שלום־באנד פון דער ביאָגראַפיע: „דאָס לעבען פריעדריך ניעטצשע'ס."

אויך דער פערצענטער באנד פון די געזאמעלטע ווערק און איבערגעלאָזענע שריפטען פרידריך ניעטצשע'ס ברענגט פּלענער און געדאַנקען־גאַנגען אויס דער צייט, ווען זאראַטוסטרא איז ענטשטאַ־נען, וואָס קאָנען העלפען בעסער צו פאַרשטעהן זיינע הויפּט־גע־דאַנקען. דער פערטער טייל איז סוף ווינטער 1885 געדרוקט געוואָ־רען נאָר אין 40 עקזעמפּליאַרען, ווי א מאַנוסקריפּט, און איז בא־שטימט נעוועזען פאַר א מתנה פאַר זיינע פריינד: „פאַר אזוינע, וואָס האָבען דאָס ביי איהם פאַרדיענט". נאָר זיעבען עקזעמפּליאַרען האָט ער געהאַט די געלעגענהייט צו פאַרשענקען לויט אָט דעם שטאַנד־פּונקט, — אזוי איינזאַם, אזוי אומפאַרשטאַנען איז ער דעמאָלט געוועזען. אָט דער פערטער טייל איז פסח־צייט 1892 — דריי יאָהר נאָך דעם ערשטען פּריוואַטען אָפּדרוקען — פאַרעפענטליכט געוואָ־רען, ווען די דאָקטוירים האָבען דערקלערט, אַז דאָס ווידער־געזונט ווערען פון דעם מחבר איז אויסגעשלאָסען.

שוין אין דעם אָנהויב פון אָט דער ענטשטעהונגס־געשיכטע האָב איך געשילדערט די טעמים, וואָס האָבען געבראַכט מיין ברודער דערצו, אַז א פּערסיאַנער זאָל פאַרקערפּערען די אידעאַל־געשטאַלט

פון זיין קעניגליכען פילאָסאָף; פאר וואָס דאָס האָט אָבער גראָד געמוזט זיין זאַראַטוסטראַ, ווען ער לייגט זיין נייע לעהרע אין מויל אריין, דאָס זאָגט ער אונז אין די פאָלגענדע ווערטער:

„מען האָט ביי מיר ניט געפרעגט, מען האָט אָבער געדאַרפט ביי מיר פרעגען, וואָס דער נאָמען זאַראַטוסטראַ באַטייט גראָד אויף מיינע ליפּען, אויף די ליפּען פון דעם ערשטען אימאָראַליסט: ווייל דאָס, אין וואָס עס באַשטעהט די אונגעהויערע איינציגקייט זאַראַטוסטראַ'ס אין דער געשיכטע, איז גראָד דער היפּך דערפון. ערשט זאַראַטוסטראַ האָט געזעהן אין דעם קאַמף צווישען טוב און רע די אייגענטליכע ראָד וואָס טרייבט אַלע זאַכען, — די איבערזעצונג פון דער מאָראַל אין דער מעטאַפיזיק, ווי אַ קראַפט, אַן אורזאַך, אַ צוועק אין זיך גופא, איז ז י י ן ווערק. אָבער די פראַגע וואָלט שוין אין גרונט געווען אויך דער ענטפער. זאַראַטוסטראַ האָט בעשאַפען יענעם שיקזאַל־שווערסטען טעות, די מאָראַל. ממילא מוז ער אויך זיין דער ערשטער, וואָס זעהט איהם איין. ניט נאָר דערפאַר, וואָס ער האָט דאָ אַ לענגערע און גרעסערע ערפאַהרונג ווי ווער עס איז אַן אַנדער דענקער — די גאַנצע געשיכטע איז דאָך די עקספּערימענטאַל־אָפּפרעגונג פון דעם זאַץ פון דער אַזוי אָנגערופענער „מאָראַלישער וועלט־אָרדנונג“: — וויכטיגער איז, וואָס זאַראַטוסטראַ איז וואָהרהאַפטיגער איידער ווער עס איז אַן אַנדער דענקער. זיין לעהרע, און נאָר זי, האָט די וואָהרהאַפטיגקייט, ווי די אויבערסטע טוגענד — דאָס הייסט דעם היפּך צו דער פּ ח ד נ ו ת פון דעם „אידעאַליסט“, וואָס מאַכט די פּליטה פאַר דער רעאַליטעט; זאַראַטוסטראַ האָט מעהר קוראַזש אין לייב איידער אַלע דענקער אין איינעם. זאָגען דעם אמת און ג ו ט ש י ע ס ע ן מ י ט פ י י ל ע ן: דאָס איז די פערסישע טוגענד. פאַרשטעהט מען מיך?... דאָס זיך־גופא־בייקומען פון דער מאָראַל מחמת וואָהרהאַפטיגקייט, דאָס זיך־גופא־בייקומען פון דעם מאָראַליסט אין זיין היפּך, — אין מיר —: אָט דאָס באַטייט אויף מיינע ליפּען דער נאָמען זאַראַטוסטראַ“.

ניעטצשע־אַרכיוו, הערבסט 1905.

אַ פּאָר ווערטער וועגען דער איבערזעצונג.

אין אַ בריעף צו אַ סקאַנדינאַווישען שריפטשטעלער שרייבט הענריק איבסען:

„איך מיין, אַז אַ געדיכט דאַרף אַזוי איבערזעצט ווערען, אַקוראַט ווי דער מחבר אַליין וואָלט עס געדיכטעט, ווען ער וואָלט געהערט צו דעם פאָלק, פאַר וועלכען עס ווערט איבערזעצט“.

דאָס איז געוויס זעהר אַ געזונטער און פאַרנינפטיגער פּרינציפּ, און דערצו אַ דורך און דורך נאַציאָנאַלער. איך ווייס אָבער ניט, צי ער מעג אין דער איצטיגער צייט זיין דער אַליין־הערשענדער אין דער אידישער איבערזעצונגס־קונסט.

דאָס לעבען פון דעם אידישען פאָלק און די געדאַנקען־וועלט פון דעם אידישען פאָלק זיינען אַזוי פאַרשיידען פון דעם לעבען און דער געדאַנקען־וועלט פון די מאָדערנע אייראָפּעאישע פעלקער, אַז גראַד אין אַ קונסט־ווערק וואָלט די איבערזעצונג אָפּט־מאָל געמוזט אַזוי ווייט אָפּשטעהן פון דעם אָריגינאַל, אַז קיינער וואָלט איהם ניט געקאָנט דערקענען אין איהר.

עס איז דעריבער אין אונזער ליטעראַטור ארויסגעוואַקסען אויך אַן אַנדער טענדענץ, — פּונקט דער היפּך פון דעם אויבען־דערמאָנטען פּרינציפּ: איבערזעצען אַן אייראָפּעאיש ווערק אַזוי, אַז ניט נאָר דער אייגענאַרטיגער סטיל פון דעם מחבר, נאָר אויך די גאַנצע ניט־אידישע שפּראַך־אַטמאָספערע פון דעם ווערק זאָל וואָס נעהענטער געבראַכט ווערען פאַר די אויגען פון דעם אידישען לעזער.

עס שפּיעלט דערביי אַ ראָליע דער באַרעכטיגטער וואונש, ברייטער צו מאַכען דעם האָריזאָנט פון דער אידישער לעזער־וועלט און אריינפיהרען זי אין די שעהנקייטען פון אַ פרעמדער שפּראַך־ספערע.

אָט דער פּרינציפּ איז אָבער פאַרבונדען מיט אַ גרויסער סכנה: עס קאָנען צו לייכט דערביי פאַרלאָרען געהן די נאַטירליכקייט און די אינטימיטעט, וואָס דאַרף הער־

שען צווישען דעם ווערק און די לעזער. מען געפינט זיך, ווי אין א פרעמדער, זעלטזאמער לאנדשאפט, וואָס קאָן דערוועקען נאָר די נייגיער, זי איינמאָל אָנצוקוקען, אָבער ניט דעם באגעהר, זיך צו באזעצען אין איהר, זיך איינצולעבען אין איהר.
און אזוי ווי דאָס ווערק ווערט דאָך פאָרט געגעבען אין אידיש, נאָר אין א פאר'גוי'אישטען אידיש, קאָן מען זיך ביים לייענען אָפטמאָל ניט איינהאלטען פון דער אומבאוואוסטזיניגער קריטישער באמערקונג: „ס'א מין לשון דער מענש רעדט דאָס!"

דער אידעאַל פון אַן איבערזעצונג אין אידיש וואָלט דעריבער געווען אזא: אין דעם פונדאמענט דאַרף אוועקגעלייגט ווערען דער איבסען'שער פּרינציפּ — איבערזעצען אזוי, אַקוראט ווי דער מחבר וואָלט דאָס לכתחלה געשריבען אין אידיש פאַר א אידישען לעזער — און האָבענדיג תמיד אין אויג אָט דעם גרונט-כלל, זיך מיהען אריבערצוטראָגען אין אידיש דעם גאַנצען שפּראַך-אוצר פון דעם אָריגינאַל, און דערביי, — אויף וויפיעל עס לאָזט זיך, אָהן געוואַלט, — זעהען, אַז די איבערזעצונג זאָל מאכען אויף דעמזעלבעגיען שפּראַכליכען איינדרוק, וועלכען דער טעקסט לאָזט איבער ביי דער ניט-אידישער לעזער-וועלט.

אָט צו דעם אידעאַל האָב איך געשטרעבט אין מיין איבערזעצונג פון ניטשע'ס „זאראטוסטרא". און אויב אָט דער אידעאַל איז נאָך ניט דערגרייכט געוואָרען, זיינען אין דעם שולדיג, נאָך מיין מיינונג נאָך, נאָר פיער אומשטענדען (אויב מען זאָל אראָפּוואַרפען פון חשבון מיין אייגענע פּערזענליכע פעהיגקייט אָדער אומפעהיגקייט צו אָט דעם מין ארבייט).

קודם איז דאָס, אזוי צו זאָגען, „דער ערשטער אָפּגוס". רעכענט מען זיך מיט דער אייגענטימליכקייט און שפּראַכליכער פיינקייט פון דעם אָריגינאַל, מוז מען אפשר אָננעמען, אַז קיין איבערזעצער וואָלט ניט געקאָנט ארויסברענגען א פולקומענע איבערזעצונג גלייך צו דעם ערשטען מאָל. דער רוסישער איבערזעצער, צ. ב., האָט אין משך פון מעהרערע אויפלאַגען געאַרבייט אויף דעם ווערק ניט וועניגער ווי נייען

יאהר.

צווייטענס אָבער קאָן קיין אייִנצעל־מענש ניט באַזיצען דעם גאַנצען שפּראַך־אוצר פון זיין אייגענעם לשון, און אויך דעם טייל, וואָס ער פאַרמאָגט, קאָן ער ניט האָבען שטענדיג אָנגעגרייט אַ פאַרטיגען אין זכרון. עס האָט שוין מיט מיר ניט איין מאָל פּאַסירט, אַז ווען אַ טייל מאַנוסקריפּט איז שוין געווען אָפּגעפאַרטיגט מיט אַלעמען צום דרוק, פלעג איך מיך דער־מאָהנען אָן אַ פּאַסענדען אידישען וואָרט, וועלכען איך וואָלט גע־קאָנט אָנווענדען, כדי איבערצוגעבען די ספּעציפישע שאַטירונג פון דעם טעקסט.

די ניט־אידישע איבערזעצער העלפען זיך אין אַזאַ פאַל מיט די צאָהלרייכע ווערטערביכער, אין וועלכע די שפּראַך־אוצרות זיינען „עקספּראָפּריאירט" געוואָרען פון די איינצעלנע באַ־לאַבאַטים און „נאַציאָנאַליזירט" געוואָרען פאַר יעדען איינעם פון דעם פאָלק. מיר האָבען נאָך ניט אַזעלכע ווערטערביכער.

דערצו קומט דער אייגענאַרטיגער כאַראַקטער פון דעם „זאַ־ראַטוסטראַ"־סטיל. ער איז געשריבען געוואָרען אויף אַ שטייגער, וואָס דאַרף מאַכען דעם איינדרוק פון אַן אַלט־אָריענטאַלישען, כמעט ביבלישען. ניטשע ווענדט דעריבער זעהר זעלטען אָן מאָדערנע ווערטער, אַריבערגענומענע פון דעם אַלוועלטליכען לאַ־טיינישען און גריכישען שפּראַך־אוצר. זיין ענגלישער איבערזע־צער האָט ניט געקוקט דערויף און האָט געשאָטען אויף רעכטס און אויף לינקס מיט לאַטיינישע און גריכישע אויסדרוקען, וואָס געפינען זיך אין דער מאָדערנער ענגלישער שפּראַך. איך האָב געפיהלט, אַז אין אידיש וואָלט דערביי אין גאַנצען פאַר־לאָרען געגאַנגען דער אַנטיקווירטער סטיל, וואָס קאָן אָפּטמאָלם גאַנץ ריין איבערגעגעבען ווערען נאָר אין יענעם כאַראַקטערים־טישען און רייכען „צאינה וראינה"־לשון, וועלכער איז אונז, מאָ־דערנע אידישע שרייבער, ליידער שוין פרעמד געוואָרען. אויף אַזאַ'ן אופן האָב איך זיך געמוזט אָפּזאָגען פון אַ גאַנצען קוואַל ווערטער און אויסדרוקען, וואָס וואָלטען מיר לייכטער געמאַכט די פּינקטליכע אַריבערטראָגונג פון דעם געדאַנק.

ועל כולם דאַרף מען אויך ניט פאַרגעסען, אַז די איבערזעצונג

איז געמאַכט געוואָרען פון ד י י ט ש. עס איז ידוע לכל אנשי שלומינו, אַז די שווערסטע זאַך צו איבערזעצען אין אַ ג ו ט ע ן אידיש, איז — פון דייטש.

דאַס אַלץ ברענג איך אַרויס צוליעב דעם, כדי מען זאָל די חטאים פון דער איבערזעצונג חלילה ניט ווערפען אַרויפוואַרפען אויף אונזער א י ד י ש ע ר ש פּ ר אַ ך, פאַר וועמעס אינווע־ניגסטער שעהנקייט און רייכקייט עס זיינען נאָך אַזויפיעל אידישע אויגען אַזוי פאַר'עקשן'ט בלינד.

אין דעם משך פון דער אַרבייט איז מיר געוואָרען קלאָר, אַז אונטער אַנדערע אומשטענדען — און אפשר אויך אין בעסערע הענט — וואָלט אַ „זאַראַטוסטראַ"־איבערזעצונג געקאָנט פאַנאַנ־דערוויקלען אַ סך אַ גלענצענדערען שפּראַך־רייכטום, איידער דאָס האָט זיך מיר איינגעגעבען, און עס וואָלט יעמאָלט יעדען איינעם געוואָרען קלאָר, אַז דער „קעניגליכער זאַראַטוסטראַ" וואָלט זיך ניט געהאַט וואָס צו שעמען מיט דעם נייעם שפּראַך־מאַנטעל, וואָס איז אַרויפגעוואָרפען געוואָרען אויף זיינע קעניגליכע אַקסלען.

די פריידיגע שטונדען, וואָס איך האָב פאַרבראַכט מיט דעם דיכטערישען דענקער, זיינען אַלע מאָל נאָך פאַרשיינט געוואָרען דורך דעם תענוג פון מיין ליעבע צו אונזער לשון און דעם גע־שטאַרקטען גלויבען אין דער בּאַרוישענד־גלענצענדער צוקונפט, וואָס וואַרט אויף איהם, אויב עס זאָל זיך אונז איינגעבען, צו פאַרוואָרענען איהם מיט יענע „עקסיסטענץ־מיטלען", וואָס זיינען נויטיג פאַר אַ שפּראַך: אַן אייגען לאַנד און די ליעבע פון פאָלק.

וואָס איז שייך דעם א י נ ה אַ ל ט פון דעם זאַראַטוסטראַ־בוך, איז דאָ אַ ס ך וואָס צוריידען וועגען דעם. בשום אופן ניט מיט אַלץ קאָן מען מסכים זיין ביי ניטשע'ן. אַ סך פּסולת פון אונזער קולטור האָט זיין פייער־גייסט אויסגעברענט, אָבער זיין פייער האָט אויך געוואָלט פאַרכאַפּען אַזוינס, וואָס געהערט בשום אופן ניט צו די פּ ס ו ל ת, נאָר דוקא צו די העכסטע אוצרות פון דער נייער מענשליכער קולטור, ווי צ. ב. דער סאָציאַליזם, דער רחמנות־געפיהל און די ליעבע צו דעם מ ע נ ש ע ן. פון דער אַנדער זייט האָט ער געלאָזען אומבאַריהרט אַזעלכע — זאָל ער מיר מוחל זיין — באַרבאַרישע אידעאַלען, ווי פיזישער קריעג

און די הערשאפט פון א העכערער קאסטע, א „נייער" אריסטאָקראטיע.

אין „זאראטוסטרא" גופא איז דאָ גענוג געדאנקען־מאטעריאל, מיט וועלכען מען קאָן פארריכטען זיינע בײדע טעות'ן. עס איז אָבער ניט דאָ דער אָרט צו ריידען וועגען דעם באריכות.

על־כל־פנים, קאָן קיין ברעקעל ספק ניט זיין, אז ניטשע'ס פילאָסאָפישע פּאָעמע: „זאראטוסטרא" געהערט צו יענע ווערק פון דעם מאָדערנעם ראדיקאלען געדאנק, וואָס טאָרען ניט פעהלען אין קיין מאָדערנער ליטעראטור.

דר. ח. זשיטלאָווסקי.

בראָנקסוויל, נ. י., דעצעמבער 1919.

אינהאַלט:

אזוי האָט גערעדט זאַראַטוסטראַ

ערשטער טייל

זאַראַטוסטראַ׳ס הקדמה

זאראַטוסטראַ׳ס הקדמה — 9

זאַראַטוסטראַ׳ס רעדען.

וועגען די דריי גלגולים — 33
וועגען די לעהר־שטעטערס פון טוגענד — 36
די מענשען פון דער הינטער־וועלט — 39
וועגען די, וואָס פאראכטען דעם גוף — 43
פריידענשאַפטען און ליידענשאַפטען — 46
וועגען דעם בלייכען פארברעכער — 48
וועגען שרייבען און לייענען — 52
וועגען דעם בוים אויפ׳ן בארג — 54
די, וואָס פריידיגען דעם טויט — 58
קריעג און קריעגס־לייט — 60
דער נייער אָפגאָט — 63
די פליעגען אויף דעם מארק־פּלאַץ — 66
פרישות — 70
דער פריינד — 72
טויזענד און איין ציעל — 75
די ליעבע צו דעם אנדערען — 78
דער וועג פון דעם שאַפענדען — 80
אַלטע און יונגע ווייבערלעך — 84
דער ביס פון דער נאָטער — 87
דאָס קינד און דער זיווג־בונד — 89
דער פרייער טויט — 92
די טוגענד, וואָס שענקט — 97

צווייטער טייל.

דאָס קינד מיט דעם שפּיגעל — 107
אויף די גליקזעליגע אינזלען — 111
די בעלי רחמים — 114
די פּריעסטער — 118
די רעכטשאַפּענדע — 121
דער ערב־ רב — 126
די טאַראַנטעלען — 129
די באַריהמטע תּלמידי חכמים — 133
דאָס נאַכט־ליעד — 137
דאָס טאַנץ־ליעד — 140
דאָס קברים־ליעד — 143
די גבורה איבער זיך גופא — 147
די דערהויבענע — 152
דאָס לאַנד פון בילדונג — 155
די אומבאַפלעקטע דערקענטניס — 159
די געלערנטע — 163
די פּאָעטען — 166
גרויסע פּאַסירונגען — 170
דער וואהרזאָגער — 175
די גאולה — 180
מענשען־קלוגשאַפט — 187
די שטילסטע שעה — 191

דריטער טייל

דער וואַנדערער — 199
די זעהונג און די רעטעניש — 204
די גליקשאַפט להיפוך דעם אייגענעם ווילען — 211
פאַר זון־אויפגאַנג — 216
די טוגענד, וואָס מאַכט קלענער — 221
אויף דעם אוילבערט־באַרג — 229
דאָס פאַרבייגעהן — 233
די אָפּטריניגע — 238

דאָס קומען אהיים — 243
די דריי שלעכטע זאכען — 249
דער גייסט פון שווערקייט — 256
אַלטע און נייע לוחות — 262
דער געזונד־ווערענדער — 290
די גרויסע בענקשאפט — 299
דאָס אנדער טאנץ־ליעד — 303
די זיעבען חתימות — 309

פיערטער און לעצטער טייל

דער האָניג קרבן — 317
א געשריי אין נויט — 321
אַ געשפּרעך מיט די מלכים — 327
די פּיאווקע — 332
דער צויבערער — 338
אַרויס פון דיענסט — 347
דער מיאוסער מענש — 353
דער פּרייוויליגער בעטלער — 360
דער שאָטען — 366
אין האַלבען טאָג — 371
די באגריסונג — 375
די אָווענד־מאָלצייט — 382
דער העכערער מענש — 386
דאָס ליעד פון דעם שווערען געמיט — 401
די וויסענשאפט — 407
צווישען די טעכטער פון דעם מדבר — 412
די אויפוועקונג — 420
דער אייזעל־יום־טוב — 425
דאָס שכור׳ע ליעד — 430
דער צייכען — 440

די ענטשטעהונג פון „אזוי האָט גערעדט זאראַ־טוסטראַ“, פון עליזאַבעט פערסטער־ניטשע.

די ענטשטעהונג פון „אזוי האָט גערעדט זאראטוסטרא“ — 449
אַ פּאָר ווערטער וועגען דער איבערזעצונג